

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ДОВГУНЬ СТЕПАН ЗІНОВІЙОВИЧ

УДК 342.951:351.82

ДИСЕРТАЦІЯ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ
(НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ)

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право
(081 – Право)

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
(доктора філософії)

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

С.З. Довгунь

Науковий керівник –
Юнін Олександр Сергійович,
доктор юридичних наук

Дніпро – 2017

АНОТАЦІЯ

Довгунь С.З. Адміністративно-правові засади діяльності органів досудового розслідування (на прикладі Національної поліції України). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (081 – Право). – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро, 2017.

Дисертація присвячена аналізу існуючих наукових підходів, законодавства України і практики його реалізації з метою визначення адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування на прикладі Національної поліції України та стану правового регулювання цих засад. Задля цього у дисертації наведено теоретико-правову характеристику інституту засад органів досудового розслідування поліції, сформульовано поняття та визначено види адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування поліції, а також визначено вірогідні шляхи вдосконалення.

Автором на початку роботи зроблено спробу окреслити історико-правові підходи до аналізу адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування з позицій, характерних формуванню українського права. Підхід будується на аналізі Велесової книги, Руської Правди, Литовських статутів, Конституції Пилипа Орлика, літописів, угод, грамот та інших документів. Умовно виділено вісім специфічних періодів виникнення та становлення правового інституту управління органами досудового розслідування поліції.

У розумінні історіографії ним констатується відхід від радянської та російської механічної лінійності до пошуку автентичності розвитку адміністративно-правових відносин у сфері управління органами досудового розслідування поліції. Сучасна історіографія несе виражений загальнотеоретичний, емпіричний або прикладний характер. Фундамент історіографічних праць – це досвід діяльності органів досудового розслідування, які існували за різних державно-правових формацій на теренах України. Більшість

цих праць стосується їх діяльності у складі органів внутрішніх справ. Наразі сформувались харківська, київська та дніпропетровська школи вивчення засад діяльності органів досудового розслідування поліції. Триває науковий дискурс щодо місця органів досудового розслідування в системі органів державної влади та використання можливостей детективів, у т.ч. приватних. Необхідність утворення окремих органів досудового розслідування продовжує залежати від криміногенної обстановки та соціально-економічних умов, які доповнились ще однією умовою виникнення – сервісна основа служби.

Дослідником надано оцінку сучасному стану інституту управління органами досудового розслідування поліції. Завдяки анкетуванню встановлено, що серед деструктивних чинників, які впливають на розвиток органів досудового розслідування поліції, лишились: недосконалість законодавства, незадовільний рівень матеріально-технічного забезпечення, організаційні прорахунки тощо. Також з'ясовано, що несприятливими умовами розвитку даного виду державних органів влади є криза в організації державного управління ними, відставання науково-технічного рівня їх розвитку тощо. Про ці чинники та умови стверджує 60 % респондентів з числа опитаних слідчих поліції. За підрахунками автора виникає ризик зростання злочинності до 720 тис. кримінальних правопорушень в 2022 році, з них 670 тис. буде обліковано органами досудового розслідування поліції. Тому прогнозується збільшення навантаження на слідчих та втрата якості розслідування. За проведеними спостереженнями відмічене зростання кількості адміністративних позовів від слідчих до поліції.

Сформульовано поняття адміністративно-правового регулювання засад діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України, як різновиду адміністративно-правового регулювання, що характеризується сукупністю адміністративно-правових формально-визначених та імперативних правил - матеріальних та процесуальних засад поведінки, встановлених чи санкціонованих державою, які закріплюють міру справедливості та свободи згідно із індивідуальними чи публічними інтересами населення держави, забезпечуються державним впливом, впорядковують публічні, у т.ч. службові

відносини, які виникають під час діяльності цих органів у сфері управління ними та розслідування кримінальних правопорушень.

Наведено класифікацію адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування та узагальнено підходи до світових стандартів їх діяльності. Наголошено на тому, що адміністративно-правові засади діяльності органів досудового розслідування поліції: а) беруть початок з конституційних ідей; характеризуються певними рисами, зокрема повторюваністю у галузях права та державного управління; універсальним характером; метою або складовими правових явищ; на їх формування впливають зміни в суспільстві; б) інституалізація засад відбувається у двох напрямках: функціональному (орієнтація на виконання мети створення та функціонування) та історично-процесному (поява та становлення); в) засади мають певний характер класифікації, в основу якої може покладатись різне підґрунтя (конституційні ідеї, управління організацією, специфіка організації розслідування; суто професійна діяльність слідчого; управління персоналом; взаємодія з розслідування злочинів; діяльність органу або його структурного підрозділу чи керівника; розбудова слідчого апарату чи робочого місця слідчого).

У сучасних адміністративно-правових відносинах в органах досудового розслідування поліції автором названі негативні ризики для їх нормального функціонування. Серед них - це виток інформації через інтернет; не дотримання прав і свобод людини; зростання злочинності та збільшення залишку не розкритих кримінальних правопорушень; наявність фактів об'єктивної бездіяльності слідчих по кримінальних провадженнях та оскарження дій або бездіяльності поліції з боку самих слідчих тощо.

Порівняльно-правовим аналізом виявлено прогалини нормативно-правового регулювання засад діяльності органів досудового розслідування та доведено необхідність їх усунення. Вивчено міжнародні стандарти та зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання засад діяльності органів досудового розслідування в республіках Грузія та Молдова, окреслено шляхи його запозичення в Україні.

Саме тому запропоновано з урахуванням національних історико-правових традицій, загально визнаних міжнародних та конституційних цінностей, стану наукової розробки, законодавчого підходу та реалій вітчизняної економіки вести пошук нових засад діяльності органів досудового розслідування поліції. Такі засади мають бути орієнтовані на поліцейський менеджмент, антикризове управління, інформаційні технології, а також на процеси глобалізації та протидію загрозам національній безпеці тощо.

Стверджується про можливість застосування засад штучного інтелекту (у сфері розслідування злочинів), автоматизації розподілу кримінальних проваджень та блокування доступу до державних реєстрів, впровадження єдиної платформи контролю та нагляду (у сфері управління органами досудового розслідування) і т.п. При цьому, дослідником особливу увагу приділено автоматизації контролю та нагляду за органами досудового розслідування через впровадження засад єдиної платформи. Мета її створення — вдосконалення контролю та нагляду шляхом виявлення розбіжностей в інформації (наприклад, між кримінальними провадженнями, де особу оголошено в розшук, і оперативно-розшуковими справами або між наданими документами та фактичною інформацією в державних реєстрах) чи моніторингу виконання окремих доручень або проведення слідчих розшукових дій та негласних слідчих (розшукових) дій і т.п.

Обґрунтовано необхідність внесення змін до чинних нормативно-правових актів щодо адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування, зокрема у напрямку підходу до рівня правового регулювання та єдиного підходу до статусу цих органів; блокування Єдиного реєстру досудових розслідувань; закріплення принципів організації діяльності органів досудового розслідування поліції; недопущення розбіжностей у статистичних даних; впровадження сучасних інформаційних технологій і т.д.

Рекомендовано посилити правову складову проекту Стратегії розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року. З цією метою варто оформити її у вигляді Постанови Кабінету Міністрів України та офіційно опублікувати та прийняти зміни до чинного законодавства щодо здійснення ряду

практичних заходів (перехід на сервісну, конкуренту та антикризову основу діяльності органів досудового розслідування поліції, у т.ч. за рахунок інститутів електронного врядування, штучного інтелекту, аутплейсменту та інституту приватних детективів; проведення глобального аудиту діяльності органів досудового розслідування поліції; розробка та запровадження основ використання штучного інтелекту у сфері управління органами досудового розслідування поліції та у сфері розслідування злочинів, зокрема, впровадження реєстру слідчих, електронного розподілу кримінальних проваджень, а також використання SMS-технології для інформування зацікавлених осіб про хід розслідування та оцінки діяльності органу досудового розслідування; подальша імплементація міжнародних стандартів діяльності органів досудового розслідування поліції в процесуальних нормах права; передача незалежному державному органу від сфери розслідування кримінальних правопорушень статистичного обліку кримінальних правопорушень та введення єдиної платформи державних реєстрів; приведення у однотипність та відповідність до повноважень органів досудового розслідування видів економічної діяльності усіх органів досудового розслідування; державна підтримка наукових досліджень досвіду Російської Федерації щодо гібридних війн на території колишнього СРСР та встановлення нею режимів управління з метою вироблення правових механізмів протидії та подолання наслідків таких війн.

Ключові слова: адміністративно-правові засади, принципи, органи досудового розслідування, поліція, державне управління, штучний інтелект, діяльність.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Довгунь С.З. Предпосылки возникновения правового института управления органами предварительного расследования полиции за время независимости Украины // Борьба с организованной преступностью и коррупцией (теория и практика). 2015. № 2. С. 89-94.

2. Довгунь С.З. Сучасні тенденції історіографії адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України // Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Випуск 1. Частина 1. С. 270-275.

3. Довгунь С.З. Законотворчі тенденції формування органів досудового розслідування в Україні // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2016. Випуск 6-2. Т. 1. С. 88-92.

4. Довгунь С.З. Квінтесенція адміністративно-правового регулювання засад діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2017. № 1. С. 75-78.

5. Довгунь С.З. Нормативно-правове регулювання державного управління органами досудового розслідування в Республіці Грузія (на прикладі МВС) // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2017. № 2. С. 154-160.

6. Довгунь С.З. Автоматизация контроля и надзора за органами предварительного расследования Национальной полиции Украины // Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 2. С. 107-112.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Довгунь С.З. Стан нормативно-правового регулювання користування сайтом Головного слідчого управління поліції в інтрамережі // Право, суспільство і держава: форми взаємодії: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 13-14 січня 2017 р. К.: Центр правових наукових досліджень, 2017. С. 68-70.

8. Довгунь С.З. Узгодження концепцій реформування, які стосуються системи органів досудового розслідування // Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної функції: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Дніпро, 30 травня 2017 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 94-96.

SUMMARY

Dovgun S.Z. Administrative and legal principles of the activity of pre-trial investigation bodies (on the example of the National Police of Ukraine). - Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for a Candidate of Law (Doctor of Philosophy) Degree in specialty 12.00.07 - Administrative Law and Process; finance law; information law (081 – Law) - Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs. Dnepr, 2017.

The dissertation is devoted to the analysis of existing scientific approaches, legislation of Ukraine and the practice of its realization with the purpose of determining the administrative and legal basis of activity of pre-trial investigation bodies on the example of the National Police of Ukraine and the state of legal regulation of these principles. For this purpose, the dissertation presents the theoretical and legal characteristics of the institution of the foundations of the bodies of pre-trial police investigation, formulates the concept and defines the types of administrative and legal principles of the activities of the pre-trial investigation institutions of the police, as well as identifies the likely ways of improvement.

The author at the beginning of the work made an attempt to outline the historical and legal approaches to the analysis of the administrative and legal principles of the activities of pre-trial investigation bodies from the positions characteristic of the formation of Ukrainian law. The approach is based on the analysis of the Veles Book, the Russian Truth, the Lithuanian Statutes, the Constitution of Pylyp Orlyk, the chronicles, agreements, letters and other documents. Conditionally allocated eight specific periods of occurrence and formation of a legal institution for the management of police pre-trial investigation.

In the sense of historiography it notes the departure from the Soviet and Russian mechanical linearity to find the authenticity of the development of administrative and legal relations in the field of management of pre-trial police investigations. Modern historiography has a general theoretical, empirical or applied character. The foundation of historiographic works is the experience of pre-trial investigation bodies that existed in different state-legal formations in Ukraine. Most of these works relate to their

activities within the internal affairs bodies. Kharkiv, Kyiv and Dnipropetrovsk schools have now been formed to study the basics of police pre-trial investigation bodies. There is a scientific discourse on the place of pre-trial investigation bodies in the system of state authorities and the use of detectives' capabilities, including private. The need for the establishment of separate organs of pre-trial investigation continues to depend on the criminal situation and socio-economic conditions, which are complemented by another condition of occurrence - the service basis of the service.

The researcher provided an assessment of the current state of the institute of management of police pre-trial investigation bodies. Due to the survey, it was found that among the destructive factors influencing the development of the bodies of pre-trial police investigation were lost: the imperfection of the legislation, the poor level of material and technical support, organizational miscalculations, etc. It was also found that unfavorable conditions for the development of this type of government are a crisis in the organization of state administration, a backlog of scientific and technical level of their development, etc. About these factors and conditions 60% of respondents from the number of polled investigators say. According to the author's calculations, there is a risk of an increase in crime to 720 thousand criminal offenses in 2022, of which 670 thousand will be recorded by the bodies of pre-trial investigation of the police. It is therefore expected to increase the burden on investigators and loss of investigation quality. According to the observation, an increase in the number of administrative suits from investigators to the police has been noted.

The concept of administrative and legal regulation of the activities of the bodies of pre-trial investigation of the National Police of Ukraine as form of administrative and legal regulation, characterized by a set of administrative-legal formally-determined and imperative rules - the material and procedural principles of conduct, established or authorized by the state, which establish the measure of justice and freedoms in accordance with the individual or public interests of the state's population, are provided by state influence, arrange public, including service relations that arise during the activity of these bodies in the sphere of their management and investigation of criminal offenses.

The classification of administrative and legal principles of the activity of pre-trial investigation bodies is presented, and approaches to the world standards of their activities are generalized. It is emphasized that the administrative and legal principles of the activities of the bodies of pre-trial police investigation: a) originate from constitutional ideas; characterized by certain features, in particular, the repetition in the fields of law and public administration; universal character; purpose or components of legal phenomena; their formation is influenced by changes in society; b) the institutionalization of the fundamentals takes place in two directions: functional (orientation to the purpose of creation and functioning) and historical process (appearance and formation); c) the principles have a certain characterization of the classification, based on which different grounds (constitutional ideas, organization management, the specifics of the organization of the investigation, the purely professional activity of the investigator, personnel management, cooperation with the investigation of crimes, the activities of the body or its structural unit or director, the development of the investigator apparatus or work place of the investigator).

In modern administrative-legal relations in the bodies of pre-trial investigation of the police, the author names the negative risks for their normal functioning. Among them - this is a turn of information through the Internet; non-compliance with human rights and freedoms; increase in crime and increase the balance of uncovered criminal offenses; the existence of facts of objective inactivity of investigators in criminal proceedings and appeals against actions or inactivity of the police by investigators themselves, etc.

The comparative legal analysis revealed the gaps in the normative-legal regulation of the bases of the activity of the pre-trial investigation bodies and proved the need for their elimination. The international standards and foreign experience of administrative-legal regulation of the bases of activity of pre-trial investigation bodies in the republics of Georgia and Moldova are studied, and the ways of its borrowing in Ukraine are outlined. That is why it is suggested taking into account national historical and legal traditions, generally accepted international and constitutional values, the state of scientific development, the legislative approach and the realities of the domestic

economy, to search for new principles of the activities of the bodies of pre-trial investigation of the police. Such principles should focus on police management, anti-crisis management, information technology, as well as globalization processes and countering threats to national security, etc. It argues that it is possible to apply the principles of artificial intelligence (in the area of crime investigation), automate the distribution of criminal proceedings, and block access to state registers, the introduction of a unified control and supervision platform (in the area of management of pre-trial investigation bodies), etc. In this case, the special attention is paid to the automation of control and supervision of pre-trial investigation bodies through the introduction of the principles of a single platform. The purpose of its creation is to improve control and supervision by detecting discrepancies in information (for example, between criminal proceedings where a person has been declared wanted, and operational investigations, or between the documents submitted and factual information in state registers), or the monitoring of the execution of individual orders or the conduct of investigators Investigative actions and secret investigative (search) actions, etc. The necessity of amending the current legal acts on the administrative and legal basis of the activities of the pre-trial investigation bodies, in particular in the direction of approach to the level of legal regulation and a unified approach to the status of these bodies, is substantiated; blocking of the Uniform Register of Pre-trial Investigations; consolidation of the principles of the organization of the activities of the bodies of pre-trial investigation of the police; avoidance of discrepancies in statistical data; introduction of modern information technologies, etc.

It is recommended to strengthen the legal component of the draft Strategy for the development of the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine by 2020. To this end, it should be arranged in the form of a Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine and to officially publish and adopt amendments to the current legislation on the implementation of a number of practical measures (transition to a service, a competitor and the anti-crisis basis of the activities of the police pre-trial investigation agencies, including at the expense of the institutes of electronic Governance, Artificial Intelligence, Outplacement, and the Institute of Private Detectives; To conduct a global

audit of police pre-trial police activities; To develop and implement the foundations of use Artificial intelligence in the field of police pre-trial investigation and investigation of crimes, in particular, the introduction of a register of investigators, the electronic distribution of criminal proceedings, and the use of SMS technology to inform stakeholders of the progress of investigations and appraisals of the pre-trial investigation body; further implementation of international the standards of the bodies of pre-trial police investigation in the procedural rules of law; transfer to an independent state body from the scope of investigation of criminal offenses of statistical accounting of criminal offenses and introduction of a single platform of state registers; bringing uniformity and compliance with the powers of the bodies of pre-trial investigation of types of economic activity of all organs of pre-trial investigation; state support to scientific research on the Russian Federation's experience of hybrid wars in the territory of the former USSR and the establishment of its management regimes in order to develop legal mechanisms for counteract.

Keywords: administrative-legal principles, principles, bodies of pre-trial investigation, police, state administration, artificial intelligence, activity.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Довгунь С.З. Предпосылки возникновения правового института управления органами предварительного расследования полиции за время независимости Украины // Борьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2015. № 2. С. 89-94.

2. Довгунь С.З. Сучасні тенденції історіографії адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України // Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Випуск 1. Частина 1. С. 270-275.

3. Довгунь С.З. Законотворчі тенденції формування органів досудового

розслідування в Україні // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2016. Випуск 6-2. Т. 1. С. 88-92.

4. Довгунь С.З. Квінтесенція адміністративно-правового регулювання засад діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2017. № 1. С. 75-78.

5. Довгунь С.З. Нормативно-правове регулювання державного управління органами досудового розслідування в Республіці Грузія (на прикладі МВС) // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2017. № 2. С. 154-160.

6. Довгунь С.З. Автоматизация контроля и надзора за органами предварительного расследования Национальной полиции Украины // Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 2. С. 107-112.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Довгунь С.З. Стан нормативно-правового регулювання користування сайтом Головного слідчого управління поліції в інтрамережі // Право, суспільство і держава: форми взаємодії: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 13-14 січня 2017 р. К.: Центр правових наукових досліджень, 2017. С. 68-70.

8. Довгунь С.З. Узгодження концепцій реформування, які стосуються системи органів досудового розслідування // Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної функції: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Дніпро, 30 травня 2017 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 94-96.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	16
ВСТУП	18
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНСТИТУТУ ЗАСАД ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	27
1.1. Історико-правові передумови виникнення правового інституту управління органами досудового розслідування	27
1.2. Історіографія адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування	50
1.3. Сучасний стан управління органами досудового розслідування.....	68
Висновки до розділу 1	86
РОЗДІЛ 2. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ТА ЇХ РЕГУЛЮВАННЯ	89
2.1. Поняття адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України та їх регулювання	89
2.2. Види адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України	105
2.3. Характеристика правового регулювання засад діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України	132
Висновки до розділу 2	158
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	161
3.1. Засади діяльності органів досудового розслідування в Україні: порівняльно-правовий аналіз	161

3.2. Міжнародні стандарти засад діяльності органів досудового розслідування	177
3.3. Іноземний досвід діяльності органів досудового розслідування пострадянських країн на шляху до Європейського союзу (на прикладі республік Грузія та Молдова)	193
Висновки до розділу 3	207
ВИСНОВКИ	209
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	215
ДОДАТКИ	261

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АТО	– антитерористична операція
БД	– база даних
ВСП	– Військова служба правопорядку
ВСУ	– Верховний суд України
ГПУ	– Генеральна прокуратура України
ГСУ	– Головне слідче управління
ГУНП	– Головне управління Національної поліції
ДБР	– Державне бюро розслідувань
ДК КВЕД	– державний класифікатор кодів видів економічної діяльності
ДКВС	– державна кримінально-виконавча служба
ДМС	– Державна міграційна служба
ДПА	– Державна податкова адміністрація
ДСА	– Державна судова адміністрація
ДСБЕЗ	– Державна служба по боротьбі з економічними правопорушеннями
ДСНС	– Державна служба з надзвичайних ситуацій
ДСФР	– Державна служба фінансових розслідувань
ДФС	– Державна фіскальна служба
ЕЦП	– електронний цифровий підпис
ЄРДР	– Єдиний реєстр досудового розслідування
ЄРСР	– Єдиний реєстр судових рішень
ЄС	– Європейський союз
ЗМІ	– Засоби масової інформації
ЗСУ	– Збройні сили України
ІПС	– Інтегрована інформаційно-пошукова система
ІТ	– інформаційні технології
КАС	– Кодекс адміністративного судочинства
КДБ	– Комітет державної безпеки
КК	– Кримінальний кодекс
КМУ	– Кабінет міністрів України
КПК	– Кримінально-процесуальний кодекс
КСУ	– Конституційний суд України
ЛС	– Литовські статuti
МВС	– Міністерство внутрішніх справ
МДБ	– Міністерство державної безпеки
МНС	– Міністерство з надзвичайних ситуацій
МОГП	– Міністерство охорони громадського порядку
МРЕВ	– Міжрайонний реєстраційно-екзаменаційний відділ

МЮ	– Міністерство юстиції
НАБУ	– Національне антикорупційне бюро України
НАПрН	– Національна академія правових наук України
НБР	– Національне бюро розслідувань
НКВС	– Народний комісаріат внутрішніх справ
НПУ	– Національна поліція України
СРД	– слідчі розшукові дії
ОВС	– орган внутрішніх справ
ОДПУ	– Об'єднане державне політичне Управління
ОДР	– органи досудового розслідування
ООН	– Організація об'єднаних націй
РВ	– районний відділ
РГ	– Республіка Грузія
РМ	– Республіка Молдова
РФ	– Російська Федерація
САП	– Спеціалізована антикорупційна прокуратура
СБУ	– Служба безпеки України
СВ	– Слідчий відділ
СНД	– Співдружність незалежних держав
СОГ	– Слідчо-оперативна група
СРСР	– Союз Радянських Соціалістичних Республік
ст.	– стаття
СФР	– служба фінансових розслідувань
США	– Сполучені штати Америки
ТЗІ	– технічний захист інформації
УДПтС	– Управління Державної пенітенціарної служби України
УІАЗ	– Управління інформаційно-аналітичного забезпечення
УМВС	– Управління міністерства внутрішніх справ України
УНКВС	– Управління народного комісаріату внутрішніх справ
УНР	– Українська народна республіка
УРСР	– Українська Радянська Соціалістична Республіка
ЧАЕС	– Чорнобильська атомна електрична станція

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Необхідність розробки та реалізації адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування в системі Національної поліції України не викликає сумніву. Про актуальність даного питання вже традиційно свідчать специфічні деструктивні чинники, що впливають на розвиток органів досудового розслідування (недостатній рівень адаптованості українського законодавства до міжнародних стандартів чи кращих закордонних практик в сфері управління; невиправдана різниця в засадах діяльності органів досудового розслідування інших правоохоронних відомств; відсутність єдиного нормативно-правового підходу до адміністративно-правового статусу; недосконалість відомчих нормативно-правових актів, які регламентують адміністративно-правові відносини, а також організаційно-правові питання діяльності; погіршення рівня соціального та матеріально-технічного забезпечення тощо). Сьогодні про ряд цих чинників (недосконалість законодавства, незадовільний рівень матеріально-технічного забезпечення, організаційні прорахунки тощо) та умов (криза в організації державного управління, відставання науково-технічного рівня тощо) стверджує 60 % респондентів з числа опитаних нами слідчих поліції.

До того ж, тривалий час дослідження засад діяльності здійснювалось у кримінально-процесуальному чи криміналістичному аспекті, але не у адміністративно-правовому. Лише наприкінці 90-х рр. ХХ ст. – на початку ХХІ ст. проведено ґрунтовні наукові дослідження засад організації та управління органами досудового розслідування. Новацією є утворення деяких органів досудового розслідування, як публічних адміністрацій (Державне бюро розслідувань, Національне антикорупційне бюро України). Виник інтерес до сервісної основи діяльності. Тривають дискусії з інформатизації розслідування кримінальних правопорушень. Реформи (конституційна, адміністративна, кримінальної юстиції та ін.), у тому числі прийняття Конституції України, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів, збільшення вдвічі (з

трьох до шести) кількості органів досудового розслідування та інші вжиті заходи, покликані були змінити суспільство на краще. Не зменшуючи позитивної ролі цих заходів, очевидним є той факт, що з 1990 року по листопад 2017 року при зменшенні населення України (на 20 %) зріс не тільки рівень злочинності (в півтора рази, або з 715 до 1134 у розрахунку на 100 тис. населення), але й кількість злочинів. Станом на 31.10.2017 вона становить 481 тис. проти 370 тис. у 1990 році, що викликає занепокоєння. Хоча у 2017 році рівень довіри населення до поліції зріс та фіксується за даними МВС України в 60 %, а скарги на слідчих зменшились.

Особливої актуальності дане питання набуло через не менш складні (окупація, трансформація злочинності, стрімкий науково-технічний розвиток тощо), ніж раніше умови діяльності, що поглибили розрив між реальним станом злочинності та можливостями цих органів.

Отже, зміни у розумінні підходів до діяльності органів досудового розслідування поліції, їх масштабність, а також існуюче протиріччя можливостей цих органів вимагають наукового аналізу. Попри всю нагальність, питання використання наявного інструментарію адміністративно-правових засад у діяльності органів досудового розслідування поліції природно лишались поза увагою вітчизняних правників. Зокрема, це визначення дефініції адміністративно-правового регулювання засад діяльності органів досудового розслідування поліції, а також регламентація засад діяльності в області інформаційних технологій, антикризового управління тощо. Вони не досить часто висвітлюються в науковій літературі і практично жодного разу не виступали самостійним предметом фундаментальних досліджень.

Окремі аспекти порушеної проблеми розглядали відомі вчені-адміністративісти, зокрема: В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, Р.Ф. Баранецький, В.О. Басс, А.І. Берлач, П.Д. Біленчук, Ю.П. Битяк, В.М. Брижко, В.М. Гарашук, К.Г. Гарбузюк, І.П. Голосніченко, С.Ф. Денисюк, О.Ю. Дрозд, Д.Г. Заброда, Т.Є. Кагановська, Р.А. Калюжний, Ю.Ф. Кравченко, О.М. Ключев, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, С.В. Ківалов, С.О. Кузніченко, М.Н. Курко, К.Б. Левченко,

О.І. Леженіної, М.В. Лошицький, С.О. Магда, О.І. Миколенко, І.С. Мироненко, О.М. Музичук, О.В. Негодченко, І.Є. Погребняк, С.В. Петков, В.М. Плішкін, О.В. Пономарьов, А.О. Селіванов, О.Ю. Синявська, Г.Й. Ткач, А.С. Філіпенко, Н.П. Христиченко, В.І. Цимбалюк, В.М. Чисніков, І.М. Шопіна, О.С. Юнін, О.М. Якуба та інші.

Зважаючи на специфічну природу об'єкту нашого дослідження нами ґрунтовно опрацьовані наукові дослідження з філософії права, які провів С.І. Максимов, В.М. Парасюк та інші; теорії та історії держави й права, історії політичних і правових учень - І.А. Безклубий, В.О. Боняк, О.А. Гавриленко, В.Д. Гончаренко, І.С. Гриценко, С.В. Губар, П.П. Михайленко, А.Й. Рогожин, Д.А. Тихоненков, А.С. Чайковський та інші. Найновіші розробки досліджуваного правового інституту здійснили В.М. Галуцько, А.Г. Нікуліна та інші.

Слід зазначити, що наукові дослідження проблем діяльності органів досудового розслідування поліції є фрагментарними, хоча віддаємо належне дисертаційним роботам А.Г. Каткової «Правові та організаційні аспекти управління слідчими підрозділами органів внутрішніх справ України» (Харків, 2003) та М.О. Горелова «Організаційно-правові основи діяльності слідчих підрозділів ОВС України» (Харків, 2008 р.), які мають важливе теоретичне значення. Однак їх окремі положення у зв'язку з черговою правоохоронною реформою, процесами оптимізації системи центральних органів виконавчої влади та ліквідацією міліції втратили практичне значення.

Зазначені обставини обумовлюють актуальність теми дисертації, її важливе теоретичне і практичне значення для подальшого розвитку та вдосконалення адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування (на прикладі Національної поліції України).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до загальноуніверситетської наукової теми «Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування» (державний реєстраційний номер 0112U003550), затвердженої 28.05.2012.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертації полягає в тому, щоб на

основі аналізу чинного законодавства України та практики його реалізації визначити адміністративно-правові засади діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України і розробити науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо їх вдосконалення.

Вказана мета зумовлює розв'язання таких завдань:

- встановити передумови історичної генези правового інституту управління органами досудового розслідування в Україні;
- систематизувати історіографію управління органами досудового розслідування в Україні;
- дати оцінку розвитку правового інституту управління органами досудового розслідування в Україні;
- сформулювати поняття адміністративно-правового регулювання засад діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України;
- визначити суттєві риси та види засад діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України;
- охарактеризувати правове регулювання засад діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України;
- вділити ознаки нормативно-правового регулювання адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування;
- окреслити основні міжнародні норми, що мають відношення до правового інституту управління органами досудового розслідування;
- вивчити зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання засад діяльності органів досудового розслідування (на прикладі республік Грузія та Молдова), а також виробити конкретні пропозиції та рекомендації, щодо вдосконалення діючої системи органів досудового розслідування в системі Національної поліції України.

Об'єкт дослідження становлять суспільні відносини, що виникають у сфері управління діяльністю органів досудового розслідування Національної поліції України.

Предметом дослідження є адміністративно-правові засади діяльності

органів досудового розслідування Національної поліції України.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертації є сукупність методів і прийомів наукового пізнання. Їх застосування спрямовується системним підходом, що дає можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми. Такий підхід дозволяє дослідити адміністративно-правові засади діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України. У роботі використовувалися також окремі методи наукового пізнання. Зокрема, за допомогою історико-правового методу висвітлено передумови виникнення та розвитку правового інституту управління органами досудового розслідування (підрозділи 1.1, 1.2), з використанням логіко-семантичного методу та методу сходження від абстрактного до конкретного поглиблено понятійний апарат (підрозділ 2.1). Порівняльно-правовий метод (підрозділ 2.2, розділ III) покладено в основу аналізу законодавства у досліджуваній сфері в Україні, а також компаративного аналізу відповідних норм вітчизняного, закордонного та міжнародного права. Аналітичний метод (підрозділи 1.3, 2.2, 2.3, 3.1) надав можливість встановити необхідність вдосконалення адміністративного законодавства, що регламентує засади діяльності органів досудового розслідування. Системно-структурний метод застосовувався при аналізі адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування та їх видів, а формально-юридичний – під час дослідження нормативно-правових актів, що їх визначають. Соціологічний і статистичний методи використано для аналізу та узагальнення результатів вибірок за державними реєстрами, проведеного анкетування та інтерв'ювання, а також емпіричних даних щодо окремих питань (підрозділи 1.3, 2.3). Методи класифікації та групування використовувалися для дослідження адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування (підрозділи 1.1, 2.3, 3.2). Вимог формальної логіки щодо послідовності, визначеності, несуперечності й обґрунтованості суджень здобувач дотримувався у формулюванні висновків і пропозицій відповідно до мети дослідження.

Нормативною основою роботи є Конституція України, законодавчі акти

України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, постанови Верховної Ради України, акти Президента і Кабінету Міністрів України, нормативно-правові та нормативні акти центральних органів виконавчої влади. У ході дисертаційного дослідження було також використано законодавство зарубіжних країн (Республіка Грузія та Республіка Молдова), частина досвіду яких щодо адміністративно-правового регулювання діяльності органів досудового розслідування в період реформ може бути використана в Україні.

Науково-теоретичне підґрунтя для виконання дисертації склали наукові праці фахівців у галузі філософії, загальної історії та теорії держави і права, теорії управління, поліцейстики та адміністративного права, інших галузевих правових наук, у тому числі зарубіжних дослідників.

Інформаційну та емпіричну основу дослідження становлять: дані Міністерства внутрішніх справ України з 1997 по 2017 роки, Генеральної прокуратури України з 2013 по 2017 роки, Державної служби статистики з 1990 по 2017 роки, Державної судової адміністрації з 2012 по 2017 роки та інших державних органів, аналіз політико-правової публіцистики, пам'яток та джерел права, проектів законодавчих актів, довідкових видань, результати анкетування та інтерв'ювання, контент-аналізу 17 тис. публікацій, пов'язаних з тематикою дисертаційного дослідження, фактологічні матеріали щодо адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування. Використано власний досвід роботи в міліції та поліції.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших у вітчизняній науці адміністративного права комплексних досліджень адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування поліції в Україні. У результаті виконаного дослідження сформульовано низку основних наукових положень, обґрунтовано висновки, рекомендації та пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України.

Основні наукові положення, які виносяться на захист:

– надано визначення адміністративно-правового регулювання засад

діяльності органів досудового розслідування поліції (у вузькому розумінні) як різновиду правового регулювання, що характеризується сукупністю адміністративно-правових формально визначених та імперативних правил – матеріальних і процесуальних засад поведінки, встановлених чи санкціонованих державою, які закріплюють міру справедливості та свободи згідно з індивідуальними чи публічними інтересами населення держави, забезпечуються державним впливом, впорядковують публічні, у т.ч. службові відносини, які виникають під час діяльності цих органів у сфері управління ними та розслідування кримінальних правопорушень;

- обґрунтовано необхідність внесення змін до чинних нормативно-правових актів щодо адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування поліції, зокрема у напрямку підходу до єдиного рівня правового регулювання їх діяльності; впровадження сучасних інформаційних технологій, зокрема штучного інтелекту (у сфері розслідування злочинів), автоматизації розподілу кримінальних проваджень, блокування доступу до реєстрів, єдиної платформи контролю та нагляду (у сфері управління органами досудового розслідування);

- положення, що сучасному правовому інституту управління органами досудового розслідування поліції передувало вісім етапів, під час яких відбулась інституалізація, або поступовий відхід від норм звичаєвого до писаного права, а також від приватного до публічного права із закріпленням державної монополії у сферах управління органами досудового розслідування та розслідування кримінальних правопорушень;

- класифікацію адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування, яку доповнено засадами інформаційних технологій;

- узагальнення підходів використання світових стандартів діяльності органів досудового розслідування шляхом їх процесуальної адаптації;

- історико-правові передумови виникнення правового інституту діяльності органів досудового розслідування;

- положення про кризу в державному управлінні, яка характеризується

ознаками розриву між юридичною і фактичною формою регулювання відносин управління органами досудового розслідування поліції, неспроможністю цих органів у теперішніх умовах належно виконати свою головну функцію;

– положення про історіографічний аналіз і критичне осмислення наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників, які вже встигли зайняти своє місце в історіографії, а також окреслення питань, які продовжують залишатися недостатньо вивченими та потребують подальшого опрацювання;

– теоретичне обґрунтування зарубіжного досвіду адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування та шляхів його запозичення в Україні у частині електронного урядування та інституту детективів, у т.ч. приватних.

Практичне значення одержаних результатів визначається можливістю їх використання у:

– науковій діяльності – результати дисертаційного дослідження взяті за основу для подальшої розробки проблем адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування, визначення їх місця та концептуальних шляхів підвищення ефективності управління ними (акт впровадження у наукову діяльність Науково-дослідного інституту публічного права від 07.09.2016);

– законотворчій діяльності – для вдосконалення законодавства, що регулює адміністративно-правові засади діяльності органів досудового розслідування в Україні. У результаті проведеного дослідження сформульовано ряд пропозицій щодо внесення змін і доповнень до чинного законодавства України (довідка Науково-дослідного інституту публічного права від 03.03.2017 № 6/1/5-36);

– практичній діяльності – для вдосконалення діяльності суб'єктів державного управління органами досудового розслідування в Україні;

– освітній діяльності – положення й висновки дисертації знайшли застосування при викладанні дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративна відповідальність», а також при підготовці лекцій і навчальних посібників з даних дисциплін (акт впровадження у навчальний процес

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 07.06.2017).

Апробація результатів дисертації. Основні ідеї, положення та висновки, узагальнені та сформульовані у дисертації, оприлюднювалися на науково-практичних конференціях, зокрема: «Право, суспільство і держава: форми взаємодії» (м. Київ, 2017 р.) і «Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної функції» (м. Дніпро, 2017 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з основної частини (вступ, три розділи, що об'єднують дев'ять підрозділів, висновки), списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 314 сторінок, з яких 197 сторінок основного тексту. Список використаних джерел складається з 392-х найменувань і займає 45 сторінок, 16 додатків викладено на 54-х сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНСТИТУТУ ЗАСАД ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

1.1. Історико-правові передумови виникнення правового інституту управління органами досудового розслідування

У 1864 р. А. Лінкольн у м. Балтиморі визнав, що громадянська війна між Північчю та Півднем відбулася через непорозуміння, пов'язане зі словом «свобода», оскільки світ ніколи не мав його якісного визначення і, використовуючи одне й те саме слово, інколи мав на увазі різні речі. Тому «вибір імені» для певного явища чи предмета є основою взаємно зрозумілого спілкування [1, с. 42-43]. Задля порозуміння наведемо на початку розгляду даного підрозділу дві основні умови та визначимось у ключових поняттях.

По-перше, аналіз нижчезазначених пам'яток права та наукових праць несе відносний характер та зведений нами до хронології. Ототожнення ОДР є умовним, адже їх окремі функції або прототипи зародились і виникли раніше. Засадам їх діяльності були властиві тогочасні особливості розвитку, домінуючих методологічних підходів, науки, політичних режимів тощо, що потребує звернення до відповідних джерел, у т.ч. пам'яток права.

По-друге, феномен засад та діяльності ОДР в юридичних науках є предметом різних за напрямками досліджень. Зокрема, найбільш наближеною до предмета нашого дослідження є наукова галузь спеціальності з адміністративного права і процесу (адміністративні засади діяльності органів виконавчої влади, адміністративно-правові засади управління адміністративно-політичною діяльністю та ін.) [2]. Але з виникненням правового інституту детективів наше дослідження впритул межує навіть не з напрямками дослідження у межах однієї наукової юридичної галузі, а майже повністю з галуззями кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшуковою діяльністю [3]. Окремі питання

досліджувалися ще багатьма правовими спеціальностями, а тому доцільно осмислити історіографію у філософії права, теорії та історії держави й права, історії політичних і правових учень, юридичній психології, прикладних (спеціальних) та галузевих юридичних науках тощо. Такий підхід до інтерпретації дає підстави стверджувати про специфіку нашого дослідження та використовувати джерела у галузі різних наук.

Одним із ключових понять є «передумови», під якими прийнято розуміти попередню умову існування, виникнення, діяння тощо чого-небудь [4, с. 909].

Іншим ключовим поняттям є правовий інститут, або інститут права. Зазвичай під ним розуміють відокремлену групу взаємозв'язаних правових норм (приписів), що регулюють певний вид чи рід суспільних відносин і утворюють самостійний елемент системи права. До його ознак відносять: наявність сукупності нормативних приписів; юридичну однорідність названих приписів; об'єднання правових норм стійкими закономірностями та зв'язками, які відбиваються в юридичних приписах і в цілому в юридичній конструкції. Залежно від підстав розрізняють групи інститутів права, наприклад за галузями права (державні, кримінальні, цивільні, сімейні, житлові та ін.) або за відносинами, що ними регулюються (матеріальні та процесуальні) [5, с. 120-121].

На нашу думку, можна стверджувати про існування та розмежування правового інституту управління ОДР виходячи з таких підстав:

1) сукупність нормативних приписів підтверджується наявністю норм, наприклад наказів керівників ОДР. За їх допомогою відбувається загальне управління як організацією служби, так і її інформаційним чи матеріально-технічним забезпеченням. Ці приписи можуть виступати відносною сукупністю однорідних напрямків нормативних приписів. Певною мірою це стосується і забезпечення управління ОДР – як послугою чи зайняттям певним видом управлінської чи економічної діяльності, а не як повноваженням відповідно до КПК;

2) юридична однорідність приписів проявляється у регулюванні обмеженої сторони адміністративних правовідносин, що регламентуються адміністративним

законодавством, у т.ч. з дисциплінарної відповідальності;

3) правові норми завдяки своїм закономірностям та зв'язкам відбиваються в цілому в юридичній конструкції та в юридичних приписах зокрема. Вони знаходять своє зовнішнє вираження в галузевих нормативно-правових актах, наприклад з управління ОДР, або у міжгалузевих нормативно-правових актах.

Сам по собі правовий інститут не виникає, а йому передують певний процес, який можна розглядати як інституалізацію, що є наступним ключовим поняттям. Під нею розуміють розвиток стійких і формальних зразків поведінки людини, які складають інститут [4, с. 507]. На думку О.М. Бандурки, перші слідчі дії проводив безпосередньо Господь, коли з'ясував гріхопадіння Адама і Єви та намагався встановити істину у вбивстві Авеля [6, с. 14]. Навряд чи хтось буде заперечувати те, що подібні дії не були повторені в історії людства різними особами та формаціями, а тому повторюваність встановлення у такий спосіб істини, як і біблейський випадок, дає підстави говорити про інституалізацію. Для органів державної виконавчої влади, частиною яких є ОДР, її можна представити у вигляді процесу, про що зазначали Т.Ю. Кулішенко [7], П. Толберт [8], І.Д. Хутінаєв [9] та інші.

При характеристиці інституту управління ОДР та інституту досудового розслідування слід розуміти, що це різні явища. Якщо перший переважно має займатись адмініструванням, в чому полягає його основне призначення, то другий – більшим, ніж просто адміністрування, зокрема формулювати та здійснювати політичні курси, розроблювати нормативно-правові акти, протидіяти корупції, підтримувати високий рівень прозорості та підзвітності суспільству, а також реалізувати правоохоронну функцію у частині розслідування.

З урахуванням наведених умов та понять раціональною є послідовність, коли надалі буде висвітлено історико-правові передумови досліджуваного питання, а потім – історіографія та сучасний стан.

Можна представити інституалізацію етапами, коли відбуваються технологічні або законодавчі зміни в оточенні суб'єкта; ці зміни спричиняють нові рішення як реакцію; нові рішення поширюють нові структури частково або

повністю.

У науці адміністративного права одним з перших, хто комплексно дослідив історико-правову генезу ОДР на прикладі слідчих підрозділів ОВС, був М.О. Горелов. Вчений дійшов висновку про закономірності у 9 основних історико-правових періодах їх створення та розвитку: 1) ранній (XIII-XIX ст.), якому притаманне поєднання розшукової та слідчої діяльності, їх постійне реформування; загальне та спеціальне розслідування; 2) становлення (1860-1917 рр.) – характерним є введення посад судових слідчих, які займались провадженням з усіх злочинів по лінії суду; оновлення порядку провадження слідства; визначення підвалин взаємодії слідчих з судами та поліцією; 3) доба Центральної Ради, Гетьманату та Директорії (1917-1920 рр.), створення військових судів (надзвичайних, штабових, польових тощо), яким підсудні справи про злочини, що вчинені як військовослужбовцями, так і цивільними особами; спрощення процедури судочинства; закладення радянських підвалин кримінального судочинства та майбутньої системи органів попереднього розслідування; 4) становлення радянської системи досудового слідства (1917-1922 рр.), руйнування судової системи та досудового слідства Російської імперії; проведення слідства різними органами (штаб Червоної гвардії, слідча комісія, народний суд, ревтрибунал та ін.); 5) посилення прокурорського нагляду за досудовим слідством (1922-1927 рр.), прийняття КПК 1922 та 1927 рр.; 6) передача слідчого апарату в адміністративне підпорядкування прокуратурі, запровадження посад слідчих і старших слідчих в НКВС (1928-1940 рр.), здійснення карально-репресивної політики; 7) воєнний (1941-1945 рр.), оголошення воєнного стану під час Великої Вітчизняної війни, притягнення до відповідальності мародерів, шпигунів, дезертирів та ін.; дія «законів воєнного часу»; 8) післявоєнний (1946-1960 рр.) – відсутність чіткого поділу повноважень з розслідування між органами слідства та дізнання; 9) становлення сучасної системи досудового слідства (від 1961 р. і дотепер), прийняття КПК УРСР 1960 року, нормативне визначення організаційної та функціональної структури слідчих підрозділів ОВС [280, с. 36-37].

У свою чергу, Б.Д. Яровий, на відміну від попереднього автора, зробив історико-правовий огляд створення слідчого апарату в ОВС України [10, с. 37-68], зробивши акцент на організації розслідування з часів Київської Русі до 1987 року. Дослідник висвітлив ряд схожих історичних тенденцій, названих М.О. Гореловим.

Натомість А.Г. Каткова вважає, що «історія розвитку слідчого апарату бере свій початок з інституту судових слідчих, які діяли після судової реформи 1864 року на території Російської імперії, куди входила Україна» [129, с. 13-17], а не з часів Київської Русі чи XIII-XIX ст. Обґрунтовує свою позицію формуванням професійного апарату слідства.

За повідомленням О.В. Тамразової, вона здійснила історико-правовий аналіз теорії та практики вітчизняної наукової організації праці у більш вузьких аспектах та поділила її на три етапи. Перший етап (1920-ті – початок 1930-х років), якому властива розробка понятійної бази та напрацювання методичного інструментарію; другий (початок 1960-х – початок 1980-х років) – створення широкомасштабної диференційованої системи наукової організації праці; третій (початок 90-х років – дотепер) – особистісний підхід до працівника під час вирішення питань наукової організації його праці, широке, часто некритичне, використання закордонного досвіду [11, с. 188].

За даними А.Г. Нікуліної, розвиток ОДР в Україні пройшов 5 етапів генезису. При цьому автором встановлено особливості досудового провадження незалежної України (з 1990-х років до сьогодні) [12, с. 12].

На увагу заслуговують погляди на історично-правові закономірності в інших галузях правових наук, а саме з історії держави і права та кримінального процесу. Зокрема, С.В. Губар сконцентрувався на діяльності слідчих органів у короткому та малодослідженому періоді, презентувавши його двома часовими етапами – перші роки української революції (1917-1921 роки) та роки радянської України (1920-1960 роки). Ним названі особливості функціонування системи органів дізнання та досудового слідства, як-то вплив на національну політику гетьманату союзного командування, що насторожувало частину населення з приводу повернення царських часів; власні слідчі інституції УНР та нормативна

база їх діяльності; перерва процесу створення цих інституцій у зв'язку із військовими діями; закріплення панівної карально-репресивної політики радянської влади тощо. Зупинимось на тому, що його тези історико-компаративістського характеру про діяльність слідчих органів в умовах Другої світової війни на теренах України набули особливої актуальності. З цією війною можна провести сучасні паралелі на Сході України щодо військової прокуратури, режиму кримінального провадження в АТО тощо. Як і сьогодні, для того минулого буремного часу характерними були структурно-функціональні зміни у кримінально-процесуальному провадженні, пов'язані з умовами військового часу: регламентація діяльності специфічних органів кримінального провадження військового типу – військових трибуналів; впровадження спрощених форм кримінально-процесуального провадження з метою максимальної економії процесуальних засобів [13, с. 12-14]. Переосмислюючи С.В. Губара, можна зробити припущення, що в умовах війни та постмайдану деякі сучасні зміни не будуть доречними, адже існує недовіра населення – ліміт довіри може бути замалий. За твердженням вченого, міліційно-армійські експерименти 1917 – початку 1918 р. виявили неспроможність боронити напівгромадськими формуваннями ні зовнішню державну безпеку, ні внутрішній правопорядок. Але, враховуючи негативне ставлення більшості населення до царських жандармських і поліцейських органів, каральних військових підрозділів, копіювати колишні російські силові структури в Україні було б не бажаним [13, с. 25]. Висновки вченого про особливості розвитку можна розглядати як автентичний досвід ОДР та порівнювати із сучасністю. Маємо на увазі порівняння з напівгромадськими формуваннями з числа міліції та громадських активістів, політичні переконання яких у різних частинах нашої країни могли відрізнятись кардинально, або запрошення керівників в поліцію з-за кордону, а також добровольчі підрозділи, що на початку агресії не входили до складу ЗСУ.

Вчені, які досліджують проблеми кримінального процесу, дійшли висновків з позиції політики оптимізації системи органів кримінальної юстиції та ефективності кримінального судочинства. Більшість науковців вважає, що

вітчизняне досудове слідство в своєму історичному розвитку пройшло три етапи: досудове слідство другої половини XIX та початку XX ст. (1864-1917 рр.); досудове слідство радянської України (1918-1991 рр.); досудове слідство після набуття Україною незалежності (з 1991 р.) [14, с. 13]. Зокрема, О.А. Солдатенко називає три історичні етапи розвитку вітчизняного інституту досудового слідства: досудове слідство другої половини XIX та початку XX ст. (1864-1917 рр.); досудове слідство УРСР (1918-1991 рр.); досудове слідство після отримання Україною незалежності (з 1991 р.). При цьому вчений аргументовано не виділяє інші етапи, як це робив М.О. Горелов. Він їх відніс до передумов виникнення сучасного типу досудового (попереднього) слідства. До того ж, виокремлення другого авторського етапу ґрунтується на критерії суттєвих змін, «оскільки через органічну єдність досудового слідства та суб'єктів, котрі його здійснюють, з державою та її політикою, суттєві зміни в ньому з моменту утворення фактично були обумовлені Жовтневою соціалістичною революцією 1917 року та розвалом колишнього Радянського Союзу» [15, с. 63-64].

Також П.В. Берназом досліджувався інститут суб'єктів слідства, а не досудового слідства в дев'ять етапів розвитку (I етап, або до княжа доба – суд, слідство і виконання вироків проводила потерпіла сторона; II етап (за княжих часів) – притаманне виникнення перших напрямків підслідності, приватні особи (потерпіла сторона) та представники князя досудове слідство здійснювали за Руською правдою та правовими звичаями; III етап характеризується централізацією влади в досудовому слідстві, появою губних старост, цілувальників та сищиків; IV етап – це часи Гетьманщини, за яких ще зберіглося право потерпілої сторони вести досудове слідство, але найчастіше воно покладалось на органи загального управління чи на військових посадовців або на «розищиків» (1730 р.), посади яких введені в системі судів України посади; V етап – повноваження розслідування злочинів надавалось тільки поліції (1775); VI етап – поява слідчого як спеціально уповноваженої посадової особи (1860), залишення за поліцією права розслідування незначних злочинів та проступків; VII етап – поява різноманітних суб'єктів (1917) (судді, народні слідчі, надзвичайні

комісії, слідчі ревтрибуналів, військові слідчі, слідчі в особливо важливих справах Наркомата юстиції, дізнання тощо); VIII етап (часи становлення незалежності України) – пошуки шляхів вдосконалення органів досудового слідства, поява слідчих підрозділів податкової міліції тощо; XIX етап (2012 р.) – кардинальні зміни на основі нового КПК, за яким виділяються суб'єкти проведення досудового розслідування в повному обсязі (слідчі, керівник ОДР, детективи НАБУ, працівники визначених державних органів) та у неповному (прокурор та суб'єкти за письмовим дорученням слідчого) [16].

Досліджуючи інститут дослідчої перевірки в дореволюційному кримінальному процесі, В.М. Махов [17, с. 35] та В.М. Григор'єв [18, с. 42] дійшли висновку про його схожість із сучасною адміністративною чи оперативно-розшуковою діяльністю.

Альтернативною є думка О.Ю. Татарова, який відійшов від загальноприйнятої в історії кримінального процесу періодизації правового інституту досудового провадження та не розглядає її як історію суб'єктів у П.В. Берназа. Так, О.Ю. Татаровим збільшено кількість етапів, до яких він, ґрунтуючись на історії українській державності, включив етап, пов'язаний з Київською Руссю. Він розділив радянський етап на два періоди: 1922-1958 роки та 1958-1991 роки за критерієм лібералізації політичного режиму та прийняття 25.12.1958 «Основ кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік», у результаті чого встановилися довготривалі форми досудового розслідування: дізнання і досудове слідство з вичерпним переліком органів досудового слідства – слідчі прокуратури та органів державної безпеки.

Не менш вартим на увагу є дослідження І.І. Стативи, який виділив у розвитку інститут дослідчої перевірки, що свого часу мав тісний зв'язок із порушенням кримінальної справи чи відмовою в її порушенні, та звернув увагу на адміністративну вказівку тоталітарної влади. Зокрема, запровадження інституту дослідчої перевірки продиктоване «висуненою у 1928 році відомчою вимогою приймати рішення про порушення кримінальної справи тільки у тому разі, коли порушена справа буде направлена до суду, а не закрита. Мотиви створення

дослідчої перевірки були не процесуальними, а політико-ідеологічними» [19, с. 289].

Як бачимо, серед наведеного існує плюралізм думок. Вчені мають рацію, виділяючи закономірності розвитку під різними кутами зору, говорячи про не завжди однакові історико-правові етапи. Ними висвітлюється російська, українська або радянська історія, іноді ОДР розглядаються у нерозривному зв'язку із правом певної історичної формації, а іноді з державою чи у сукупності. Інститут права з управління ОДР походить від соціального інституту відносин чи, навпаки, формується на нових спеціально штучно створених правових нормах.

Звідси постає доцільність стати на позиції принципу історизму та поглянути у першу чергу на ранньокласове суспільство. Світова історія говорить, що ще за часів існування Стародавньої Греції (III тис. до н.е. – 600 роки н.е.) архонт був однією з перших в світі уповноваженою особою проводити попередню підготовку до розгляду справи, діяльність його полягала в опитуванні свідків і збиранні доказів вини. Тоді ж знаходимо згадування про перші форми взаємодії з лікарем, результати якої повинні бути оформлені документально. Подібна особа існувала і в Стародавньому Римі (753 роки до н.е. – 1453 роки н.е.), що допитувала рабів та свідків [20, с. 85-147]. Саме в ранньокласових суспільствах почали зароджуватись значущі для нашого дослідження форми забезпечення та здійснення правил поведінки або так звані соціальні інститути, які з часом оновились та по суті були схожі на соціальний контроль за виконанням норм суспільства або на виконання обов'язку за присягою чи надання певних послуг з встановлення істини у злочині.

Отже, з урахуванням викладеного пропонується відійти від радянської та російської історії, а також від акценту на історії держави, а у розрізі історії права виокремити закономірності інституалізації за такою хронологією:

1) право перших державних утворень на території нинішньої України у середині I тис. до н. е. – V ст. н. е. Стародавні звичаї існували на території Північного Причорномор'я, частину якого займає сучасна Україна. Так, у четвертій книзі «Історія» Геродота під назвою «Мельпомена» ми зустрічаємо відомості про звичаєве право, які вказують на формування звичаїв з управління

розслідуванням у скіфів. Так, відповідно до п. 65 цієї книги зазначалось: «роблять вони так і з черепами своїх родичів, коли вони посваряться між собою і хтось із них на суді в царя візьме гору над іншим. Коли приходять гості, яких шанують господарі, то їм підносять ці черепа і кажуть, що хоча ті були їхніми родичами, але їм довелося з ними воювати і господар вийшов із війни переможцем. Така перемога вважається в них за подвиг» [21, с. 186]. Можна дійти висновку, що родичі займались доказуванням та виконували вирок. Дещо подібне можна віднайти і в Законах царя Хамурапі (Вавилон, XIX ст. до н. е.), а згодом – й у Руській Правді, на що в останньому випадку справедливо звертає увагу колектив вчених Київського національного університету ім. Т. Шевченка на чолі з професором О.О. Шевченко. Схожість із статтями законів чужоземного написання вони аргументовано пояснюють тим, що категорії справедливості, добра, честі, гідності тощо однаково властиві всім народам світу. Право має глобальний характер, його принципи і форма є подібними в різних народів [115, с. 47].

В іншому випадку, згідно із п. 68, «коли захворює скіфський цар, він кличе до себе трьох ворожбитів із найбільш ушлюблених і вони ворожать так, як я сказав. І після того роблять переважно такий висновок, ніби такий чи такий порушив клятву, яку виголосив біля царського вогнища, і називають когось із громадян. У скіфів існує звичай присягатися біля царського вогнища, якщо йдеться про дуже важливу присягу. І одразу хапають названого і відводять туди, де скажуть, що він порушив свою клятву, і ворожба ясно показує, що він, заприсягавшись біля царського вогнища, порушив присягу і через це захворів цар. Проте він уперто заперечує, що порушив присягу, і категорично протестує. Отже, коли він заперечує, цар запрошує інших ворожбитів. І коли й вони, подивившись на свої прутики, визнають його за порушника клятви, тоді йому негайно відрубують голову, а його майно за жеребом розподіляють перші ворожбити. Проте, якщо ворожбити, що прийшли потім, виправдовують його, приходять ще й інші ворожбити. Отже, коли більшість із них визнають його невинуватим, тоді виноситься рішення вбити тих перших ворожбитів» [21, с. 186]. Ще один випадок

описаний істориком Геродотом у п. 79-80 книги «Мельпомена» з приводу вакханалії царя скіфів Скіла в сусідньому племені, яка коштувала йому життя після ініціації племенем перевірки.

Як бачимо, ще в ті часи не лише скіфський цар міг кликати ворожбитів, але й у випадку загрози племені скіфи колективно могли призначати проводиря, який встановлював істину та звітував перед ними в особливому випадку. Описані Геродотом звичаї дещо нагадують нам залучення уповноважених осіб на розслідування, їх відповідальність.

Право античних міст-держав Північного Причорномор'я донесене до нас у багатьох пам'ятках. Їх аналіз, а також наукові розвідки О.А. Гавриленка, А.Й. Рогожина, А.С. Чайковського та ін., дають підстави говорити про наявність у античних містах виборних органів та посадових осіб з протофункціями ОДР, наприклад, номофілаків із нагляду за дотриманням законів чи попередження протизаконних дій [22, с. 25-26].

Із суті договору між Ольвією та Мілетом про ісополітію (близько 331 р. до н.е.) можна припустити, що мілетяни, як і ольвічі, могли обіймати державні посади та суду на праві громадянства [23, с. 13-14], а присяга громадян Херсонесу (кінець IV – поч. III ст. до н.е.) нагадує присягу поліцейського слідчого та підвалини антикорупційного законодавства. Наприклад, «Я буду одностайним щодо порятунку та свободи Я не буду повалювати демократичного ладу і не дозволю ... Я буду служити народу ... Я буду охороняти ... не буду розголошувати нічого з таємного ..., Я не буду давати або приймати подарунку на шкоду державі й громадянам. Я не буду замишляти жодної несправедливої справи ...» [23, с. 14-15].

Привернуло нашу увагу згадування Маврикієм у «Стратигіконі» (кінець VI ст.) одного звичаю серед племен слов'ян і антів, які спільноту і дотриманням договорів не вирізнялись та жили кожен з членів племені окремо. Це звичай охорони прибуваючих до них іноземців, яких могли образити сусіди. Тоді на свій розсуд приймаюча сторона могла за них помститись у випадку образи і це вважали за честь (п. XI, п. 5) [24, с. 18-19].

Із змісту дощечки ЗБ Велесової книги можемо з'ясувати, що до ранньофеодальної Київської Русі (VI – початок XIII ст.) слов'яни-язичники судили як підлеглого, так і головного на Віче [25, с. 33]. Це дає нам можливість припустити, що певна інформація готувалась до Віче та передувала такій формі суду. Таким чином, у ці часи зафіксовано зародження звичаїв зі встановлення істини на підставі перших, здебільшого міфологічних, уявлень про світ, релігійної, родової чи племінної спорідненості, які набули одноособової або колегіальної форми;

2) право Київської Русі кінця IX ст. – середини XIII ст. Так, «Повість минулих літ» (XI-XII століття) раніше, ніж перша збережена пам'ятка законодавства (Договір Русі з Візантією 911 року), містить інформацію про намісників у містах від князя, що вірогідно могли наділятися владою розслідувати (882 р.), а також духовних осіб, що могли відлучати від церкви за невизнання слов'янської писемності (898 р.) [26].

У часи зародження держави та писаного права на теренах сучасної України Договір Русі з Візантією 911 року містив відомості про злочин відповідно до п. 3 цього договору, традицію відновлення попереднього стану порушених прав, наприклад п. 4, та учасників цієї традиції, наприклад п. 6, а сам договір став частиною писаного, а не звичаєвого права. За ним надавались необхідні повноваження потерпілому чи місцевому чиновнику, які могли отримати майно вбивці чи провести розшук челяді відповідно [23, с. 24-27]. Подібні норми містили й угоди з Візантією 944 та 977 років.

Подальший розвиток суспільства вимагав активних заходів, що їх мала вжити держава, аби врегулювати різні суспільні відносини її підданих, зокрема адміністративні, у зв'язку з чим створено Руську Правду. В усіх редакціях Руської Правди збереглись звичаї, коли як потерпілий чи громада, так і князь або уповноважені особи (намісники, мечники, вірник, ябедник та ін.) чи вже державний орган породили тогочасний прототип ОДР. Вони керувались нормами, установленою судовою практикою, звичаєм, законом і договором. Адже тоді ще не повністю сформувалась система права, воно не охоплювало всі сфери

суспільних відносин. До того ж, судові органи в Київській Русі не відокремлювались від адміністративних, тож разом із князівськими судами діяв і громадський (верховний) суд, до якого входив виборчий голова й так звані «судні мужі». Вони здійснювали судочинство в громаді. Громадські суди проводили як досудове, так і судове слідство, стежили за виконанням своїх рішень [115, с. 48]. Особисто князь призначав чиновників, які виконували функції досудового розслідування, від нього вони залежали та були відповідальними перед ним, наприклад тисяцький, соцькі, десяцькі [28, с. 62-64]. Це також всім відомі «свод» або «гонение следа» [29, с. 79, 436], які уповноважували на них потерпілого та громаду для розшуку злочинця чи майна. Громаду на чолі з її головою могла задіяти князівська адміністрація [30, с. 104, 116].

Отже, у цей період відбувався перехід від звичаєвого підгрунття встановлення істини до писаного права, виокремлення публічних функцій з встановлення істини;

3) розвиток інституту права в Галицькій і Волинській землях у XII-XIV ст. мав свої особливості, обумовлені багатьма чинниками, а саме, наприклад, дуумвіратом, зосередженням гілок влади в руках князів, церковним судом чи розташуванням між трьома тогочасними осередками державності: Руссю, Угорщиною та Польщею. Через частий перехід земель від однієї держави до іншої адміністрації так само часто змінювалися. При цьому на початку розселення на цих землях слов'янських племен сприйняття злочину швидше відносилось до приватного права, а тому розслідування більше відбивалося на родичах потерпілого чи потерпілому. Лише із посиленням відносин між племенами та всередині громади розслідування почало ставати справою усією громади, а централізацією влади – вже і князівською справою та його представників. Звернув на себе увагу цікавий факт у Рукописанні князя Володимира Васильковича (близько 1287 р.) з передачі сфери управління за заповітом [30, с. 48].

Як видно з наведених джерел, засади встановлення істини та система її суб'єктів закріплювались як частини приватного та публічного права;

4) українське право другої половини XIV – середини XVII ст. Майже до

другої половини XV ст. в Литовсько-Руській державі адміністрацію не було відділено від суду, як і не існувало професійної прокуратури, а владні повноваження у сфері управління розслідуванням не були юридично визначені. Такий стан справ почав змінюватись з легалізацією Жалуваної грамоти Казимира IV (1457 р.), Судебника Казимира IV 1468 р., привілеїв великого князя Олександра (1492 р.), Сигізмунда (1506 р.), а згодом й інших кодифікованих актів.

Правова система того часу поміж інших пам'яток права лишила одну з найбільш видатних – Львівські статuti. У них містяться норми про формування інституту управління ОДР у сфері розслідування злочинів, що наслідували у різних формах норми Руської Правди чи Волинської уставної грамоти. У цих статутах згадується, як порядок управління, що здебільшого стосувався підпорядкування та відбору чиновників, так і їх назви та повноваження. Так, ЛС зберегли за громадою за умови кругової поруки продовження розшуку злочинця. Наприклад, «діцький», що призначався князем, за ЛС 1529 року відповідно до арт. 31 розд. IV опитував свідків [31], «віж», який також обирався князем, наділявся повноваженнями огляду місця злочину чи тіла забитого або ран потерпілого, опитування свідків тощо. Але вже за статутом арт. 4 розд. IV ЛС 1566 року «віжів» змінили «возні», яких могли призначати воєводи [32], а з часом і повітова шляхта. Загалом панував слідчий процес із задіянням державного апарату у сфері розслідування, коли ставалися злочини проти держави й церкви, а щодо злочинів проти особи – то змагальний.

Звертає на себе увагу поява в інших пам'ятках права положень, які несли попереджувальний чи антикорупційний характер як для чиновників, так і для звичайних людей. Наприклад, 1509 року в Уставній королівській грамоті мешканцям Волинської землі містилося правило, за яким той, хто відпустив злочинця, у т.ч. за відкуп, що буде доведено, має відповідати перед королем.

У польському законодавстві в західноукраїнських землях поміж збірників привертає увагу Вислицький статут (1347 р.) та Вартський статут (1420-1423 рр.), які утворювали підґрунтя єдиної системи повноважень та органів управління у сфері розслідування злочинів. Наприклад, судова компетенція сільських голів.

За доби поширення магдебурзького права у містах Дорогобуж, Київ, Львів та інших судово-виконавча справа та поліцейська функція покладалась на городничих і возних, які служили при виборчому магістраті [33, с. 30-32].

У період права козацько-гетьманської доби козацька адміністрація утворилася переважно на звичаєвому праві та здоровому глузді (загальне право), що вплинуло на управління у сфері розслідування злочинів, чужинці до якої не допускались. За інформацією П.П. Михайленка, в більш складних або неясних на перший погляд випадках розслідування справ проводила старшина. Про результати попереднього слідства доповідали полковникові. Разом з владними структурами арешт міг провадити і сам потерпілий, якщо злочинець був спійманий на місці вчинення злочину [34].

Не менш цікавою видається антикорупційна норма Конституції Пилипа Орлика (1710 р.), в абз. 2 розділу X якої зазначалось, що «Найбільше ж на людей бідних чинять утиски і здирства та пригнічують їх тягарями владолюбні хабарники, які не за заслуги свої, а через ненаситну пожадливість прагнуть потрапити в уряди військові і посполиті для свого збагачення. Вони спокушають серце гетьманське, і завдяки корупції, без повного обрання та всупереч справедливості і закону, чи в уряди полковничі проникають, чи обіймають інші посади. Тому остаточно постановляється, щоб Ясновельможний гетьман жодними, хоч би й найбільшими, подарунками та респектами не спокушався, нікому за хабарі в урядах ні полковничих, ні інших військових чи посполитих посад не давав і насильно в уряд нікого не призначав. Завжди як військові, так і посполиті урядники, особливо полковницькі, мають обиратися вільними голосами, а по обранні – владою гетьманською затверджуватись. Однак елекції таких урядників повинні проводитися не без волі гетьманської. Такого ж закону і полковники повинні будуть дотримуватися та не допускати без вільного обрання цілої сотні сотників та інших посадовців за якісь респекти. А через власні образи не повинні також з урядів звільняти» [35].

Проте, враховуючи вплив сусідніх на той час імперій «по-козацькому» було не завжди. Наприклад, Вальний сейм Речі Посполитої прийняв постанову

«Ординація Війська Запорозького реєстрового, яке знаходиться на службі Речі Посполитої» (1638 р.), за однією з норм якої ключова управлінська фігура – старший комісар реєстрових козаків – наділялася повноваженнями чинити правосуддя.

Таким чином, у вказаний період фіксується формування державного інституту розслідування правопорушень, розвиток норм підбору, підпорядкування, повноважень та запобігання корупції.

5. Пам'ятки права України другої половини XVII-XVIII ст., що діяли на українських землях у складі Російської імперії, містять своєрідне управління в сфері розслідуванням злочинів, яка підпадала під царську владу. З 1733 року поліцейські органи, наділені правом розслідування, почали засновуватись майже по всій території Російської імперії, а з 1775 року були у всій імперії. Поліцейський статут (1782 р.) як кодифікований акт закріпив за поліцією спеціальний статус з підтримки «благочиння», до змісту діяльності якого входило запобігання та розслідування злочинів;

б) українське право наприкінці XVIII–XIX ст. До реформи законодавства 1864 року розслідуванням злочинів займалась поліція, земські суди, управи благочиння та різноманітні «присутствия». Нове законодавство встановлювало більш прогресивний порядок і правила розслідування, що потягнуло за собою створення відносно провідного інституту ОДР. За судовою реформою 1864 року роль поліції ставала другорядною і допоміжною, а головна передавалась новому юридичному органу – судовому слідчому. Відсутнім був і демократичний контроль за слідчою діяльністю [115, с. 45-48].

У подальшому, або на початку XIX ст., маємо відзначити вплив на досліджуваний нами інститут управління ОДР поліцейського права, що пов'язується переважно із запозиченням Російською імперією західних адміністративно-правових теорій і трансформацією у адміністративне право. Зокрема, адміністративні органи мали право притягати до відповідальності осіб, винних у скоєнні дрібних злочинів, але юридична наука була несхильна до того, щоб розглядати зазначене повноваження у ракурсі розмов про адміністративну

відповідальність. У цьому разі, на думку вчених, йшлося про те, що адміністративні органи залучалися до виконання функцій суду, діючи в такій ситуації не самостійно, а як службовий орган юстиції [115, с. 314].

На фоні розпаду державного управління колишньої Австро-Угорської та Російської імперій інститут управління ОДР у 1917-1918 роках за Української Центральної Ради, Гетьманату, Директорії і до встановлення тоталітарного режиму радянської влади характеризувався намаганням нової влади в умовах війни та революції створити державне управління, у т.ч. з розслідування злочинів.

За часів Української Центральної Ради продовжували діяти всі закони і постанови, які діяли до 27.10.1917, у т.ч. Статут кримінального судочинства 1864 року з певними змінами.

У період Гетьманату при Державній варті засновано окремий орган державного управління – орган ведення кримінальних справ.

Правовою базою попереднього слідства в Україні за доби Центральної Ради, Гетьманату та Директорії служили нормативно-правові акти колишньої Російської імперії та Тимчасового уряду, які поступово змінювались та доповнювались урядами УНР та Української Держави. Зважаючи на складну військову обстановку на фронтах, уряди УНР, за доби як Центральної Ради, так і Директорії, вимушені були вдаватися до надзвичайних заходів, створюючи військові суди (революційні, польові, надзвичайні, штабові тощо), яким були підсудні справи про злочини, що були вчинені не лише військовослужбовцями, а й цивільними особами. Дані суди, діючи в умовах військового часу та надзвичайного стану, часто застосовували спрощену процедуру судочинства. В розглянутий період були закладені підвалини кримінального судочинства, спираючись на які можна було у подальшому будувати і розвивати систему органів попереднього розслідування радянської держави [280, с. 20-21].

Жовтнева революція 1917 року, аж до подальшого повалення української влади в Україні більшовиками, ліквідувала існуючу судову систему та ОДР. Приводом стала відсутність кваліфікованих кадрів. Вірогідно, такий крок був виходом за тих обставин, але завів зрештою у тоталітаризм. Як наслідок,

встановлювалась система управління з розслідування на чолі з комісаром при Радах або військово-революційних комітетах, окремими особами по мандатам, робітничо-селянською міліцією, НЧК та Червоною армією [36].

Отже, у цей період помітними є правові реформи державного інституту розслідування правопорушень, виникнення прототипів професійних органів досудового розслідування у різних гілках державної влади та пошук ефективних моделей управління, класові підходи у виборі професіоналів;

7) право радянської влади ХХ ст. Відповідно до КПК 1922 та 1927 років на народних слідчих, слідчих при ревтрибуналах, військових слідчих і слідчих із найважливіших справ наркомату юстиції покладалось розслідування злочинів. Але 1929 року цей порядок змінено, і відповідно до ст. 175 Положення про судоустрій УРСР від 11.09.1929 всі слідчі як в адміністративному, так і в оперативному відношенні почали підпорядковуватися органам прокуратури. Слід зазначити, що після перепідпорядкування слідчих прокурори отримали повноваження доручати міліції розслідування будь-якого злочину. Така практика, коли за законом міліція не була органом досудового слідства, але розслідувала злочини, тривала до кінця 1950-х років.

Власне «слідчими» працівники ОВС вперше стали називатись з 1934 року при реформуванні ОДПУ в НКВС, де були створені відповідні підрозділи, як в міліції (на чолі із слідчим відділом Головного управління міліції НКВС), так і в органах безпеки (ці дві структури поряд з іншими були на той час об'єднані в одному відомстві). В архівних нормативних документах НКВС зустрічаються назви цих підрозділів – «слідчі відділи», «слідчі частини» НКВС, УНКВС, а також посади їх працівників – «старші слідчі», «слідчі», «молодші слідчі». При цьому «слідчі апарати» в органах НКВС були створені відомчими наказами. Відомчими наказами і розпорядженнями регламентувалась у цей час і діяльність цих органів [10, с. 62-65].

Як справедливо зазначає А.Г. Каткова, наприкінці 1920-х років тоталітаризм радянської влади призвів до перекручення в наділенні повноваженнями працівників органів дізнання (системи НКВС, МДБ, МОГП) щодо попереднього

слідства та вирішення кримінальних справ поза судом з призначенням покарань особі, вину якої не доведено.

З часом відбулись реформи, пов'язані з підпорядкуванням ОДР та їх розвантаженням, які були зумовлені Другою світовою війною та політичною волею правлячої еліти.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 06.04.1963 «Про надання права провадження попереднього слідства органам охорони громадського порядку» в ОВС створено слідчі підрозділи на території колишнього СРСР. Наприкінці грудня 1968 року вони були у складі МВС УРСР [37]. Спочатку слідчі підрозділи були створені тільки на рівні апаратів обласних управлінь та в самому міністерстві. У цей період повноваження щодо здійснення слідства мала також прокуратура та КДБ.

Створенням слідчих підрозділів у міськрайонних підрозділах ОВС в 1970 р. завершилося фактично формування структури слідчого апарату МВС, що, безперечно, було кроком уперед на шляху подальшого вдосконалення організації слідчого апарату ОВС, а також дозволило забезпечити водночас із збереженням процесуальної самостійності слідчих оперативне керівництво їх діяльністю з боку начальників міськрайорганів, посилити взаємодію слідчих та працівників дізнання.

Наслідком обговорення на з'їзді народних депутатів та 19-й Всесоюзній партійній конференції питання про судово-правову реформу наприкінці 1980-х років питання про зосередження розслідування основної маси кримінальних справ в слідчому апараті МВС з виділенням його у самостійну структуру, не підпорядковану республіканським і місцевим органам внутрішніх справ, стали відповідні зміни. Так, в 1989 році начальники слідчих підрозділів стали заступниками керівників ОВС [280, с. 33-34].

У наведений період відбулась мілітаризація та збільшення масштабів використання державного інституту розслідування правопорушень та системи ОДР в авторитарних цілях, монополізм держави на них та закріплення цих інститутів у виконавчій гілці влади, спостерігався переважно нормативний

характер регулювання діяльності, впорядковано суб'єкти розслідування тощо;

8) надалі розвиток інституту управління відбувався у межах права незалежної України (з 1991-2014 рр.). Вивчення права незалежної України дає змогу відшукати його риси в такі часи:

– 1991 р. – радянська трьохсуб'єктна система ОДР, яка складалась з прокуратури, ОВС та органів безпеки, а також інституту дізнання; джерела радянського права [38-39]; нормативна регламентація прийому заяв та повідомлень про злочини [40], протидія порушенням законності у частині приховування слідчим злочинів, виправдання судами та закриття кримінальних справ [41], порядку службових розслідувань в ОВС, у т.ч. щодо слідчих [42]; наслідування україномовної політики наряду із мовою більшості населення [43]; визнання юридичної сили міжнародно-правових документів, згода на обов'язковість яких надана ВРУ [44], які укладені за СРСР та регламентують не лише питання кримінального судочинства, але й дотримання прав людини; розробка ГПУ законопроекту «Про слідчий комітет України»;

– 1992-1993 рр. – вперше запроваджено рекомендації з навантаження у справах, які перебувають у провадженні слідчого [45], та відхід від них з пропозицією враховувати закінчені провадженням справи [46]; вперше нормативно регламентовано взаємодію при реагуванні на заяви та повідомлення про злочини, їх розкриття [47];

– 1994-1995 рр. – вперше нормативно регламентовано організацію роботи ОВС у розкритті і розслідуванні злочинів у сфері економіки, напрямки взаємодії слідчих з оперативними працівниками ДСБЕЗ [48], порядок зносин ОВС України з компетентними органами іноземних держав з питань запобігання, розкриття та розслідування злочинів [49] та взаємодію підрозділів дізнання із слідчими підрозділами [50];

– 1996 р. – введення в дію положень Конституції України щодо формування в державі системи досудового слідства та надання державного статусу українській мові у кримінальних справах; МВС України вперше констатовано необхідність розробки Закону України «Про статус слідчого» [51]; запровадження нормативної

регламентації організації роботи слідчого апарату органів прокуратури, а також контролю та нагляду прокуратури за діяльністю слідчих підрозділів, у т.ч. за ОВС [52]; вперше відбулась міжвідомча нормативно-правова регламентація відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду [53], витрат на виклик до слідчого чи органу дізнання чи виплат експертам та фахівцям [54], нормативна регламентація відомчої слідчої звітності МВС та ГПУ [55];

– 1997 р. – намагання Президентом України утворити НБР як самостійну систему слідчих підрозділів поза існуючими правоохоронними органами [56]; уперше на нормативно-правовому рівні закріплено взаємодію слідчих з Інтерполом [57];

– 1998 р. – перехід до чотирьохсуб'єктної системи ОДР за рахунок утворення слідчих підрозділів податкової міліції; нормативно-правова регламентація обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави і розпорядження [58]; нормативна регламентація статистичних звітів про роботу органів слідства та дізнання у зв'язку з наданням повноважень слідчим підрозділам податкової міліції [59];

– 1999 р. – визначено порядок взаємодії експертно-криміналістичних підрозділів зі слідчими [60] та порядок правової допомоги в кримінальних справах за рахунок держави [61];

– 2001 р. – невиконання положень Конституції України щодо формування системи досудового слідства без прокуратури; утворення місцевої міліції, дільничні інспектори якої займались протокольною формою підготовки кримінальних справ до суду [62]; нормативна регламентація дотримання законності затримання [63];

– 2002 р. – вперше системно та нормативно врегульовано організацію діяльності слідчих [64]; визначено та погоджено між ОДР нову систему та методику єдиного обліку і статистичної звітності про злочини та осіб, які їх учинили на території України [65, 66]; прийнято один з перших спеціальних програмних документів МВС України з покращання діяльності слідчих [67];

– 2003 р. – оновлення відомчого наказу з організації та функціонування слідчого апарату в системі МВС України [68]; вперше на нормативно-правовому рівні закріплено порядок реагування на повідомлення про злочини, інші правопорушення і події та забезпечення оперативного інформування [69]; початок впровадження інтегрованої інформаційно-пошукової системи ОВС України [70];

– 2004 р. – початок нормативної регламентації взаємодії з МНС України при розслідуванні злочинів [71];

– 2006 р. – прийняття Закону України «Про Дисциплінарний статут ОВС України» [72]; уперше систематизовано нормативне врегулювання типових професійно-кваліфікаційних характеристик основних посад, у т.ч. працівників слідчих підрозділів [73];

– 2008 р. – вперше на нормативно-правовому рівні визначаються питання організації та функціонування слідчого апарату в системі МВС України [74];

– 2011 р. – проведення експерименту щодо апробації вертикальної системи підпорядкування слідчих підрозділів ОВС України [75]; покладання на керівників слідчих підрозділів обов'язків голів комісії з контролю за дотриманням обліково-реєстраційної дисципліни; початок роботи сайту ГСУ МВС України в мережі Інтранету ОВС;

– 2012-2013 р. прийняття нового КПК України, де збережено чотирьохсуб'єктну систему ОДР та започатковано інститут розслідування не лише слідчими; скасування дізнання; введення в дію електронного реєстру досудових розслідувань [76] та використання ЕЦП до нього; активізація ТЗІ в слідчих підрозділах; введення нових посад в слідчі апарати – інспектори або службові особи, відповідальні за перебування затриманих; вперше нормативно-правового рівня сягнуло закріплення організації діяльності ОДР системи МВС України [77], а також оновились у зв'язку з новим КПК галузеві накази, які встановлювали порядок ведення єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події та положень про комісії [78], порядок службових розслідувань в МВС, у т.ч. щодо слідчих [79], порядок організації реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші

правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події та забезпечення оперативного інформування [80] тощо. Деякі з них уперше на такому рівні та в зведеній формі регламентували порядки дій слідчих, наприклад порядок взаємодії між ОВС, закладами охорони здоров'я та прокуратури України при встановленні факту смерті людини [81];

– 2014 р. – збільшення до 5 ОДР за рахунок детективів НАБУ; правовий нігілізм серед особового складу слідчих підрозділів у зв'язку з окупацією та агресією; введення в дію порядку здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням АТО [82], а також норм про порядок превентивного затримання у районі АТО осіб, причетних до терористичної діяльності, та особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі АТО [83]; участь в АТО; зменшення місць зберігання речових доказів, у т.ч. кількості штрафмайданчиків; процес виконання чинного Закону України «Про очищення влади»; введення посад інспекторів-криміналістів.

Таким чином, спостерігається в інституалізації пошук ефективних основ державного управління, імплементація міжнародних стандартів, розвиток принципів підінститутів державного управління тощо.

Історико-правові закономірності дають можливість говорити також про те, що основними ознаками інституту управління ОДР є: мета – із наданням цінності матеріальним або нематеріальним благам людина, суспільство та держава намагаються зберегти, впорядкувати стан речей або відтворити порушений стан різними шляхом, у т.ч. шляхом системи управління; функції та історичний розвиток – поступове формування на фундаменті різних соціальних зв'язків, взаємодії та відносин конкретних осіб, соціальних груп функцій ОДР та створення спеціального органу – ОДР. Цей інститут має свою логіку розвитку, є відносно стійким та інтегрується в усі сфери суспільного життя у разі скоєння кримінального правопорушення. У викладеній нами хронології, що відповідає періодам розвитку українського права, охоплено розвиток доіндустріального та індустріального суспільства, поділ яких розглядав К. Маркс. Для кожного з цих

двох суспільств існує певна закономірність. За першої формації або з часів ранньокласового суспільства виникли «суспільство, лідер» та пройшло становлення до «спеціально призначених посадових осіб» або «осіб, наділених у встановленому порядку відповідними повноваженнями», а за другої – розвиток чи поява спеціально утворених соціальних інститутів ОДР на професійній основі. Завдяки циклічності суспільно-політичного процесу інститут управління ОДР відтворює свою інституціональну структуру певного типу. Під час інституалізації управління ОДР поступово перейшло від узурпованої влади чи місцевого самоврядування у судову чи виконавчу гілку влади; об'єктивність та примус – наявна система цінностей, норм та поведінки людей. Ця система гарантує узгоджену поведінку громадян та ОДР, регулює та скеровує за певним шляхом їх наміри, встановлює способи задоволення їх потреб, вирішує конфлікти та забезпечує рівновагу та стабільність у суспільстві; авторитет – для того, щоб інститут управління ОДР працював він має стати здобутком внутрішнього миру слідчих, частиною процесу соціалізації, набути форму соціальних ролей та службових статусів; при цьому він перекладає авторитет та знання з батьків, вчителів або старших товаришів на керівника слідчого підрозділу; законність – зовні інститут управління ОДР можна розглядати як сукупність посадових осіб та установ, забезпечених матеріально-технічними засобами та виконуючими функцію із забезпечення управління в певній сфері; забезпечення – інститут управління ОДР, що як сам створює умови для професійного розвитку суспільства та особистості, так і потребує їх.

1.2. Історіографія адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування

Без вивчення закономірностей нагромадження знань і розвитку української історичної думки, становлення і збагачення української історичної науки навряд чи можливі об'єктивні висновки будь-якого наукового дослідження. Через те, що

наш предмет дослідження у цьому сенсі не є винятком, лежить здебільшого у площині людської професії людина-людина, маємо приділити пошуку його у філософії права, теорії та історії держави й права, історії політичних і правових учень, прикладних (спеціальних) науках тощо. Після цього ширше сконцентруємось на галузевих юридичних науках, зокрема на адміністративному праві.

Першу групу наук в історіографії представимо філософією права. Для зручності розуміння адміністративно-правових засад ОДР поглянемо на них крізь одну із загальноновизнаних періодизацій філософії права [84].

У період виникнення філософії права не можна не розглядати світогляди суспільних, у т.ч. юридичних наук, без їх зв'язку із суспільством та людиною, її вчинками. Вітчизняному філософсько-правовому розумінню притаманні окремі ідеї, що стали його колискою. Зазвичай такі ідеї є у нормах моралі та права, які взаємопов'язані [85, с. 277-281], чи у думках окремих видатних особистостей тощо. Так, ілюстрацією традиційного уявлення селян про добро і зло може виступати лемківська гра «Війт і злодій» [86]. Під час гри молодь розважалась на вечорницях у ролі війта – місцевої посадової особи місцевої влади, однією із функцій якого було розслідування злочину [87, с. 16-18], та розігрувала відповідні кумедні сценки слідчого характеру.

Іншою яскравою ілюстрацією можуть стати народні приказки. Їх суть певною мірою вказує на ідентифікацію з рядом сучасних адміністративно-правових засад в діяльності ОДР. Зокрема, приказка «не пійманий – не злодій» [88, с. 104] частково відображає суть принципу презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини, який наразі покладено в основу організації діяльності ОДР (п. 4 Положення про органи досудового розслідування Національної поліції України [89]). Звісно, немає доказів покладання в основу адміністративно-правових засад цієї приказки, але викладення в нормах моралі та права уявлення українського народу про справедливість цілком вірогідно.

Не лише фольклор відображав філософсько-правові думки у суспільстві, але й факти-справи з біографії вчених, які сповідували власний світогляд. Так,

1878 року доктор філософії А. Коні для себе сформував вимоги логічності, глибокої аргументації, об'єктивного і обґрунтованого аналізу доказів, що й вимагав на своїй посаді від інших посадовців. Через це після невиконання «замовного вироку» самодержавної влади у відомій справі Віри Засулич [90] втратив високу суддівську посаду.

Філософія права формувалась також завдяки думкам видатних особистостей. Наприклад, У 1030-50 роках Іларіон Київський, теолог, церковний діяч та філософ, у «Слово о Законѣ и Благодати» виклав ідею, точніше алгоритм, послідовності встановлення істини «закон Божий – благодать – істина» [91], а у 1710 році Гетьман Пилип Орлик у Конституції – ідеї зменшення корупційного впливу у вищих ешелонах влади, про що ми зазначали у підрозділі 1.1, вмотивованого відкриття кримінальної справи у митній (податковій) сфері та неможливості суду без кримінального провадження у справах проти Гетьману [35] та інші.

Наведені приклади характерні для так званого періоду зародження філософсько-правової думки в Україні, коли формувалося її підґрунтя.

Вже в наступний період, або в епоху Просвітництва (XVII-XVIII ст.) характерним є формування світоглядно-методологічного фундаменту національної філософії права або «філософії серця» (кардиоцентризму). За нею при аналізі сутності людини, її думок, вчинків не треба не обмежуватися лише свідомими психічними переживаннями, а бачити їхню найглибшу першооснову – «серце» – як джерело думок і пізнання. Національному характеру українського народу властиві такі риси, як емоціоналізм, індивідуалізм і прагнення до волі, визнання цінності миру між людьми і гармонії людини з Богом [92, с. 19]. Прихильниками вказаного фундаменту були Г. Сковорода, П. Юркевич та інші видатні вчені.

Наступний етап розвитку філософсько-правової думки в Україні (XIX – початок XX сторіч) пов'язаний з поширенням ідей лібералізму. Посилюються позитивістські погляди на право, й акцент повертається з питання про обґрунтування права на питання про його функції. Найбільш яскравими українськими політичними мислителями цього часу були М. Драгоманов,

І. Франко, М. Грушевський, Б. Кістяківський та інші. У цей період ними вироблено філософсько-правові погляди на питання загального характеру, які мали опосередкований вплив на ОДР, але актуальні для українського суспільства і до сьогодні. Так, якщо врахувати останні зміни в законодавстві, які стосуються запровадження діяльності інституту детективів НАБУ з протидії корупції чи зміни в КПК детерміновані АТО, то вкрай актуальними для сьогодні є ідеї Б. Кістяківського. Його філософсько-правова спадщина має цінність не тільки тим, що є першою вітчизняною систематизованою концепцією права, але й тим, що у ній сформульована ідея про те, що для входження до культури народу ідеї свободи і прав людини (правові цінності) повинні бути не просто запозичені, а пережиті [84]. Висловлювали необхідність спілкування українською Т. Шевченко [93, с. 207], І. Франко [94, с. 265] та інші; шлях деградації людини від добра до зла ставав темою творчості Л. Українки [95], якою описано його на прикладі отримання Бертольдом хабарів у суддівській гілці влади за розслідування злочинів; у державно-правових поглядах М. Драгоманова вищою цінністю визнано людину, що збігалось не лише з його християнськими основами душі [96, с. 32], але й з сучасними міжнародними та конституційними принципами, а також принципами організації ОДР.

У цей же період О.Я. Антонович (1887 р.), Н.Х. Бунге (1869-1877 рр.), І.Т. Тарасов (1874 р.), Н.М. Цитович (1896 р., 1907 р.), які працювали в Університеті Святого Володимира, поширюють в Україні світоглядні ідеї камералістики та поліцейського права, за якими в державному управлінні поліція та юстиція є двома частинами одного цілого, а їх існування та розвиток повинні бути забезпечені однаковими органами [97, с. 21].

Сучасні вітчизняні та світові інтерпретації також мають свої особливості. Наприклад, В.М. Парасюк [98] порушив питання методології дослідження професійної діяльності слідчого, дослідив суть методології слідчої діяльності, роль імперативності моралі у праві та професійній етиці слідчого та піддав філософсько-правовому обґрунтуванню процес імперативізації моралі у його професійній діяльності.

2003 року С. Хаак, професор філософії та професор права Університету Майами (США), на XXI Всесвітньому конгресі Міжнародної асоціації філософії права та соціальної філософії в доповіді «Істина та правосуддя, слідство та адвокатура, наука та право», проаналізувавши взаємовідносини між наукою та правом, виявила, що сьогодні наукові відкриття та їх використання експертами дозволяють робити гранично точні висновки в справі обвинувачення злочинців та виправдання невинуватих. В пошуках фактичної істини право повинне покладатись на експертів [99, с. 148].

У свою чергу, Ф. Лапорта, професор філософії права юридичного факультету Автономного Університету Мадрида, у своїй праці «Глобалізація та верховенство права. Деякі сумніви вестфальця»*, виявив суперечність у тенденції глобального права. Теоретично глобальне право мало подолати кордони процесу розслідування та кримінальної юрисдикції. Проте за фактом, через появу, разом із глобалізацією, міжнародних правопорушень, незважаючи на діяльність органів досудового розслідування, правопорушники навчилися лавірувати змінами в кримінальній юрисдикції, національними різницями в класифікації злочинів та змінами принципів в екстрадиційному праві. Іншими словами, різні види «кримінального раю» («penal paradises»), подібно до «податкового раю» («tax paradises»), дуже сприяють ігноруванню принципу верховенства права [100, с. 275-276].

Отже, наведене дає можливість визначати філософські засади досліджень юридичної діяльності в контексті їх зв'язку із сучасними адміністративно-правовими засадами діяльності ОДР. Події, пов'язані з майданом, окупацією та агресією, ще не знайшли свого єдиного, комплексного чи навіть концептуального відображення в свідомості філософів.

Не менш провідну роль відіграють здобутки вчених у другій групі наук, як-то історії України, теорії та історії держави й права, історії політичних і правових учень. Це такі дослідники, як Б.І. Білик [101], С.В. Губар [13], П.П. Захарченко [102], Н.М. Крестовська [103], В.М. Литвин [104], С.П. Ляковська [105], П.П. Музиченко [106], Г.В. Папакін [28], В.М. Петровський [107],

М.А. Погорецький [108], А.Й. Рогожин [110; 112], А.В. Резніков [109], В.В. Сташис [110], О.Ф. Скакун [111], В.Я. Тацій [112], О.В. Тимощук [113], Д.А. Тихоненков [114], О.О. Шевченко [115] та інших, які мають загальне фундаментальне значення. Вагомий хрестоматійний матеріал зібраний у праці «Історія міліції України у документах і матеріалах» у 3-х т. (Київ, 1997–2000), де репрезентовано організацію органів розслідування радянської влади. Однак період козацтва, період 1917-1921 рр. та ряд інших важливих періодів не широко висвітлено на сторінках цього збірника, що частково пояснюється ідеологічним ігноруванням. Серед новітніх праць слід відзначити роботу І.М. Дерев'янка, яким висвітлюється розвиток слідчої діяльності в органах державної безпеки радянської влади [116].

Отже, загальним для другої групи наук є орієнтація на виокремлення теоретичних підходів до юридичної діяльності та особливостей її проявів, виявлення закономірностей виникнення та розвитку у історико-правових діахронічному і синхронічному аспектах.

Не меншу увагу приділено й у третій групі наук, або у прикладних (спеціальних) юридичних науках. Наприклад, у праці О.В. Ольшевського (2010 р.) [117] дістало подальшого розвитку визначення криміналістичних принципів організації розслідування злочинів через їх класифікацію за певними підставами (загальні та спеціальні), структурування та змістовний аналіз. У свою чергу, І.В. Пиріг (2012 р.) окреслив основні засади організаційного, правового, науково-методичного, технічного й інформаційного забезпечення експертної діяльності ОВС [118].

У напрямку юридичної психології О.В. Кришевичем (2002 р.) захищено дисертацію на тему «Психологічні аспекти розв'язання конфліктів в слідчій діяльності МВС України» [119], де розкриваються історико-методологічні витoki проблеми конфлікту; аналізуються теоретичні та практичні аспекти психології конфлікту та його специфіка стосовно слідчої діяльності; сутність, причини та структура конфліктних ситуацій при розслідуванні; механізми встановлення контакту та психологічного впливу в процесі розслідування в цілому і при

проведенні окремих слідчих дій. Згодом І.В. Озерським (2003 р.) [120] досліджено взаємодію слідчого з органом дізнання МВС України. Провівши організаційно-правовий та психологічний аналіз, він сформулював теоретико-правову основу взаємодії, а О.О. Алексеєвим (2004 р.) [121] одержано результати розв'язання з актуального на той час комплексу питань теоретичного і практичного характеру щодо оптимізації криміналістичної підготовки слідчих МВС України.

Також О.В. Петков (2005 р.) одним з перших вітчизняних науковців дослідив менеджмент у сфері ОВС, де тезисно відвів місце ОДР. Зокрема, він навів якості керівника – втілення останнім у попередньому слідстві наукової організації діяльності чи формування команди з розслідування злочину, а також інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності слідства, його оцінку [122, с. 100, 153, 255, 305-306].

Після віднесення ОДР до поліції особливої актуальності набуло їх бачення науковцями в поліцейському праві. Тому корисними є світоглядні роботи, присвячені стану поліції, що здійснили Н.Х. Бунге (1869-1877 рр.), І.Т. Тарасов (1874 р.), Н.М. Цитович (1896, 1907 рр.). П.П. Михайленко (1963-2008 рр.), О.О. Поліщук, Г.І. Прокопенко (1995 р.), В.М. Чисніков (1997-2014 рр.), Ю.С. Шемшученко, Ю.І. Римаренко, В.Б. Авер'янов, І.Б. Усенко (2003 р.), В.Д. Гвоздецький (2007 р.), І.С. Гриценко і В.А. Короткий (2010 р.), І.В. Кріцак (2011 р.), О.М. Бандурка, О.А. Греченко, О.М. Ярмиш (2012 р.) та ін. [123, с. 21].

Заслуговує на увагу робота Л.Р. Сердюк (2017 р.) «Організаційно-правові основи впровадження електронного судочинства в Україні». І хоча вона присвячена правовідносинам щодо впровадження електронного судочинства в Україні, проте містить тези, що дозволяють зробити припущення на майбутнє. Зокрема, дослідник у двох випадках [124, с. 153-154, 166] порушує питання, пов'язане із інформаційним забезпеченням, говорячи про початок обміну даними з ЄРДР та проектом Державної судової адміністрації України «Електронний суд». Наведене свідчить, що між судовими органами влади та правоохоронними органами набирає обертів процес цифрового взаємообміну. Тому, на нашу думку, з урахуванням зростаючих кіберзагроз, цілком можливою є активізація наукової

дискусії про утворення єдиного Data-center, про що йтиметься у підрозділах 1.3 та 2.2.

У 2016 р. Е.Ф. Іскендеровим в Національному університеті «Одеська юридична академія» під керівництвом д.ю.н., проф. М.А. Погорецького розпочато наукову розвідку з теоретичних, правових та організаційних засад діяльності ОДР України [125].

Отже, третю групу досліджень об'єднує те, що вони мають переважно емпіричну природу й спрямовані на з'ясування окремих видів, дій або властивостей юридичної діяльності ОДР.

У четвертій групі наук, або у галузевих юридичних науках (цивільного, трудового, кримінально-процесуального, адміністративного права та ін.), існує не менша кількість досліджень.

Так, М.О. Гореловим влучно охарактеризовано історіографію, що пов'язана із організаційно-правовими основами діяльності ОДР ОВС. «Розробка цих питань протягом тривалого часу, як правило, мала або процесуальний характер (коли основний наголос робився на процесуальній стороні діяльності слідчих підрозділів), або велась тільки в криміналістичному аспекті, стосовно до характеристики окремих прийомів і засобів збирання і дослідження доказів, розслідування окремих груп злочинів тощо. Під час дослідження діяльності слідчих підрозділів ОВС набагато більше уваги приділялось можливостям і значенню проведення конкретних слідчих дій, їх оцінці, а про організацію та особливості управління слідчими підрозділами здебільшого не йшлося» [280, с. 3-4]. Дійсно, лише під кінець 90-х рр. ХХ ст. та на початку ХХІ ст. проведено ґрунтовні наукові дослідження, у першу чергу кримінально-процесуального характеру, з проблем організації та управління слідчими підрозділами, авторами яких були О.О. Алексєєв, П.В. Коляда, М.А. Погорецький, Р.Ю. Савонюк та ін. А дискусії про місце ОДР відбулись ще на 40 років раніше [126, с. 12, 14; 127, с. 16], які пов'язують із М.В. Барсуковим, М.М. Михеєнком та ін. Із наведеного видно, що не тільки дослідження проблем організації та управління слідчими підрозділами, а й їх адміністративно-правових засад діяльності вивчено далеко

не повністю. Тому з урахуванням проблем практики стала природною наукова потреба з удосконалення адміністративно-правових аспектів їх діяльності.

Отже, на основі викладеного, охарактеризуємо історіографію адміністративного права, виокремивши для зручності загальнотеоретичний, практичний та прикладний напрямки.

1. Загальнотеоретичний напрямок. 2001 року В.Ю. Щербатих [128], послідовник ідеї В.О. Шамрая про створення військової поліції України, в дисертаційному дослідженні «Організаційно-правові основи створення та діяльності військової міліції (поліції) України» вперше комплексно розробив організаційно-правові основи її створення та діяльності. Пропонувалось утворення слідчих підрозділів на основі принципів організаційно-територіальної розбудови, організаційно-штатної побудови, компетенції органів управління цими підрозділами та ін.

Проте однією з перших вчених, хто за пострадянського періоду розвитку адміністративно-правової науки провів комплексні наукові розвідки засад діяльності ОДР ОВС як цілісного адміністративно-правового явища, була А.Г. Каткова (2003) [129]. Наукова новизна одержаних нею результатів полягала в тому, що процесуальна та управлінська діяльність слідчих підрозділів, зокрема ОВС України, розглянуто як пов'язані ланки однієї системи, де існують характерні функції та методи управління, в основу яких покладено відповідні правові підвалини. Зв'язок цих ланок обумовлює одночасну реалізацію не лише конституційних принципів (верховенства права, державної мови тощо), але й принципів управління (демократичного централізму, єдиноначальності тощо) з кримінально-процесуальними принципами (процесуальної самостійності, підслідності тощо). З огляду на це авторкою визначено місце слідчих ОВС поза адміністративним підпорядкуванням керівника ОВС; сформульовано пропозиції з організації роботи на державній мові; розвинуто положення про реформування органів дізнання та існування його як самостійної форми розслідування; розроблено положення з удосконалення процесуального статусу керівника слідчого підрозділу, які створюють умови для процесуальної самостійності

слідчого; пропонується у системі судових органів введення посади слідчого судді по здійсненню судового контролю за досудовим слідством, а слідчих підрозділах – надання заступнику начальника слідчого підрозділу функціонального обов'язку координації дій слідчого з прокурором та слідчим суддею з отримання рішень, що обмежують конституційні права і свободи громадян; удосконалено підхід до розуміння функцій слідчо-оперативних та слідчих як мобільного структурного елемента з урахуванням територіальної або дільничної чи предметної спеціалізації; розвинуто концепцію використання в науковій організації праці та управлінні слідчими підрозділами комп'ютерних технологій; вперше запропоновано звільнити від можливої відповідальності слідчого за процесуальні дії, які вчинені за умов професійного ризику, та інші. Врешті-решт, дослідник відстоює об'єктивну необхідність функціонування слідчого апарату в декількох органах державної влади або в структурі МВС, СБУ, податкової і військової міліції та є прибічником прийняття окремого законодавчого акта, який би встановлював єдині організаційно-правові засади та регламентував відповідні інститути, що пов'язані із статусом слідчого.

2004 та 2006 роки відзначилися комплексними дослідженнями ще двох напрямків. Так, І.М. Шопіною (2004 р.) у дослідженні «Правові та організаційні засади підвищення ефективності професійної діяльності слідчих ОВС України» удосконалено систему принципів професійної діяльності слідчого [127]. О.В. Тамразовою (Гамаль) (2006 р.) проведено наукову розвідку організаційно-правового забезпечення вдосконалення наукової організації праці слідчих ОВС України, завдяки чому вперше запропоновано принципи наукової організації праці слідчих доповнити принципом екологічності, під яким слід розуміти пріоритетність збереження існуючої рівноваги у біологічних та соціальних системах [11, с. 7].

2008 рік приніс знову дві наукові праці, одна з яких вирізняється масштабністю та фундаментальністю. Зокрема, М.О. Гореловим [246] також комплексно досліджено організаційно-правові основи діяльності слідчих підрозділів ОВС та удосконалено їх. Ним, на відміну від А.Г. Каткової, вперше запроваджено принципи спеціалізації та взаємозамінності слідчих залежно від

управлінського рівня слідчого підрозділу та його організаційно-штатної структури. Але, як і А.Г. Каткова, автор бачив необхідність закріплення принципів діяльності в окремому профільному законі, ним доповнено її у частині переліку організаційних та правових принципів, а також О.В. Тамразову щодо принципів наукової організації праці слідчих. Серед принципів наукової організації праці виокремлено: науковість, плановість, системність, безперервність, нормативність і економічність. Ним також удосконалено: склад правового статусу слідчих підрозділів ОВС шляхом включення до його елементів завдань, функцій, повноважень, відповідальності та підслідності, а також адміністративних процедур їх діяльності; сутність, мету та завдання контролю та нагляду; предмет правового забезпечення діяльності слідчих підрозділів ОВС шляхом включення до складу правовідносин відносин зовнішнього та внутрішнього управління. Крім того, дістала подальшого розвитку характеристика особливостей становлення та розвитку слідчих підрозділів ОВС, що дозволило виокремити дев'ять етапів (періодів) у їх діяльності; законопроектна база; поняття наукової організації їх праці тощо.

Того ж року інша наукова робота стосувалась організаційно-правових засад роботи з персоналом органів досудового слідства, у якій К.С. Ізбаш [130] розглянуто принципи як складові кадрової політики чи механізму управління персоналом в органах досудового слідства МВС України.

У цей же період вийшла праця А.С. Поклонського [131], де розглядались адміністративно-правові основи утворення місцевої міліції в Україні, що стосувались взаємодії з ОДР та протокольної форми підготовки матеріалів.

Наступного року М.М. Алексейчук присвятив частину свого дослідження адміністративно-правовому статусу слідчих підрозділів на рівні міського районного ОВС, де організація їх діяльності розглядається на основі принципів поточного та перспективного планування, поєднання єдиноначальності у вирішенні питань службової діяльності та колегіальності при їх обговоренні, персональної відповідальності кожного працівника за доручену ділянку [132].

2012 року Б.Д. Яровим проаналізовано адміністративно-правове

регулювання управління слідством в ОВС України, серед яких бачив слідчі апарати служби безпеки, ОВС та прокуратури. На підставі аналізу ним удосконалено дефініцію організаційних засад державного управління в сфері розслідування злочинів, через що сформульована власна модель управління, яка, подібно А.Г. Катковій, передбачає виведення слідчих апаратів ОВС з підпорядкування органів дізнання. Також у праці Б.Д. Ярового щодо основних напрямків реформи слідчого апарату цікавим є цитування спостережень В.А. Стермовського за 1996 рік та наведення власного узагальнення 2012 року, які висловлювались вченими у кримінальному процесі. Так, у 1996 році виокремлювали шість шляхів реформ (збереження поділу слідства на дізнання та досудове розслідування, зосередження слідства в прокуратурі; створення єдиного слідчого апарату, виділення його із прокуратури, ОВС і КДБ СРСР у самостійне відомство (слідче міністерство або державний комітет); підпорядкування слідчого апарату суду; зосередження слідчого апарату в системі міністерств юстиції союзних республік як установи, не залежної ні від прокуратури, ні від апарату МВС, ні від суду; передача слідчих органів міліції; створення єдиного слідчого апарату в МВС. У свою чергу, 2012 року розглядалось: створення єдиного позавідомчого і незалежного слідчого апарату з одночасним позбавленням функції досудового розслідування всіх інших правоохоронних органів; введення інституту провадження досудового слідства слідчим суддею з позбавленням права проводити досудове розслідування у кримінальних справах всі інші правоохоронні органи; створення Слідчого комітету при МВС України і збереження слідчих апаратів в системі СБУ та ДПА [10, с. 15-29].

Також Д.М. Афанасіаді (2012 р.) [133] досліджено питання адміністративно-правових засад взаємодії у частині правоохоронних та інших органів при розслідуванні злочинів міжнародного характеру, серед яких певну увагу приділено ОДР. Зокрема, ним для всіх суб'єктів ним сформульовано поняття принципів взаємодії під час розслідування злочинів міжнародного характеру, а також наведено їх перелік, зроблено висновок про те, що сучасними, найбільш загальними та найчастіше уживаними формами взаємодії суб'єктів при

розслідуванні злочинів міжнародного характеру є: а) обмін інформацією; б) спільна діяльність; в) створення спільних слідчо-оперативних груп.

У 2014 році А.В. Шарнін [134] присвятив наукову статтю принципам діяльності ОДР МВС України, в якій на підставі аналізу наукових підходів до трактування терміна «принципи» запропоновано визначення принципів діяльності ОДР МВС України, наведено їх види та зміст. Ним доповнено колег по цеху тим, що запропоновано ще ряд принципів, а саме: рівності перед законом і судом; пріоритету прав і свобод людини та громадянина; поваги до людської гідності; невторчання в приватне життя; служіння людині й громадянину; забезпечення права на захист; публічності; забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності; диспозитивності; нормативності тощо.

Також О.Я. Кінашем (2014 р.) запропоновано градацію етапів створення та функціонування слідчих підрозділів у структурі правоохоронних органів на теренах української землі в радянську добу та в часи незалежності української держави, сформульовано поняття адміністративно-правового забезпечення діяльності слідчого як сукупності адміністративних процедур, виділено напрями адміністративно-правового забезпечення діяльності слідчих, які пов'язані з організацією службової діяльності та із забезпеченням виконання повноважень за посадою тощо [135].

У своїй монографії В.Р. Остропілець (2015 р.) [136] дослідив адміністративно-правове забезпечення взаємодії ОДР МВС України з іншими правоохоронними органами. Ним зроблено значний внесок у формування понятійно-категоріального апарату на прикладі організації системи ОДР МВС України, у т.ч. сформульовано власне бачення принципів взаємодії цих органів.

У свою чергу, І.І. Кагляк (2015 р.) [137] досліджено адміністративно-правові засади діяльності організаційно-методичних підрозділів ОДР ОВС України та акцентовано на принципах їх інформаційного забезпечення.

2016 рік характеризується поживавленням наукового інтересу до ОДР, що обумовлено соціальними процесами у суспільстві, які пов'язані із правоохоронною реформою. Так, В.Р. Остропілець [235] продовжив дискусію про принципи

взаємодії ОДР МВС України з іншими правоохоронними органами, А.В. Шарнін [138] визначив мету, завдання та класифікацію організації діяльності ОДР МВС України за сучасних умов, В.М. Галуцько [139] приділила увагу формуванню категоріальному апарату та визначила поняття «адміністративно-правове забезпечення діяльності слідчого», а Р.М. Яковлев [140] присвятив своє дослідження адміністративно-правовим засадам пошуку оптимальної структури ОДР в Україні тощо.

2017 року К. Ростовською [141] досліджено поняття і зміст адміністративної діяльності НАБУ, сформульовано її визначення. По суті, це дослідження є унікальним через те, що суб'єкт діяльності або НАБУ уособлює в собі управлінську та адміністративну діяльність, а також інститут детективів. Таке поєднання не є характерним для вітчизняної законодавчої та юридичної практики, але дискутувалось на орбіті адміністративно-правової науки. У цей же рік вийшла праця А.Г. Нікуліної, якою правові принципи розглянуто як елемент адміністративно-правового статусу [12]. Також того ж року вельми революційною стала думка В.М. Галуцько про слідчого як представника судової гілки влади [142, с. 27-28], що, проте, не суперечить нашій історії права.

Таким чином, наведеним працям з адміністративного права загальнотеоретичного напрямку притаманне більше філософське, теоретичне, історичне, соціально-правове дослідження з орієнтацією на подальший розвиток теорії адміністративно-правової діяльності або формування категоріального апарату, філософських чи методологічних засад, а також на пізнання закономірностей у виникненні, становленні та розвитку ОДР, їх соціальної зумовленості тощо.

2. Емпіричний, або практичний напрямок. У 2002 р. О. Петриненком було досліджено емпіричну складову діяльності ОДР та акцентовано увагу на проблемах практики. Він у своїй праці вказує, що «серед слідчих підрозділів різних правоохоронних органів (навіть одного правоохоронного органу) не існує чіткої взаємодії, допомоги та узгодженості в діяльності. Причинами таких явищ можна сміливо назвати невдале визначення підслідності кримінальних

справ, перевантаження слідчих, боротьбу за статистичні показники, роздрібнення слідчих підрозділів між окремими відомствами» [143]. Як бачимо, наведене з протилежного або негативного боку ідентифікує суспільну користь від реалізації принципів діяльності ОДР, що породжує негативні наслідки у суспільстві, наприклад правовий нігілізм.

У свою чергу, 2010 року О.М. Ключев [144] дослідив на практиці проблеми взаємодії підрозділів ОВС на регіональному рівні, у т.ч. в ОДР.

Також у 2016 р. Р.М. Яковлевим [145] досліджено практику адміністративно-правового забезпечення якості кадрового складу ОДР. Він дійшов висновку про перспективи удосконалення українського адміністративно-правового законодавства, яке регулює діяльність ОДР, за рахунок раціонального скорочення керівного складу, регламентації адміністративно-правових засад стимулювання слідчих та оптимізації системи їх професійної підготовки.

Цей напрям відрізняє емпіричний характер, який має підхід, зорієнтований на дослідження генезису, стану та динаміки практики, які зумовлені потребами реформи, удосконаленням чинного законодавства тощо.

3. Прикладний напрямок. Відзначимо прикладний та вузький характер праць С.О. Кузніченка (2000-2001) – щодо управління ОВС в особливих умовах [146], О.І. Леженіної (2003-2004) – про засади участі ОВС у міжнародній правоохоронній діяльності [147], Р.Ф. Баранецького (2014-2015) – про інститут цивільного контролю за СБУ [148], В.М. Брижко (2003-2004) – захист персональних даних [149] та ін.

Наведемо також здобутки порівняльно-правового характеру. Зокрема, 2009 року М.П. Пихтін в праці «Організаційно-правові основи діяльності поліції Швеції (порівняльно-правовий аналіз)» [150] дослідив питання організації та реформування в сучасних умовах поліції Швеції. Ним акцентовано увагу на професійній соціальній орієнтації на захист громадян.

У 2010 р. В.О. Басс [151] дослідила організаційно-правові засади створення місцевої міліції в Україні, провівши порівняльний аналіз з діяльністю муніципальної поліції зарубіжних країн, де побічно згадано ОДР.

У 2012 р. З.С. Галаван [152] провів порівняльно-правове дослідження функціонування системи досудового слідства у державах – сталих членах Європейського Союзу та висвітлив правову основу та систему органів досудового слідства Великої Британії, Італії, Німеччини та Франції.

У 2014 році світ побачила праця В.І. Цимбалюка [153], яким з урахуванням успішних кроків Республіки Грузії з розслідування корупційних злочинів дослідив здійснення досудового розслідування НАБУ та Державним бюро розслідувань, зробив аналіз їхньої підслідності.

У 2016 р. В.М. Галуцько [154] у науковій розвідці з питання ОДР держав різних правових систем навів їх адміністративно-правові засади та структурну організацію, а її колега Р.М. Яковлев [155] вивчив реформування ОДР в Україні на предмет урахування досвіду держав з англосаксонської правовою системою, зокрема скандинавських країн.

Названі нами останні праці об'єднує окремий вид діяльності, компаративістський підхід, суть якого полягає у теоретичній складовій порівняльного правознавства та в орієнтації на специфіку природи діяльності ОДР в різних правових сім'ях, виокремленні процесів їхнього взаємовпливу та ймовірності запровадження у національній правовій сім'ї.

Взагалі, з 2014 р. науковий інтерес до ОДР не згасає, про що, наприклад, говорить поява в БД НАПрН правових наук нових тем дисертаційних досліджень (М.В. Калатур «Адміністративно-правове регулювання діяльності органів досудового розслідування», 2014; О.Г. Солохін «Організація управлінських рішень в оперативних та слідчих управліннях Міністерства доходів і зборів України», 2015 та ін.), або взаємопов'язані актуальні проблеми адміністративного права (поділ державної служби на цивільну та мілітаризовану; правові підстави надання публічною адміністрацією адміністративних послуг тощо).

На завершення характеристики четвертої групи наук зазначимо ще ряд досліджень з цивільного, трудового та кримінально-процесуального права. Так, стали предметом дослідження цивільні правовідносини у роботах: І.С. Ніжинської (2003, відшкодування шкоди, завданої незаконними діями службових осіб

дизнання і досудового слідства в системі ОВС [156]), І.Б. Протаса (2000, проблеми судового захисту прав і інтересів громадян у зв'язку з заподіянням їм шкоди незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду [157]) та ін.; трудових правовідносин – З.С. Галавана (2009, особливості правового регулювання праці слідчих ОВС як суб'єктів трудового права України [158]), І.В. Грошевої-Шарапової (2015, правове регулювання дисципліни праці прокурорсько-слідчих працівників [159]); кримінально-процесуальних правовідносин – Г.Ю. Бондар (2004, правове забезпечення взаємодії слідчих правоохоронних відомств у кримінальному судочинстві України [160]) та ін.

Як зазначено у підрозділі 1.1, неабиякий науковий інтерес діяльність ОДР становить у кримінально-процесуальному праві. До того ж, останні організаційно-штатні зміни із введення посад криміналістів у склад підрозділів ОДР поліції утворили новий емпіричний матеріал для досліджень.

У даному напрямку 2006 року О.А. Солдатенко не лише вперше систематизовано передумови виникнення сучасного типу вітчизняного досудового (попереднього) слідства, визначено шляхи поступового реформування досудового слідства в самостійну галузь правоохоронної діяльності, але й подібно аналогічній дискусії в адміністративному праві, аргументовано доцільність формування в Україні єдиного слідчого апарату саме в системі органів виконавчої, а не судової влади. Дослідниця є прихильником наукової концепції стосовно того, що досудове слідство є самостійним видом державної діяльності, яку не можна звести до функцій, котрі б виконувались органами суду, прокуратури та державного управління [15].

У 2008 р. Л.М. Гуртієва, досліджуючи кримінально-процесуальну діяльність слідчого, дійшла висновку, що його етичні основи – це система загальноприйнятих моральних цінностей (життя, свобода, честь, гідність людини), принципів (гуманізм, справедливість) та заснованих на них моральних норм, моральних установок слідчого, які у своїй сукупності разом із нормами кримінально-процесуального права регулюють його діяльність щодо порушення та розслідування кримінальної справи [161].

У 2012 р. В.І. Фаринник [162], у 2013 р. – О.С. Нестеренко [330] та 2015 р. – В.М. Сакал [163], як і О.В. Петков (2009) [164], цікавились статусом керівників ОДР. Так, В.І. Фаринник дослідив здійснення начальником ГСУ МВС України процесуального контролю за розслідуванням злочинів. Ним комплексно проаналізовано теоретичні основи сучасної наукової концепції процесуальної діяльності начальника ГСУ МВС України як суб'єкта процесуального контролю за розслідуванням злочинів. Запропоновано власне поняття, зміст і класифікацію форм контролю з боку даного суб'єкта.

У своїй монографії О.Ю. Татаров [14] розглянув теоретичні засади досудового провадження, дослідив етапи його виникнення, можливість удосконалення окремих правових інститутів, а також кримінально-процесуальної діяльності на початковому етапі досудового розслідування.

В останні три роки питанню організаційно-правових засад створення і діяльності спільних слідчих груп у міжнародному співробітництві під час кримінального провадження присвячено працю Н.В. Конограй [165]. До того ж, актуальності набули проблеми особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення АТО [166], використання мережі Інтернет у виявленні та розслідуванні злочинів [167], електронного кримінального провадження на досудовому розслідуванні [168], використання результатів приватної детективної (розшукової) діяльності під час розслідування кримінальних правопорушень [169] тощо. Ілюстрація як прикладів цих напрямків досліджень наводить нас на думку про вірогідність виникнення підґрунтя для появи суміжних напрямків в науці адміністративного права. Адже в кримінальному праві та процесі, оперативно-розшуковій діяльності так само вивчаються теоретико-правові та організаційні аспекти використання в розслідуванні злочинів знань та методів з інших наук, наприклад психологічних та технічних.

1.3. Сучасний стан управління органами досудового розслідування

У світі існують дві основні моделі організації розслідування злочинів – англо-американська й французька. Перша характеризується тим, що функція розслідування цілком і повністю покладена на виконавчу владу, перш за все на поліцію та інші органи державного управління (у США, наприклад, на службу натуралізації, імміграції, митне управління та ін.). Особливість другої моделі – покладення функцій розслідування тяжких злочинів на судову владу (слідчих суддів) із залишенням в юрисдикції виконавчої влади (поліції, прокуратури) дізнання як засобу розслідування найменш тяжких злочинів (кримінальних проступків і правопорушень) [170, с. 144-145]. В Україні ОДР за цією класифікацією можна віднести до англо-американської моделі.

Де-юре характеристику сучасного стану управління ОДР та їх оцінку можна навести з 2015 року, коли їх було реформовано, але єдиних підходів до оцінки не має. Починаючи з цього року унаслідуються англо-американська модель та відбувається інституційне закріплення управління ОДР. Зокрема:

1) 2015 р. – змінено державну систему ОДР, до кола яких включено ОДР поліції замість ОДР МВС України, а також додані в ОДР НАБУ підрозділи внутрішнього контролю; відбір до ОДР поліції та початок атестування до поліції з допомогою міжнародних донорів та громадських активістів; розпочато прийняття нормативно-правових актів, які регламентують діяльність ОДР або окремі її порядки чи дії у складі поліції, наприклад, порядок ведення єдиного обліку [171] або порядок залучення працівників ОДР поліції та Експертної служби МВС України як спеціалістів для участі в огляді місця події [172];

2) 2016 р. – збільшення до шести кількості ОДР за рахунок надання відповідних повноважень ДКВС України; вперше встановлено перелік працівників ГСУ поліції, які здійснюють досудове розслідування у кримінальних провадженнях про корупційні та інші тяжкі й особливо тяжкі злочини та мають право на отримання грошової винагороди [173], а також на рівні нормативно-

правового акту закріплено організацію обліку та руху кримінальних проваджень в ОДР поліції [174] тощо.

3) 2017 р. – вперше прийнято нормативно-правові акти з організації діяльності ОДР поліції [89], спільних дій поліції, ДСНС та Експертної служби МВС України під час огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень та інших подій, пов'язаних з пожежами [175]; перебої в роботі сайту ГСУ НПУ та зменшення активності оновлення даних.

Можна дійти висновку про збільшення кількості ОДР. Початком діяльності ОДР поліції є надання їм відповідних повноважень 2015 року, особливостями їх розвитку є нормативно-правове регулювання організації діяльності, у т.ч. порядків взаємодії, чи окремих дій, не пов'язаних з діяльністю з розслідування кримінальних проваджень.

У підрозділах 1.1 та 1.2 нами згадувались наукові праці, де оцінено діяльність ОДР як після 2015 року, так і до цього періоду. Звісно, у цих джерелах існує різна вага суб'єктивності суджень, а тому більш детально розглянемо не тільки їх, а й повідомлення фахівців або громадських організацій, звернення громадян, публікації ЗМІ, судові рішення, статистичні відомості, результати опитування, інтерв'ювання тощо. Вважаємо, що їх сукупність дає можливість певним чином дійти власних висновків.

Наукові джерела. Досліджуючи суспільні відносини у сфері наукової організації праці слідчих ОВС України, О.В. Тамразова сконцентрувалась на одній із складових предмета дослідження – сфері наукової організації праці слідчих – та надала їй характеристику [11, с. 36]. При цьому вченою зазначено, що через недостатню наукову увагу негативними наслідками стали низька якість роботи слідчих, нераціональне використання ними робочого часу, висока плинність кадрів, слабка дієвість існуючих методів стимулювання, що певною мірою гальмує подальший розвиток системи досудового слідства [11, с. 3].

У свою чергу, І.М. Шопіна більш предметно охарактеризувала сучасний стан визначення ефективності професійної діяльності слідчих ОВС України

[176, с. 34], виділивши три групи протиріч, які проявляють сучасну конструкцію проблем, а саме протиріччя, обумовлені: особливостями нормативно-правового регулювання роботи слідчих; соціально-економічними умовами функціонування органів досудового слідства; особистістю слідчого [176, с. 3-4]. Ми вважаємо, що доцільно ідентифікувати сучасний стан їх діяльності за рівнем протиріч у цих напрямках, але наповнити сьогоденним змістом, зокрема, з антикризового управління, яке в свою чергу щодо державних органів влади має піддатись науковому осмисленню.

Подібних суджень не багато, адже у науці адміністративного права, як вже відомо із історіографії, тільки розпочато предметне приділення уваги даній проблемі. Проблемні питання, які ідентифіковані, усвідомлені та досліджені в науці адміністративного права протягом останніх 10-15 років (поверхнєвє визначення в чинному законодавстві адміністративно-правового статусу працівників, які в межах своїх повноважень забезпечують функцію розслідування злочинів і здійснення кримінального судочинства [177, с. 12-13]; недосконалість відомчих нормативно-правових актів, які регламентують адміністративно-правові відносини за участю ОДР [178, с. 115], а також організаційно-правові питання діяльності апарата слідства, у т.ч. адміністративно-правових засад системи стимулювання, пошуку оптимальної структури професійної підготовки [145, с. 122]; недостатнє соціальне та матеріально-технічного забезпечення [127, с. 10]; відсутність чіткого визначення мети діяльності [126, с. 10] тощо) доповнилися відсутністю у Концепції реформування поліції [179] мети – шаблону або стандарту, з яким періодично звірялися б фактично досягнуті результати.

До того ж триває дискусія про місце ОДР поліції в системі органів державної виконавчої влади та їх природу, а описані проблемні питання виходять за межі однієї наукової спеціальності. Це підтверджено тим, що останнім часом в наукових працях та кримінально-процесуальному законодавстві порушуються суміжні проблемні питання з інформаційного чи матеріально-технічного забезпечення ОДР поліції, питання контролю та нагляду за ними чи процесуального керівництва ними, що обумовлене закріпленням відповідних

норм у КПК України та вірогідно рисами інформаційного сторіччя.

Частину наведених оцінок ми поділяємо, особливо щодо стану нормативно-правового регулювання, про детально йтиметься у підрозділах 2.2 та 2.3.

Повідомлення фахівців або громадських організацій. Нещодавно з'явилась дещо розмита оцінка глобального характеру, надана системі МВС України, до якої входять ОДР. Як вважають її автори, недосконалість системи організації управління ОВС призводить до збільшення часу, необхідного для реагування на порушення прав і свобод людини і громадянина, зниження рівня довіри населення до ОВС та негативно впливає на своєчасність і ефективність здійснення заходів, спрямованих на захист та реалізацію визначених Конституцією та законами України прав і свобод людини і громадянина [179]. Ними констатовано факт, що МВС не стало цивільним відомством, але прямого зазначення в тексті документа щодо ролі ОДР ми взагалі не зустріли. Також факт аудиту чи його необхідність в загальному масштабі чи по ОДР, як це було у польській поліції у 2010-2012 роках [180] чи з колишнім МРЄВ [181], ДС та УІАЗ, не наведено. Можна дійти висновку, що питань до ОДР не було оприлюднено, а їх стан не підданий масштабному аудиту, тому такий загальний характер оцінки МВС України лишається, на жаль, неконкретним.

Наразі нам більш конкретне уявлення про оцінки дають результати та хід експериментів в МВС України. Так, аналіз 3 розпочатих з 13 основних проектів та експериментів дозволяє зазначити, що виявлено проблемні моменти загального (забезпечення житлом, формою канцтоварами) та спеціального характеру. Експеримент з ГШР підтвердив значне навантаження на слідчих при чергуванні та дозволив розвантажити втричі діяльність СОГ за рахунок нівелювання не притаманних їм функцій, а саме виїздів на незначні правопорушення [182]. Експеримент з побудови нової моделі міжрайонних підрозділів міліції виявив необхідність покращання забезпечення службовими кабінетами слідчих, а подібний досвід реструктуризації підрозділів податкової міліції дозволив виокремити проблемні моменти, які утворюються поза базовим підрозділом (дотримання правил зберігання зброї, таємного та нетаємного діловодства,

цілодобової взаємодії з органами судової влади та прокуратури щодо процесуальних рішень) [183].

Про виявлені проблеми, надані оцінки, результати та ефективність експерименту із запровадження детективів у 7 областях України (Запорізька, Львівська, Одеська, Полтавська, Сумська, Харківська та Хмельницька) говорити можна буде після 30 березня 2018 року, що, вірогідно, стане підґрунтям до запровадження детективів по всій країні [184, с. 4].

Звернення громадян. В останні 10 років звернення до ГСУ МВС України зросли з 5809 до 7102 (Додаток А). У 2016 році основними питаннями у зверненнях були: бездіяльність слідчих, тяганина; невжиття передбачених кримінальним процесуальним законодавством заходів щодо осіб, які вчинили злочини; незаконне закриття кримінальних проваджень; невнесення відомостей до ЄРДР після отримання заяви про кримінальне правопорушення; неправомірні дії слідчих під час окремих слідчих (розшукових) дій тощо [185].

Крім цих даних, запроваджений в поліції Є. Згуладзе новітній аналог вітчизняної «гарячої лінії», або «Hot-line», дозволяє вивчити он-лайн ситуацію щодо слідчих. За 10 місяців 2017 року відбулось зменшення усних скарг з приводу неналежного розслідування у кримінальному провадженні, яких отримано 2,4 тис, що на 1,4 тис менше ніж за аналогічний період минулого року (Додаток Б). При цьому значимі фонові явища характеризуються стабільними тенденціями, як-то зростання рівня реєстрації злочинів та залишку нерозкритих злочинів, зменшення кількості слідчих поліції. Це не дає підстав говорити, що вони суттєво вплинули на кількість скарг. Іншими словами, є нестійка позитивна тенденція, за якою тепер кожна одинадцята скарга в поліцію та на поліцію стосуються неналежного розслідування кримінального провадження, а не кожна п'ята, як це було у 2016 р. Можливо, дехто буде аргументовано заперечувати доцільність такої ілюстрації, але ми контраргументуємо. Подібний сервіс в режимі реального часу за незначний період репрезентує сьогодні стан справ. Крім того, вже давно серед практичних працівників існує аксіома, що якість досудового розслідування залежить від рівня його забезпечення в сфері управління ОДР.

Публікації ЗМІ. Вивчення нами публікацій лише про слідчих СБУ протягом липня-серпня 2017 року показало, що в українському інтернет-сегменті ЗМІ вони становлять 87,5 %, що є найбільшим в групі ЗМІ серед радіо, телебачення, преси, соціальних мереж, інформаційних агенцій та несуть на 97 % позитивний або нейтральний характер в Інтернеті. У той же час англomовний сегмент мав 90 % позитивних або нейтральних публікацій, натомість російський сегмент в межах Росії – це менше 40 % публікацій такої тональності. Отже, кількість публікацій українського та англійського сегменту програють російським (3 тис. проти 13 тис. російськомовних) (Додаток В).

Існують і менш глобальні оцінки. Так, за повідомленням в ЗМІ голови Верховного суду України Я. Романюка, Україна і надалі залишається рекордсменом за кількістю звернень громадян до Європейського суду з прав людини, але більшість з них суд у Страсбурзі вважає неприйнятними і відмовляється розглядати, визнаючи таким чином рішення українських судів. Так, за 2014 рік Європейський суд з прав людини констатував порушення Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань у 23 випадках щодо ефективності розслідування органів досудового слідства України [186].

Судові рішення. З 2010 року спори з державної служби вирішуються в порядку адміністративного судочинства. Нами проаналізовано наявні у ЄРСПР доступні постанови та ухвали з 2012 року по 15.09.2017, що набрали чинності та стосувались справ адміністративного судочинства першої інстанції з приводу відносин публічної служби слідчих усіх ОДР, а саме щодо прийняття, проходження та звільнення з публічної служби. В ЄРСПР нами нараховано документи у 1405 справах, з них 13 (2015 – 1, 2016 – 8, до 15.09.2017 – 4) стосувалось прийняття на службу, 260 (2012 – 1, 2016 – 131, 15.09.2017 – 128) – її проходження та 1132 (2011 – 2, 2016 – 631, 2017 – 499) – звільнення з неї (Додаток Г). Ми припускаємо, з урахуванням анексії та окупації, що такий підхід не є достатньо об'єктивним при побудові висновків щодо динаміки справ. Але він певним чином дає підстави говорити, що 81 % справ у першу чергу стосується звільнення з публічної служби, що пов'язано із реформою, люстрацією та

атестацією при звільненні. Основну частину справ з прийняття на службу пов'язано із конкурсом, а щодо її проходження – з дисциплінарною практикою.

Наступний непоодиноким приклад висвітлює незаконні дії з притягнення працівника слідства до дисциплінарної відповідальності. Так, позивач звернувся в суд з адміністративним позовом скасувати незаконний наказ Самбірського МВ ГУ МВС України у Львівській області про притягнення себе до дисциплінарної відповідальності та відновити обставини, які існували до порушення [187]. Суть проступку, на думку відповідача, полягала в грубому порушенні норм Дисциплінарного статуту ОВС України, а також ігноруванні вимог Етичного кодексу працівника ОВС України в частині виконання норм згаданого статуту та внутрішньої дисциплінованості у службових та позаслужбових стосунках з людьми і недотриманні правил субординації при службовому спілкуванні із керівництвом. Суд встановив грубі процесуальні помилки службового розслідування, що суперечило вимогам ч. 2 ст. 19 Конституції України.

Статистичні відомості. За роки незалежності навантаження слідчого апарату МВС України з розслідування злочинів щорічно зростає. Так, за 10 місяців 2017 року навантаження на одного практичного слідчого по кримінальних правопорушеннях, які знаходились в провадженні, становило 231, що на 15 більше, ніж 2016 року (Додаток Н). Окрім того, слідчі ОВС розглядають значну частину заяв і повідомлень про злочини. Як свідчить статистика, за розглянутими заявами і повідомленнями громадян слідчими щорічно порушується від 400 до 500 тис. кримінальних справ, що свідчить про значний обсяг їх роботи і велику кількість громадян, які звертаються до ОВС у зв'язку з порушенням їх прав [162, с. 4-5].

Нами проаналізовано відомості про стан та структуру злочинності в Україні з 2000 року по 20.11.2012, єдині звіти ГПУ України про кримінальні правопорушення з 2013 по 31.10.2017 та про правопорушення Державної служби статистики України з 1990 по 2016 рік [188; 391; 392]. Їх аналіз свідчить, що в останні 17 років ОДР ОВС (поліції) продовжують як за кількістю, так і за питомою вагою займати значну позицію з реєстрації (виявлення) злочинів

(кримінальних правопорушень) (Додатки Г та Д).

Зауважимо, що при інтерпретації цих даних слід врахувати декілька факторів, які на неї формально впливають, але суті особливо не змінюють, зокрема: фактор розбіжності, яка утворилась з 2013 року після передачі статистичного обліку з МВС України до ГПУ та сягає вже більше 18 тис. кримінальних правопорушень, які не віднесені до виявлення жодним ОДР; зменшення території, на якій обліковано кримінальні правопорушення внаслідок окупації та агресії щодо України; реформи законодавства та державних органів, у т.ч. адміністративна реформа, реформа кримінальної юстиції та інші реформи правоохоронного характеру, а також введення в дію чинного КК та КПК України, які змінювали юридичну та іншу спеціальну термінологію, а також підходи до обліку.

З урахуванням цих факторів умовно поділимо на два періоди статистичні дані та наведемо їх характеристики.

Так, з 2000 року по 20.11.2012 ОДР МВС України реєстрували 97-99 % злочинів, що у кількісному перерахунку складало від 384 тис. у 2008 році до 556 тис. (2003 рік). І лише від 0,8 до 2,5 %, або 3-14 тис. злочинів, було виявлено іншими ОДР відповідно (Додаток Е).

З 2013 року по 31.10.2017 тенденція щодо ОДР ОВС (поліції) дещо змінилась і на них приходилось вже доля у 94-97 % облікованих кримінальних правопорушень, а на інші ОДР від 2,2 до 3,0 %.

При цьому серед інших ОДР прокуратура займає друге місце по кількісному-якісному критерію виявлення правопорушень (виявлено від 6 тис до 10 тис. або 1,2 – 1,9 %). Щодо інших ОДР, то ситуація виглядає таким чином: ОДР безпеки – 2,3-4,2 тис. (0,4-0,7 %); ОДР органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, – 2,3-3,4 тис. (0,5-0,6 %); ОДР НАБУ – 538 (0,1 %). Як бачимо, два останніх види ОДР майже зрівнювались по цих критеріях.

Але із додатку Е видно вже згадувані розбіжності, які говорять про щорічну різну та збільшувану кількість кримінальних правопорушень, що не віднесені до

жодного ОДР. Відповідно до експрес-статистики НПУ, за 10 місяців 2017 року зареєстровано кримінальних правопорушень у звітному періоді, у т.ч. без урахування закритих за пп. 1, 2, 4, 6 ч. 1 ст. 284 КПК України – 455295, що розбігається із даними Державної служби статистики України та ГПУ в 4191 правопорушення, а за 2016 рік зареєстровано 531281, розбіжність – у 32125.

З огляду це буде доречним ідентифікувати проблему, а точніше її причину та запропонувати вирішення. Кримінальна статистика потребує вдосконалення та реформування, адже сьогодні вона, формуючись відомствами, все ще є викривленою або неузгодженою в результаті не уважності або штучного напрацювання показників у межах «палочної системи» як поліцією, так і прокуратурою. Причиною викривлення є «системний конфлікт між цілями кримінологічними та цілями бюрократичними, які переслідують збір кримінальної статистики» [189, с. 98].

Рішень може бути декілька: створення не підконтрольного ОДР та незалежного органу кримінальної статистики [189, с.100] з функцією збору та формування статистики чи з інтеграцією наявних інформаційних підрозділів в нього; формування в ЄРДР політики обов'язковості виявлення розбіжностей чи зміни правил підрахунку (пп. «а» та «в» Додатку М).

Результати опитування (Додатки Є, Ж та І). У цілому працівники ОДР поліції, які брали участь в опитуванні, до реформи МВС ставляться позитивно і вважають її одним з першочергових завдань держави, хоча особиста підтримка процесу реформування в них коливається від заяв, що реформи рухаються у правильному напрямку та мають успіхи, до таких, що нічого не покращується, окрім назви. При цьому одним з факторів, який має першочергове значення для респондентів, була обрана сьогоднішня безсистемність перетворень. До того ж, цей негативізм підкріплюється ще трьома факторами, на які часто вказували як до реформи, так і зараз, а саме – це недостатнє фінансування та матеріально-технічне забезпечення і недоліки чинного законодавства в організаційному аспекті. Що стосується шляхів підвищення ефективності та успішності діяльності органів МВС України, то вони витікають з вказаних вище проблемних моментів – для

того, щоб ситуацію нормалізувати та зробити систему МВС ефективною, на думку опитаних, потрібним є покращення матеріально-технічного забезпечення та рівня грошового забезпечення, соціального захисту, а також те, що процес реформування має здійснюватися поетапно, з чітким визначенням заходів і термінів виконання, що, зі слів опитаних, зараз не представляється можливим.

До своїх головних службових завдань слідчі віднесли протидію злочинності та забезпечення публічної безпеки і порядку. При цьому перехід до надання сервісних функцій має відбутися з урахуванням оптимізації витрат, функцій та штатної структури поліцейських сил, хоча не останню роль має і досягнення високої мобільності та оснащеності поліцейських. Респонденти вказали, що сьогодні саме їхні підрозділи досудового розслідування не виконують соціально-сервісну функцію.

Протягом останнього року діяльність підрозділів, де працюють опитані, майже не зазнала змін. Обсяг завдань, хоча і є високим, але не більший, ніж в інших підрозділах. Якщо уникнути порівняння з іншими структурами, то взагалі рівень завантаженості працівників ОДР можна оцінити як високий. Зменшити навантаження можливо шляхом удосконалення нормативно-правового забезпечення та, знов-таки, вдосконаленням матеріально-технічного забезпечення, а також за умов оптимізації професійних функцій.

Що стосується факторів, які ускладнюють роботу, то акцентовано на рівні погіршення роботи через впровадження нового КПК, а також недостатньому матеріально-технічному забезпеченні і неконкурентоспроможній системі оплати праці. Рівень задоволеності різними складовими роботи взагалі виявився низьким у кожному із згаданих аспектів. Особливо це стосується очікування введення SMS-інформування про хід розслідування, доступу до державних реєстрів та стільникового зв'язку. Зі слів опитаних, підвищенню результативності роботи може сприяти вдосконалення законодавства, покращення матеріально-технічного забезпечення і покращення організації роботи.

Питання, пов'язані з професійними інноваціями, виявили, що більшість респондентів бачить своє місце в системі МВС, але наголошують на необхідності

введення інституту детективів у поліції, як у НАБУ. Також, згідно з точкою зору слідчих, доцільно запровадити подальшу розбудову інституту е-кримінального провадження, а також використання штучного інтелекту у кримінальному провадженні та управлінні ОДР. Корисним є й запровадження приватної детективної діяльності, результати якої за умови дотримання законності можуть бути використані ОДР у кримінальному провадженні, за теперішніх обставин з метою зменшення навантаження на ОДР. Особливо це виступає актуальним саме зараз, коли спостерігається криза в управлінні ОДР поліції, яка в умовах сьогодення не спроможна виконати свої завдання.

На завершення характеристики результатів вивчення громадської думки наведемо результати, отримані В.М. Галуцько. Так, рівень довіри суспільства до ОДР показав, що тільки 17 % громадян довіряють слідчим, які здійснювали досудове розслідування кримінальних проваджень, що свідчить про значні прорахунки у цій сфері, як правотворчого і правореалізаційного, так й правозастосовного характеру [247, с. 2].

Таким чином, оцінки сучасного стану ОДР з наведеного різноманіття джерел є більше негативними або відносно нейтральними, іноді спірними чи з певною долею нерепрезентативності, а проблеми – невірешеними тривалий час на тлі значного навантаження та зникнення професійного ядра.

Якщо вкрай критично оцінювати реальність, то найгірші оцінки та невірешені проблеми наводять на думки про кризу. Думки про те, що щось не так колись пішло, а тому чи не є наразі та чи була криза? Тому визначимось у ключових поняттях та змоделюємо питання про кризу в управлінні ОДР. Так, етимологічне значення «криза» пов'язується із запозиченням із французької та німецької мов. У французькій мові воно мало значення «перелам» – від латинського медичного терміна, запозиченого від гр. *krisis* – рішення, пункт повороту, а з німецької – «щось кучеряве, збористий комір; жабо; брижі» [190, с. 91].

Наразі поняття «криза» в українській мові має декілька значень, а саме: 1) різка зміна звичайного стану речей; злам, загострення становища, різкий

перелом або занепад; 2) криза економічна – надвиробництво товарів, послуг, що призводить до загострення економічних суперечностей; 3) криза політична – загострення, безвихідь у розв’язанні політичних конфліктних ситуацій; 4) криза енергетична – зумовлена відставанням виробництва енергоресурсів від зростаючого обсягу загального енергоспоживання; 5) мед. – переломний момент хвороби, коли стан хворого поліпшується чи погіршується; 6) розм. – гостра нестача чогось; крах, розрух, банкрутство [191, с. 586]. В юридичному значенні можна зустріти визначення кризи як «резкий, крутой перелом; тяжелое переходное состояние какого-либо процесса, социального института, сферы общества» [192, с. 218].

Контекстний пошук вживання у законодавстві за допомогою ресурсу ВРУ «Термінологія законодавства» не дав позитивних результатів, але висвітлив його вживання у словосполученнях «духовна» [193], «демографічна» [194] та «політична» криза [195]. По суті цих значень законодавець розглядає кризу у якості небажаного явища, яке долають за допомогою певного інструментарію. Наприклад, 1998 року у Концепції адміністративної реформи зазначалося, що «важливим чинником виходу із трансформаційної кризи українського суспільства є створення сучасної, ефективної системи державного управління. Необхідність формування нової системи державного управління як інструменту подолання кризи в Україні до останнього часу недооцінювалась» [196].

Також кризу пов’язують з одним із етапів розвитку науки адміністративного права минулого століття [197]; кризу в економіці як об’єкт державного управління [198]; кризу загального права як чинник появи права, справедливості та виникнення дуалізму в правовій системі Англії [199]; кризу західної (європейської) традиції права [200, с. 5]; кризу сучасної теоретичної правосвідомості пострадянського простору [201, с. 13]; кризу правозахисної діяльності в Росії [202] тощо.

Одне із загальноприйнятих тлумачень в менеджменті кризи – критичне загострення протиріч у соціально-економічній системі, що загрожує її життєстійкості в навколишньому середовищі [203, с. 586]. Якщо застосувати цей

термін до управління організацією, то це феномен, коли комплекс підсистем не спроможний у системі наростити та раціонально використати наявні в ній організаційні ресурси (часові, фінансові, інформаційні, людські та інші).

Розуміючи, що таке криза, поставимо загальне питання: чи можна взагалі говорити про кризу в управлінні ОДР? Такий підхід до кризи пов'язаний з цілком виправданим та можливим критичним сприйняттям діяльності ОДР. У своїх судженнях ми виходимо з практичного досвіду роботи у слідчих підрозділах, у т.ч. на керівних посадах, та з уявлень абстрактного теоретичного характеру, що сформувались після здобуття вищої освіти.

З власного досвіду констатуємо випадки, коли на оперативній нараді чи колегії в бік керівників слідчих підрозділів лунали судження такого характеру: «Шановний колега, ви не пораетесь зі своїми обов'язками, у вас жах в підрозділі, провадження повернуті з суду, відсутня взаємодія з оперативними підрозділами, ніхто ні за що не відповів перед вами, збитки не встановлені, доручення не виконані, хаос в діловодстві». Після заслуховування цього керівника приймалося рішення щодо нього, в обґрунтування якого додавались так звані «негативки», розроблені на статистиці або оцінці виконання попередніх рішень керівництва чи результатах цільової перевірки тощо. Однак подібні рішення не враховували те, що виконання попередніх завдань – це складний механізм, який працює за участю відповідних підрозділів ОВС, де поза повноваженнями керівника слідчого підрозділу перебуває забезпечення порушеного питання. Подібні рішення також не враховували встановлення зв'язку із тривалістю перебування в займаній посаді та рівнем забезпечення слідчого підрозділу. Не шукали винних у тому, що слідчі постійно працюють понад норму та не відпочивають належно.

Після зняття з посади вже наступним керівником статистичні недоліки можуть бути виправлені «в кабінеті» шляхом корегування, що називалося в міліційних колах «окозамилуванням». Якщо і призначалася комплексна перевірка, то все одно лишалася констатація умов діяльності ОДР на папері. Здебільшого перевірки лише констатують недоліки. Врешті решт, поза увагою або поза виправленням лишається суть недоліків – існуючі протиріччя між умовами

діяльності та еталоном бажаного результату. Іншими словами, не називаються суб'єкти та механізми забезпечення у сфері управління ОДР, а притягається до відповідальності керівник.

На нашу думку, описаний випадок – це деформоване сприйняття кризи. Замість використання наукового підходу, коли повинні розглядати підсистеми управління слідчого підрозділу, роль профільних служб та органу поліції по ієрархії, визначати ознаки, які вказують на наявність кризи, або її відсутність, використовується пошук «крайнього» з числа керівників слідчих підрозділів. Не варто плутати кризу управління ОДР та кризу управління досудовим розслідуванням! Слід у таких випадках на рівні району чи області виявляти ознаки кризи в управлінні організацією чи її підсистемами по порядку.

Відомо, що систему управління організацією позиціонують із складовими або підсистемами стратегічного управління, управління сферою профільної діяльності (маркетинг), фінансами та матеріальними засобами, персоналом та інформаційними технологіями. У кожній із складових можуть бути присутні ознаки кризи.

Зокрема, в підсистемі управління ОДР:

– стратегічного управління – відсутність в слідчому підрозділі та органі поліції добре донесеної персоналу та суспільству на всіх рівнях причини появи кризи; відсутність цілей у формі кількісних шаблонів, які реально досягти завтра, через місяць чи рік тобто в доступному майбутньому; відсутність критичного розуміння керівництвом і виконавцями сильних і слабких сторін своєї організації і можливостей використовувати внутрішні і зовнішні ресурси, якими володіють, чи можуть отримати; неможливість виробити довгострокові плани діяльності і діяти на основі стратегічних рішень;

– управління сферою профільної діяльності – ігнорування практики збору і аналізу даних про потреби територіальної громади, установ, підприємств та організацій, самого колективу чи підрозділу тобто потреб цільової аудиторії; вивчення чинників, які зумовлюють нігілізм або втрату ліміту довіри до ОДР чи слідчого; прояви, збільшення фактів порушень дисципліни, у т.ч. корупції;

ведення статистичної війни, як єдиного засобу не бути гірше інших підрозділів; управління фінансами та матеріальними засобами – відсутність у ОДР он-лайн доступу до управлінського обліку, чи його відсутність; відсутність сталої та наближеного повністю до потреб періодичної практики бюджетування за принципом «сформовано – замовлено – вчасно отримано – списано»; наявність практики недонадходження коштів або без ретельно розробленого плану чи непослідовності у виконанні плану;

– управління персоналом – відсутність інституту кадрового планування; хаотичність в наборі і адаптації персоналу; відсутність системності в навчанні персоналу (навчання здійснюється не якісно, все частіше схоже на «схоластику», епізодично і скоріше тому, що стало необхідним завдяки міжнародним фінансовим донорам тощо); стихійність організаційної культури; відсутність практично і науково обґрунтованої системи мотивації персоналу відповідно до реальних умов діяльності;

- управління інформаційними технологіями – нереалістична надія на впровадження облікових та аналітичних систем, що допоможуть вийти з кризи; невідповідність наявних облікових та аналітичних систем масштабам стратегічних і тактичних завдань; впровадження облікових та аналітичних систем без попередньої оптимізації процесів в управлінні ОДР та розслідування злочинів й організації.

З огляду на ці ознаки керівництво ОДР має ідентифікувати їх у кожній з підсистем і визнати їх наявність або відсутність. Зрозуміло, що при ствердній відповіді потрібно планово залучити наявний ресурс для оздоровлення. Адже криза на те і снує, щоб її подолати. Також ми не обмежуємось вищевказаним переліком ознак, оскільки неуспішність має особливості сценарію.

Декому з вчених ракурс поставленого питання – стосовно думок про те, що щось не так колись пішло, а тому чи не є наразі та чи була криза – криза в управлінні ОДР? – може здаватись дещо некоректним. Але ми вважаємо, що дискусія буде корисною. Якщо розглядати системи організації, то відносно певного підрозділу ОДР на рівні району в області чи їх сукупності питання буде

безсумнівним. Звернемося до причини кризи та з'ясуємо чи була вона? Припустимо, що причина була, і вона не була однозначною. З однієї сторони – дотримання прав людини, сервісна основа послуг поліції, які ще 30 років назад здавались абстрактними, досить відірваними від нас, від нашого буденного життя, набули неабиякої актуальності. І тепер нам вбачається, що система управління поліцією та ОДР зокрема має бути заснована на цінностях «людина понад усе», відкритості, прозорості і т.д. Тоді запитавмо – яка людина, яка прозорість, хто ми, що є наша відкритість? Немає у нас достатнього забезпечення, у т.ч. аполітичності правоохоронних структур, злочинність зростає – не бути повазі до цінностей та прозорості. Якщо немає забезпечення, то немає і системи управління всією системою. Таким чином, вимальовуються ознаки проблеми. Вірогідно, це криза управління ОДР. Ми не говорили про кризу до Майдану 2013 року, а лише про перебудову або реформу адміністративну, правоохоронну, кримінальної юстиції тощо. Про ліквідацію ОДР МВС України не йшлося. Нам здавалось, що накопились й існують певні проблемні питання, але система в цілому працює – міліція та її слідство. Проте прийшов час і вона нас вразила. Вразила розстрілом студентів на Майдані та невиправданими кримінальними переслідуваннями, валом нерозкритих злочинів, корупцією тощо. Тому і почались дискусії про міліцію, поліцію, НАБУ, ДБР і кризу.

Інша грань проблеми – підхід до розуміння управління в ОВС, ролі поліцейського права, сервісної основи діяльності, непохитності світових стандартів прав людини та персоналу і т.д. Ми не зменшуємо корисні надбання науки адміністративного права протягом незалежності України, але, на нашу думку, вона не виконала своєї місії – не дослідила та процесуально не впровадила краще з міжнародних стандартів як у сфері прав людини, так і у сфері діяльності поліції, зокрема ОДР.

Наша наука програла тут мінімум два рази. Перший раз це були часи, коли пара чи трійка іноземних досліджень перекладались і компілювались в одне і воно ставало дисертаційним дослідженням. Другий раз вона виявилася ще й у програші до радянської та пострадянської науки адміністративного права. Тобто ще й досі

ми інколи базуємося на монографіях з управління міліцією або ОВС.

До того ж, існує неминуче призупинення розвитку школи досліджень вчених. Так, С.В. Петков з 1991 року [204] розпочав власну розробку менеджменту в ОВС, активність якої знизилась 2009 року після виходу більше 30 праць. Вчений на основі перевиданої ще 1988 року праці фінського спеціаліста-консультанта Тіто Сантілайнена «Управління за результатами» оговорив кризові ситуації в колективі чи для керівника [122, с. 235], але не самої системи ОДР. Можливо, він не міг припустити руйнування міліції і був оптимістом. У цьому аспекті слід віддати належне дисертаційній роботі М.О. Горелова [280] та А.Г. Каткової [129], які хоча й мають важливе теоретичне значення, однак їх окремі положення у зв'язку з черговою правоохоронною реформою, процесами оптимізації системи центральних органів виконавчої влади та ліквідації міліції втратили практичне значення.

Отже, вже неактуальними, пострадянськими та іноземними роботами й обмежуємось.

Також, коли вже мова зайшла про кризу, то виникає ще одне питання: криза стосовно чого? До якого моменту, з якого моменту? Коли її початок? Десь і колись існуюча система вирішувала всі проблеми, був гідний соціальний пакет для слідчих, було забезпечення, всі були щасливі і все було чудово. Настав момент і щось пішло не так, криза розпочалась. Коли, о якій годині пішло не так та на якому рівні? Важко відповісти, можливо, з першим непостачанням ресурсу підлеглим. І тут постає в пам'яті перше самогубство у середині 1990-х років київського старшого слідчого Подільського РВ міліції Віктора Білика, який мав 19-річний стаж роботи в ОВС та у передсмертній записці зазначив у тому числі і про нехватку засобів до існування [177, с. 137-138]. Постає пов'язане питання: що ми очікуємо від старої системи чи від нової? Які цілі? Цілі нібито благородні, але, здається, недосяжні за умов сьогодення, до яких додаються труднощі розвитку або труднощі зростання поліції.

Наразі можна говорити про проблеми, які обумовлені цими складнощами. Складнощі утворились у фрагментності наукового розвитку, про яку і так багато

написано та сказано. Проблема проявляється також в тому, що розвиток певних галузей чи вузьких питань проходить швидко – вони стрімко інституціалізуються. Природнім стає те, що знання зростають мірою, за якою важко встежити, і раптом виявляється, що ти вже фахівець не з усього адміністративного права. Це, наприклад, державне управління ОДР. Є інші дослідження, що зайшли далеко, особливо за кордоном, наприклад, правове регулювання робототехніки або вивчення досвіду гібридних війн на території колишнього СРСР (про останній йтиметься в підрозділі 2.2). Їх потрібно вивчати (п. «в» Додатку М).

Таким чином, ми лише припускаємо наявність тривалої та нелокальної кризи, яку мав би підтвердити глобальний аудит ОДР. Під кризою в управлінні ОДР можна розуміти загострення недоліків функціонування певної організованої системи, що детерміновано наявністю протиріч в системі управління ОДР. Одне з головних протиріч – розрив запрограмованого та реального, неодночасна поява ОДР (ДБР та НАБУ), неспроможність ОДР у теперішніх умовах належно виконати свої головні функції. Кризи в управлінні ОДР не є чимось однозначно позитивним або негативним. Завдяки ним є можливість коригувати управління чи реформувати на принципово нових засадах окремі інститути чи галузі або всю систему. Для ефективного антикризового управління слід критично виходити із автентичних умов та можливостей. Найбільш ефективним заходом може виступити розробка спеціальних комплексних концепцій як для окремих галузей, так і для всієї правоохоронної системи. Необхідно брати до уваги світовий досвід та розуміти те, що давно відомо – внутрішні інтереси бюрократичної організації проявляються у нарощуванні свого внутрішнього бюджету та впливу, що говорить про успішність роботи та її об'єм (виправдання вкладених ресурсів). Правоохоронні органи не виключення із загальних законів розвитку [205].

На завершення думки про кризу розглянемо вірогідні способи виправлення ситуації. З даного приводу наведемо результат інтерв'ю із провідним топ-менеджером відомої мережевої української торгівельної компанії, який оцінив з власного багаторічного досвіду стан управління ОДР часів міліції. Його висновок – існує криза зростання. Після розпаду СРСР в МВС намагались зберегти

існуючий мілітаризований порядок, який відмінно зарекомендував себе для тоталітарного режиму в досягненні як стратегічної цілі протидії злочинності після Другої світової війни, так і в меркантильних інтересах. А період 1990-х років, як і післявоєнний, відмінно підійшов для протидії розгулу злочинності. Але це все на перших етапах було можливим і спрацювало. Керівник не може керувати у ручному режимі – адже змушений буде витратити постійно особистий ресурс. Вихід – аудит та функціональна перебудова відповідно до стратегії, у т.ч. на ІТ-основі, набір кваліфікованого персоналу чи аутсорсінг – перерозподіл повноважень з управління та організація дієвого контролю. До того ж пропонується звернути увагу на технології оцінювання ситуацій. Наприклад, запозичення досвіду операторів мобільного зв'язку з оцінки якості послуг (п. «в» Додатку М).

Висновки до розділу 1

Правовий інститут управління ОДР поліції пов'язаний не тільки з процесом її створення та ідеями функціонування, але й з передумовами. Особливості цих передумов залежали від політичних та соціально-економічних чинників, завдяки чому їх умовно зведено до: зародження звичаїв встановлення істини на підставі міфологічних уявлень про світ, релігійної, родової чи племінної спорідненості, які набули одноособової або колегіальної форми (право перших державних утворень на території нинішньої України у середині I тис. до н. е. – V ст. н. е.); перехід від звичаєвого підґрунтя до писаного права, виокремлення публічних функцій з встановлення істини (право Київської Русі кінця IX – середини XIII ст.); поширення засад встановлення істини як частини приватного та публічного права (право в Галицькій і Волинській землях у XII-XIV ст.); формування державного інституту управління суб'єктами розслідування правопорушень, розвиток норм їх підбору, підпорядкування, повноважень, а також запобігання корупції (українське право другої половини XIV – середини XVII ст.); перші спроби кодифікації державного інституту управління суб'єктами розслідування правопорушень

(пам'ятки права України половини XVII-XVIII ст.); правові реформи державного інституту управління суб'єктами розслідування правопорушень, виникнення їх професійних прототипів у гілках влади та пошук ефективних моделей управління, класовий підхід у виборі професіоналів (українське право наприкінці XVIII – XIX ст.); милітаризація та використання державного інституту управління у сфері розслідування правопорушень в тоталітарних цілях, монополізм держави та закріплення у виконавчій гілці влади, переважно нормативний характер регулювання діяльності, впорядкування суб'єктів розслідування тощо (право радянської влади XX ст.); пошук ефективних основ управління, імплементація міжнародних стандартів, розвиток засад підінститутів, підвищення засад законності, нормативно-правове регулювання тощо (право України з 1991 по 2014 рр.).

Сучасному управлінню ОДР притаманне збільшення їх кількості у системі органів виконавчої влади, нормативно-правове регулювання діяльності ОДР поліції та активізація реформ через загострення кризи в суспільстві та державному управлінні ними. Надання об'єктивної оцінки ускладнене відсутністю їх аудиту, незалежного статистичного органу державної влади та відповідних підходів, а також розбіжностями відомостей ГПУ та МВС України. Проблеми діяльності ОДР доповнились відсутністю у прийнятій концепції реформування поліції стандарту, з яким звіряють результати, та протиріччями у стрімкому науково-технічному розвитку, невикористанням альтернатив цим органів з приватного сектору економіки та відставанням модернізації ОДР.

Дослідження становлення й розвитку адміністративно-правових відносин у сфері управління ОДР формує специфічний напрям української правової історіографії. Його вивченню сприяв відхід у розумінні історіографії від радянської та російської механічної лінійності до автентичності. Вона несе загальнотеоретичний, емпіричний та прикладний характер.

Фундамент історіографічних праць – це досвід діяльності ОДР. Більшість праць стосується їх діяльності у складі ОВС. Можна виокремити Дніпропетровську, Київську та Харківську школи їх вивчення.

Триває дискурс щодо місця ОДР в системі органів державної влади та використання можливостей детективів, у т.ч. приватних.

Думки про утворення ОДР залежно від криміногенної обстановки та соціально-економічних умов доповнились думкою про сервісну основу. Останнім часом предметом уваги стали питання не лише взаємодії та міжнародного співробітництва, але й напрямок теоретико-правових та організаційних засад використання в адміністративному праві знань менеджменту та інформаційних технологій, діяльності ОДР під час АТО.

Пропонується законодавче утворення Data-center, SMS-оцінка та зміни політики формування показників у статистиці на предмет запобігання розбіжностям (п. «а» та «в» Додатку М).

РОЗДІЛ 2

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ТА ЇХ РЕГУЛЮВАННЯ

2.1. Поняття адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України та їх регулювання

Науковий підхід до адміністративно-правових засад діяльності ОДР поліції та їх регулювання не є можливим без з'ясування їх етимології, семантики, філософського та юридичного розуміння. Даний феномен розглянемо як похідне від більших за обсягом понять – регулювання, засад та діяльності.

Загальноприйнятим розумінням регулювання є дія зі значенням «регулювати», що має декілька значень: впорядковувати що-небудь, керувати чимось, підкоряючи його відповідним правилам, певній системі; домагатись нормальної роботи машини, установки, механізму тощо, забезпечуючи злагоджену взаємодію складових частин, деталей [206, с. 480]. За етимологією «регулювати» є запозиченням з німецької мови – *Regulferen*, походить від пізньолат. *Regulo* «регулюю, влаштовую; навчаю», пов'язаного з лат. *regula* «норма, правило» [207, с. 45]. У філософському розумінні регулювання може набувати значення дії – впливу на певний об'єкт [208; 209, с. 494].

В юриспруденції ми не зустрічаємо спеціального терміна «регулювання», але він вживається у меншому за значенням обсязі або у поєднанні зі словом «правове» й означає один з основних засобів державного впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування в інтересах людини, суспільства і держави. Є різновидом соціального регулювання. Предмет правового регулювання – правові, політичні, економічні та інші суспільні відносини, упорядкування яких неможливе без використання норм права. Правове регулювання забезпечується за допомогою спеціально створеного державою механізму. Головними складовими елементами цього механізму є: а) норми права, зафіксовані в законах та інших

прав, актах, якими визначається модель можливої та необхідної поведінки суб'єктів суспільних відносин (норми права — основа механізму правового регулювання); б) факти юридичні, тобто конкретні життєві обставини, з якими пов'язані виникнення, зміна чи припинення правових відносин; в) власне правові відносини, тобто суспільні відносини, опосередковані нормами права; г) акти реалізації прав та обов'язків суб'єктів суспільних відносин, тобто дії цих суб'єктів у межах приписів відповідних правових норм; д) правові санкції щодо порушників норм права. Правове регулювання в Україні забезпечується системою державних органів законодавчої, виконавчої і судової гілок влади, прокуратурою та іншими контрольними органами. Цей процес також зумовлений рівнем правосвідомості й правової культури громадян [210].

З теорії держави та права відомо, що нормативно-правове регулювання – це визначення меж самореалізації суб'єктів права, закріплення в правовій нормі та свідомості громадян можливості діяти відповідно до норм права [211, с. 12] та вид правового регулювання [111, с. 261]. При визначенні змісту поняття нормативно-правове регулювання [212-214] ряд вчених вживає або ототожнює правове забезпечення із нормативно-правовим чи законодавчим забезпеченням [215; 216].

В науці адміністративного права застосовуються широке та вузьке за значенням розуміння адміністративно-правового регулювання як здійснюваний усією системою адміністративно-правових засобів вплив суб'єктів публічної адміністрації на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони та розвитку [217, с. 211]. До змісту адміністративно-правового регулювання включають механізм регулювання, режими, а однією з головних ознак його визнано підзаконний характер [218]; вплив суб'єктів публічної адміністрації на суспільні відносини в сфері діяльності органів виконавчої влади, місцевої адміністрації, громадських організацій, некомерційних та інших недержавних організацій під час реалізації доручених ним окремих функцій державного управління. Наприклад, адміністративно-правове регулювання у галузі економіки, адміністративно-правове регулювання в адміністративно-політичній сфері чи адміністративно-правове регулювання у соціально-

культурній сфері [219; 220].

У кримінально-процесуальній науці є широке розуміння діяльності за рахунок включення не лише кримінально-процесуальних аспектів. Щодо поняття слідчої діяльності констатуються такі підходи до його визначення: 1) як специфічний вид криміналістичної діяльності; 2) як практична діяльність, яка визначається в кримінально-процесуальному та криміналістичному аспектах; 3) як об'єкт управління (організаційно-управлінський аспект визначення слідчої діяльності); 4) як різновид предметної діяльності, що взаємодіє з протиставленою злочинною діяльністю; 5) як стадія кримінального процесу, на якій органи дізнання і досудового слідства здійснюють передбачені кримінально-процесуальним законом дії; 6) як специфічний вид соціальної практики, що полягає в пізнанні подій протиправного характеру за допомогою відповідних закону засобів і прийомів; 7) як регламентована кримінально-процесуальним законом, заснована на ньому та на криміналістичних рекомендаціях діяльність. Кожна з наведених позицій має право на своє існування, виділяється в науці виправдано й обґрунтовано та заслуговує на увагу, оскільки різні дослідження авторів акцентують увагу на певних аспектах діяльності з розслідування злочинів, що зумовлюється сферою їхніх наукових інтересів та потребами практики на конкретному етапі [221, с. 72].

Стосовно ж адміністративно-правового регулювання діяльності ОДР МВС України, то А.В. Шарнін пропонує розуміти під ним різновид правового регулювання, який є сукупністю адміністративно-правових норм, що впорядковують суспільні відносини, які виникають у результаті діяльності ОДР МВС України. На його думку, нормативне адміністративно-правове регулювання представлене насамперед адміністративно-правовими нормами, що приймаються ВРУ, а також Президентом України, КМУ, міністерствами, комітетами, службами та територіальними підрозділами МВС України, а індивідуальне – це частина казуального правового регулювання, оскільки не носить загального характеру та пов'язане із впорядкуванням конкретних, одиничних суспільних відносин [222, с. 227-228].

У нашому дослідженні використовуємо вузьке значення адміністративно-правового регулювання, тобто щодо поліції. З цієї позиції доцільно уточнити формулювання А.В. Шарніна та зазначити не тільки належність ОДР до поліції, зокрема слідства, але й належність до ОДР інших її підрозділів, які уповноважені розслідувати кримінальні проступки. У такому разі це більш точніше відповідатиме чинному законодавству.

На відміну від А.В. Шарніна В.М. Галуцько пропонує використовувати відносно більш ширший термін – «нормативно-правове регулювання слідчої діяльності». Його не можна повністю прирівняти до адміністративно-правового регулювання, про що говорять наведені ним же аргументи. Так, основні норми, що регулюють професійну діяльність слідчого, містяться в розрізних нормативно-правових актах та є неупорядкованими і недосконалими. По-перше, до них відносяться питання управління відомствами, у структурі яких є слідчі підрозділи, їх організаційно-правове забезпечення, взаємодія й управління самими слідчим підрозділами. По-друге, це відносини, що виникають між сторонами й учасниками кримінального процесу [223, с. 172-173].

При цьому, з огляду на акцент слідчої діяльності, а не управлінської, дослідник вказує, що правову основу діяльності ОДР складають Конституція України, КК, КПК, інші закони України, укази і розпорядження Президента України, постанови та розпорядження КМУ, постанови та рішення ВСУ, вказівки ГПУ щодо досудового слідства, нормативно-правові акти МВС України, міжнародні договори, згода на які дана ВРУ [224, с. 180].

Проте навряд чи з віднесенням до правової основи вказівок ГПУ можна погодитись, адже у нас не англо-саксонське право. Можливо, автор мав на увазі виключно накази ГПУ, які пройшли реєстрацію в МЮ України.

Отже, загальноприйняте, етимологічне, філософське та юридичне розуміння об'єднує по суті значення дії. Наведені точки зору відображають наразі основні позиції в питанні адміністративно-правового регулювання діяльності ОДР поліції. Звісно, що вони є дещо спірними, невичерпними і не можуть в силу обсягу підрозділу бути викладені повно.

Розуміння терміна «засади» зводиться до таких значень, як: основа чогось; те головне, на чому ґрунтується, базується що-небудь; вихідне, головне положення, принцип; основа світогляду, правило поведінки; спосіб, метод здійснення чого-небудь [225, с. 300-301]. Генетичне споріднення «зас» (з польської - «а, але, же», словацької – «знову») [226, с. 239] та «садити» (з праслов'янського – «садити») пов'язується найближчим зв'язком із «засада» – засідка чи принцип [207, с. 162]. Філософський підхід зведено до термінів: основа або принцип: 1) першопочаток, те, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорії, науки; 2) внутрішні переконання людини [209, с. 519]; метод – систематизований спосіб досягнення теоретичного чи практичного результату, розв'язання проблем чи одержання нової інформації на основі певних регулятивних принципів пізнання та дії, усвідомлення специфіки досліджуваної предметної галузі і законів функціонування її об'єктів [209, с. 373].

Ми не зустрічаємо юридичного терміна «засади», але він використовується при тлумаченні слова «принцип» (франц. *principe*, від лат. *principium* – начало, основа): основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т. ін. // Основний закон якої-небудь точної науки; 2. Особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось. // Правило, покладене в основу діяльності якої-небудь організації, товариства і т. ін.; 3. Переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці [4, с. 1125].

Юридична енциклопедія під принципом розуміє: 1) основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю і відображають суттєві положення теорії, вчення, науки, системи внутрішнього і міжнародного права, політичної, державної чи громадської організації (гуманізм, законність, справедливість, рівність громадян перед законом тощо). Принципам притаманна властивість абстрактного відображення закономірностей соціальної дійсності, що зумовлює їх особливу роль у структурі широкого кола явищ. Принципи є джерелом багатьох явищ або висновків, що відносяться до нього, як дія до причини (Принцип реальний) або як наслідки до

підстави (Принцип ідеальний); 2) внутрішні переконання людини, що визначає її ставлення до дійсності, суспільних ідей і діяльності (наприклад, принцип правомірної поведінки) [227].

Нами засади розглядаються як найсуттєвіша основа, основоположна ідея, для яких притаманне: самоочевидний, універсальний, самодостатній, фундаментальний, засновницький характер, який окрім цього не допускає заперечень, є імперативним, категоричним, обов'язковим та остаточним явищем. Іноді до рис засад можна віднести їх цінність, що є безспірним у ракурсі їх створення та визнання як найвищої форми правила чи норми права. Але зазначимо, що не всяка цінність може бути засадою.

У науці адміністративного права використовується термін «адміністративно-правові засади», який також характеризується широким вживанням та неоднозначністю розуміння. Так, В.Б. Авер'янов, Р.А. Калюжний, Г.Й. Ткач та ряд інших вчених у зміст адміністративно-правових засад діяльності вкладали так складові, як: функції, компетенція і режими діяльності органів виконавчої влади; форми державного управління; методи державного управління [228].

На думку Д.Г. Заброди, яку ми поділяємо, сенс адміністративно-правових засад – це сукупність закріплених у нормах адміністративного права параметрів (характеристик) суспільного явища та правовідносин, що потребують регулювання за допомогою адміністративно-правових засобів. В їх змісті вчений виокремлює категоріальний; нормативний; інституційний; інструментально-технологічний елементи, що, на нашу думку, є найбільш повним та детальним сприйняттям та відповідає нашому баченню структури цього феномену. Так, категоріальна складова передбачає висвітлення понять і ознак явища, змодельованих у правових актах, порівняння її з правовим і соціальним буттям та формування науково-правової категорії, що адекватно відображає правову реальність. При цьому в основу їх формування необхідно покласти адміністративно-правові концепції, здобутки вітчизняного і зарубіжного адміністративного права, в тому числі й методологію. Нормативна складова

пов'язана із систематизацією нормативно-правових актів, які містять правову основу регулювання відповідних суспільних відносин, та виокремлення серед них тих, що містять адміністративно-правові норми, а також їх подальшим аналізом. Інституційна стосується окреслення системи суб'єктів відповідних правовідносин, визначення серед них основних і головних, характеристики їх адміністративно-правового статусу, розкриття особливостей координації і взаємодії, в тому числі й у міжнародних відносинах. Інструментально-технологічна складова стосується форм (правотворчої, правозастосовної (регулятивної і правоохоронної) і методів (правових і неправових) діяльності суб'єктів реалізації норм адміністративного права [229, с. 49].

Контекстний пошук у законодавстві за допомогою електронного ресурсу ВРУ «Термінологія законодавства» та пошукової системи «Google» показав, що словосполучення «адміністративно-правові засади діяльності» не тлумачиться та не вживається у зазначеному нами порядку сполучень слів.

Вивчення авторефератів дисертацій, у назвах яких використано поняття адміністративно-правових засад більш вузько або стосовно діяльності певного державного органу дозволяє говорити про те, що у їх зміст вкладають: мету утворення та діяльності органу, принципи завдання, функції, повноваження, способи (методи, прийоми) його діяльності, організаційно-штатну структуру та відповідальність [230]; форми, методи та напрямки діяльності [231]; форми, функції та структуру [335, с. 8]. Коли ж предмет дослідження стосувався структурного підрозділу органу виконавчої влади, то як змістовні характеристики наводились принципи, форми та методи [232]; іноді ще й функції [233]. З іншого боку, засади розглядаються як частина правового статусу.

Аналізом паспорта наукової спеціальності 12.00.07 (адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право) [2] встановлено, що вказане словосполучення вживається стосовно формулювання напрямку наукових досліджень – «Адміністративно-правові засади діяльності органів виконавчої влади».

Законодавець підходить до питання засад (принципів) уніфіковано. Зокрема,

ним у Законі України «Про центральні органи виконавчої влади», слідом за Конституцією України, закріплено загальні для органів державної влади засади (принципи), або так звані принципи діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. Це принципи: верховенства права; забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина; безперервності; законності; забезпечення єдності державної політики; відкритості та прозорості; відповідальності. Міністерства також діють за принципом єдиноначальності. Інші центральні органи виконавчої влади діють за принципом єдиноначальності, якщо інше не передбачено законом (ст. 2 [234]).

Залежно від галузі державного управління законодавцем іноді закріплено принципи діяльності правоохоронного характеру чи більш спеціального характеру. Так, в законодавстві зустрічаються декілька видів принципів, які охоплюють різні напрямки діяльності ОДР. Наприклад, принципами діяльності ОДР МВС України встановлено принципи: верховенства права, законності, рівності перед законом і судом, поваги до людської гідності, забезпечення права на свободу та особисту недоторканність, недоторканності житла чи іншого володіння особи, таємниці спілкування, невтручання в приватне життя, недоторканності права власності, презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини, свободи від самовикриття та права не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї, заборони двічі притягувати до кримінальної відповідальності за одне і те саме правопорушення та інші (п. 4 розділу I Положення) [89].

У вузькому напрямку регулювання засад або напрямку реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події – це принципи оперативності, законності, ввічливого та поважливого ставлення до громадян (п. 1.3. Інструкції) [80].

Серед науковців є не менш цікаві думки з приводу засад діяльності ОДР. Так, прийнято до основних принципів діяльності ОДР МВС України відносити основоположні засади, на яких базується діяльність зазначених органів. Вони визначають її напрями та зміст, забезпечують захист прав і свобод людини та

громадянина. Пропонується виділяти дві групи принципів діяльності органів досудового розслідування МВС України – загальні (верховенство права; законність; рівність перед законом і судом; повага до людської гідності; пріоритет прав і свобод людини та громадянина) та спеціальні (служіння людині й громадянину; невтручання в приватне життя; забезпечення права на захист; забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності; публічності; диспозитивної; розумності строків досудового розслідування; нормативності; відповідальності) [134, с. 365-366]. Принципами взаємодії під час розслідування злочинів міжнародного характеру є найбільш загальні, базисні (основоположні) позитивні закономірності, які пройшли процес наукового пізнання та обґрунтування і були впроваджені у практичне застосування через їх закріплення у відповідних нормативно-правових джерелах як обов'язкових, беззаперечних вимог, що висуваються до процесу організації та безпосереднього здійснення взаємодії із закордонними правоохоронними та компетентними органами, посадовими особами іноземних держав, міжнародними організаціями [133, с. 33-52]. Принципи (основоположні засади взаємодії ОДР МВС України з іншими правоохоронними органами) – феномен, що визначає основні напрями, форми й методи такої взаємодії та становить базу спільної узгодженої цілеспрямованої діяльності зазначених органів [235, с. 107]. Про види принципів більш детально йтиметься у наступному підрозділі.

Лишилось розглянути ще один ключовий термін – діяльність. В етимологічному плані це поняття означає те саме, що і «діяти» – первісно мало значення від давньоруського робити, чіпати або говорити [236, с. 94]. «Діяльність» повсякденно вживають у декількох значеннях: 1. Застосування своєї праці до чого-небудь // Праця, дії людей у якій-небудь галузі. 2. Функціонування, діяння органів живого організму // Робота, функціонування якоїсь організації, установи, машини тощо. 3. Виявлення сили, енергії чого-небудь [237, с. 311]. У філософському розумінні діяльність – форма активності, що характеризує здатність людини чи пов'язаних з нею систем бути причиною змін у бутті. Ці зміни можуть стосуватися речового та енергетичного статусу об'єктів або їх

інформаційного потенціалу. Діяльності притаманні: трансформація зовнішнього у внутрішнє, єдність опредметнення та розпредметнення певних смислів, що задають параметри її здійснення. Для людської діяльності характерним є вибір можливостей та відповідно – прийняття рішень [209, с. 163]. У лінгвістичному значенні термін «діяльність» пов'язують з іноземними юридичними термінами – «діяти, вести судовий процес» (польська мова), «поведінка» (англійська), «дія, управління» (французька) або «практика» [238, с. 25, 28, 33, 517].

Юридичне енциклопедичне значення терміна «діяльність» відсутнє [239], але він використовується у словосполученнях, як-то спільна діяльність, зовнішньоекономічна діяльність, інвестиційна діяльність, комерційна діяльність, наукова діяльність, ріелторська діяльність тощо. Більше 200 термінологічних словосполучень містить і законодавство України – діяльність (діяльність людини), діяльність у сферах, наприклад культури, спорту тощо, діяльність певного спрямування, наприклад розшукова, охоронна тощо та багато інших варіантів. Загалом їх суть можна звести до певної системи взаємодії, обумовленої нормативно-правовими актами, в якій людина (одноособово чи колективно) у світі досягає свідомої мети у різних сферах, яка викликана її потребами. Нашу увагу привернув єдиний у своєму роді юридичний термін зі сфери управління ОВС, який наближений більш до колективної форми діяльності ОДР, але у частині їх структурних підрозділів, а саме «службова діяльність підрозділів». Він означає безперервне, активне, узгоджене за цілями, завданнями, місцем і часом виконання визначених або поставлених завдань [240; 390].

Крім цього, ряд документів містять у назві термін «діяльність», що має відношення до ОДР, як-то «Класифікація видів економічної діяльності» (детальніше про відповідність кодів ОДР йтиметься у підрозділі 2.2).

Вчені-адміністративісти також тлумачать та виділяють різновиди діяльності. Так, В.Д. Яровий вживає терміни: процесуальна діяльність, професійна діяльність слідчих, діяльність слідчого апарату та управління слідчою діяльністю в системі ОВС України. Він дає визначення професійної діяльності слідчого ОВС – як динамічного явища, коли під час здійснення оперативно-

службових обов'язків слідчий проходить певні стадії професійного розвитку [10, с. 91-92, 94, 99-100, 208].

У свою чергу, А.Г. Каткова розглядає як діяльність слідчих підрозділів чи рівнозначну їй процесуальну діяльність слідчого, так і діяльність слідчих підрозділів, розрізняє управлінську та контрольню-методичну діяльність вищої і середньої ланок слідчих підрозділів та практичну діяльність нижчої ланки на рівні територіального міськрайоргану внутрішніх справ, виділяє режими діяльності (стаціонарний та виїзний (на місцевості)) [241, с. 30, 33, 68-69, 76, 96, 152-153].

Також М.О. Горелов, як і В.Д. Яровий та А.Г. Каткова, розглядає діяльність слідчого, організаційну, слідчу діяльність, у т.ч. з розкриття та розслідування злочинів, та діяльність органів досудового слідства, але, на відміну від них, називає підвиди діяльності слідчого: діяльність у виявленні порушень закону, діяльність з метою реагування на виявлення порушень, аналітична робота тощо [280, с. 47, 56, 62, 87, 107 та 166].

Надає визначення професійній діяльності слідчого ОВС і І.М. Шопіна, у ракурсі чого проводячи відповідне дослідження й лише іноді вживаючи термін «діяльність слідчого апарату». У зміст професійної діяльності слідчого ОВС вона вкладає вид трудової діяльності, який включає виконання регламентованих законодавством та відомчими нормативно-правовими актами загальних функцій працівника ОВС та функцій досудового розслідування [176, с. 18-19]. Вчена на підставі ґрунтовного аналізу навела переважну більшість тлумачень із джерел кримінального процесу. На її думку, дійсно проаналізовані дефініції не відповідають повною мірою змісту даного поняття. По-перше, в них не відокремлене здійснення слідчим власне професійних функцій від інших видів діяльності, в яких він бере участь як людина та як член суспільства. Щоб запобігти плутанині, доцільніше використовувати термін «професійна діяльність». По-друге, не можна погодитися з думкою авторів, які вважають, що діяльність слідчого – це урегульована нормами кримінально-процесуального права діяльність. Безумовно, з багатьох правоохоронних професій професія слідчого найбільш регламентована кримінально-процесуальними нормами, проте

значна частина його професійної діяльності регламентується відомчими нормативними актами, а деякі аспекти його діяльності, зокрема комплекс допоміжно-технічних робіт, взагалі нормативно не регламентовано [176, с. 18-19, 79]. На нашу думку, ще більше ця прогалина збільшується, коли йдеться про нормативно-правове регулювання діяльності ОДР, про економічні підходи до яких детально йтиметься у підрозділі 2.2 при розгляді ДК КВЕД. Також схильні вважати, що варто виділяти діяльність особового складу слідчих підрозділів залежно від назв їх посад, суть діяльності яких суттєво різниться і не завжди охоплена нормами КПК на відміну від слідчих, або ж залежно від видів підрозділів. Як варіант, можна розглядати діяльність керівного складу, слідчого з ОВС, протидії корупції, помічника слідчого, криміналіста, інспектора тощо чи діяльність контрольно-методичних підрозділів тощо.

Говорячи про діяльність ОДР, слід розглянути питання, пов'язане із її оскарженням. В Україні гарантовано як право особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк, або ж направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення до них (ст. 40 [242]). Крім того, кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (ст. 55 [242]). Ці варіанти є загальними для всіх органів державної влади, якщо інше не встановлене законом. Тут ми маємо на увазі оскарження слідчим у дисциплінарному порядку. Швидкість поновлення порушених прав та інтересів заінтересованої особи залежить від правильності їх вибору, а також від правильного визначення виду судового органу, до якого необхідно звертатися за захистом.

У законах конкретизовано випадки звернень. Наприклад, скарга на рішення, що оскаржувалось, може бути подана до органу або посадовій особі вищого рівня протягом одного року з моменту його прийняття, але не пізніше одного місяця з часу ознайомлення громадянина з прийнятим рішенням. Скарги, подані з

порушенням зазначеного терміну, не розглядаються. Пропущений з поважної причини термін може бути поновлений органом чи посадовою особою, що розглядає скаргу. Рішення вищого державного органу, який розглядав скаргу, в разі незгоди з ним громадянина може бути оскаржено до суду в термін, передбачений законодавством України (ст. 17 [243]).

Можуть бути оскаржені фізичними та юридичними особами до адміністративного суду в порядку, встановленому законом, накази центрального органу виконавчої влади або їх окремі положення. Скаргу на рішення, дії або бездіяльність органу виконавчої влади чи місцевого самоврядування у порядку підлеглості вищому органу громадянин може подати особисто або через уповноважену ним особу. В інтересах неповнолітніх і недієздатних осіб скарга подається їх законними представниками (ст. 23 [243]).

Відповідно до чинного законодавства особи, які вважають, що їх права порушено, можуть оскаржувати відповідні дії та бездіяльність державного службовця (працівника) державного органу або державного органу.

У випадку звернення до суду задля оскарження рішення, дії або бездіяльності органу владних повноважень слід правильно визначитись із характером спору та судовим органом, якому даний спір підвідомчий.

Певні особливості, пов'язані з характером порушеного права, має оскарження рішень, дій або бездіяльності органів державної влади та місцевого самоврядування до суду. Такі позови підвідомчі судам загальної юрисдикції або адміністративним судам, юрисдикція яких відрізняється між собою. Існує декілька механізмів оскарження в суді, які різняться за сферою застосування:

1) відповідно до ст. 19 КАС України юрисдикція адміністративних судів поширюється на правовідносини, що виникають у зв'язку зі здійсненням суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій тощо. Юрисдикція адміністративних судів поширюється на публічно-правові спори, зокрема: спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби; спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-

правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності; спори, що виникають з приводу укладання, виконання, припинення, скасування чи визнання нечинними адміністративних договорів; спори між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у т.ч. делегованих повноважень; спори за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, встановлених Конституцією та законами України; спори щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму; спори фізичних чи юридичних осіб із розпорядником публічної інформації щодо оскарження його рішень, дій чи бездіяльності у частині доступу до публічної інформації.

Окружним адміністративним судам підсудні адміністративні справи: в яких однією зі сторін є орган державної влади, інший державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, обласна рада, Київська, Севастопольська міська рада, їх посадова чи службова особа, крім випадків, передбачених цим Кодексом, та крім справ щодо їх рішень, дій чи бездіяльності у справах про адміністративні проступки та справ, які підсудні місцевим загальним судам як адміністративним судам; щодо підтвердження обґрунтованості вжиття суб'єктами владних повноважень заходів реагування під час здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності; про застосування у випадках, передбачених законом, заходів реагування щодо державного нагляду (контролю), дозвільної системи у сфері господарської діяльності, якщо вони можуть бути застосовані виключно за судовим рішенням.

Якщо КАС України не визначено предметної підсудності адміністративної справи, то така справа розглядається місцевим адміністративним судом за вибором позивача. Частина спорів, пов'язаних з оскарженням неправомірних рішень, дій чи бездіяльності органів, що мають владні повноваження, розглядаються судами загальної юрисдикції (справи про захист порушених, невизнаних чи оспорюваних цивільних прав, свобод чи інтересів, що виникають з цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин, а також з інших правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за

правилами іншого судочинства) [244].

Таким чином, можуть бути оскаржені до судів загальної юрисдикції у порядку цивільного судочинства рішення, дії чи бездіяльність органів владних повноважень, що порушують цивільні, житлові, земельні, сімейні, трудові права особи;

2) інститут оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого, прокурора під час досудового розслідування, у межах якого вирішується доволі велика кількість скарг. Перелік відповідних рішень, дій чи бездіяльності, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, встановлено ст. 303 КПК. Крім того, КПК визначає порядок та умови розгляду окремих скарг і в главі 26 регламентує повноваження слідчого судді, які можуть бути ним реалізовані за результатами такого розгляду. Водночас окремі процесуальні аспекти регламентовані недостатньо чітко, а в деяких випадках недосконало сформульовано норми, які регулюють порядок вчинення дій та прийняття рішень, фактичне недотримання якого і призводить до звернення осіб з відповідними скаргами. Наведене зумовлює виникнення проблем судової практики, які в основному спричиняють неоднакове та, відповідно, у певних випадках неправильне застосування положень процесуального законодавства і неналежне вирішення питань, які вносяться на розгляд слідчого судді.

За даними ДСА України, протягом 2015 року до місцевих судів надійшло 547,3 тис. клопотань, скарг, які розглядаються слідчим суддею під час досудового розслідування, що на 17,1 % більше порівняно з 2014 роком, із них 45,1 тис., або 8,2 % – скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора під час досудового розслідування. Зазвичай це проблемні питання, які виникають при розгляді скарг на окремі види бездіяльності слідчого чи прокурора під час досудового розслідування (оскарження бездіяльності слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, оскарження бездіяльності слідчого, прокурора з неповернення тимчасово вилученого майна згідно з вимогами ст. 169 КПК, оскарження бездіяльності слідчого, прокурора, яка

полягає у нездійсненні інших процесуальних дій, які він зобов'язаний вчинити у визначений КПК строк), оскарження рішення слідчого, прокурора про зупинення досудового розслідування, оскарження постанов слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження, оскарження рішення прокурора, слідчого про відмову у визнанні потерпілим, оскарження рішення, дії чи бездіяльності слідчого або прокурора при застосуванні заходів безпеки та оскарження рішення слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій тощо [245].

Як бачимо, адміністративно-правові засади діяльності можуть умовно виступати як об'єкт правового регулювання, предмет судового спору та нести матеріальний характер норм права. Це відрізняє їх від адміністративно-правового регулювання як більш процесуального явища або дії. Загальноприйняте, етимологічне, філософське та юридичне розуміння обох термінів не збігається. На загальнонауковому рівні ніколи ці поняття не були ідентичними, але між ними є співвідношення, яке тлумачиться по-різному залежно від сфери вживання. Традиційно адміністративно-правові засади вживаються щодо діяльності державного органу влади, а адміністративно-правове регулювання – щодо сфер управління.

Для більш детального розуміння спробуємо використати підхід Д.Г. Заброди не лише до засад, але й до адміністративно-правового регулювання засад діяльності ОДР поліції. Категоріальна складова адміністративно-правового регулювання засад діяльності ОДР – це визначення даного явища як правової категорії, мети, завдання, принципів, джерел, пріоритетних напрямів. Сьогодні ця складова має бути обумовлена та змінена реальністю діяльності ОДР, а саме сферою діяльності (управління ОДР та управління розслідуванням злочинів) окупацією, агресією, кризою, підвищеною увагою суспільства та корупційними ризиками, чередою реформ, зростанням та трансформацією злочинності, а також пришвидшеним темпом науково-технічного розвитку тощо.

При цьому наведені складові мають перебувати у зв'язку з категоріальною складовою. Нормативна складова пов'язана із систематизацією адміністративно-

правових актів, які регулюють суспільні відносини з ОДР поліції та в них самих. Інституційний елемент стосується системи суб'єктів правовідносин з ОДР поліції та в них самих, у т.ч. характеристика їх адміністративно-правового статусу, особливості координації і взаємодії. Інструментально-технологічна складова стосується форм і методів діяльності суб'єктів адміністративно-правових відносин з ОДР поліції та в них самих.

Під адміністративно-правовим регулюванням засад діяльності ОДР поліції можна розуміти різновид адміністративно-правового регулювання, що характеризується сукупністю адміністративно-правових формально визначених та імперативних правил – матеріальних і процесуальних засад поведінки, встановлених чи санкціонованих державою, які закріплюють міру справедливості та свободи згідно із індивідуальними чи публічними інтересами населення держави, забезпечуються державним впливом, впорядковують публічні, у т.ч. службові відносини, які виникають під час діяльності цих органів у сфері управління ними та розслідування кримінальних правопорушень.

2.2. Види адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України

Регулювання організації діяльності ОДР в Україні, які перебувають у статусі структурних підрозділів органів державної влади з числа міністерств та центральних органів державної влади або публічної адміністрації, ґрунтується на принципах адміністративного права, принципах управління у певній сфері державного управління та принципах управління організацією. Це відповідає духу конституційних основ діяльності органів державної влади в Україні та притаманне системам управління організаціями. І хоча питання про зазначені групи принципів отримало висвітлення в науковій юридичній літературі, подібне не можна сказати щодо класифікації та переліку адміністративно-правових засад діяльності ОДР поліції. Тому визначимось у підходах до класифікації засад. Для

зручності порівняння підходів об'єднаємо існуючі наукові погляди у декілька груп. У першу групу увійдуть засади, які безпосередньо пов'язують з ОДР ОВС чи поліції, а в другу – з іншими ОДР.

1. ОДР ОВС чи поліції. Як обґрунтовано стверджує А.Г. Каткова, для системи слідчих підрозділів ОВС України існують характерні функції та методи управління, побудовані на правових засадах. При цьому дослідниця зазначає особливості управління ОДР, серед яких називає не лише специфічні риси системи управління (субординація, ієрархія та ін.), а й процесуальну самостійність та незалежність слідчого. Саме тому, на її думку, необхідність управління та необхідність організації розслідування обумовлює одночасну реалізацію декількох груп принципів: конституційних принципів (верховенства права, державної мови); принципів управління (демократичного централізму, єдиноначальності); кримінально-процесуальних принципів (процесуальна самостійність та незалежність слідчого, законність, підслідності). Проте автор не зазначила у висновках інші принципи управління, цінні у нашому контексті розвідки. І це природно, адже вона не ставила завдання узагальнення принципів. Відтак, наведемо не узагальнені нею принципи, серед яких принципи, що використовують при безпосередньому керівництві слідчим підрозділом під час розподілу функціональних обов'язків (територіальності, спеціалізації слідчих і наставництва [241, с. 114-116]), а також принципи побудови основ автоматизованого робочого місця (раціональності – системи повинні вмішувати необхідну і достатню інформацію; перспективності – системи мають будуватися таким чином, щоб без суттєвого перегляду структури їх можна було б доповнювати новою інформацією; обґрунтованості – системи повинні базуватись на матеріалах узагальнення практики, науки і відповідати вимогам закону; доступності – системи мають бути зручними і не вимагати від користувача спеціальної підготовки; захищеності – системи повинні мати захист від несанкціонованого доступу; стандартизації програмних продуктів – у системах повинна бути передбачена можливість сполученого користування і обміну даними [241, с. 168-171]).

З огляду на використання А.Г. Катковою комплексного підходу як одного із ефективних підходів наукових досліджень, обґрунтування нею конституційних підвалин, специфіки управління та діяльності ОДР, ми в цілому погоджуємось з такими висновками. Одночасно доповнимо, що принципи управління не обмежуються лише декількома принципами, а мають якнайшвидше бути розроблені та класифіковані. З огляду на тенденцію розвитку ІТ-технологій та активізації кіберзагроз це завдання лишається актуальним, зокрема з огляду на те, що найближчим часом збережеться дієва політика МВС України з недопущення укриття заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події від обліку, працює механізм внесення відомостей про правопорушення в ЄРДР через рішення суду, а також зростає злочинність, через що ми ризикуємо опинитись в дуже складній ситуації. За нашими підрахунками, якщо нічого на краще не змінювати, то ми прогнозуємо до 2022 року зростання злочинності до 720 тис. кримінальних правопорушень, з них 670 тис. буде обліковано ОДР поліції (Додаток Д), а це призведе до збільшення навантаження на слідчих та втрати якості розслідування. Тому варто пропонувати зміни до законодавства з приводу автоматизації процесів, як-то провадження основ розподілу проваджень в ЄРДР, до якого з часом прийдуть вчені, використовуючи досвід розподілу судових справ ЄРСР (п. «в» Додатку М).

Так, І.М. Шопіна звернула увагу на багатоаспектність професійної діяльності слідчого, що відображається в системі пропонованих нею принципів. На основі цього вона узагальнила провідні думки вчених за декількома системами принципів (кримінально-процесуальні, морально-етичні, організаційно-управлінські, принципи наукової організації праці та криміналістичні). Нею виявлено повторюваність принципів в різних системах. Наприклад, це стосується принципів законності чи відсутності принципу гуманності в кримінальному процесі тощо. На її думку, більш зближеними між собою є організаційно-управлінські принципи та принципи наукової організації праці. Також автор критично підійшла до праці російського вченого у галузі кримінального права та процесу В.С. Кузьмічова, спробувавши поглянути на принципи слідчої діяльності

у кримінальному процесі під кутом адміністративно-правової науки. У результаті такого ризикованого підходу авторка називає принципи професійної діяльності слідчого (законність, об'єктивність, системність, рівність громадян перед законом, гуманність, комплексність, науковість, планування, економічність).

На нашу думку, суть більшої частини принципів професійної діяльності слідчого, яку І.М. Шопіна вклала в їх зміст, все ж таки стосується кримінального процесу, а тому доречним буде продовжувати доповнювати їх адміністративно-правовою компонентною чи навпаки – застосувати «бритву Окками». Так, на думку дослідниці, принцип рівності громадян перед законом обумовлює прийняття процесуальних рішень незалежно від громадського, посадового та матеріального стану учасників кримінального процесу [176, с. 30], але він не враховує інших адміністративно-правових інститутів діяльності слідчого, детективу, керівника ОДР тощо або звужує розуміння людини до правового статусу – громадянина. В такій інтерпретації нашої колеги ми не бачимо сенсу, адже ризиковано можемо порушити межі кримінально-процесуальної науки, що є очевидним у наведеному прикладі.

У свою чергу, О.В. Тамразовою (Гамаль) узагальнено існуючі принципи наукової організації праці: науковість, плановість, комплексність, безперервність, нормативність і економічність; або науковість, комплексність, актуальність, безперервність, законність, економічність. Вона одна з перших вчених-адміністративістів звернула увагу, що деякі принципи наукової організації носять універсальний характер, інші – більш специфічні. Автор обґрунтовано стверджує не тільки про зміну світоглядних орієнтирів світового суспільства у частині підвищеної поваги до людини, а й до умов праці, що не спричиняють шкоду. Тому зазначений перелік принципів нею доповнено принципом екологічності, під яким слід розуміти пріоритетність збереження існуючої рівноваги у біологічних та соціальних системах. Вона також вважає, що для ефективної професійної діяльності слідчих ОВС доцільно дотримуватись ще ряду принципів (комплексність і диференційованість стимулювання, гнучкість і оперативність, гласність і справедливість у використанні стимулів праці), а при звільненні

слідчого – принципів аутплейсменту в роботі кадрових служб ОВС (тобто допомоги працівникам, що звільняються, – психологічної, інформаційної, консультаційної) [11, с. 7, 56, 110, 130].

Осмилення пропозиції з аутплейсменту, вироблення принципів залежно від умов та викладена нами у підрозділі 2.3 інформація щодо адміністративних позовів з приводу вступу на публічну службу чи звільнення з публічної служби дозволяють нам не тільки підтримувати її пропозицію, але й сформулювати таке бачення. Принциповим є надання матеріальної допомоги як оголошення акції подібно ПрАТ «Укртелеком» у випадках скорочення 2015 року посад та процесів, подібним люстраціям (з її проходженням у випадку вступу на публічну службу).

Так, М.О. Гореловим вперше розроблено та запропоновано принципи спеціалізації і взаємозамінності слідчих залежно від управлінського рівня слідчого підрозділу та його організаційно-штатної структури. Принципи ним розглядаються як складова частина предмета правового забезпечення діяльності слідчих підрозділів ОВС, до числа яких він включає сформульовані іншими вченими принципи наукової організації праці (науковість, плановість, системність, безперервність, нормативність і економічність). Також вчений допускає принцип організації діяльності слідчих підрозділів ОВС. Ним є послідовне впровадження принципу поєднання індивідуальної відповідальності і заохочення при зміцненні дисципліни в усіх ланках системи органів досудового слідства МВС [246, с. 90].

Також К.С. Ізбаш принципи розглядає як складові кадрової політики чи механізму управління персоналом в органах досудового слідства МВС України. Їх виділено в дві групи принципів управління персоналом органів досудового слідства: загальні – науковість, плановість, системність, безперервність, нормативність і економічність; спеціальні – ретельність відбору та вивчення працівників за їх діловими і моральними якостями; поєднання довіри і поваги до працівників ОВС з принциповою вимогливістю до них; своєчасне оновлення кадрів, оптимальне поєднання чисельності досвідчених та молодих працівників; правовий і соціальний захист працівників ОВС; професіоналізм, компетентність,

ієрархічність, поєднання єдиноначальності та колегіальності, відповідальність, централізація та децентралізація, контроль за виконанням рішень [130, с. 13].

Організацію слідчих підрозділів на рівні міського районного ОВС М.М. Алексійчук [132] розглядає побічно на основі принципів для територіального ОВС (поточного та перспективного планування, поєднання єдиноначальності у вирішенні питань службової діяльності та колегіальності при їх обговоренні, персональної відповідальності кожного працівника за стан справ на дорученій ділянці), але не доходить висновків щодо специфічних принципів стосовно ОДР.

У свою чергу, Б.Д. Яровий вважає, що професійна діяльність слідчого повинна будуватися на ряді принципів [126, 211-212], які наводила раніше І.М. Шопіна, критичну власну думку про зміст яких ми вказали вище. Проте автор нібито напрозорив, адже вважав за необхідне впровадити в розбудову структури слідчого апарату системи МВС України принцип вертикального підпорядкування слідчих підрозділів, який діє сьогодні.

Також Д.М. Афанасіаді виділяє принципи взаємодії з розслідування злочинів міжнародного характеру, серед яких: а) верховенство права; б) законність; в) принцип гуманізму (людинолюбства); г) принцип наукової обґрунтованості; д) принцип доцільності взаємодії; е) принцип оперативності; ж) принцип справедливості [133, с. 33-52].

Серед основоположних засад взаємодії ОДР МВС України з іншими правоохоронними органами В.Р. Остропілець виділяв дві групи: загальні (законність, принципи системності, об'єктивності, відповідності, наукової обґрунтованості й ефективності) та спеціальні (розподілу компетенції, нормативної діяльності, оперативної самостійності та відповідальності за прийняті рішення) [235, с. 107].

У свою чергу, А.В. Шарнін вперше пропонував поділ принципів діяльності ОДР МВС України на загальні (верховенство права; законність; рівність перед законом і судом; повагу до людської гідності; пріоритет прав і свобод людини та громадянина) та спеціальні (служіння людині й громадянину; невтручання в

приватне життя; забезпечення права на захист; поєднання єдиноначальності та колегіальності при прийнятті рішень, забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності; публічності та гласності; планування, диспозитивності; розумності строків досудового розслідування; нормативності тощо). Поділ обґрунтовано у першому випадку наявністю загальноправових принципів в адміністративному праві, а у другому – зв'язком із принципами виконавчої діяльності держави [134, с. 66-78].

Зміст та перелік адміністративно-правових засад діяльності організаційно-методичних підрозділів ОДР ОВС України сформульовано І.І. Кагляк [137].

У свою чергу, В.М. Галуцько описує спеціальні принципи адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності: забезпечення права осіб на публічний безкоштовний захист на етапі досудового розслідування за рахунок держави; невторчання в процедури здійснення досудового розслідування, осіб, які здійснюють забезпечення слідчої діяльності; забезпечення права слідчими на оскарження в адміністративному і судовому порядку, дій чи бездіяльності суб'єктів публічної публічності при порушенні права на достойні умови праці; гласності і прозорості при забезпеченні слідчої діяльності; наукового планування забезпечення слідчої діяльності; вчасності забезпечення слідчих усім необхідним для здійснення слідчої діяльності; нормативності; використання юридичної відповідальності щодо осіб, які не забезпечили, або забезпечили невчасно, або не в повному обсязі необхідні потреби [247, с. 28].

Як вважають В.М. Галуцько та А.Г. Нікуліна, принципи – це частина правового статусу, але, на відміну від нас та останньої, рахує, що місце ОДР в судовій гілці влади. Дисертанткою підкреслено, що існують загальні та спеціальні принципи адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності в Україні. Вони закріплюються, насамперед, у Конституції України, деталізуються й знаходять своє подальше впровадження в інших нормативно-правових актах. Загальні принципи: верховенство права; законність; рівність перед законом і судом; повага до людської гідності. Спеціальні ж принципи забезпечення є засадами, яких безпосередньо мають дотримуватися суб'єкти

публічної адміністрації, які здійснюють забезпечення слідчої діяльності в процесі правореалізації та правозастосування. Серед них: невтручання в процедури здійснення досудового розслідування, осіб, які здійснюють забезпечення слідчої діяльності, що в т.ч. означає, що орган дізнання, якщо він здійснює забезпечення слідчої діяльності, не має права давати слідчим вказівок процесуального характеру. Принцип забезпечення права слідчих на оскарження в адміністративному і судовому порядку, дій чи бездіяльності суб'єктів публічної адміністрації при порушенні права на гідні умови праці, полягає в тому що слідчий, який вважає, що для нього не створені належні умови для проведення досудового розслідування, має право вимагати усунення недоліків у цій сфері від свого керівництва або через суд [247, с.12-13]. На нашу думку, остання група хоча і сформульована для судової гілки влади, але не суперечить їх місцю в діяльності ОДР у виконавчій гілці влади.

На відміну від неї А.Г. Нікуліна вважає, що місце ОДР – у системі виконавчої гілки влади, у т.ч. МВС України, та виділяє правові принципи.

На завершення характеристики першої групи засад зазначимо, що ОДР, як частина органу державної виконавчої влади, у різному співвідношенні керується принципами управління та права, адаптованими для ОВС, які досліджували О.М. Бандурка, В.М. Плішкіна, С.В. Петков та інші вчені.

Також маємо навести думку А.С. Поклонського щодо принципів місцевої міліції, які є актуальними у нинішньому питанні децентралізації. Його праця [131] не несе фундаментального характеру для нашого дослідження – автором порушено питання про співвідношення принципів централізації та децентралізації діяльності ОВС, але не надано їх визначення. Вбачаємо, що за поточної політики Уряду доцільно передбачити принципи взаємодії у випадку впровадження централізації та децентралізації діяльності поліції.

З огляду на основні думки, викладені у першій групі, можна дійти таких висновків щодо суттєвих рис засад:

- 1) беруть свій початок з конституційних ідей; повторювані у різних галузях права та державного управління; несуть універсальний характер або

проявляють універсальність для специфічного; є метою або складовими правових явищ (наприклад, предмет правового забезпечення діяльності ОДР ОВС, елемент кадрової політики або механізму управління персоналом в органах досудового слідства МВС України); на їх формування впливають зміни в суспільстві (принципи наукової організації праці);

2) інституалізація відбувається у двох напрямках: функціональному (орієнтація на виконання мети створення та функціонування) та історико-процесному (поява та становлення);

3) мають різний характер класифікації, в основу якої можуть покладатись підґрунтя у сферах: конституційних ідей, управління організацією, специфіки організації розслідування (конституційні – верховенства права, державної мови; управління – демократичного централізму, єдиноначальності; кримінально-процесуальні – процесуальній самостійності та незалежності слідчого, законності, підслідності); професійної діяльності (кримінально-процесуальні, морально-етичні, організаційно-управлінські, наукової організації праці, криміналістичні, професійної діяльності слідчого); управління персоналом (загальні – науковість, плановість, системність, безперервність, нормативність і економічність; спеціальні – ретельність відбору та вивчення працівників за їх діловими і моральними якостями, поєднання довіри і поваги до працівників ОВС з принциповою вимогливістю до них, своєчасне оновлення кадрів, оптимальне поєднання чисельності досвідчених та молодих працівників, правовий і соціальний захист працівників ОВС, професіоналізм, компетентність, ієрархічність, поєднання єдиноначальності та колегіальності, відповідальність, централізація та децентралізація, контроль за виконанням рішень) [130]; взаємодії під час розслідування злочинів міжнародного характеру (верховенство права; законність; гуманізму (людинолюбства); наукової обґрунтованості; доцільності взаємодії; оперативності; справедливості) чи з правоохоронними органами (загальні – законність, системності, об'єктивності, відповідності, наукової обґрунтованості й ефективності та спеціальні – розподілу компетенції, нормативної діяльності, оперативної самостійності та відповідальності за

прийняті рішення); діяльності ОДР (загальні – верховенство права; законність; рівність перед законом і судом; повагу до людської гідності; пріоритет прав і свобод людини та громадянина та спеціальні – служіння людині й громадянину; невтручання в приватне життя; забезпечення права на захист; поєднання єдиноначальності та колегіальності при прийнятті рішень, забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності; публічності та гласності; планування, диспозитивності; розумності строків досудового розслідування; нормативності; юридичної відповідальності) або його структурного підрозділу чи керівника; розбудови слідчого апарату (принцип вертикального підпорядкування слідчих підрозділів) чи побудови автоматизованого робочого місця.

Щодо другої групи засад, то В.М. Галуцько глобально сформулювала уявлення про принципи слідчої діяльності правоохоронних органів, під якими розуміла законодавчі основні засади, ідеї, положення, які постають базисом їх формування, організації та функціонування, підвищення ефективності та якості розслідування злочинів. Принципи поділяються на нормативно закріплені (наприклад, законність, дотримання прав і свобод громадян, здійснення правосуддя та ін.), традиційні (визнані вченими, проте ще не набули нормативного закріплення), новітні (з'являються під впливом нових викликів сучасності, визнані окремими вченими) [248, с. 43].

У свою чергу В.Ю. Щербатих [128] при обґрунтуванні принципів діяльності військової міліції (поліції) України, яка наділялась повноваженнями розслідування злочинів, використав їх поділ на принципи організаційно-територіальної розбудови (чотири територіальні структури), організаційно-штатної побудови (залежно від напрямків діяльності передбачались профілактичні, оперативно-розшукові, адміністративні, слідчо-криміналістичні та пенітенціарні функції), компетенції органів управління (під егідою Президента України) та ін., що за своїм характером більше нагадують принципи створення органу.

Також І.С. Мироненко визначила їх для ДФС, частиною якої є підрозділи слідства. В основу загальних принципів функціонування покладено конституційно-правові засади; принципів утворення – упорядкованої цілісності,

стабілізації, самоорганізації, ієрархічності; принципів побудови – принцип системності, що є «технологічним» принципом та забезпечує стале функціонування [335, с. 140].

Доречно зазначити, що для нас мають значення й інші групи класичних засад управління, про які вели мову А. Файоль, Е. Харрінгтон та інші.

З огляду на основні думки, викладені у другій групі, можна дійти висновків, що інституалізація принципів для нових ОДР відбувається в історико-процесному напрямку (поява та становлення), що більше відповідає сучасним очікуванням суспільства. Як бачимо, для двох їх груп чи всередині груп характерними є різні підходи класифікації. При цьому поширеною з огляду на кількість прибічників є позиція принципів професійної діяльності слідчого (І.М. Шопіна, Б.Д. Яровий) або, як їх іноді називають, принципів наукової організації праці (М.О. Горелов, О.В. Тамразова (Гамаль); взаємодії (Д.М. Афанасіаді, В.Р. Остропілець). Прийнято проводити поділ на загальні та спеціальні (К.С. Ізбаш, В.Р. Остропілець, А.В. Шарнін). Реформи, що були, породжували реформаторські принципи, а ОДР – інституалізувались на їх основі. Під час реформ природною є реакція самозбереження засад старої системи при її ліквідації чи реформуванні. Стара бюрократична система ОДР, що позитивно зарекомендувала себе в адміністративно-командній системі після Другої світової війни, важко трансформується навіть під час реформ, в ній зустрічає супротив корупція, а тому природним є її самозбереження.

З урахуванням викладеного засади діяльності ОРД мають бути уніфіковані, рухатись більше у процесному напрямку з орієнтацією на реформу, факт військової агресії та окупації з боку РФ, розвиток ІТ-сфера та злочинності, у т.ч. вирішення питання зі зростання кількості невирішених питань зі строками давності у кримінальних справах. З урахуванням того, що принцип містить ідею, спробуємо показати проблему, охарактеризувати та сформулювати ідеї та доповнити засади з нижченаведених соціальних явищ.

АТО. Відомо, що у 2014-2015 рр. з боку РФ відбулась окупація АРК та м. Севастополя, РФ визнано агресором [249], розпочато АТО в Луганській,

Донецькій та Харківській областях [250], оголошувався режим підвищеної готовності та надзвичайна ситуація в Донецькій та Луганській областях [251] тощо. Наведені феномени та режими є офіційними, але існує багато неоднозначних думок щодо них. Дехто стверджує про війну, хтось називає її гібридною, повзучим наступом тощо. Можливо, вони по-своєму праві, і це також вимагає ідентифікації протидії у правовому полі.

Через ці події відбувся різнохарактерний вплив на діяльність ОДР на території АРК, м. Севастополя, Луганської та Донецької областей. Вони фактично перестали існувати у тому вигляді, який був до названих подій. Відбувся несанкціонований доступ до архівів кримінальних справ та кримінальних проваджень, зазнали шкоди людські та матеріально-технічні ресурси тощо. В результаті ми зустрілись із сукупністю феноменів, щодо яких правова регламентація основ діяльності ОДР була відсутня. Наявні наукові здобутки з управління в ОВС та нормативно-правові акти не охопили масштаби цих негативних явищ. Дотепер лише 3 з 14 пріоритетних напрямів наукового забезпечення ОВС України на 2015-2019 роки [275] містять тему наукових досліджень у напрямку удосконалення засобів і методів виявлення та розкриття злочинів (щодо сепаратизму та тероризму), актуальних проблем реалізації кримінально-процесуального законодавства та розслідування злочинів (щодо процесуальних особливостей досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану та в районі АТО) та службової діяльності сил охорони правопорядку, пов'язаних з діями з несення служби на блокпостах, наступом і обороною в умовах міста. На жаль, відповідно до відомостей БД «Правова наука» з 2014 року у прямій постановці питання, пов'язані із дисертаційними дослідженнями ОДР на тему окупації чи агресії та АТО, не захищені. Не затверджено, відповідно, і теми, пов'язані із окупацією чи агресією. Щоправда, це не стосується затвердження тем щодо АТО чи протидії тероризму, кількість яких становить більше 40, з них більше 70 % – з 2014 року, у т.ч. 5 за спеціальністю 12.00.07. Але жодна з них не стосується ОДР. Практика узагальнення діяльності аналогів ОДР в РФ щодо правової оцінки дій в АТО відсутня, як це робиться в

РФ, наприклад у частині оглядів подій у військовій сфері іноземних країн, зокрема періодично у журналах МО РФ «Зарубежное военное обозрение». До того ж, у РФ одразу або 2-3 роки після подібних сценаріїв на території колишнього СРСР вони ставали предметом уваги вчених та фахівців різних спеціальностей [253, 388-389]. Так, перед «п'ятиденною війною» РФ з Республікою Грузія вийшов учбово-практичний посібник «Тактико-спеціальная подготовка войскового разведчика внутренних войск» з урахуванням досвіду проведення бойових операцій на території колишнього СРСР [254].

Криза та реформи. З приводу кризи і ходу реформ нами вже зазначалось вище у підрозділі 1.3. Так, Україною заявлено про реформу поліції з метою створення сервісної служби. Прагнути цієї мети – означає здатність зробити це потенційно. У контексті завдань реформи найважливішим та універсальним моментом їх реалізації є адміністративний. Універсальність адміністративного або управлінського підходу дає можливість сформулювати підходи до комплексної протидії кризам різного характеру, через що на нього звернута увага в ЄС та розбудований інститут антикризового управління. Однією з основних причин виникнення цього інституту у правовій площині став військовий конфлікт 1998-1999 років у Косово, який став фактором напруження в Європі. У цьому зв'язку наприкінці 1999 року на саміті ЄС було прийнято важливі рішення із залучення країн, у т.ч. не членів ЄС, до протидії різного роду кризам, у т.ч. формування та дій поліції, суду, цивільної оборони тощо [255, с. 1014-1016]. Основу для інституту антикризового управління в Україні закладено з 2005 року, коли з ЄС ратифіковано Угоду про визначення загальної схеми участі України в операціях ЄС із врегулювання криз [256]. Загалом завдяки цьому нормативно-правовому акту відбулась легалізація спільного з ЄС залучення сил та засобів України до операцій з врегулювання криз, а також регламентовано основи залучення військових підрозділів. На цьому нормативно-правова регламентація обмежується, хоча законодавець згадує кризу в ряді актів, але некомплексно та несистемно.

Усвідомлюючи такий стан нормативно-правового регулювання а також те,

що загальна варіативність криз може бути передбачуваною, відтак, може бути передбачено і відповідне антикризове управління за певними принципами. У протилежному випадку за умови правової невизначеності цих принципів антикризове управління може трактуватись як неготовність, а отже, вже постає передумова обмеження чи порушення прав людини. Теоретично антикризові заходи в управлінні розраховані на забезпечення призупинення, мінімізації руйнації суспільства та компенсацію [257, с. 10]. Світовий та вітчизняний досвід дозволяє виробити принципи, висновки щодо яких дали усі заходи державного антикризового управління США, ЄС та КНР, що були спрямовані на «лікування симптомів» кризової ситуації, а не на усунення її причин або системну адаптацію до неї. Вони дали лише один результат – додатковий час [258]. Аналогічним чином подібний висновок можна припустити і щодо площини ОВС, коли принциповим стало розформування особового складу Врадіївського РВ УМВС України в Миколаївській області, одного з найбільш корумпованих підрозділів системи МВС України. Іншими словами, МВС України історично напрацювало принцип розформування особового складу за умови кризи при участі територіальної громади або суспільства.

В нашій державі теоретичним підґрунтям загального антикризового управління є наукові розвідки Т.Є. Кагановської, Т.К. Гречко, І.В. Яковюк та інших. На жаль, повною мірою їх використати неможливо, адже класичні сфери вживання, а саме в економіці чи менеджменті господарських чи комерційних структур, не стосуються напряму основної функції діяльності поліції. Наприклад, в економіці антикризове управління – це система управлінських заходів щодо діагностики, упередження, нейтралізації і подолання кризових явищ та причин їх виникнення на всіх рівнях економіки [259]. Пропоновані принципи антикризового управління несуть економічний, а не правовий характер, наприклад щодо інвестицій чи інновацій [260, с. 101-116]. Але можливо принаймні порівнювати їх чи розглядати діяльність ОДР в економічному плані. Таке намагання вже існує в одній з останніх монографій, але ця монографія з антикризового управління не враховує ОДР, а лише наводить приклади діяльності НАБУ з повернення коштів у

контексті реформи [261, с. 36-39].

В юриспруденції також можна відшукати дещо подібне, що з'явилося останнім часом та не збігається із класичними працями О.В. Бандурки та інших вчених з управління ОВС в надзвичайних ситуаціях, умовах воєнного часу тощо. Так, на думку В. Предборського, криза у правоохоронній діяльності країни поглиблюється інноваційною управлінською кризою, яка проявляється в різкому зниженні рівня керованості процесів розроблення та впровадження новітніх технологій управління, відсутності механізмів і джерел фінансування, згортанні діяльності дослідницьких творчих установ. У цих умовах пошук можливих вирішень проблем управління інноваційними процесами та впровадження новітніх методів управління стає одним із найважливіших завдань антикризового управління МВС України [262, с. 33].

Видається можливим стверджувати, що частину принципів вже розроблено в адміністративному праві. Так, А.С. Філіпенко сформульовано загальні та спеціальні принципи адміністративно-правового регулювання захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, на основі чого автором визначено та аргументовано спеціальні принципи: достатності або «ціни», основної ланки, гнучкості управління, єдності й взаємозв'язку, наявності зворотних зв'язків [263, с. 11].

Натомість С.О. Магда виділяє внаслідок впливу негативних факторів природного, техногенного або соціально-політичного характеру, аналізує принципи обмеження прав громадян в умовах дії надзвичайних адміністративно-правових режимів, до яких, зокрема, відносить принцип законності введення та застосування обмежень; домірності обмежень прав і свобод громадян; збалансованості інтересів особи, держави та суспільства при встановленні і застосуванні обмежень; рівності дії обмежень стосовно тих, на кого вони поширюються; тимчасовості та часової визначеності обмежень; неприпустимості обмеження дії правової презумпції; забезпечення відповідних процесуальних можливостей; інформаційного забезпечення застосування обмежень тощо [264].

У свою чергу, Ю.Ф. Кравченко до принципів реформування ОВС відносить:

верховенство Конституції України, законів України, міжнародно-правових актів, які ратифіковані Україною, над іншими нормативно-правовими актами, посадовими інструкціями, які регламентують діяльність ОВС; відповідальність працівників ОВС за невиконання або неналежне виконання своїх функціональних обов'язків; гуманізм, тобто здійснення діяльності ОВС перш за все з метою захисту життя, здоров'я, прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань; системність, що передбачає врахування всіх умов та факторів, які реально впливають на діяльність ОВС тощо [265, с.7].

На нашу думку, мають бути сформовані принципи антикризового менеджменту [266], а також орієнтація на сервісну основу послуг. Зміни мають торкнутись існуючої економіко-правової ідентифікації видів діяльності ОДР, які в державному управлінні і економічній діяльності за ДК КВЕД отримують відповідний код, що при його порушенні де-юре означає нецільове виділення та витрачання державних коштів. Так, загальновідомо, що існує міжнародна стандартна галузева класифікація усіх видів економічної діяльності, яку прийнято ООН. Вона забезпечує уніфікацію видів економічної діяльності, аналіз та прийняття рішень на її основі в разі необхідності у світовому масштабі. Іншими словами, дані класифікатора використовуються для економічної статистики та для прийняття адміністративних рішень. Аналогічною є ситуація із КВСД 2010 року для потреб України.

Керуючись камералістичною природою адміністративного права ми спробуємо звернутись до ідентифікації ОДР в економіці на підставі ДК КВЕД 2010 [267], який є до того ж статистичним інструментом. Виявляється, що існує класифікація видів діяльності державних органів, у складі яких діють ОДР, більшість кодів якої відноситься до групи 84.2 «Надання державних послуг суспільству в цілому», розділ 84 «Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування», що особисто у нас викликає науковий інтерес у світлі реформи правоохоронної системи. Так, центральним органам СБУ, НПУ, ДФС України та ДКВС відповідає код 84.11 «Державне управління загального характеру, що розташований у секції О «Державне управління й оборона;

обов'язкове соціальне страхування». Цей клас включає виконавчу та законодавчу діяльність центральних, регіональних і місцевих органів державного управління; управління та контроль фіскальної діяльності (здійснення оподаткування, збирання податків, мита на товари та розслідування випадків порушення податкового законодавства, управління митницею); виконання бюджету й управління державними фондами та державним боргом (збирання коштів і контроль за їх витрачанням); управління кадровими службами, розроблення та реалізацію кадрової політики, методи оцінки, класифікацію робіт, опис посадових обов'язків тощо.

Крім цього, СБУ лишило за собою код 84.24 Діяльність у сфері охорони громадського порядку та безпеки. Цей клас включає: управління та функціонування регулярних і допоміжних силових структур, фінансованих органами державної влади, а також портових, прикордонних, міліцейських сил, сил берегової охорони й інших спеціальних силових структур, у т.ч. регулювання вуличного руху, реєстрацію іноземних громадян, облік арештів; забезпечення населення предметами першої необхідності у випадках надзвичайних ситуацій у мирний час тощо.

Натомість НАБУ та ГПУ мають код 84.23 «Діяльність у сфері юстиції та правосуддя, що ідентично, прокуратурі м. Києва, Конституційному, Верховному суду України чи Апеляційному суду Харківської області» Це клас включає: управління та функціонування адміністративних, цивільних і карних судів, військових трибуналів і судової системи, у т.ч. юридичне представництво та консультування від імені уряду або від імені інших осіб, якщо вони забезпечуються коштами або послугами з боку уряду; винесення судових рішень і тлумачення законодавства; арбітражний розгляд цивільних справ; управління в'язницями та виправними закладами тощо [267].

Як видно із наведених кодів та пояснень до них, одностайність у цьому питанні є відсутньою. Виходить, що юридичні служби цих органів не мають єдиного бачення, що слід змінити (п. «б», Додаток М). Архаїчно з часів СРСР передаються види діяльності ГПУ, коли прокуратура мала право суду, а тепер і

НАБУ прирівняне до судових органів.

Подібне спостерігається щодо територіальних органів, де діють ОДР. Так, ГУНП мають код 84.11 «Державне управління загального характеру» або 84.24 «Діяльність у сфері охорони громадського порядку та безпеки», тоді як УСБУ – 84.24 «Діяльність у сфері охорони громадського порядку та безпеки; Головні управління ДФС в областях» – 84.11 «Державне управління загального характеру», а обласні прокуратури – 84.23 «Діяльність у сфері юстиції та правосуддя тощо». При цьому Львівське, Одеське, Харківське територіальне управління НАБУ, а також перший, другий та третій відділ детективів четвертого підрозділу головного підрозділу детективів не мають видів діяльності.

Вважаємо, що мають бути єдині засади серед як ОДР на рівні держави, так і їх територіальних органів. Додатковим аргументом виступає дотримання цільового виділення коштів по ДК КВЕД. Можливо, слід альтернативно розглянути інші коди, як це зроблено в ДЗЕ НПУ з кодом 80.30 «Проведення розслідувань», що розташовано в класі «Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування». Варто уніфікувати їх для територіальних підрозділів, як це зроблено в СБУ, але лишати для економістів розуміння належності до судової системи та вводити в оману міжнародне суспільство не слід.

Саме тому погоджуємося із думкою А.Є. Голубова, що система кримінальної юстиції повинна бути організована з урахуванням функціонального принципу державного управління. Мета реалізації цього принципу – створення оптимальної та збалансованої системи органів кримінальної юстиції, ефективні запобігання та протидія кримінальним правопорушенням, у т.ч. і корупційним [268].

ІТ. Одним із продуктів інформаційного суспільства стало е-урядування як форма організації державного управління з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій, орієнтована на задоволення потреб людини. Поки що в світі відсутня універсальна концепція електронного урядування. Через унікальність кожного регіону можна говорити умовно про неї в Азії, Америці та

Європі, кожна з яких є специфічною, але в останньому випадку більш вираженою є політична складова електронної демократії, а не економічна, як в Америці та трудова, як в Азії.

Як вважають європейські та вітчизняні експерти, у результаті впровадження е-урядування можна очікувати: поліпшення якості послуг з надання інформації держорганами; зменшення часу обслуговування клієнтів (громадян і бізнесу); зниження адміністративних бар'єрів; зменшення витрат на адміністрування; розширення набору державних послуг; підвищення ефективності діяльності держорганів і якості надаваних ними громадянам і бізнесу послуг; поліпшення показника задоволеності клієнтів послугами [269].

Україна не стала винятком у питанні е-урядування та пройшла певний шлях, за результатами чого у міжнародних рейтингах піднялась за розвитком електронного урядування з 87 місця у 2014 році до 62 у 2016 році, хоча ще 2001 року вона була на 41-му. Наразі Урядом визнано значне відставання від світових темпів розвитку електронного урядування та необхідність удосконалення державної політики у даній сфері. Потребують першочергового розв'язання такі проблеми, як недостатній рівень єдиної координації, контролю та взаємодії замовників завдань і проектів у сфері інформатизації та розвитку електронного урядування; економічна криза, що призвела до зменшення обсягу фінансування завдань та проектів у сфері розвитку електронного урядування тощо [270]. Логічним буде припустити, що ці проблеми узагальнено КМУ на основі відповідної інформації з органів державної влади, у т.ч. МВС України, а тому вони можуть бути притаманними і ОДР поліції.

Ідеологія інформаційного суспільства припускає кардинальні зміни в системі інформаційної політики суб'єкта соціально-політичних відносин і стратегії його поведження в інформаційному суспільстві – стратегії, що відображає можливі варіанти поведження (функціонування) даного суб'єкта (соціальної, політичної системи) в сучасному інформаційному світі. Інформаційне, або постіндустріальне, суспільство – такою є фаза («хвиля») у розвитку цивілізації, коли головними продуктами виробництва стають не речі й

енергія, а інформація і знання [271, с. 14]. Ця ідеологія покладена в основу принципів е-уряду, які відповідно до наявної практики ЄС можуть бути застосовані в поліції [272] у таких моделях: G4G – послуги «уряд для уряду», G4C – послуги «уряд для громадянина», G4E (government for employers) – послуги «уряд для службовців» [271, с. 84].

Впровадження електронного уряду здійснюється на базі певних принципів, які можна представити таким чином: прозорості і підзвітності. Робота держави є публічною, кожен громадянин має право отримати потрібну йому інформацію про роботу державних органів, суспільство здійснює жорсткий контроль за діяльністю влади, влада регулярно надає громадськості звіти та іншу необхідну інформацію; орієнтації на громадян, або клієнт-орієнтованість. Громадяни є тими, хто формує владу держави, а не тільки споживачами його послуг, визначає політику і напрям розвитку суспільства; зручності і простоти використання. Всі електронні програми мають на меті полегшити громадянам користування системою, збільшивши швидкість обслуговування запитів і скоротивши термін очікування; бізнес-трансформації. Все програмне забезпечення, архітектура і інфраструктура, а також політика електронної держави спрямовані на те, щоб додати державній системі ефективності бізнес-моделі з її перевагами; ефективності. Ефективність роботи електронної держави повинна проявлятися в її здатності швидко і з найменшими витратами обслужити найбільшу кількість громадян, забезпечуючи при цьому найвищу якість послуг; безпеки. Електронні додатки повинні повністю відповідати загальній архітектурі систем безпеки, ідентифікації електронних платежів, а також загальному дизайну користувацького інтерфейсу системи; масштабності рішень. Електронні додатки повинні забезпечувати взаємодію між різними структурами і органами, що складають систему, і повну взаємну сумісність; звітності. Додатки повинні збільшувати точність даних, можливість їх архівування, а також аудиту транзакцій; максимальної готовності до дії. Державні органи повинні виявляти готовність приєднатися до системи і адаптувати відповідно до неї свою роботу. Враховуючи, що це пов'язано з певними ризиками, ці органи повинні керуватися

розумними прикладами і здоровим глуздом, а також бути впевненими в успіху і корисності проекту [273].

Звісно, що це не вичерпний перелік. Так, світова організація економічного співробітництва та розвитку розділила всі принципи на групи: залучення суспільства і відкритість уряду; комплексні підходи до розподілу соціальної цінності; отримання бажаного ефекту від інвестування [273].

У Концепції розвитку е-урядування в Україні закріплено основні принципи її реалізації, а саме: цифровий за замовчуванням – забезпечення будь-якої діяльності органів влади (у тому числі надання публічних послуг, забезпечення міжвідомчої взаємодії, взаємодії з фізичними та юридичними особами, інформаційно-аналітичної діяльності) передбачає електронну форму реалізації як пріоритетну, а планування та реалізацію будь-якої реформи, проекту чи завдання – із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій; одноразове введення інформації – реалізація підходу, за якого фізичні та юридичні особи лише один раз подають інформацію до органів влади, а у подальшому ця інформація повторно використовується органами влади для надання публічних послуг та виконання інших владних повноважень з дотриманням вимог захисту інформації та персональних даних; сумісність за замовчуванням – здійснення проектування та функціонування інформаційно-телекомунікаційних систем в органах влади відповідно до єдиних відкритих вимог та стандартів для забезпечення їх подальшої сумісності та електронної взаємодії та повторного використання; доступність та залучення громадян; відкритість та прозорість тощо [270].

На відміну від неї остання концепція розвитку ОВС не містить подібних принципів управління ОДР. Вона констатує, що в оптимізації структури МВС, як стратегічному напрямку розвитку МВС та поліції, витрати на управлінський апарат будуть зведені до мінімуму в результаті запровадження інформаційно-комунікаційних технологій управління; підзвітність та прозорість в роботі - МВС повинне буде використовувати новітні інформаційні технології, розроблені, зокрема, для автоматизованого обліку будь-яких звернень громадян та

гарантованого реагування працівників ОВС на такі звернення; для аналізу повідомлень громадян про правопорушення та прогнозування криміногенної ситуації; для візуалізації такої діяльності та інформування громадян у межах інформаційної платформи «Crime mapping», утворено загальнодержавну службу порятунку 112 [179]. Також запровадження єдиної інформаційної системи та національної системи викликів екстрених оперативних служб та інших служб життєзабезпечення за єдиним безоплатним телефонним номером 112, як пріоритет у сфері охорони прав і свобод людини закріплено Урядом. Як бачимо, коли йдеться про інформаційні технології в правоохоронних органах, особливо в ОДР поліції, потрібно бути реалістом, адже навіть засад не закріплено.

На завершення розмови про засади з ІТ наведемо декілька практичних ситуацій-ризиків:

а) ситуація загроз витоку інформації через ІТ. Так, із відкритих джерел сьогодні можна дійти висновку про ймовірну оперативну розробку. В ЄРСР за допомогою вільного доступу ми відшукали факт, коли слідчий СВ Ренійського ВП Ізмаїльського ВП ГУНП в Одеській області ОСОБА_1 звернулась до суду з клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів, у якому було зазначено, що в провадженні СВ Ренійського ВП Ізмаїльського ВП ГУНП в Одеській області знаходяться матеріали кримінального правопорушення, внесеного до ЄРДР 08.10.2017 за №12017160400000498, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст.115 КК України. В ході досудового слідства отримано рапорт від ст. оперуповноваженого СКП Ренійського ВП Ізмаїльського ВП ГУНП в Одеській області капітана поліції ОСОБА_6 від 09.10.2017 р., про те, що до скоєння даного діяння може бути причетний гр. ОСОБА_7, 26.12.1984 р. н., зареєстрованого за адресою ІНФОРМАЦІЯ_2, який користується мобільними телефонами з абонентськими номерами мобільного оператора «Київстар» - +380969019858, або він володіє інформацією, яка має значення, тому слідчий звернувся із даним клопотанням [274]. Таких випадків більше 1,6 тис. Уявлення злочинця про дії ОДР може сформуватись з перегляду ЄРСР, через що доцільно змінити ці ідентифікатори.

Інший випадок. На практиці ми стали свідками, коли прибулий в штат слідчий тривалий час через бюрократичні моменти не отримує доступ до ЄРДР або ж навпаки має на час відпустки, лікарняного чи після звільнення доступ до реєстрів державної влади, у т.ч. ЄРДР. У першому випадку це вкрай не бажано для керівника ОДР, адже людський ресурс не задіяний, а в другому – за меркантильних інтересів є ризик порушення службової дисципліни. Тому ми висловили пропозицію, а її при опитуванні слідчі підтримали, щодо автоматичного блокування ЕЦП для доступу до ЄРДР при відпустці, лікарняному чи звільненні (Додаток І). Звісно, подібне можна передбачити і в інших випадках з відповідними процедурами. Наприклад, у наказах щодо особового складу одразу передбачати доступ чи його скасування до ШПС або ж впровадити систему е-документообігу з автоматизованою розсилкою витягів з наказів до інформаційних підрозділів прокуратури для надання доступу (п. «а» Додаток М);

б) ризик зростання злочинності та збільшення залишку нерозкритих кримінальних правопорушень, а також фактів об'єктивної бездіяльності слідчих по кримінальних провадженнях. Цей ризик змушує шукати шляхи вирішення.

Змоделюємо розвиток управління ОДР поліції та у сфері розслідування кримінальних правопорушень у віртуальній державі, у т.ч. з використанням е-урядування, мову про яку вела Т.Є. Кагановська [275]. Автором визначається поняття віртуальної держави; встановлюється рівень дослідження аспектів, пов'язаних з нею; наводяться основні ознаки реальної і віртуальної держав; обґрунтовується поява віртуальної масової комунікації в умовах глобального громадянського суспільства; розглядаються правові аспекти питання.

На нашу думку, віртуальний ОДР із штучним інтелектом, як частина віртуальної держави, буде цілком реальним явищем, адже в світі констатується необхідність перекладання людством частини своїх функцій на такий інтелект. До того ж поширюється використання слідчими державних реєстрів та ЄЦП, а розслідування деяких злочинів все більше залежить від експертних висновків. Тому ми спробували дізнатись думку слідчих про штучний інтелект, про що мова піде пізніше при розгляді крадіжки чужого майна.

У правоохоронній сфері деякі інструменти штучного інтелекту частково розроблені.

Так, HunchLab об'єднує статистику злочинності з інформацією про погоду, бізнес та соціально-економічними даними, щоб визначити, де може статися злочин, пошук зображення за фото або особи за камерами зовнішнього спостереження, послуги з пошуку телефону в Інтернет тощо. У діяльності вітчизняної поліції це: RICAS (Realtime intelligence crime analytics system) – система штучного інтелекту, яка на основі застосування баз даних та отриманої інформації прогнозує розвиток подій, установлює причетність затриманих осіб до правопорушень, виявляє серійність злочинів тощо; системи розпізнавання розшукуваного автотранспорту з автоматичним повідомленням про збіг оператора «102», наприклад «Гарпун» тощо.

Ці та подібні системи, а точніше їх ідеї, можуть використані в управлінні ОДР там, де це можливо. Вбачається, що така можливість реально з'явилася із ідею штучного інтелекту. Під ним розуміється розділ комп'ютерної лінгвістики та інформатики, що опікується формалізацією проблем та завдань, які нагадують справи, виконувані людиною. Майже кожен автор, який пише книгу про штучний інтелект, відштовхується від якогось визначення та розглядає в його світлі досягнення цієї науки. Зазвичай ці визначення зводяться до таких: штучний інтелект вивчає методи розв'язання завдань, які потребують людського розуміння. Отже, йдеться про те, щоб навчити його розв'язувати тести інтелекту. Це передбачає розвиток способів розв'язання задач за аналогією, методів дедукції та індукції, накопичення базових знань і вміння їх використовувати; штучний інтелект вивчає методи розв'язання задач, для яких не існує способів розв'язання або вони не коректні (через обмеження в часі, пам'яті тощо); штучний інтелект займається моделюванням людської вищої нервової діяльності; штучний інтелект – це системи, які можуть оперувати зі знаннями, а найголовніше – навчатися. В першу чергу, йдеться про те, щоби визнати клас експертних систем (назва походить від того, що вони спроможні замінити «на посту» людей-експертів) інтелектуальними системами; останній підхід, що почав розвиватися з 1990-х

років, називається агентно-орієнтованим підходом. Цей підхід зосереджує увагу на тих методах і алгоритмах, які допоможуть інтелектуальному агенту виживати в довкіллі під час виконання свого завдання. Тому тут значно краще вивчаються алгоритми пошуку і прийняття рішення [276].

Адміністративно-правове регулювання використання в діяльності ОДР штучного інтелекту може відбутись у формуванні засад за такими напрямками, як управління ОДР та управління в сфері розслідування кримінальними правопорушеннями, а також допомогти сформулювати технічне завдання на розробку спеціального програмного забезпечення. Якщо у першому напрямку їх формування вкладається в межі інституту регулювання сфер державного управління та інформаційного права, то другий – це суміжне регулювання з кримінальним процесом. Так, безпека використання державних реєстрів та штучного інтелекту, їх технічний захист цілком вкладається у сучасну концепцію адміністративного права. Однак процес розслідування злочинів за допомогою штучного інтелекту та визнання ряду дій слідчими – це вже кримінальний процес та криміналістика.

Розберемо наші теоретичні припущення на прикладах. Припустимо, що в сфері управління ОДР утворюється автоматичний розподіл кримінальних проваджень або ж реєстр слідчих та їх підбір з огляду на конфлікт інтересів, кваліфікацію, перебування у відпустці, освіту чи досвід розслідування кримінальних правопорушень, як на території обслуговування, так і в державі. У такому разі від керівника ОДР лишається тільки прийняття чи відхилення пропозиції штучного інтелекту. Облік злочинів варто продовжувати персоніфікувати та покласти в основу автоматичного формування довідок про результати роботи слідчого. До того ж, для аналізу ефективності діяльності ОДР можливе і формування відомостей про реальне відшкодування збитків, що підтверджені державними реєстрами, наприклад, з виконавчих проваджень.

Інша річ – управління в сфері розслідування кримінальних правопорушень. Але в ній спочатку потрібно визнати ряд дій слідчими діями, що також цілком ймовірно, якщо інститут оперуповноважених замінять детективи. Які саме дії ми

маємо на увазі та про що конкретно ми говоримо? Для ілюстрації ідеї застосування штучного інтелекту розглянемо майнові злочини, які становлять більше 60 % усіх зареєстрованих злочинів. Припустимо, що сталась крадіжка чужого майна та слідчим вилучено відеозапис, за яким можна розгледіти прикмети злочинця або ж вдалось скласти фоторобот, або ж викрадено номерні речі, як-то мобільний телефон, або вилучено не ідентифіковані папілярні узори пальців рук чи зафіксовано номер транспортного засобу ймовірного злочинця.

Одна з перших дій – це автоматичне завантаження фотозображення ймовірного злочинця або його фотороботу та постійний пошук за допомогою камер відеоспостереження чи по фотозображеннях у базах даних документів ДМС або серед посвідчень водіїв МВС України тощо; друга – пошук пропозицій в інтернет щодо продажу мобільних телефонів, модель яких збігається з викраденим; третя – постійний моніторинг співпаданя слідів пальців рук та SMS-повідомлення або інформування за допомогою месенджерів чи повідомлення в ЄРДР про позитивний результат; четверта – автоматичне завантаження інформації з орієнтування про державний номер чи прикмети автотранспорту крадія в ШПС «Гарпун» чи «Рубіж-відеоконтроль» для його пошуку місцезнаходження; п'ята – пошук фотографій чи відеозаписів за геолокацією та датою, що збігаються із місцем вчинення крадіжки тощо. І це далеко не весь перелік. Варто зазначити, що ідея про SMS не є новою, адже пропонувалось їх використати для інформування про хід досудового розслідування чи його етапи [277, с. 377-378];

в) ризики недотримання прав і свобод людини у контролі та нагляді за ОДР. Як вже зазначалось нами у підрозділі 1.3, випадки протидії недотриманню прав і свобод людини в діяльності ОДР все ще актуальні. Тенденції у сучасних дослідженнях говорять про виникнення нових галузей права, як-то високотехнологічне інформаційне право, що відкриває нові нормативно-правові можливості у використанні ШПС. Яскравим практичним прикладом впровадження нових ШПС є практика ГПУ або НАБУ. В ЗМІ, серед практичних працівників та науковій літературі поширена думка про поєднання різних автоматизованих ШПС

не лише для здійснення аналізу, але й для забезпечення контролю та нагляду за ОДР. Нами пропонується ІПС у сфері контролю та нагляду, яка повинна ґрунтуватись на оперативному та різноплановому порівнянні інформації в процесі контролю та нагляду за ОДР. Мета її створення – вдосконалення контролю та нагляду шляхом виявлення розбіжностей в інформації (наприклад, між кримінальними провадженнями, де особу оголошено в розшук, і ОРС або між наданими документами та фактичною інформацією в реєстрах) чи моніторингу виконання окремих доручень, проведення слідчих розшукових дій та НСРД, у т.ч. залучення до виконання оперативно-технічних підрозділів, тощо. Реалізувати таку мету можливо за умови адміністративно-правового врегулювання та використання ІПС різних органів, установ та організацій (ЄРДР ГПУ, ЄРСР ДСА України, ІПС МВС України, у т.ч. НДЕКЦ) (п. «в» Додатку М)).

Внаслідок запровадження такої системи нами очікується вдосконалення можливості нагляду прокурора чи відомчого контролю (Додаток К). Наприклад, лише у такому важливому напрямку, як НСРД, що пов'язаний з обмеженням конституційних прав людини та громадянина, стане можливим: а) виявлення за номером кримінального провадження розбіжності у інформації баз даних про наявність доручення у порядку ч. 6 ст. 246 КПК України; б) моніторинг задоволення або відхилення клопотання про НСРД, їх строки та вид, статус НСРД; в) перевірка правильності прізвища, ім'я та по-батькові особи, дати її народження, факту смерті, виїзду за межі України, місця реєстрації, права власності, операцій з майном розшукуваної особи тощо; г) отримання інформації щодо кількості кримінальних проваджень, де необхідно у порядку ст. 253 КПК України повідомити особу щодо якої проведено НСРД; д) виявлення за номером кримінального провадження та ОРС розбіжності у інформації баз даних про осіб, оголошених чи знятих з розшуку та ін.

Аналогічним чином пропонується здійснення судового контролю (Додаток Л). При його здійсненні у частині дозволу про тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина, аналізу також можуть бути піддані вимоги, які висуваються до доручення, підстави його

винесення, порядок його передачі та виконання, а не лише його наявність.

Окрім цього, така платформа дає більше можливостей для вирішення прикладної мети в ситуації, коли керівник ОДР поліції лишається виконувати обов'язки керівника територіального органу поліції, у т.ч. з оперативно-розшукової діяльності [278].

Ми умовно назвемо описані нами ідеї та запропоновані дії – засадами інформаційних технологій. Якщо більш конкретно, то це засади віртуального або штучного слідчого або детектива чи керівника ОДР. Вбачається, що в реальності за їх допомогою в умовах обмеженого часу та науково-технічного прогресу можна якісно та без корупційних ризиків запропонувати професійний ресурс, а також провести розслідування в умовах, коли щодо більшості залишку нерозкритих злочинів реально ніяких заходів не проводиться.

2.3. Характеристика правового регулювання засад діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України

У підрозділі 2.1 ми говорили про те, що нормативна складова адміністративного-правового регулювання засад діяльності ОДР поліції пов'язана із правовою основою та систематизацією адміністративно-правових актів, які регулюють суспільні відносини з ОДР поліції та в них самих. Правові основи можуть різнитися, наприклад, залежно від спрямованості діяльності ОДР (зовні чи всередині організації), або предмета правових основ (основи взаємодії з розкриття злочинів чи проходження служби). З даного приводу В.М. Галуцько розрізняє адміністративно-правові акти з професійної діяльності слідчого на дві групи – ті, що регулюють питання управління відомствами, у структурі яких є слідчі підрозділи, їх організаційно-правове забезпечення, взаємодію та управління самими слідчими підрозділами, та ті, що регламентують відносини між сторонами й учасниками кримінального процесу [223, с. 261].

У свою чергу, В.Д. Яровий не класифікує їх, але зазначає перелік таким

чином: Конституція України, КПК України, інші законодавчі акти України, постанови ВРУ, Укази Президента України, нормативно-правові акти КМУ, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, нормативні документи МВС України, які регулюють діяльність органів досудового слідства та стосуються судочинства [10, с. 88]. Майже подібної думки дотримується І.М. Шопіна [176, с.65] та А.Г. Каткова [241, с.19]. Навряд чи можна погодитись із останнім переліком, доцільно було б розрізнити та уточнити, що правову основу становлять нормативно-правові акти, а нормативну – нормативні акти. Адже відомо, що державна реєстрація нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади, які виступають суб'єктами нормотворення, полягає у проведенні правової експертизи на відповідність його Конституції та законодавству України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколам до неї, міжнародним договорам України, згоду на обов'язковість яких надано ВРУ, та зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та праву ЄС (acquis ЄС), антикорупційної експертизи, а також з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, прийнятті рішення про державну реєстрацію цього акта, присвоєнні йому реєстраційного номера та занесенні до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів [279].

Тому нам ближче розуміння нормативно-правових актів без нормативних актів, що висловлено М.О. Гореловим. За ним у загальному вигляді систему нормативно-правових актів, які регулюють діяльність органів досудового слідства, можна звести у п'ять груп: 1) Конституція України; 2) законодавчі акти України; 3) підзаконні нормативно-правові акти загальної компетенції (Президент, КМУ); 4) відомчі нормативно-правові акти МВС України; 5) міжнародно-правові акти, учасником яких є Україна [280, с. 66].

За нашими підрахунками, за роки незалежності розроблено не менше 30 законопроектів, які тією чи іншою мірою стосувались управління ОДР, у т.ч. поліції. Сьогодні більше 50 чинних законодавчих, підзаконних та відомчих нормативно-правових актів регламентують діяльність або окремі дії ОДР поліції.

Але така кількість нормативно-правових актів зовсім не свідчить про

досконалість правових основ. Якщо говорити про правові основи або засади, то зазначені акти лише іноді містять правові засади або основу регулювання відповідних суспільних відносин. Здавалось би зрозуміло, що у міру поглиблення адміністративної реформи чи реформи кримінальної юстиції правова основа вдосконалюється і оновлюється послідовно з урахуванням концептуальних положень, законів та підзаконних нормативно-правових актів, посилення на які мало б проявитись у бланкетних нормах. Однак це не так.

У чинному законодавстві закріплено правові засади діяльності міністерств, інших центральних органів виконавчої влади (ст. 3 [234]), перш ніж був прийнятий профільний закон про поліцію, що було першим та вірним кроком. Вони стали підґрунтям для діяльності МВС України, у складі якої існує поліція з ОДР та профільного закону про поліцію. Але на відміну від них у Дисциплінарному статуті ОВС [72] навіть згадування про правову основу відсутнє. Це свідчить про те, що не завжди законодавець вбачає за доцільне регламентувати подібне.

Відсутність єдиного підходу спостерігаємо щодо підзаконних нормативно-правових актів, де має місце посилення чи норм щодо правових основ або засад. Наприклад, Положення про порядок ведення ЄРДР. На нашу думку, упущення авторами правових основ призводить до юридичної колізії. Ми маємо на увазі ситуацію суперечності між нормативно-правовими актами, що регламентують суміжні правовідносини. Так, норма права, закріплена у п. 3 його загальних положень, суперечить КПК України. Дане положення не є частиною кримінально-процесуального законодавства. Зокрема, в Положенні йдеться, що реєстр утворений та ведеться відповідно до вимог КПК України з метою забезпечення: реєстрації кримінальних правопорушень (проваджень) та обліку прийнятих під час досудового розслідування рішень, осіб, які їх учинили, та результатів судового провадження; оперативного контролю за додержанням законів під час проведення досудового розслідування; аналізу стану та структури кримінальних правопорушень, вчинених у державі; інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронних органів. Буквальне розуміння цієї норми можна виразити таким

чином – все заради мети, яка встановлена КПК України. Адже ЄРДР утворено та ведеться відповідно до вимог КПК України, тобто для суспільних відносин, які регламентуються КПК. Виникає логічне питання, чи відносини із забезпечення аналізу стану та структури кримінальних правопорушень та інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронних органів регламентовані КПК України або кримінально-процесуальним законодавством? На перший погляд, ні. Але тоді як бути із ч. 2 та 3 ст. 214 «Початок досудового розслідування» КПК України, за якими «досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до ЄРДР»? Положення про ЄРДР, порядок його формування та ведення затверджуються ГПУ за погодженням з МВС України, СБУ, НАБУ, органом, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства. Здійснення досудового розслідування до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом. Ці норми матеріального характеру фактично утворили основу для цифрової форми провадження або процедури, але жодним чином не аналітичне забезпечення.

Ми вважаємо, що у такому формулюванні суть створення ЄРДР пов'язана з КПК, де й згадки немає про інформаційне законодавство чи навіть й про інститут цивільного громадського контролю. Вважаємо, що для однозначності слід чітко передбачити належність до галузі правової основи або застосувати більш універсальний підхід (п. «а» Додатку М).

Повернемося до правових засад та наведемо їх характеристику за класичною класифікацією залежно від юридичної сили нормативно-правового акту, яким регламентовано правові засади діяльності.

Першу групу становлять нормативно-правові акти, які мають силу закону. Так, у ст. 3. Правові засади діяльності міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, зазначено, що міністерства, інші центральні органи виконавчої влади у своїй діяльності керуються Конституцією України, цим та іншими законами України, указами Президента України та постановами ВРУ, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами КМУ, іншими актами

законодавства України [234].

У ст. 3 правова основа діяльності поліції вказано, що у своїй діяльності поліція керується Конституцією України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, цим та іншими законами України, актами Президента України та постановами ВРУ, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами КМУ, а також виданими відповідно до них актами МВС України, іншими нормативно-правовими актами [281].

У ст. 5 Закону України «Про державну службу» зазначено, що правове регулювання державної служби здійснюється Конституцією України, цим та іншими законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, постановами ВРУ, указами Президента України, актами КМУ та центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби. Відносини, що виникають у зв'язку із вступом, проходженням та припиненням державної служби, регулюються цим Законом, якщо інше не передбачено законом. Дія норм законодавства про працю поширюється на державних службовців у частині відносин, не врегульованих цим Законом. Особливості правового регулювання державної служби в системі правосуддя визначаються законодавством про судоустрій і статус суддів [282].

На нашу думку, остання із наведених норм найбільш вдала за юридичною технікою побудова норм права із викладення правових основ, де навіть назва говорить про правове регулювання.

В КПК України відсутня стаття із подібними назвами, на відміну від частини чинних кодифікованих законодавчих актів, але це природньо для іншої частини кодифікованих законодавчих актів, де є посилання на законодавство. Зокрема, порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України. Кримінальне процесуальне законодавство України складається з відповідних положень Конституції України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, цього Кодексу та інших законів України (ст. 1 [283]).

Другу групу становлять нормативно-правові акти, які мають силу

підзаконного акту. Так, правову основу діяльності ОДР становлять Конституція України, КК України, КПК України та інші нормативно-правові акти з питань досудового розслідування [77].

Правовою основою діяльності ОВС щодо реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події є Конституція України, закони України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, акти Президента України та КМУ, інші нормативно-правові акти [80].

Взаємодія ОДР з іншими органами та підрозділами поліції відбувається на основі Конституції України, КК України, КПК України, Закону України «Про Національну поліцію», інших актів законодавства України з питань організації взаємодії між органами та підрозділами поліції в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні [284].

Вважаємо за доцільне навести класифікацію не лише залежно від юридичної сили нормативно-правового акта, а й залежно від предмета – суспільних відносин. Так, правові норми, що діють у даній сфері, можна об'єднати в такі групи: 1) правові норми, які регулюють поведінку людей, визначаються права й обов'язки фізичних осіб, як учасників кримінального процесу; 2) особлива група правових норм, що регулюють суспільні відносини в сфері діяльності слідчих підрозділів ОВС складають норми, що визначають правовий статус слідчих (завдання, функції, повноваження, підслідність, відповідальність, адміністративні процедури їх діяльності тощо) [280, с. 65].

Також В.М. Галуцько пропонує адміністративно-правові норми щодо діяльності слідчого: норми, якими керуються в процесі управління слідчими підрозділами; щодо розподілу функціональних обов'язків слідчих; щодо матеріально-технічного й кадрового забезпечення; щодо забезпечення взаємодії слідчих із іншими працівниками для своєчасного розкриття й розслідування кримінальних правопорушень [223, с. 171].

На нашу думку, чинне законодавство містить ряд норм з питання засад, які можна представити такими групами нормативно-правових актів:

- 1) встановлюють конституційні та міжнародні підвалини. До них можна

віднести Конституцію України, а також ряд законів. Так, перехідними положеннями Конституції України передбачено створення системи досудового розслідування, а ч. 2 ст. 19 Конституції України встановлено обов'язковий для всіх органів влади принцип законності, який є варіантом його інтерпретації, а зміст зведений до того, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Подібних принципів нараховують більше двох десятків і вони через характер прямої дії норми права та юридичну силу є обов'язковими та фундаментальними для принципів в інших галузях законодавства.

Міжнародні підвалини поширені на ОДР поліції через визнання юридичної сили міжнародно-правових документів, ратифікованих у встановленому порядку, у т.ч. з часів СРСР, які закріпили принципи не лише кримінального судочинства, але й дотримання прав людини [44];

2) встановлюють принципи діяльності в сферах державного управління. У зв'язку з тим, що місце ОДР визначено у складі поліції, діяльність якої спрямовується та координується КМУ через Міністра внутрішніх справ України (ч. 2 ст. 1, п. 3 ч. 3 ст. 13 [242]), який є представником одного з центральних органів виконавчої влади [285], на них поширюється дія ще двох груп принципів, які закріплені в законах України «Про Національну поліцію» та «Про центральні органи виконавчої влади» [234].

Одна з груп принципів обумовлює діяльність ОДР як правоохоронного органу, а інша – як органу державної влади. До них можна додати і КПК України, яким ОДР поліції встановлені засади діяльності кримінального провадження надано статус та повноваження у сфері розслідування кримінальних правопорушень (ст. 7 та 38 [283]). Відмінність цих принципів полягає в обов'язку підслідності та організаційному підпорядкуванні.

Саме з цих підстав конкретизуємо такі групи принципів, закріплених у різних законах в залежності від діяльності ОДР поліції, на яку поширюються: принципи діяльності профільного правоохоронного органу (верховенство права,

дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість та прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервність); принципи діяльності поліції, як центрального органу виконавчої влади (верховенства права, забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина, безперервності, законності, забезпечення єдності державної політики, відкритості та прозорості, відповідальності, єдиноначальності); загальні засади кримінального провадження у сфері розслідування злочинів (верховенство права, законність, рівність перед законом і судом, повага до людської гідності, забезпечення права на свободу та особисту недоторканність, недоторканність житла чи іншого володіння особи, таємниця спілкування, невтручання у приватне життя, недоторканність права власності, презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини, свобода від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї, заборона двічі притягувати до кримінальної відповідальності за одне і те саме правопорушення, забезпечення права на захист, доступ до правосуддя та обов'язковість судових рішень, змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості, безпосередність дослідження показань, речей і документів, забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності, публічність, диспозитивність, гласність і відкритість судового провадження та його повне фіксування технічними засобами, розумність строків, мова, якою здійснюється кримінальне провадження) [286].

За сферами державного управління можна навести ще й принципи в інших сферах державного управління, але з огляду на вимоги до обсягу дослідження, ми обмежимось лише названими;

3) встановлюють принципи проходження служби. На проходження служби в ОДР поліції за встановлених чинним законодавством умов поширено дію принципів, які встановлені законами України «Про державну службу», «Про очищення влади», «Про Дисциплінарний статут ОВС України» тощо. Так, дія принципів Закону України «Про державну службу», а саме верховенства права, законності, професіоналізму, патріотизму тощо поширена на державних

службовців ОДР поліції;

4) встановлюють принципи діяльності ОДР поліції системи МВС України. В даному випадку ми не будемо повторювати перелік принципів цієї групи, встановлений наказом МВС України від 06.07.2017 № 570, адже розмову про них вели у підрозділі 2.1, а застосуємо компаративістський підхід. Порівняння з вже нечинним наказом МВС України про ОДР [77] показало незмінність принципів діяльності ОДР з 2012 року, за виключенням виправлення 2017 року «забезпечені» на «забезпечення» в принципі забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності. Такий стан справ вважаємо анахронізмом тому, що ОДР сформовані на різних законодавчих ідеях. ОДР в складі поліції апоріорі служить шляхом забезпечення, а не захищає, як міліція.

Крім того, аналіз загальних засад кримінального провадження, закріплених в КПК України, та чинних принципів діяльності ОДР, виявив формальну їх схожість на 90%. Відсутність тлумачення цих принципів у підзаконному нормативно-правовому акті не дає нам підстав казати про тотожність їх змісту, а тому порівняти їх зміст не можемо, що не стосується назв принципів. Відмінність у назвах хіба, що в десятці технічних правок та відсутності деяких засад в переліку принципів, наприклад, засад доступу до правосуддя та обов'язковості судових рішень або гласності і відкритості судового провадження та його повне фіксування технічними засобами чи розумність строків тощо. З цим важко погодитись, адже МВС України використало виключно перелік засад кримінального провадження для принципів діяльності ОДР, лишивши поза увагою принципи інших сфер управління. При цьому зміст положень, затверджених цим наказом, не поодинокі чи навіть системно регламентує питання, що лежать поза предметом кримінально-процесуальної науки та цієї ж галузі законодавства, чи комплексно зі складовими цього предмету. Наприклад, розділ IV «Порядок призначення слідчих та керівників слідчих підрозділів на посаду, звільнення їх з посади» або розділ IV «Організація роботи слідчих відділів (відділень) територіальних підрозділів поліції» [89].

Подібне не можна сказати про попередні накази МВС України у цій галузі,

що мають більше співвідношення принципів не з КПК, а, наприклад, зі ст. 3 «Принципи діяльності міліції» нечинного Закону України «Про міліцію». Так, наказ МВС України від 15.06.2011 № 336 «Про проведення експерименту щодо апробації вертикальної системи підпорядкування слідчих підрозділів ОВС України» містив норми про те, що діяльність органів досудового слідства здійснюється відповідно до принципів поваги прав і свобод людини, законності, справедливості, гуманізму, презумпції невинуватості і т.д. Вважаємо, що варто передбачити принципи організації діяльності (п. «б» Додатку М);

5) встановлюють принципи діяльності ОДР поліції в окремих напрямках, як-то:

а) реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події, а також оперативне інформування про них. Чинним законодавством визначено, що принципами діяльності ОВС щодо реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події є оперативність, законність, ввічливість та поважливе ставлення до громадян (п. 1.4 Інструкції з організації реагування [80]). На жаль, подібного не встановлено для оперативного інформування, але зі змісту відповідної інструкції можна сформулювати такі принципи. Наприклад, строк інформування обчислюється з моменту надходження до ОВС первинних відомостей (повідомлення телефоном, усної чи письмової заяви, матеріалів з інших правоохоронних органів тощо) про виникнення ситуації чи події, які визначені Переліком кримінальних правопорушень, інших правопорушень, надзвичайних ситуацій та інших подій, інформація про які подається галузевим службами, у т.ч. ОДР поліції, до МВС України, головних управлінь, управлінь МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, Головного управління внутрішніх військ МВС України (п. 1.2 Інструкції про оперативне інформування [80]). Така норма закріплює ідею вчасного та обґрунтованого чи навіть єдиного підґрунтя інформування. Без дотримання строків та переліку випадків інформування з цієї ідеї нанівець зводиться доцільність інформування взагалі. Тому є принциповими вчасність та обґрунтованість;

б) користування електронними базами даних та іншими ІТ-ресурсами; ОДР поліції використовують в управлінській діяльності різні інформаційні технології, системи та ресурси. Наприклад, систему електронної пошти МВС України [287], єдину цифрову відомчу телекомунікаційну мережу [288], ІПС МВС України [289] та подібні системи інших органів виконавчої влади. А ЄРДР, яким розпоряджається ГПУ, ІПС «Доручення» (МВС України), Реєстр речових прав на нерухоме майно (МЮ України) – це далеко не остаточний перелік електронних баз даних, доступ до яких надано ОДР поліції в особі їх співробітників. Діяльність ОДР в цьому повинна ґрунтуватись на принципах, встановлених відповідними нормативно-правовими актами. Таким принципом може бути територіальний принцип внесення в порядку внесення відомостей до ЄРДР (п. 5 підрозділу 2 розділу І [290]). На жаль, у даному положенні це єдиний приклад прямого закріплення принципу, хоча І розділ цього положення хоча має назву «Основні засади ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань». Аналіз змісту даного розділу дозволяє опосередковано говорити про те, що встановлені загальні засади, засади порядку та строків внесення, а також надання відомостей, які на справі не мають звичного формулювання з одного слова або декількох словосполучень про правову основу.

Серед інформаційних технологій можна виділити в організації діяльності сайти. Такі сайти в МВС України створені для системи електронна пошта, ряду галузевих та територіальних підрозділів НПУ. Одним з них є сайт Головного слідчого Управління (далі – ГСУ) НПУ, який функціонує в інтрамережі за адресою: <http://10.0.70.254>. Мета функціонування сайту ГСУ НПУ — оперативне роз'яснення та доведення особовому складу відомостей про застосування органами досудового розслідування окремих положень кримінального процесуального законодавства, змін до нормативно-правової бази, методичних рекомендацій, вказівок, доручень, а також матеріалів, які отримані від міжнародних партнерів та під час семінарів і тренінгів. Якщо ідентифікувати використання подібних сайтів за міжнародними стандартами, то за класифікацією ООН їх можна віднести до електронного врядування E-Administration або до

внутрішньо-організаційних зв'язків, які включають в себе: розвиток політики; організацію діяльності; менеджмент завдань [291, с. 3].

Розробку та впровадження сайту ГСУ НПУ розпочато наприкінці 2012 року та пов'язано з підвищенням організаційної і методичної ролі в управлінні підрозділами слідства на фоні реформи КПК України. Для цього на сайті було розміщено та поновлювано такі розділи: сторінка користувача, робота, законодавство, навчання, бібліотека, зв'язок, мультимедіа та духовність. Розділи мають свої підрозділи. Так, при переході на посилання «робота» можна відшукати інформацію про доповіді та наради, вказівки та листи, аналіз та показники роботи, слідчі помилки тощо. Впровадження сайту сприяло підвищенню організаційно-методичного рівня структурних підрозділів слідства, активізувало доведення інформації до особового складу (спростило оперативність доступу) та дозволило ідентифікувати та вивчати користувачів, у т.ч. їх інтереси. Наприклад, популярність теми «Реформування ОВС» у розділі форуму «Різне», який у квітні 2017 року містив 1756 обговорень, вказує на найбільше переймання цим питанням користувачів. Проте були періоди низького відвідування даного сайту. Так, за результатами проведеного аналізу щодо кількості відвідувань сайту ГСУ НПУ, працівниками слідчих підрозділів головних управлінь НПУ встановлено, що середній показник відвідування сайту одним слідчим на місяць у Дніпропетровській області становив 3 рази, Київській та Сумській областях – по 4, Харківській, Хмельницькій областях та м. Києві – по 5, Львівській – 9, Одеській – 9, Миколаївській – 10. За оцінкою керівництва ГСУ НПУ, це вкрай низький показник [292]. Також на сайті ГСУ НПУ є можливості доступу через посилання до ЄРДР або ftp-ресурсів. В першому випадку це звільняє слідчого від встановлення додаткового автоматизованого робочого місця із доступом до мережі Інтернет, а в останньому – дозволяє швидко обмінюватись у локальній мережі медіа-файлами та документами. Форум, розташований на даному сайті, дозволив обговорювати не тільки проблеми, що турбують слідчих, але й вивчати програмні продукти, у т.ч. відеозв'язок, бази даних та автоматизоване робоче місце слідчого.

На жаль, поза увагою вчених залишається нормативно-правова складова режиму використання зазначеного сайту, який регламентовано на нормативному рівні. Вбачається, що на основі вже наявного досвіду практичного використання та нормативного регулювання створення інформаційних систем в МВС України доцільно виробити пропозицію з правового регулювання користування сайтом ГСУ НПУ, що відповідає офіційній концепції е-урядування в Україні (п. «б» Додатку М);

в) взаємодія з розслідування кримінальних правопорушень між службами поліції та МВС України та іншими органами державної влади чи порядок зносин у даному напрямку з іноземними правоохоронними органами чи міжнародними правоохоронними організаціями. Так, основними принципами взаємодії ОДР поліції з іншими органами та підрозділами поліції в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні є: швидке, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень; самостійність слідчого в процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється; оптимальне використання наявних можливостей ОДР та оперативних підрозділів поліції у запобіганні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень; дотримання загальних засад кримінального провадження; забезпечення нерозголошення даних досудового розслідування (п. 3 р. І Інструкції [284]).

Як бачимо, на відміну від принципів, закріплених у наказах МВС України від 09.08.2012 № 686 та 06.07.2017 № 570, дотримання загальних засад кримінального провадження визнано принципом, який несе імперативний характер, а не продубльований вслід за КПК України. До того ж принцип оптимального використання наявних можливостей ОДР та оперативних підрозділів поліції у запобіганні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень несе міжгалузевий характер.

Доцільно зазначити, що у випадку з діяльністю, пов'язаною з єдиним обліком в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, використання правоохоронними органами

можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, взаємодії між ОВС, закладами охорони здоров'я та прокуратури України при встановленні факту смерті людини, порядком залучення працівників ОДР поліції та Експертної служби МВС України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події, порядком спільних дій поліції, ДСНС та Експертної служби МВС України під час огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень та інших подій, пов'язаних з пожежами, про порядок застосування електронних засобів контролю тощо. є такі порядки, що не мають принципів. Хоча в кожному з цих наказів є норми права, на підставі яких діє ОДР.

Так, Інструкція [171] включає мінімум три диспозитивні норми права з обов'язком реєстрації, без дотримання якого реєстрація принципово не відбудеться, а саме: прийняття заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події незалежно від місця і часу їх учинення, повноти отриманих даних, особи заявника здійснюється цілодобово і невідкладно тим органом поліції або слідчим, або іншою посадовою особою органу поліції, якою самостійно виявлено з будь-якого джерела обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення (п. 1 Інструкції); посадова особа органу поліції в разі перебування поза межами органу, в якому вона призначена, на території України в разі звернення до неї громадян або службових осіб із заявою чи повідомленням про події, які загрожують особистій чи громадській безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких зобов'язана вжити заходів щодо ... і повідомити про це найближчий орган поліції (п. 4 Інструкції); посадова особа органу поліції при виявленні чи отриманні інформації про вчинене кримінальне правопорушення та іншу подію негайно повідомляє про це чергову частину органу поліції (п. 5 Інструкції).

Не лише нормативно-правова сфера має принципи, але й нормативна. Проте нормативна сфера, як і нормативно-правова, іноді не містить принципів. Наприклад, у напрямку навантаження у справах – нормативна регламентація відомчої слідчої звітності, ІПС системи ОВС України тощо.

Крім того, слід розглянути й інший підхід до законодавчої класифікації принципів, наприклад залежно від характеру норми права або нормативно-правового акту можна виділяти матеріальні та процесуальні принципи. Також можна виділяти принципи за адресатом колу суб'єктів – індивідуальним чи колективним суб'єктам тощо.

На завершення розгляду питання нормативно-правового регулювання слід зазначити, що також значний потенціал для розбудови правових норм міститься в міжнародних нормах права та стандартах, про що йтиметься у третьому розділі, а також у закріпленні суспільних відносин у сфері ІТ-технологій. До того ж характерним для нормативно-правового регулювання є закріплення матеріальних норма права на рівні законів, а процесуальних – на рівні підзаконних нормативно-правових актів.

Цікавими є пропозиції в законопроектах, у т.ч. щодо принципів діяльності ОДР, які виглядають таким чином. У грудні 1991 року ГПУ було підготовлено законопроект «Про слідчий комітет України», який був розроблений у зв'язку з обговоренням на ХІХ Всесоюзній партійній конференції СРСР питання про судово-правову реформу та проблеми реорганізації слідчого апарату і визначення його місця в системі органів державної влади. На той час видавалось за доцільне вивести слідство з підвідомчого контролю та створити у складі МВС окрему структуру поза підпорядкуванням ОВС. Все закінчилось обговоренням в ЗМІ, теоретичними дискусіями та вивченням результатів експерименту МВС СРСР із створення самостійних слідчих підрозділів (1987-1990 рр).

1996 року МВС України розробило власний законопроект «Про організації і досудового слідства», якому передувало визначення такої необхідності на концептуальному рівні розвитку МВС [294], зокрема прогалиною у законодавстві визначення статусу слідчого, на що зверталась увага Радою Європи. Однак проект визнали передчасним з огляду на вірогідність прийняття нового КПК та несформування відповідно до вимог розділу XV Конституції України системи досудового слідства.

У 1997 р. Президент України на підставі необхідності зміцнення

національної безпеки держави, забезпечення належного захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, посилення боротьби зі злочинністю, особливо з її організованими формами, відповідно до пунктів 1 і 15 ст. 106 Конституції України підписав Указ від 24.04.1997 №371/97 «Про Національне бюро розслідувань». У тексті даного Указу не передбачались принципи діяльності бюро, розробка яких доручалась у контексті видання положення уряду. За цим документом НБР України формується на чолі із Директором, якого призначає на посаду Президент України за поданням Прем'єр-міністра України, з числа працівників існуючих оперативних і слідчих підрозділів правоохоронних органів, військовослужбовців тощо. Мав би утворитись самостійний слідчий підрозділ поза правоохоронними органами [56], але частина положень зазначеного Указу про нього визнана не конституційними оскільки виданий з перевищенням повноважень Президента України і не відповідає Конституції України, оскільки організація і діяльність таких формувань визначаються відповідно до статті 92 Конституції України виключно законами України [295].

У 1998 р. від Президента України з урахуванням вищевказаної позиції КСУ до ВРУ надійшов проект закону від 26.11.1998 № 2266 «Про Національне бюро розслідувань України», у якому визначились правові засади організації та діяльності бюро, структура, компетенція і функції, та підпорядкування Президенту України. На думку автора проекту, бюро повинно було мати статус центрального органу виконавчої влади, який забезпечує ведення боротьби з організованою злочинністю, корупцією та іншими злочинами, що становлять підвищену суспільну небезпеку, створюють загрозу конституційним правам і свободам людини та громадянина, життєво важливим інтересам держави [296]. Одним із головних завдань, яке висувалось перед бюро, було проведення відповідно до законодавства України оперативно-розшукових заходів та досудового слідства у підслідних йому кримінальних справах. Система цього органу передбачала два рівні (центральный апарат та регіональні бюро).

У 1999 р. наступний законопроект [297] по суті питань підслідності майже не відрізнявся від попереднього, але змінений більше п'яти разів протягом

наступних трьох років. Спочатку передбачалось визначення суті НБР України, як дещо не типового державного органу або вищого правоохоронного органу спеціального призначення, завданнями якого мали б стати оперативно-розшукові заходи та досудове слідство у підслідних йому кримінальних справах. На відміну від попереднього проекту його систему складали б Головне управління, регіональні та міжрегіональні бюро. Вже наприкінці 2001 року зазначене бюро ідентифікувалось авторами як орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, на який покладається розслідування складних кримінальних справ, боротьба з корупцією та організованою злочинністю [298]. Цей проект також доповнювався дисциплінарними нормами права.

У 2002 р. проект закону від 17.06.2002 № 1230 «Про працівників органів досудового слідства та їх соціальний захист», автором якого був народний депутат України Ківалов С.В., мав також пропрезидентський характер та за масштабністю стосувався усієї системи органів досудового слідства. Проектом визначалось правове та соціальне становище слідчих працівників органів прокуратури, внутрішніх справ, податкової міліції та СБУ, а його метою було забезпечення належних умов для провадження ними досудового слідства, неухильного дотримання Конституції і законів України, захисту прав і свобод громадян [299]. Окремі розділи присвячувались призначенню на посади і звільненню з посад, гарантіям процесуальної діяльності, заохоченню та відповідальності, а також матеріальному забезпеченню та соціальному захисту.

2003 року проектом закону від 08.09.2003 № 4125 «Про статус та процесуальні і соціальні гарантії слідчих України» [300] закріплювалась процесуальна самостійність слідчого, визначились його права і обов'язки, розмежовувались функції органів розслідування і органів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність як у процесуальному, так і організаційному плані тощо. За баченням його авторів мала утворитись єдина система органів досудового слідства з рівноправним статусом слідчих у складі різних відомств, в чому їм допоміг би позитивний досвід країн близького зарубіжжя – Російської Федерації, Білорусі та Вірменії, у яких уже багато років функціонують слідчі

апарати з вертикальною підпорядкованістю. Автори не розділяли з наявними пропозиціями щодо об'єднання органів досудового слідства всіх відомств під началом Комітету досудового слідства, який би входив до системи органів судової влади і таким чином виводився б із підпорядкування виконавчої влади. На їх думку, мав би утворитись спеціальний позавідомчий орган.

Того ж року до ВРУ надійшов законопроект від 18.11.2003 № 4387 «Про Національне бюро розслідувань України» [301], головною метою якого стало створення позавідомчого органу з посилення боротьби з корупцією і організованою злочинністю в країні, зосередження в ньому досвідчених фахівців, формування незалежності в їх роботі як однієї зі складових адміністративно-правової реформи. Його відрізняло від аналогів те, що там були викладені визначення корупції, а також статус, правові засади, принципи організації та діяльності НБР, його завдання, повноваження і функції, питання керівництва, кадрової політики, механізм взаємодії з правоохоронними та іншими державними органами України, органами місцевого самоврядування, установами та організаціями, а також міжнародного співробітництва у сфері боротьби з корупцією і організованою злочинністю. Національне бюро пропонувалось створити на основі органів прокуратури, МВС та СБУ. Бюро виступало централізованою системою структурних підрозділів (центральна та обласна ланки, ланки у м. Києві та Севастополі), кадровий вплив на яку мала ВРУ і Президент України.

2004 року КМУ направив до ВРУ проект закону від 04.03.2004 № 5228 «Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України (щодо надання митним органам права проведення досудового слідства)» [302], в обґрунтування якого поклали досвід роботи митних органів Європи та країн СНД. Його норми передбачали включення в систему органів слідства митних органів з правом проводити досудове слідство в справах про контрабанду, які порушені митними органами.

Слідом за ним ВРУ отримано проект закону від 04.10.2004 № 5372 «Про систему органів досудового слідства», автором якого виступив народний депутат

України В.В. Гаврилюк [303]. Характерним для цього проекту стало наслідування національних традицій зосередження слідчих підрозділів в структурі декількох правоохоронних органів. Проте їх коло за ним обмежувалось прокуратурою, СБУ, МВС та ДПА. Пропонували прийняти єдині норми, які б регламентували порядок фінансового та матеріально-технічного забезпечення органів досудового слідства, принципи та механізми формування штатів слідчих підрозділів (особливо виділено їх пряму залежність від науково обґрунтованих норм навантаження); порядок призначення на посади керівників слідчих апаратів; форми підпорядкування слідчих підрозділів та їх працівників; організацію діяльності органів досудового слідства; контроль за досудовим слідством і нагляд за дотриманням законності органами, що його здійснюють.

У 2005 р. ВРУ розроблено проект закону від 01.11.2005 № 8210 «Про внесення змін та доповнень до деяких законів України (щодо створення служби фінансових розслідувань)» [304], за яким через неефективність діяльності МВС пропонувалось змінити та доповнити деякі закони України, унаслідок чого передбачалося ліквідувати підрозділи по боротьбі з економічними злочинами ОВС та податкової міліції органів державної податкової служби. На їх основі пропонувалось створити службу фінансових розслідувань, розмежувавши компетенцію служби фінансових розслідувань та міліції.

У 2006 р. відповідно до ст. 93 Конституції України народними депутатами винесено на розгляд ВРУ проект закону від 20.04.2006 № 9282 «Про Державну службу фінансових розслідувань» (щодо реформування податкової міліції та підрозділів по боротьбі з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом) [305]. Передбачалося створити на основі податкової міліції та підрозділів по боротьбі з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, Державної податкової служби України ДСФР та запровадити правові основи організації та діяльності її як правоохоронного органу із запобігання, виявлення та досудового розслідування злочинів у сфері господарської діяльності. На думку авторів проекту, це дозволило б зосередити зусилля зосередити в одній структурі.

У 2008 р. ВРУ від народного депутата України Г.Г. Москаля одержано в

порядку законодавчої ініціативи проект закону від 11.02.2008 № 2037 «Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів України (щодо впорядкування органів досудового слідства)» [306]. Мета проекту – приведення законодавства до вимог Конституції України та необхідність закріплення правових засад і принципів діяльності органів досудового слідства. Пропонувалась система органів, які матимуть повноваження здійснювати досудове слідство в Україні (СБУ, МВС, військова служба правопорядку у Збройних силах України та ДПА), без прокуратури.

Того ж року законодавцем отримано ще один подібний проект, за яким доцільно ліквідувати антиконституційну функцію прокуратури зі здійснення досудового слідства, передавши органам внутрішніх справ повноваження з розслідування кримінальних справ, які на даний час підслідні слідчим прокуратури [307].

У 2009 р. законопроект від 26.06.2009 № 4734 «Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів України (щодо органів досудового слідства)» повторив основні положення двох попередніх, головною метою якого було виключити всі положення про слідчих прокуратури [308].

У 2010 р. підготовлено законопроект від 02.03.2010 № 5031 «Про Національну службу протидії корупції» [309], який вже 2011 року після доопрацювання передбачав правові основи організації та діяльності цієї служби. У баченні авторів проекту вона є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, що пояснюється особливим порядком створення (на підставі закону), спеціальним порядком відбору керівника (за результатами відкритого конкурсу) та найму окремих працівників (на підставі відкритого конкурсного відбору), спеціальними механізмами контролю та її підзвітності тощо. Систему служби складала: Головне управління та 11 регіональних управлінь (у т.ч. окремі управління для міста Києва та Київської області), а також навчальний заклад для підвищення кваліфікації працівників служби. Структура служби нагадує сучасне НАБУ завдяки аналогічним підрозділам, наприклад підрозділи швидкого реагування чи внутрішнього контролю. На відміну від

попередніх подібних проектів вплив на його формування мали ряд державних інституцій: Президент України, ВРУ, міністр юстиції України, Генеральний прокурор України чи його заступник, Уповноважений ВРУ з питань прав людини, дві особи від з'їзду представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ.

2013 рік відзначився законопроектом, який стосувався ДБР [310]. За його нормами це бюро виступало як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, наділений правоохоронною функцією. Автори не передбачали, на відміну від своїх попередників, утворення бюро на основі існуючих спеціальних підрозділів, зокрема МВС і СБУ, які не стали перешкодою на шляху поширення корупції у вищих ешелонах влади, а тому намагались запропонувати модель Польщі, Литви, Латвії, Гонконгу, Сінгапуру, Індії та ін. Система бюро мала два рівні (центральный апарат та шість міжрегіональних філій). Основними функціями могли стати: провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, вчинені вищими посадовими особами держави а також суддями і прокурорами; оперативно-розшукова діяльність; дізнання у справах про корупційні кримінальні проступки, вчинені відповідними суб'єктами; досудове розслідування кримінальних корупційних правопорушень і кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, вчинених вищими посадовими особами держави, суддями і прокурорами, а також злочинів катування і пов'язаних з ними злочинів, вчинених працівниками правоохоронних органів. Питання діяльності у КМУ представляв би Прем'єр-міністр України.

Також КМУ того ж року розробив законопроект «Про Службу фінансових розслідувань України (фінансову поліцію)» [311], який визначав правові основи організації та діяльності СФР України (фінансової поліції), її завдання та повноваження, у т.ч. із застосування зброї та проходження служби, правового та соціального захисту. На думку його авторів, дана служба є державним правоохоронним органом зі спеціальним статусом. До її структури входять оперативні підрозділи по боротьбі з правопорушеннями у сфері фінансової

діяльності, слідчі підрозділи, оперативно-технічні, інформаційно-аналітичні, експертні, ревізорські та інші підрозділи, необхідні для виконання покладених на СФР завдань. СФР України та її підрозділи представлені на центральному та адміністративно-територіальному рівні аж до районів. Її діяльність спрямовується та координується Президентом України.

Протягом 2014 року можна відзначити ряд законопроектів, які умовно слід поділити на ті, що стосувались антикорупційних органів досудового розслідування, та ті, що стосувались системи досудового розслідування.

У першому випадку два законопроекти про Національне бюро антикорупційних розслідувань [312; 313] нагадують вищезгаданий проект закону від 02.03.2010 № 5031. За новими законопроектами зазначене бюро пропонувалося утворити як центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом, але з різницею, наприклад, у формуванні керівників та підслідності. Такий статус пояснюється особливим порядком створення (на підставі закону), спеціальним порядком відбору керівника (за результатами відкритого конкурсу) та найму окремих працівників (на підставі відкритого конкурсного відбору), спеціальними механізмами контролю та підзвітності тощо. Кадровий вплив на формування його керівництва мали Президент України, ВРУ, Міністр юстиції та Генеральний прокурор України. До його функцій не входило справи про адміністративні правопорушення. Систему бюро склали центральний апарат та 7 територіальних (міжрегіональних) управлінь. До структури входили оперативно-розшукові, слідчі та оперативно-технічні підрозділи, інформаційно-аналітичні підрозділи, підрозділи розшуку, арешту майна та розпорядження арештованим майном, підрозділи швидкого реагування, захисту учасників кримінального судочинства та забезпечення безпеки працівників, внутрішнього контролю, міжнародної співпраці та представництва інтересів в іноземних органах, зв'язків з громадськістю, підготовки та підвищення кваліфікації персоналу, доступу до публічної інформації та інформування про діяльність НАБУ, внутрішнього аудиту, експертні та інші підрозділи.

Проект закону від 02.12.2014 № 1187 «Про систему досудового слідства

України та статус слідчих», підготовлений групою народних депутатів на чолі з А.Б. Аваковим [314], мав більший масштаб реформування. В обґрунтування необхідності його прийняття покладалась відсутність визначення статусу слідчих (зважаючи на їх різну відомчу належність), що не гарантувало їх процесуальну самостійність, негативно впливало на забезпечення ефективного захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження. Пропонувалось прийняти єдиний, базовий для слідчих всіх відомств закон, у якому визначити однаковий для всіх слідчих статус, а також гарантії їх незалежності, процесуальної діяльності з урахуванням особливостей проходження служби в кожному відомстві. Згідно із основними положеннями цього проекту система досудового слідства в Україні мала відповідати Конституції України. Їх систему складали б: органи досудового розслідування СБУ; МВС; ДФС України; НАБУ; ДБР України (яке утворюється на базі слідчих підрозділів органів прокуратури). У проекті детально визначались права та обов'язки слідчих, які не дублювали положення відповідних норм КПК. Наприклад, було визначено вимоги, що висуваються до слідчого з урахуванням особливостей проходження служби у відомствах, порядок їх призначення і звільнення з посад, виходячи з вимог інших законодавчих актів (зокрема, щодо звільнення з посади у зв'язку з досягненням граничного віку перебування на військовій чи іншій службі, закінченням строку контракту, через сімейні обставини тощо). У законопроекті також передбачався державний захист слідчих та членів їх сімей, порядок забезпечення житлом, матеріальне забезпечення слідчих, їх соціальний захист.

Вже наприкінці 2014 року світ побачили два менш глобальні законопроекти [315; 316], нормами яких зменшувався вплив процесуального керівництва з боку прокуратури та запроваджувалось здійснення досудового розслідування у формі дізнання працівниками оперативних служб та дільничними інспекторами міліції відповідно.

Крім того, КМУ підготував законопроекти від: 02.06.2014 «Про основи запобігання та боротьби з економічними правопорушеннями і здійснення фінансового контролю» [317], за яким мав би утворитись підзвітний ВРУ та

підконтрольний КМУ центральний орган виконавчої влади у сфері охорони економічної безпеки держави з повноваженнями щодо здійснення досудового розслідування та оперативно-розшукових заходів. Його систему утворювали: апарат, територіальні органи, спеціальні підрозділи, навчальні та науково-дослідні заклади, заклади охорони здоров'я та заклади відпочинку, державні підприємства; 08.08.2014 № 4449а «Про основи запобігання та боротьби з економічними правопорушеннями» [318]. Пропонувалось створити на базі підрозділів податкової міліції та боротьби з відмивання доходів одержаних злочинним шляхом, ДФСУ України, Державної фінансової інспекції України, підрозділів МВС та СБУ, які протидіють злочинам у сфері економіки, центральний орган виконавчої влади, консолідуючи в ньому функції з розслідування злочинів в економічній сфері.

У 2015 р. законопроект від 12.02.2015 № 2114 «Про Державне бюро розслідувань» [319] на виконання вимог перехідних положень Конституції України та Прикінцевих і перехідних положень КПК України з метою формування системи досудового слідства та у межах реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів передбачав утворення органу (чи органів або осіб), який спеціалізується на боротьбі з корупцією за допомогою правоохоронних заходів – ДБР. Законопроект містив також правові інститути, які регламентують суспільні відносини, пов'язані з порядком взаємодії, засадами державного захисту службовців, їх грошового забезпечення та оплатою праці, контролем та прозорістю діяльності тощо. Він лишався прийнятим за основу, зазнав протягом 2015-2017 років ще ряд змін щодо вирішення комплексу правових, структурно-організаційних, процедурних, кадрових питань, пов'язаних із початком роботи ДБР. Врешті, його було введено в дію. У ст. 2 даного Закону визначено правові засади діяльності ДБР, у ст. 3 – основні засади організації та діяльності ДБР. Наприклад, ДБР організовується і діє на засадах верховенства права, відповідно до якого людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності

держави.

Законопроектом від 12.05.2015 № 2804 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання органам ВСП у ЗСУ повноважень на здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень та здійснення оперативно-розшукової діяльності» [320] пропонувалось запозичити міжнародний досвід із забезпечення правопорядку в арміях найбільш розвинутих країн Європи та світу, а також пострадянських країн. На думку авторів проекту, розподіл правоохоронних завдань та функцій між правоохоронними органами з цивільним та військовим статусом, з підпорядкуванням останніх міністру оборони унеможлиблює зайняття одним з них монопольної позиції, усуває корупційні ризики.

23.09.2015 КМУ на сайті ДФС оприлюднив проекту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України у зв'язку з проведенням реформи» (щодо податкової міліції) [321], який розроблено з метою реформування підрозділів податкової міліції, зміни їх функціональних повноважень, забезпечення реалізації рекомендацій міжнародних інституцій щодо удосконалення роботи органів ДФС. Серед основних завдань служби лишалось запобігання кримінальним та іншим правопорушенням у сфері оподаткування, митній та бюджетній сферах, їх розкриття, розслідування; запобігання та протидія контрабанді; боротьба з порушеннями митних правил на всій митній території України; провадження у справах про адміністративні правопорушення.

У порядку законодавчої ініціативи до ВРУ зареєстровано проект закону від 15.03.2016 № 4228 «Про Фінансову поліцію», за яким для розділення сервісної та правоохоронної функцій фіскальної служби ліквідувалась податкова міліція, оптимізувалась структура та чисельність органів, які ведуть боротьбу зі злочинами у сфері фінансів, усувалось дублювання їх функцій та створювалась Фінансова поліція. На цей державний правоохоронний орган покладался обов'язок забезпечення запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття злочинів у сфері формування та використання фінансових ресурсів

держави, економічної безпеки [322]. Ним передбачались підінститути, які встановлювали повноваження та інші аспекти діяльності; правовий, соціальний захист; контроль за діяльністю та відповідальність. Систему Фінансової поліції складала центральний апарат та не менше семи територіальних управлінь.

У першому кварталі 2017 року уряд схвалив законопроект від 22.03.2017 «Про Державну службу фінансових розслідувань», який визначав правові основи її організації та діяльності, завдання та повноваження. Пропонувалось утворити службу на базі податкової міліції та підрозділів боротьби з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, Державної податкової служби в Україні. Службі надавався статус центрального правоохоронного органу виконавчої влади зі спеціальним статусом. Вона складалася із підрозділів по боротьбі з правопорушеннями у сфері господарської діяльності, слідчих підрозділів і підрозділів по боротьбі з корупцією та власної безпеки. Систему становив центральний апарат та не менше семи територіальних управлінь [323].

На завершення маємо навести законопроекти, які стосуються приватної детективної діяльності, яких ВРУ зареєструвала з 2000 року більше 9 варіантів. Усі вони визначають загальні правові засади організації приватної детективної або розшукової діяльності в Україні як шляхи забезпечення конституційних гарантій людини та громадянина та захист нею своїх законних прав та інтересів.

Останній проект про приватну детективну (розшукову) діяльність закріпив можливість участі приватних детективів у кримінальному провадженні, а також принципи. Наприклад, детективна діяльність ґрунтується на верховенстві права, законності, дотриманні прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, збереженні професійної таємниці, конфіденційності тощо [324].

Таким чином, за роки незалежності Україна наслідувала тенденцію розбудови радянської системи ОДР, яка полягала у міжвідомчій розпорошеності. Виникнення, реформування або ліквідація слідчих органів різних відомств пов'язувались із соціально-політичними процесами (загостренням криміногенного стану, руйнуванням професійного ядра слідчих, окупацією, анексією тощо), у т.ч. векторами розвитку в бік ЄС чи СНД, а також необхідністю

дотримання положень Конституції України чи концепцій адміністративно-правової реформи або реформи кримінальної юстиції. Законодавець та органи державного управління не завжди розрізняють принципи державного управління, як самим органом, так і профільною галуззю.

Майбутні принципи мають бути узгоджені з тим, що готуються законопроекти про кримінальні проступки, наприклад поліцією [325], а також про приватну детективну (розшукову) діяльність [326], що неодмінно буде потребувати закладення в основу управління цією сферою відповідних засад.

У жодному законопроекті не вирішено питання превенції ОДР, антикризового управління, у т.ч. при ліквідації військової прокуратури, досвід ЄС щодо євроофіцерів, а також технології розвитку ІПС у частині ЕЦП тощо. До 2014 року інституалізація управління ОДР постійно відтворювала ситуацію, за якої владні дії вичерпувалися в силу обмежень, заданих політичними інститутами (обмеження термінів перебування Президента при владі та конкурентні вибори), в результаті чого конфлікти еліт завершувалися новими інституційними компромісами на основі гальмувань усіх перетворень.

Висновки до розділу 2

Адміністративно-правове регулювання засад діяльності ОДР поліції – це різновид адміністративно-правового регулювання, що характеризується сукупністю адміністративно-правових формально визначених та імперативних правил – матеріальних і процесуальних засад поведінки, встановлених чи санкціонованих державою, які закріплюють міру справедливості та свободи згідно з індивідуальними чи публічними інтересами населення держави, забезпечуються державним впливом, впорядковують публічні, у т.ч. службові відносини, які виникають під час діяльності цих органів у сфері розкриття кримінальних правопорушень та управління ними. Характеристика правового феномену адміністративно-правового регулювання засад діяльності ОДР поліції

передбачає декілька можливих складових – категоріальної, нормативної, інституційної та інструментально-технологічної.

Правове регулювання засад діяльності ОДР поліції представлено значною кількістю нормативно-правових актів, які встановлюють конституційні та міжнародні підвалини управління, принципи діяльності у сфері державного управління державним органом та в окремих напрямках. Законодавець та органи державного управління різним ступенем ясності розрізняють принципи державного управління як самим органом, так і профільною галуззю.

За роки незалежності Україна у законодавстві наслідувала тенденцію розбудови радянської системи ОДР, яка полягала у міжвідомчій розпорошеності. Виникнення, реформування або ліквідація ОДР різних відомств пов'язувались із соціально-політичними процесами (загостренням криміногенного стану, руйнуванням професійного ядра слідчих, окупацією, анексією тощо), у т.ч. векторами розвитку в бік ЄС чи СНД, різних за змістом в орієнтації на підконтрольність суб'єктам законодавчих ініціатив, а також необхідністю дотримання положень Конституції України чи концепцій адміністративно-правової реформи або реформи кримінальної юстиції.

Суттєві риси основоположних засад для діяльності ОДР поліції є такі:

- а) беруть початок з конституційних ідей; відзначаються повторюваністю у галузях права та державного управління; мають універсальний характер; є метою або складовими правових явищ; на їх формування впливають зміни в суспільстві;
- б) інституалізація відбувається у двох напрямках: функціональному (орієнтація на виконання мети створення та функціонування) та історично-процесному (поява та становлення);
- в) мають різний характер класифікації, в основу якої може покладатись різне підґрунтя (конституційні ідеї, управління організацією, специфіка організації розслідування; суто професійна діяльність слідчого; управління персоналом; взаємодія з розслідування злочинів; діяльність органу або його структурного підрозділу чи керівника; розбудова апарату чи робочого місця).

Адміністративно-правові засади діяльності ОДР поліції слід доповнити

засадами у сфері інформаційних технологій, які пропонується розглядати у спеціальній групі таких засад. Зокрема, це ідея штучного інтелекту у сферах розслідування злочинів (проведення заходів з встановлення істини у провадженні) та управління органами досудового розслідування (автоматизація розподілу кримінальних проваджень, блокування доступу до реєстрів, єдина платформа контролю та нагляду, реєстр слідчих) (Додаток К-М).

За нашими підрахунками, якщо нічого на краще не змінювати, то виникає ризик зростання злочинності до 720 тис. кримінальних правопорушень в 2022 році, з них 670 тис. буде обліковано поліцією. Тому прогнозуємо збільшення навантаження на слідчих та втрату якості розслідування.

З урахуванням національних історико-правових традицій, загальноновизнаних міжнародних та конституційних цінностей, стану наукової розробки, законодавчого підходу та реалій економіки має відбуватись пошук нових адміністративно-правових засад, які мають бути орієнтовані на здобутки поліцейського менеджменту, інформаційних технологій, протидії загрозам національній безпеці, глобалізацію, антикризове управління, здоровий глузд та філософію права.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

3.1. Засади діяльності органів досудового розслідування в Україні: порівняльно-правовий аналіз

Загальновідомо, що істина пізнається порівнянням. Без з'ясування сутності юридичного феномена порівняння буде неможливим. У цьому сенсі адміністративно-правові засади діяльності ОДР не є винятком. Компаративістський підхід допоможе встановити, як вони представлені в різних нормативно-правових та нормативних актах, й у такий спосіб утворить умови для вивчення засад діяльності органів досудового розслідування поліції. Для цього розглянемо ОДР ДКВС, СБУ,ДФС, НАБУ та ДБР України.

ОДР ДКВС України. Зазначені органи утворені нещодавно. Вони з кінця 2016 – початку 2017 року є структурними підрозділами МЮ України та його міжрегіональних управлінь з питань виконання кримінальних покарань та пробації, які відповідно до КПК забезпечують досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до їх підслідності. Вони представлені слідчим управлінням та відділами. Примітним є те, що, як і в ОДР поліції, сформовано підрозділ з організації досудового розслідування ДКВС України, на який покладено завдання з досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених у приміщеннях або на території ДКВС України.

Цей вид ОДР, як і поліція, у своїй діяльності керується принципами, що закріплені у профільному законі про службу та підзаконних нормативно-правових актах.

Основними принципами діяльності ДКВС України є: законність; повага та дотримання прав і свобод людини та громадянина; гуманізм; позапартійність; єдиноначальність; колегіальність при розробці важливих рішень; взаємодія з

органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, благодійними і релігійними організаціями; відкритість для демократичного цивільного контролю (ст. 2 [327]).

Правова основа діяльності ОДР ДКВС України – Конституція України, КК, КПК та інші нормативно-правові акти з питань досудового розслідування. При вивченні переліку нормативно-правових актів, що становлять правову основу їх діяльності, звертає на себе одна відмінність, яку не зустріти щодо інших ОДР. Особливість полягає в тому, що в нормотворчому плані прийнято два накази. Стає зрозумілим лише з одного погляду на назву інструкції та положення, який саме юридичний феномен затверджено. Це дає підстави говорити про спробу розмежування адміністративних та кримінально-процесуальних норм права, які регламентують принципи їх діяльності. На нашу думку, така практика є вдалою через уникнення законодавцем зведення різногалузевих норм в один нормативно-правовий акт, а відтак і плутанини. Завдяки такому розмежуванню можна стверджувати про різні галузі законодавства.

Детальніше розглянемо положення наказів або інструкції, про які йдеться. Згідно із Законом України «Про центральні органи виконавчої влади», Положенням про Міністерство юстиції України, затвердженим постановою КМУ від 02.07.2014 № 228, а також з метою вдосконалення діяльності ОДР та належного виконання ними законодавства про кримінальне провадження, прийнято Інструкцію з організації діяльності слідчих підрозділів органу Державної кримінально-виконавчої служби України [328], затверджену наказом МЮ України від 08.02.2017 № 313/5, зареєстровану в МЮ України від 08.02.2017 за № 183/30051 (далі – Інструкція). Вона регламентує загальні положення організації діяльності ОДР, планування, аналітичну, методичну і статистичну роботу ОДР та координацію їх діяльності, організацію роботи слідчого управління та слідчих підрозділів міжрегіональних управлінь.

Загальними принципами, що встановлені цією Інструкцією, є територіально-зональний та/або лінійний принцип діяльності слідчих залежно від оперативної обстановки в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах.

Також встановлено принципи планування, аналітичної, методичної і статистичної роботи ОДР та координації їх діяльності, серед яких можна назвати: планування, поєднання єдиноначальності у вирішенні питань службової діяльності та колегіальності при їх обговоренні, персональної відповідальності кожного працівника за стан справ на дорученій ділянці роботи.

При цьому в Положенні про органи досудового розслідування Державної кримінально-виконавчої служби України, затвердженому Наказом МЮ України від 04.07.2017 № 2166/5, як і в подібному нормативно-правовому акті щодо ОДР поліції, відсутній подібний підхід.

Кожен із цих принципів має логічне продовження у матеріальних або процесуальних нормах для забезпечення їх реалізації. Саме тому в інтерпретації даної інструкції надано тлумачення ключових понять та закріплюються відповідні для їх реалізації повноваження.

Розглянемо декілька прикладів.

Наприклад, відповідно до п. 1 цієї Інструкції організація роботи слідчих підрозділів органу ДКВС України передбачає ефективну участь слідчих у захисті особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охороні прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження шляхом: здійснення розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення; внесення відповідних відомостей про їх вчинення до ЄРДР; проведення всебічного, повного та неупередженого досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених на території або в приміщеннях ДКВС України; вжиття своєчасних заходів для забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальними правопорушеннями.

У розумінні автора Інструкції дано визначення аналітичній роботі, яка передбачає організацію збору даних, їх обробку і узагальнення, комплексне вивчення стану оперативної обстановки, результатів діяльності слідчого підрозділу. Її метою являється визначення головних проблем, що виникають в управлінській діяльності слідчого підрозділу, недоліків і причин їх виникнення, надання практичної та методичної допомоги та зміцнення кадрів. Вона передбачає

розроблення і вжиття заходів, спрямованих на усунення недоліків та вирішення наявних проблем.

Також розглянуто поняття статистичної роботи слідчих підрозділів – як планомірний, науково обґрунтований процес збирання офіційної інформації, який дає кількісну характеристику результатів роботи з розслідування кримінальних правопорушень або тих чи інших процесів, що відбуваються під час її проведення, шляхом реєстрації відповідних показників роботи за спеціальними програмами, розробленими на основі відповідної методології, тобто сукупності науково обґрунтованих способів, правил і методів вивчення процесів, які встановлюють порядок збирання, опрацювання і аналізу інформації [328].

Наступний приклад стосується механізму реалізації принципу планування. Згідно з п. 2 та 3 Інструкції заходи щодо організації слідчої роботи формуються в планах роботи та повинні відповідати вимогам чинного законодавства стосовно завдань і функцій слідчих підрозділів, оперативній обстановці, що склалася, прогнозу її розвитку, бути чітко сформульованими, максимально конкретизованими і реальними для виконання, а також забезпеченими матеріально-технічними, фінансовими і кадровими ресурсами. Обов'язково під час складання планів заходів варто визначати відповідальних виконавців та строки виконання заходів.

На подальший період план повинен розроблятися з урахуванням результатів виконання попереднього плану й інших раніше прийнятих рішень, містити в собі незавершені чи перенесені за строками виконання заходи, визначати пріоритетні цілі та завдання. До планів роботи слідчих підрозділів обов'язково повинні включатися:

- 1) комплексні заходи, спрямовані на своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні правопорушення; забезпечення негайного виїзду на місце подій; покращення взаємодії слідчих підрозділів з іншими правоохоронними органами України при попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень; створення необхідних умов для успішного виконання слідчими покладених на них завдань;

2) конкретні заходи, спрямовані на покращення організації роботи слідчих; розповсюдження і впровадження передового досвіду; підвищення рівня процесуального контролю за діяльністю слідчих; розроблення та вдосконалення тактики і методики досудового розслідування окремих видів кримінальних правопорушень; застосування в практичній діяльності сучасних наукових методів, криміналістичної і організаційної техніки; підвищення кваліфікації слідчих [328].

Звертають на себе увагу норми заборон, які стосуються працівників інших підрозділів ДКВС України. Перша з них стосується заборони втручатися в процесуальну діяльність слідчих, у т.ч. витребувати та перевіряти матеріали кримінальних проваджень, давати вказівки або оцінку прийнятим слідчим процесуальним рішенням, а друга – залучати слідчих до виконання функцій, не пов'язаних з розслідуванням кримінальних правопорушень.

У відповідному наказі МВС передбачено адміністративні повноваження центрального органу слідства, яким є ГСУ, діяльність якого здійснюється згідно із положенням про слідче управління та на основі поточних планів, що формуються на підставі аналізу оперативної обстановки, стану слідчої роботи та з урахуванням вимог ДКВС України з питань її вдосконалення.

Для здійснення належного контролю за роботою слідчих підрозділів міжрегіональних управлінь з питань виконання кримінальних покарань та пробації МЮ слідчим управлінням готуються методичні рекомендації, огляди, аналізи, інформаційні листи, проводяться відповідні перевірки, узагальнюються і розповсюджуються позитивні форми і методи роботи.

Перевірка діяльності слідчих підрозділів та інші заходи контролю поєднуються обов'язково з наданням практичної допомоги.

Слідче управління на підставі результатів роботи з розслідування вчинених кримінальних правопорушень, комплексного аналізу стану злочинності, матеріалів перевірок, інспектувань, рішень слідчого судді, суду, письмових вказівок прокурора, звернень громадян, іншої інформації розробляє і здійснює заходи щодо вдосконалення організації досудового розслідування в кримінальних провадженнях, уживає заходів стосовно усунення в ній негативних тенденцій, а

також забезпечує виконання вимог законодавства України, що регламентує слідчу роботу.

Для забезпечення належного контролю за організацією роботи слідчих підрозділів міжрегіональних управлінь, надання їм практичної та методичної допомоги в досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень в слідчому управлінні утворюється відділ організації досудового розслідування територіальними підрозділами ДКВС. Робота даного відділу має будуватись на засадах обґрунтованості, конкретності і оперативності управлінських рішень, які повинні прийматися на підставі результатів вивчення стану слідчої роботи; своєчасного доведення цих рішень до підлеглих та виконавців; ефективного контролю за їх реалізацією; дотримання колегіальності в підготовці рішень; визначення проблемних питань, що потребують вирішення. Саме тому його основні функції полягають в таких декількох напрямках.

Наприклад, забезпечення контролю за своєчасним внесенням слідчими відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до ЄРДР, повнотою та достовірністю внесених даних, правильністю попередньої правової кваліфікації кримінального правопорушення; дотриманням спеціалізації слідчих; розслідуванням кримінальних проваджень, у яких продовжено процесуальні строки; додержанням строків затримання осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення тощо; або ж з підготовки аналізів, узагальнень, інформаційних листів, інших документів з питань практики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень та застосування норм кримінального процесуального законодавства, організації роботи ОДР; чи організація службової підготовки слідчих тощо.

На рівні міжрегіональних управлінь організація роботи слідчих підрозділів покладена на керівника слідчого підрозділу, які через такий обов'язок стають відповідальними за належну організацію взаємодії слідчих підрозділів з іншими правоохоронними органами при попередженні, виявленні й розслідуванні кримінальних правопорушень.

З цією метою начальнику міжрегіонального управління надається право за

погодженням з керівником слідчого підрозділу: включати слідчих до складу СОГ для виїзду на місце події за заявою або повідомленням про кримінальне правопорушення; створювати СОГ для виявлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.

З метою належної організації діяльності слідчих підрозділів начальник міжрегіонального управління зобов'язаний: при отриманні заяви або повідомлення про кримінальне правопорушення організувати своєчасне направлення на місце події СОГ; забезпечувати належну взаємодію працівників оперативних та інших підрозділів зі слідчими при попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень; здійснювати контроль за невідкладним направленням оперативними підрозділами в установленому КПК та законами України порядку зібраних матеріалів, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена КК, до органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування; здійснювати контроль за своєчасним та якісним виконанням оперативними підрозділами письмових доручень слідчих, даних у кримінальних провадженнях. У разі допущення порушень при їх виконанні самостійно або на підставі пропозицій начальника слідчого підрозділу проводити за такими фактами службові розслідування та вживати заходів реагування до винних службових осіб; не залучати слідчих до виконання функцій, не пов'язаних з розслідуванням кримінальних правопорушень; забезпечувати слідчих службовими приміщеннями, телефонами, засобами оргтехніки, необхідною кількістю бланків процесуальних документів, транспортом для виїзду на місце події та проведення його огляду, інших СРД та НСРД, конвоєм для супроводження, охорони затриманих, підозрюваних.

Начальник слідчого підрозділу, крім повноважень, визначених кримінальним процесуальним законодавством, несе адміністративно-управлінські обов'язки. Так, він зобов'язаний здійснювати належний розгляд заяв і скарг громадян, готувати за ними мотивовані висновки, проводити співбесіди із заявниками, уживати заходів щодо об'єктивного досудового розслідування

кримінальних проваджень, інформувати заявників про результати перевірки їх звернень у встановленому чинним законодавством порядку; щодня ознайомлюватися з оперативною обстановкою, яка склалася за добу, станом досудового розслідування в кримінальних провадженнях; контролювати своєчасність проведення в них СРД та НСРД, виконання слідчими письмових доручень та вказівок прокурора, а також оперативними підрозділами письмових доручень слідчих; при надходженні до слідчого підрозділу матеріалів, зібраних оперативними підрозділами, перевіряти наявність зафіксованих фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена КК; вести облік кримінальних проваджень, закритих за відсутності події кримінального правопорушення, відсутності в діянні складу кримінального правопорушення тощо. Особисто вивчати такі провадження з метою встановлення обґрунтованості та законності прийняття слідчим рішень про їх закриття; забезпечувати дотримання спеціалізації слідчих при розслідуванні кримінальних правопорушень, скоєних проти життя та здоров'я особи; у сфері господарської та службової діяльності; скоєних неповнолітніми або за їх участю; направляти до слідчого управління повідомлення за фактами порушення слідчими вимог кримінального процесуального законодавства; щомісяця особисто перевіряти достовірність відомостей про рух кримінальних проваджень. Уживати організаційних і профілактичних заходів щодо усунення недоліків в обліково-статистичній роботі. Доповідати про результати роботи слідчого підрозділу начальнику слідчого управління; вносити начальнику слідчого управління пропозиції про заохочення слідчих або притягнення їх до дисциплінарної відповідальності; забезпечувати дотримання слідчими дисципліни і законності. Уживати заходів щодо недопущення надзвичайних подій серед особового складу; щороку проводити інвентаризацію кримінальних проваджень, забезпечувати об'єктивність інформації про їх рух, а також належне зберігання і т.д. [328].

Наступний підзаконний нормативно-правовий акт, яким встановлено положення про ОДР ДКВС України, є наказ МЮ України «Про затвердження Положення про органи досудового розслідування Державної кримінально-

виконавчої служби», яким встановлено загальні положення діяльності, завдання та основні функції ОДР, порядок призначення слідчих на посаду, їх переміщення і звільнення з посади, а також права і обов'язки слідчих, гарантії їх процесуальної незалежності, повноваження працівника організаційного підрозділу, слідчого підрозділу МЮ України, службової особи, відповідальної за перебування затриманих, слідчого-криміналіста та помічника слідчого.

Згаданим положенням встановлено, що діяльність ОДР здійснюється відповідно до принципів верховенства права, законності, рівності перед законом і судом, поваги до людської гідності, забезпечення права на свободу та особисту недоторканність, недоторканності житла чи іншого володіння особи, таємниці спілкування, невтручання в приватне життя, недоторканності права власності, презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини, свободи від самовикриття та права не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї, заборони двічі притягувати до кримінальної відповідальності за одне і те саме правопорушення, забезпечення права на захист, змагальності сторін кримінального провадження та свободи в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості, безпосередності дослідження показань, речей і документів, забезпеченні права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності, публічності, диспозитивності, розумності строків досудового розслідування.

Аналіз положень даного документа говорить, що в ньому зібрані переважно норми адміністративного права, які стосуються завдань та функцій ОДР, державної служби, посадових обов'язків та прав тощо.

Наприклад, одним із завдань визначено виявлення причин і умов, які сприяють учиненню кримінальних правопорушень, і вжиття через відповідні органи заходів щодо їх усунення, а функцією ОДР – аналіз слідчої практики, організації і результатів діяльності слідчих, внесення на основі цього в установленому порядку пропозицій щодо підвищення ефективності функціонування органів досудового розслідування, забезпечення правопорядку, посилення боротьби зі злочинністю, інформування населення із зазначених

питань через засоби масової інформації.

Помічник слідчого є працівником ОДР, завданням якого є надання допомоги слідчому і виконання його доручень, пов'язаних з розслідуванням кримінальних правопорушень. Посада помічника слідчого належить до посад державного службовця. Помічник слідчого зобов'язаний виконувати усні та письмові доручення начальника відповідного ОДР, його заступників, слідчих у встановлені строки та у визначеному законодавством порядку. Він має право: забезпечувати виконання виклику для проведення слідчих дій свідків, потерпілих, підозрюваних, спеціалістів, експертів, цивільних позивачів, цивільних відповідачів та інших учасників кримінального провадження; брати участь в проведенні слідчих дій (огляд місцевості, приміщення, речей та документів, огляд трупа, слідчий експеримент, отримання зразків для експертизи, тимчасове вилучення майна, обшук, пред'явлення речей, трупів та осіб для впізнання, проведення допиту, впізнання в режимі відеоконференції); залучати понятих до участі в проведенні процесуальних дій тощо [329].

Звісно, що є посилання на повноваження суто кримінально-процесуального характеру. Так, слідчий має статус службової особи, яка займає відповідальне становище в системі правоохоронних органів і наділена спеціальними, лише їй притаманними повноваженнями в кримінальному провадженні (п. 1 розділу V вказаного Положення).

Примітним є те, що поділяються слідчі та працівники ОДР, на що вказує вкладення норми п. 12 Положення, за якою зазначено, що «трудові відносини слідчих та працівників органів досудового розслідування регламентуються Кодексом законів про працю України, Законами України «Про державну службу», «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» та укладеними трудовими договорами (контрактами)» [329].

ОДР СБУ. ОДР в СБУ представлені Головним слідчим управлінням та слідчими підрозділами на місцях за адміністративно-територіальним принципом. Правовою основою їх діяльності є Конституція України, КК, КПК, Закон «Про Службу безпеки України» та інші акти законодавства України, відповідні

міжнародні правові акти, визнані Україною.

Подібно чинному Закону «Про Національну поліцію», Закон «Про Службу безпеки України» визначив як засади діяльності її органів і співробітників принципи законності, поваги до прав і гідності особи, позапартійності та відповідальності перед народом України, поєднання єдиноначальності і колегіальності, гласності і конспірації.

Норми, якими закріплюється адміністративно-управлінська діяльність ОДР, у т.ч. принципи, розпорочені у різних наказах, положеннях, інструкціях та розпорядчих документах [330, с. 132]. Регламентація діяльності ОДР СБУ закріплена нормативним актом у вигляді наказу керівника СБУ [331], якому присвоєно гриф «Для службового користування», а тому в силу відсутності такого грифу у нашому дослідженні ми опустимо висвітлення інформації з нього.

До підслідності ОДР СБУ належить невелика кількість видів кримінальних правопорушень, навантаження є значно нижчим, ніж в інших правоохоронних органах, та відносно високою є якість провадження кримінальних проваджень.

Ключовою їх особливістю є секретність і відносна закритість їх діяльності, наприклад попередня реєстрація повідомлень про кримінальні правопорушення здійснюються режимно-секретним підрозділом для невідкладної доповіді керівнику слідчого підрозділу. Оскільки оприлюднення інформації, пов'язаної з досягненнями та можливостями спецслужб, може призвести до розкриття відомостей, що становлять державну таємницю, їх способи та методи роботи є негласними [142, с. 17].

ОДР ДФС України. ДФС України відповідно до покладених на неї завдань провадить оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, а також вживає заходів до відшкодування завданих державі збитків [332].

У складі ДФС України функціонує Головне слідче управління фінансових розслідувань та його територіальні підрозділи [333].

В межах компетенції управління забезпечує належну організацію роботи підлеглих слідчих відділів, здійснює контроль за процесуальною діяльністю слідчих і надає їм організаційно-методичну та практичну допомогу у

розслідуванні кримінальних справ. До складу управління входять такі структурні підрозділи: відділ організації досудового слідства та відділ розслідування кримінальних справ.

Робота управління будується відповідно до перспективних і поточних планів, які узгоджуються з Головним слідчим управлінням фінансових розслідувань ДФС України [334, с. 81].

В загальні принципи функціонування ОДР як частини ДФС закладені конституційно-правові засади організації державного механізму, що відображені у ст. 67 Конституції України, яка побічно відображає право держави саме як суб'єкта державного управління на примусове стягнення податків і зборів, що здійснюється ДФС України.

ОДР у складі ДФС України становить самодостатню організаційну систему, що свідчить про її утвореність за системними принципами, такими як упорядкована цілісність, стабілізація, самоорганізація, ієрархічність [335, с. 189-190].

Інститут ОДР ДФС, як і ДФС України, реформується, а тому відповідні накази, що містили принципи діяльності, скасовано. Це, у першу чергу, стосується положень та інструкції, затверджених наказом ДПА України від 30.07.1998 № 374 [336], який подібно відповідному наказу МВС України в ті роки не мав сили нормативно-правового акта.

ОДР ДФС у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами ВРУ, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами КМУ, іншими актами законодавства.

Результати аналізу нормативно-правових актів щодо цього виду ОДР також показав розпорошеність норм, які регламентують принципи їх діяльності, як і в поліції та СБУ. В положеннях про територіальні підрозділи ДФС України, що мають силу нормативного локального акту, відсутні посилання на принципи. Нам лишається чекати видання відповідного документа після завершення реформ цієї служби та навести свою позицію щодо доцільності регламентації в законодавстві засад діяльності.

ОДР НАБУ. НАБУ є особливим органом і, як цілком слушно вважає В.М. Галуцько, здійснює кримінально-процесуальну, оперативно-розшукову й адміністративну діяльність. Зміст таких повноважень визначає особливий адміністративно-правовий статус цього правоохоронного органу, що прямо не підпорядкований і не контролюється жодною гілкою влади.

При реалізації своїх функцій НАБУ здійснює функції як виконавчої гілки влади при виявленні і документуванні корупційних правопорушень, вчинених вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що є виконанням законів; так і судової гілки влади – шляхом проведення досудового розслідування, яке на перший погляд не відповідає засадам правової держави і принципу поділу влад на законодавчу, виконавчу і судову.

Проте, здійснивши аналіз досвіду щодо викорінення корупції аналогічними органами в США, Польщі, Франції, Ізраїлі, Сінгапурі, Індії, Молдові та ін., В.М. Галуцько дійшла висновку, що в теорію права потрібно вносити зміни. У питаннях притягнення до кримінальної відповідальності вищих посадових осіб держави класична система розподілу влад себе вичерпала, вона потребує ґрунтовного переосмислення: по-перше, суспільство і спеціальний правоохоронний орган держави має право втручатися у приватне життя можновладців і вимагати пояснення матеріальних джерел заможного життя; по-друге, необхідною є особлива, більш ефективна система проведення досудового слідства [142, с. 14-15].

Ми вважаємо, що наведена В.М. Галуцько філософія існування НАБУ має свою специфіку, яка впливає на засади його діяльності як ОДР. На відміну від попередніх ОДР характеристика принципів діяльності ОДР НАБУ, як і ДБР, має особливість в тому, що даний центральний орган виконавчої влади є класичним та галузевим ОДР або має статус публічної адміністрації, який функціонує не у складі міністерства чи відомства.

Відповідно до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» основними принципами його діяльності: верховенство права; повага та

дотримання прав і свобод людини і громадянина; законність; безсторонність та справедливість; незалежність НАБУ та його працівників; підконтрольність і підзвітність суспільству та визначеним законом державним органам; відкритість для демократичного цивільного контролю; політична нейтральність і позапартійність; взаємодія з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями [337]. Також в його діяльності для ОДР велике значення мають принципи діяльності, закріплені в КПК, про які вже йшлося у розділі 2. Проте наведеними принципами детективи НАБУ не обмежені, а їх діяльність зазнає нормативного регулятивного впливу. Зокрема, значна увага приділена іншим принципам. Так, до кола основних принципів кадрової політики НАБУ віднесено такі принципи:

– рівні можливості: у конкурсі може брати участь кожен громадянин України, який відповідає вимогам до кандидатів на вакантну посаду в НАБУ;

– відкритість та прозорість: конкурс здійснюється відкрито, з обов'язковим інформуванням громадськості шляхом оприлюднення інформації про вакантні посади, основні вимоги до кандидатів на вакантні посади, процедуру, етапи та строки проведення конкурсу, принципи та умови відбору кандидатів, хід проведення конкурсу та його результати на офіційному веб-сайті НАБУ;

– об'єктивність оцінки: багатоступеневий відбір у ході проведення конкурсу створює умови для об'єктивної оцінки відповідності кандидатів за особистими, діловими та моральними якостями, освітнім і професійним рівнем спроможних ефективно виконувати відповідні службові обов'язки на посадах працівників НАБУ [338].

Також можна виділити норми, якими регламентовано принципи етичної поведінки, закріплені Кодексом етики працівників НАБУ [339]. Так, принципами етичної поведінки є професіоналізм, законність, чесність та порядність, незалежність, відповідальність, збалансованість, об'єктивність, політична нейтральність, прозорість та підзвітність.

Слід також зазначити, що через значний суспільний резонанс необхідності висвітлення подій у ЗМІ даний напрямок побудований на так званих єдиних

принципах зовнішньої комунікації між НАБУ та САП. Їх перелік НАБУ та САП не наведено, але цими сторонами взаємодії вказано, що вони застосовуються у процесі підготовки та оприлюднення офіційної інформації про досудові розслідування та нагляд за додержанням законів під час здійснення досудового розслідування. Дані принципи поширюються на чітко визначені форми офіційної інформації, як-то випуск і поширення інформаційних бюлетенів, прес-релізів, заяв, роз'яснень, оглядів, звітів, інформаційних збірників, експрес-інформації (коментарів) тощо; організація прес-конференцій, брифінгів, інтерв'ю за участі керівників та працівників відомств для представників вітчизняних і зарубіжних засобів масової інформації; оприлюднення графічних схем злочинів тощо.

Уся офіційна інформація стосовно досудового розслідування та нагляду за додержанням законів під час здійснення досудового розслідування перед оприлюдненням погоджується сторонами у встановленому ними порядку. Наприклад, сторони інформують суспільство шляхом одночасного оприлюднення спільних погоджених прес-релізів або спільних заяв про затримання чи повідомлення про підозру або з інших питань, якщо вважатимуть доцільним тощо. У разі, якщо одна зі сторін отримала від засобу масової інформації або іншого суб'єкта запит на надання інформації, яка стосується діяльності іншої сторони, цей запит переадресовується відповідно до компетенції [340].

ДБР. Правовою основою діяльності ДБР є Конституція України, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, Закон України «Про державне бюро розслідувань» та інші закони України, а також інші нормативно-правові акти, прийнятими на їх основі.

Дія Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» та інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів виконавчої влади, поширюється на ДБР у частині, що не суперечить Закону України «Про державне бюро розслідувань».

Закон про цей державний орган різниться тим, що, за винятком Закону «Про Національне антикорупційне бюро України», його норми стосується напряму ОДР більш, ніж інші.

Даним законом закріплено загальні положення, засади організації і діяльності ДБР, соціальний, правовий захист та відповідальність працівників ДБР, взаємодія державного бюро розслідувань з іншими державними органами, особливості демократичного цивільного контролю за діяльністю державного бюро розслідувань, забезпечення прозорості діяльності держав та ін.

Ще одна відмінність даного Закону полягає в тому, що він, по суті, прямо називає основні засади організації, а вже потім діяльності ДБР, хоча і не розрізняє їх.

Так, ДБР організовується і діє на засадах:

– верховенства права, відповідно до якого людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; законності;

– справедливості та неупередженості ДБР бюро розслідувань;

– відкритості та прозорості діяльності ДБР для суспільства та демократичного цивільного контролю, підзвітності і підконтрольності визначеним законом державним органам. ДБР діє гласно тією мірою, що не порушує права і свободи людини і громадянина, не суперечить вимогам кримінального процесуального законодавства та законодавства про державну таємницю;

– політичної нейтральності і позапартійності.

Використання ДБР у партійних, групових чи особистих інтересах не допускається. Діяльність політичних партій у ДБР забороняється; єдиноначальності у поєднанні з колективним способом реалізації окремих повноважень ДБР. Принцип єдиноначальності не заперечує принципу процесуальної самостійності слідчого органу ДБР (ст. 3 [341]).

Проаналізувати більш детально підзаконні або нормативні акти ДБР, якими регламентовано інші принципи діяльності, неможливо через їх відсутність, що пояснюється нараді нефункціонуванням даного ОДР.

Щодо органів прокуратури окреслимо, що автор не вважає за доцільне

характеризувати їх на підставі перехідних положень Конституції України та невіднесенням їх статтею 38 КПК України до органів досудового розслідування. Він сподівається, що прокуратура скоро закінчить виконувати відповідно до чинних законів функцію досудового розслідування із початком функціонування органів, яким законом будуть передані відповідні функції. Хоча досвід виникнення військової прокуратури був би цікавим з огляду на управління під час АТО.

3.2. Міжнародні стандарти засад діяльності органів досудового розслідування

З кожним роком зростає коло питань, що колись традиційно вважались внутрішніми справами, а наразі виступають предметом міжнародно-правового регулювання. Вже більше ніж півсторіччя як визнано, що права людини не можуть визначатись виключно характером та рівнем розвитку конкретного суспільства – на них значний вплив може мати єдина людська цивілізація. В цьому сенсі регламентація засад діяльності ОДР не є винятком.

Не лише правопорушення міжнародного характеру, втеча правопорушників за кордон, транснаціональний характер правопорушень, факти зловживання різного роду в їх діяльності, але й намагання підвищити ефективність роботи були передумовами їх розробки, а згодом – і правової імплементації.

З приводу того, де саме містяться загальновизнані принципи, серед вчених немає одностайної думки. Одні дослідники вважають, що загальновизнані принципи містяться у Статуті ООН, пактах про права людини, актах міжнародних установ тощо, а інші – є лише тими, які визнані Україною тощо.

Наприклад, традиційно вважається, що в європейському контексті одним з перших джерел «м'яких» міжнародних стандартів, які вказують на необхідність створення спеціалізованих інститутів або призначення посадових осіб, відповідальних за попередження, розслідування і судове переслідування злочинів,

пов'язаних з корупцією, стали «Двадцять принципів боротьби з корупцією», прийняті Радою Європи у 1998 р., більшість з яких знайшли відображення в Конвенції Європейського Союзу про кримінальну відповідальність за корупцію [342].

Серед вчених-адміністративістів існує і думка про те, що засади діяльності ОДР міжнародного рівня представлені загальними засадами з прав людини та перебувають у тісному зв'язку із засадами кримінального процесу, що містяться у відповідних нормативно-правових актах.

На думку Р.М. Яковлева, найважливіші демократичні і гуманні принципи кримінального процесу проголошені в основоположних міжнародних документах, таких як Загальна декларація прав людини (1948 р.), Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини (1950 р.), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.) тощо [10, с. 92].

Подібної думки дотримується і М.О. Горелов, який вважає, що вступ до Ради Європи та приєднання України до шести європейських конвенцій в галузі кримінального правосуддя створює принципово нові умови організації взаємодії правоохоронних органів України з компетентними інституціями країн-членів Ради Європи в рамках єдиного правового простору. Серед документів, які регламентують міжнародні принципи, він називає Загальну декларацію прав людини від 4 грудня 1948 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р., Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р., Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р., Звід принципів захисту усіх осіб, яких піддано затриманню або ув'язненню в будь-якій формі від 9 грудня 1988 р., Європейську конвенцію про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 р. [280, с. 75-76].

У свою чергу, І.М. Шопіна звернула увагу на більш вузький аспект або принципи діяльності міждержавного рівня, як-то конвенції СНД, наприклад від 22.01.1993 «Про правову допомогу і правові відносини в цивільних, сімейних і кримінальних справах» [176, с. 77].

У зв'язку з тим, що ОДР є частиною поліції, до якої в силу дії міжнародних нормативно-правових актів застосовуються міжнародні стандарти проходження служби, можна говорити про поширення їх на слідчих як принципи.

Так, К.Г. Гарбузюк на підставі аналізу адміністративно-правового забезпечення відбору до поліції стверджує, що завдяки матеріальним нормам права національне законодавство наближене до демократичних міжнародних стандартів, але потребує розбудови його процесуальна регламентація у нерозривному зв'язку із моделлю поліції та стандартами управління якістю. Дослідником міжнародні стандарти відбору до поліції класифіковано залежно від їх предмета (загальні та професійні). Загальні стандарти встановлені для усіх людей. Професійні стандарти – відповідність цілям поліції особистої кваліфікації та досвіду кандидата; належні процедури відбору та врахування моральних, психологічних та фізичних якостей кандидата; об'єктивні критерії відбору; прозорість процесу відбору; непідкупність, високий рівень чесності, етичних норм і досвіду майбутніх поліцейських; рівень терпимості; повноваження держави на активний пошук фактів з минулого (*ex-officio*); спрямованість на помірковане досягнення представництва в поліції всього суспільства, у т.ч. етнічних меншин.

У чинному законодавстві Україні найменше або неякісно представлені чи взагалі не містяться міжнародні стандарти загальних прав кандидата, пов'язаних із принципом недискримінації під час конкурсу, а також професійні стандарти відповідності цілям поліції особистої кваліфікації та досвіду кандидата, належних процедур відбору та врахування моральних, психологічних та фізичних якостей кандидата, об'єктивних критеріїв відбору, прозорості його процесу, а також *ex-officio* [343, с. 16].

На підставі аналізу міжнародних угод про співробітництво О.В. Пономарьов дійшов висновку, що правові засади співробітництва сторін у податковій сфері, враховуючи взаємні інтереси, будуються, зокрема, за такими напрямками:

- 1) боротьба з ухиленнями від сплати податків;
- 2) навчання та розвиток персоналу;
- 3) обмін інформацією тощо [334, с. 37].

Аналогічним чином представлено в актах міжнародні стандарти та принципи побудови інформаційного суспільства. Їх вивчення є надзвичайно актуальним, адже через розвиток новітніх технологій вони стрімко змінюються, а з урахуванням кризи західної (європейської) традиції права та неспроможності державної влади в світі, який глобалізується, вплинути на них, стає зрозуміла необхідність у пошуку нових принципів.

До того ж, моральні дилеми стають особливо важливими в інформаційному суспільстві, адже інформаційні технології зачіпають фундаментальні права людини. І якщо раніше все починалось із захисту авторських прав, інтелектуальної волі, то наразі це відповідальність й безпека.

Світове суспільство, визнаючи цю проблематику та можливі негативні наслідки, прийняло у м. Женева декларацію принципів, якою визначено такі етичні ознаки інформаційного суспільства: інформаційне суспільство повинне поважати мир і дотримуватися основних цінностей свободи, рівності, солідарності, терпимості, колективної відповідальності і збереження природи; для інформаційного суспільства важливими є етичні норми, які повинні сприяти справедливості, а також підтримувати гідність і цінність людини [344].

Також на особливу заслуговують на увагу і міжнародні принципи у кримінальному процесі.

Наприклад, Д.М. Афанасіаді доходить висновку, що найбільш важливими принципами взаємодії під час розслідування злочинів міжнародного характеру є:

- а) верховенство права;
- б) законність;
- в) принцип гуманізму (людинолюбства);
- г) принцип наукової обґрунтованості;
- д) принцип доцільності взаємодії;
- є) принцип оперативності;
- ж) принцип справедливості [345, с.10-11].

На думку П.В. Цимбала, визначення системи принципів щодо здійснення міжнародного розшуку осіб викликане потребами практики. Для того щоб

здійснювати міжнародний розшук осіб, при цьому не порушуючи права чи інтереси людей, потрібно базувати свою діяльність на певних засадах. До таких засад пропонуємо відносити нормативні (прийняття нормативно-правових актів), процесуальні (здійснення процесуальних дій, передбачених КПК України) та організаційні (спрямовані на підвищення ефективності міжнародного розшуку осіб) [346, с. 119].

Окрім цього, міжнародними установами вироблено принципи поліцейського розслідування, зокрема:

- при розслідуванні – допит свідків, жертв і підозрюваних, особистий обшук, обшук автомобілів і приміщень, а також перехоплення кореспонденції та повідомлень; кожен має право на особисту недоторканність;

- кожен має право на неупереджений суд;

- кожен має право вважатися невинним доти, поки його винність не буде встановлено неупередженим судом;

- ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, житло або кореспонденцію;

- ніхто не може зазнавати незаконних посягань на його честь і репутацію; забороняється чинити тиск, фізичний або моральний, на підозрюваних, свідків або жертв з метою отримання інформації;

- катування та інше жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження абсолютно забороняються; до жертв і свідків слід ставитися із співчуттям і повагою їхньої людської гідності;

- конфіденційність і обережність відносно секретної інформації повинна дотримуватися незмінно;

- ніхто не може бути примушений до визнання себе винним або до дачі показань проти самого себе;

- діяльність з розслідування проводиться тільки відповідно до закону і на законних підставах;

- у діяльності з розслідування забороняється довільне або незаконне втручання в особисте життя; розслідування проводиться компетентно, ретельно,

оперативно і неупереджено;

– розслідування проводиться з метою встановлення жертв, збору доказів, знаходження свідків, встановлення причини, характеру і часу скоєння злочину, знаходження та затримання порушників;

– місце злочину ретельно обстежується, докази ретельно збираються і зберігаються [347, с. 3-4].

Наведені принципи є позицією представників ООН, але існують й інші міркування фахівців інших міжнародних організацій. Наприклад, Аннеке Оссе з Amnesty International, спираючись на міжнародні документи, вважає, що існують ключові принципи прав людини, які стосуються кримінального розслідування та допиту підозрюваного. Це презумпція невинуватості, повна заборона тортур, нелюдського або принижуючого поводження, право не бути примушеним до надання свідчень проти самого себе, недопущення свавілля, право на недоторканість приватного життя та конфіденційність, право на справедливий суд, суд без невиправданої затримки, право оскарження та компенсації, реєстрація даних про допит та місця його проведення, недопущення дискримінації, контроль та моніторинг, вимога розслідування проявів расизму та дискримінації, торгівлі жінками та експлуатації проституції жінок, насильницького чи недобровільного зникнення людини тощо [348, с. 176-178].

Дослідимо міжнародне законодавство та спробуємо дійти власного висновку. До основних документів, де містяться міжнародні засади для організації діяльності ОДР – як з управління ними, так і організації розслідування є: керівні принципи, які стосуються ролі осіб, що здійснюють судове переслідування; кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку; основні принципи ролі юристів; типовий закон про діяльність поліції тощо.

Також до них можна віднести такі, що встановлюють ідеї появи ОДР в державі. З даного приводу О. Бусол зазначає, що в міжнародно-правових актах відсутнє чітке визначення щодо органів слідства та суду, які повинні займатися розслідуванням та розглядом справ про корупційні діяння. Ставиться тільки єдина вимога, щоб вони були компетентні, високопрофесійні та абсолютно незалежні

від існуючої в країні структури влади.

Так, у статті 20 Конвенції про корупцію у контексті кримінального права, що підписана державами-членами Ради Європи 27 січня 1999 року, зазначено, що кожна сторона вживає таких заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення спеціалізації персоналу та органів на боротьбу з корупцією. Для того, щоб ці органи могли здійснювати свої функції ефективно та без будь-якого невинуватого тиску, вони повинні мати необхідну самостійність відповідно до основоположних принципів правової системи.

Резолюція ООН від 07 вересня 1990 року «Попередження злочинності та кримінальне правосуддя у контексті розвитку: реалізації та перспективи міжнародного співробітництва: практичні заходи боротьби з корупцією» зазначає, що у службах поліції, прокуратури та слідчих створення окремих підрозділів має як переваги, так і недоліки.

До недоліків належать суперництво і бар'єри, які перешкоджають зв'язкам між новим органом та існуючими організаціями, великі адміністративні витрати та можливе або передбачуване падіння престижу і моралі в існуючих правоохоронних, слідчих та судових структурах. Необхідно також дотримуватися визначених практичних принципів щодо створення нових підрозділів і поставити собі, наприклад, запитання, чи потрібен слідчий підрозділ не тільки для боротьби з корупцією, але й для боротьби з наркотиками, розкраданням культурного спадку, економічними злочинами або будь-яким іншим явищем, яке може привернути увагу політиків і громадськості в даний конкретний момент.

До переваг наявності окремого підрозділу належать спеціалізація, висока надійність та підзвітність. Остання обставина може бути найбільш цінною, оскільки вона дозволяє політичному органу оцінити, які результати були досягнуті за даними витратами ресурсів, і покласти відповідальність за боротьбу з корупцією на конкретних осіб або конкретні органи [349].

Звісно, що це не повний перелік тому, що в ньому відсутні не специфічні принципи, які стосуються моделей ОДР, які діють у складі судових органів. Наприклад, Основні принципи незалежності судових органів [350].

Враховуюче те, що ОДР масштабно представлено в системі поліції, розглянемо більш детально основні такі документи.

Перший з них – «Керівні засади, що стосуються ролі осіб, які здійснюють судове переслідування» – були прийняті 27 серпня – 7 вересня 1990 року восьмим Конгресом ООН щодо попередження злочинності та поводження з правопорушниками у м. Гавана на Кубі [351].

Загалом вони стосувались засад у сфері кваліфікації, відбору і професійної підготовки, статусу і умов служби, свободи переконань та асоціацій, ролі в кримінальному провадженні, дискреційних функцій, альтернатив судовому переслідуванню, відносин з урядовими органами та установами, дисциплінарної відповідальності тощо, зокрема:

1) засади кваліфікації, відбору і професійної підготовки осіб, відібраних для здійснення судового переслідування, означають, що зазначені особи повинні мати високі моральні якості і здібності, а також відповідну підготовку і кваліфікацію. Це сприяє єдності усвідомлення людських цінностей, формування професійного ядра та стає запорукою розуміння політики органів державної влади.

З цією метою державою мають бути встановлені критерії таких осіб, включно із гарантіями від упереджених та дискримінаційних призначень, за винятком призначення кандидата на посаду із числа громадянина відповідної країни. Особи повинні мати відповідну освіту і підготовку, розуміння ідеалів і етичних норм, властивих цій посаді, обізнаність про конституційні і нормативні заходи з охорони прав обвинувачених осіб і потерпілих, а також про права людини та основні свободи, визнаних національним і міжнародним правом;

2) засади, що регламентують статус і умови служби:

- збереження честі і гідності своєї професії;
- забезпечення державою умов для виконання професійних обов'язків в обстановці, вільної від загроз, перешкод, залякування, непотрібного втручання або невинуватого притягнення до цивільної, кримінальної або іншої відповідальності;

- забезпечення фізичним захистом з боку влади в тих випадках, коли існує загроза безпеці в результаті виконання функцій щодо здійснення судового переслідування;

- розумність умов служби, її належна винагорода, строковість повноважень, пенсійне забезпечення та вік виходу на пенсію встановлюються законом або оприлюдненими нормами або положеннями;

- підвищення в посаді за рахунок об'єктивних факторів, зокрема з огляду на професійну кваліфікацію, здібності, моральні якості і досвід. Рішення про це приймається відповідно до справедливих і неупереджених процедур;

3) засади свободи переконань і асоціацій становлять декілька ідей. Особи, які здійснюють судове переслідування, як і інші громадяни, мають право на свободу вираження поглядів, переконань, асоціацій і зборів. Вони, зокрема, мають право брати участь в публічному обговоренні питань права, відправлення правосуддя і заохочення і захисту прав людини вступати в місцеві, національні або міжнародні організації, або створювати такі організації і відвідувати їх засідання, без обмеження своєї професійної діяльності внаслідок своїх законних дій чи членства в законній організації. Здійснюючи ці права, вони завжди керуються правом і визнаними нормами і етикою своєї професії.

Крім того, зазначені особи мають право створювати або приєднуватися до професійних асоціацій або інших організацій, які представляють їх інтереси, що підвищують їх професійну підготовку та захищають їх статус;

4) засади, що визначають роль в кримінальному провадженні:

- розмежування посад осіб, які здійснюють судове переслідування, від виконання судових функцій;

- особи, які здійснюють судове переслідування, відіграють активну роль в кримінальному провадженні, включаючи порушення справи;

- виконання обов'язків відповідно до закону, справедливо, послідовно і швидко, з повагою і захистом до людської гідності і прав людини, сприяючи тим самим забезпеченню належного процесу і безперебійному функціонуванню системи кримінального правосуддя;

– при виконанні своїх обов'язків особи, які здійснюють судове переслідування:

а) діють неупереджено і уникають будь-якої дискримінації на основі політичних переконань, соціального походження, раси, культури, статі або будь-якої іншої дискримінації, захищають державні інтереси;

б) діють об'єктивно;

в) зберігають професійну таємницю;

г) розглядають думки і інтереси потерпілих, забезпечують ознайомлення потерплих з їх правами тощо;

– непорушення або непродовження судового переслідування або вжиття заходів призупинення судового розгляду в тих випадках, коли неупереджене розслідування вказує на необґрунтованість обвинувачення;

– посилена увага судовому переслідуванню злочинів, що скоєні державними службовцями, зокрема корупції, зловживанню владою, порушенням прав людини і іншим злочинам, визнаним міжнародним правом, коли це встановлено законом або відповідає місцевій практиці, розслідування таких правопорушень.

– відмова від використання доказів проти підозрюваних, отриманих за допомогою незаконних методів або коли є підстави так вважати, які є грубим порушенням прав людини підозрюваного, особливо пов'язаних із застосуванням тортур або жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки чи покарання, або інших порушень прав людини, а також вжиття заходів до притягнення до відповідальності винних у такому здобутті доказів з інформуванням суду;

5) Засади дискреційних функцій. У країнах, де особи, які здійснюють судове переслідування, наділяються повноваженнями щодо виконання дискреційних функцій, закон або опубліковані норми або постанови забезпечують керівні принципи для підвищення справедливості і послідовності при підході до прийняття рішень в процесі судового переслідування, включаючи порушення або скасування судового переслідування;

б) засади альтернатив судовому переслідуванню. Відповідно до

національного законодавства особи, які здійснюють судове переслідування, належним чином розглядають питання про скасування судового переслідування, в повній мірі поважаючи права людини підозрюваного (підозрюваних) і потерпілого (потерпілих). У цих же цілях держава повинна повністю вивчити можливість прийняття програм відкликання справ не тільки для зменшення надмірного завантаження суден, але із метою уникнення можливих негативних наслідків тюремного ув'язнення.

У країнах, де особи, які здійснюють судове переслідування, наділяються повноваженнями щодо виконання дискреційних функцій з прийняття рішення про те, порушувати чи ні справу стосовно неповнолітнього, особливо ретельно мають розглядати характер і серйозність правопорушення з міркувань захисту суспільства, характеру і рівня розвитку неповнолітнього. При прийнятті цього рішення варто розглядати альтернативи судовому переслідуванню, наявні в рамках відповідних законів і процедур здійснення правосуддя щодо неповнолітніх;

7) засади відносин з іншими урядовими органами або установами. Для забезпечення справедливості та ефективності судового переслідування особи, які здійснюють судове переслідування, мають співпрацювати з поліцією, судами, юристами, громадськими обвинувачами та іншими урядовими органами або установами;

8) засади дисциплінарних стягнень:

– розгляд питань про накладення дисциплінарних стягнень на осіб, які здійснюють судове переслідування, ґрунтується на законі і підзаконних актах. Скарги, в яких стверджується, що вони своїми діями явно порушили професійні стандарти, невідкладно і неупереджено розглядаються згідно з відповідною процедурою. Особи, які здійснюють судове переслідування, мають право на справедливий розгляд. Винесене рішення піддається перевірці незалежною стороною;

– гарантії об'єктивної оцінки і рішення, яка приймається відповідно до закону, Кодексом професійної поведінки та іншими встановленими стандартами

та етичними нормами;

9) засади дотримання керівних засад:

– особи, які здійснюють судове переслідування, дотримуються керівних засад. Вони також, наскільки це в їх силах, запобігають будь-яким порушенням цих засад і активно виступають проти таких порушень;

– за наявності підстави вважати такими, що сталися або незабаром можуть статися порушення цих принципів, повідомлення про це своєму керівництву, а в разі необхідності – іншим відповідним органам або органам влади, на які покладено відповідні повноваження.

Двадцять три з шістдесяти шести статей Європейського кодексу поліцейської етики [352] безпосередньо відносяться до підзвітності, яка інтерпретована такими стандартами:

– поліція повинна засновуватися законом. Законодавство, яке регламентує діяльність поліції, має відповідати тим міжнародним стандартам, з якими країна погодилася у встановленому порядку, бути доступним для громадян і досить ясним і конкретним. Працівники поліції підпадають під дію тих же законів, що і звичайні громадяни;

– можливість опротестувати в суді будь-яку дію, рішення або бездіяльність поліції щодо прав громадян повинна завжди існувати доступно. Але вкрай важливо поліції діяти таким чином, щоб вона користувалася повагою населення, що не призведе до оскарження; діяльність має бути під відповідальним керівництвом цивільної влади; поліція має бути легко впізнаваною; використовувати «достатню оперативну незалежність» і нести при цьому повну відповідальність тощо;

– організація поліції повинна включати чітко визначену субординацію і у всіх випадках має бути можливим встановлення начальника, відповідального за дії чи бездіяльність працівника поліції;

– служби поліції повинні бути готові надавати населенню об'єктивну інформацію про свою діяльність;

– організація поліцейських служб повинна передбачати ефективні заходи

для забезпечення непідкупності співробітників поліції і відповідного їх поведінки при виконанні ними своїх службових обов'язків, особливо щодо дотримання основних прав і свобод людини; в поліції повинні діяти ефективні заходи по боротьбі з корупцією;

– будь-які дисциплінарні заходи щодо працівника поліції повинні підлягати контролю з боку незалежного органу або суду, а державна влада повинна підтримувати працівників поліції в разі необґрунтованих звинувачень проти них в зв'язку з виконанням ними своїх функцій;

– поліція має перевіряти законність спланованих операцій, утримуватися від виконання наказів, які явно є незаконними, і доповідати про них, не побоюючись в подібних випадках ніяких санкцій. Працівники поліції повинні інформувати своїх начальників та інші компетентні органи про будь-які випадки корупції;

– поліція повинна відповідати перед державою, громадянами та їх представниками; бути об'єктом ефективного зовнішнього контролю; контроль держави над поліцією повинен бути розподілений між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади;

– органи державної влади повинні розробити ефективні і неупереджені процедури оскарження дій поліції;

– слід заохочувати створення механізмів відповідальності, заснованих на контактах і взаєморозуміння між населенням і поліцією;

– в державах / членах повинні бути вироблені деонтологічні кодекси поліції, а відповідні органи повинні стежити за їх дотриманням;

– дотримання Кодексу має бути предметом пильної уваги з боку Ради Європи.

Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку [353] підкреслює підзвітність громадськості в цілому, закону, внутрішню дисципліну і необхідність ретельного самоконтролю.

Відповідно до його положень, як і всі інші установи системи кримінального правосуддя, кожен орган охорони порядку повинен:

– представляти громадськість в цілому, нести перед нею відповідальність і

бути їй підзвітним;

– ефективно підтримувати етичні норми серед посадових осіб з підтримання правопорядку залежить від добре продуманої, повсюдно прийнятої і гуманної системи законів;

– від кожного органу з охорони правопорядку необхідно вимагати здійснення самоконтролю відповідно до принципів і норм; дії посадових осіб з підтримання правопорядку повинні піддаватися ретельній перевірці з боку громадськості, яка може здійснюватися або радою, міністерством, прокуратурою, судом, омбудсменом, комітетом громадян, або будь-яким поєднанням цих органів або будь-яким іншим органом з нагляду;

– норми, як такі, не матимуть практичну цінність до тих пір, поки їх зміст і значення за допомогою навчання і підготовки і здійснення контролю не стануть частиною кредо кожного посадовця з підтримання правопорядку.

Статті 7 і 8 цього Кодексу поведінки вимагають від поліції перешкоджати і боротися з актами корупції, а також перешкоджати і повідомляти про будь-які порушення кодексу поведінки вищих інстанцій або іншим відповідним інстанціям або органам, які мають повноваженнями по нагляду або правовому контролю. Діяти так за межами інстанцій можливо лише в тому випадку, коли всі інші можливості відсутні або неефективні, і як крайній захід можна звернутися в засоби масової інформації.

Здатність представляти громадськість в цілому, нести перед нею відповідальність і бути їй підзвітним, реагувати на потреби населення вважається найважливішими складовими демократичної роботи поліції в усьому світі. Вони також є основоположним принципом роботи поліції, орієнтованої на права людини.

Орган поліції, здатний реагувати на потреби населення, є загальнодоступним і надає допомогу громадянам.

Здатність реагувати вимагає від поліції дій у відповідь на потреби населення, а не виключно на побажання держави і уряду.

Здатність реагувати також передбачає відповідні дії на мінливі умови і

вимоги суспільства, а також на нові форми злочинів і злочинності в цілому.

Здатність реагувати робить роботу поліції ефективнішою, оскільки сприяє збору інформації про злочини та інші необхідних питаннях, яку можна отримати у населення. Здатність реагувати також сприяє тому, що населення охочіше визнає повноваження поліції.

Необхідно відзначити, що існує і протилежна думка: поліція повинна триматися на відстані від населення, якому служить, і виконувати свої функції об'єктивно і неупереджено, діючи як нейтральний представник держави. Кадровий склад представницького органу поліції набирається з усього суспільства, і тому поліція повинна прагнути представляти жінок і чоловіків з будь-яких регіонів і соціальних груп.

У будь-якому випадку поліція повинна мати здатність реагувати на потреби всіх верств населення, а також активно звітувати про свої дії перед усіма колами суспільства.

Працівникам поліції необхідно проявити здатність і бажання професійно (тобто неупереджено і об'єктивно) застосовувати закон, який сам по собі має відповідати стандартам у галузі прав людини.

Знову ж таки, існує думка, що представництво є застарілою вимогою, оскільки держава повинна неупереджено і об'єктивно виконувати свої зобов'язання, причому (етнічна, статева, релігійна та інша) приналежність представника держави не має значення [353].

Основні принципи застосування сили і вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку [354] включають кілька принципів, що стосуються підзвітності при застосуванні сили і вогнепальної зброї.

Так, принцип 22 закликає до «ефективного процесу розбору» і можливості здійснення за відповідних обставинах юрисдикції незалежними адміністративними органами.

У разі смерті і серйозного поранення або інших важких наслідків негайно направляється рапорт «компетентним органам, відповідальним за незалежний адміністративний розбір справи і судовий контроль».

Принцип 23 передбачає, що особи, які постраждали від застосування сили і вогнепальної зброї, або їх законні представники мають доступ до незалежного процесу, включаючи судовий процес.

Принцип 24 передбачає притягнення до відповідальності старших посадових осіб, «якщо їм відомо або мало бути відомо про тих, що були або наявних випадках незаконного застосування сили або вогнепальної зброї знаходяться в їх підпорядкуванні посадовими особами з підтримання правопорядку і вони не вжили всіх наявних в їх розпорядженні заходів для запобігання, припинення таких випадків або повідомлення про них.

Принцип 25 вимагає, щоб у відношенні посадових осіб з підтримання правопорядку, які відмовляються виконувати незаконний наказ про застосування сили і вогнепальної зброї або які повідомляють про таке застосування, не застосовувалися ніякі кримінальні та дисциплінарні заходи.

В принципі 26 говориться, що виконання наказів вищих посадових осіб не є виправданням, якщо посадові особи з підтримання правопорядку знали про явну незаконність наказу про застосування сили і вогнепальної зброї і мали розумну можливість відмовитися від його виконання. У будь-якому випадку відповідальність покладається також на вищих посадових осіб, які віддали незаконні накази [348, с. 205-208].

Цікавими є міжнародні стандарти та принципи у сфері відбору персоналу, а також і щодо протидії корупції на етапі формування ОДР.

На завершення маємо зазначити, що не лише стандарти управління якістю, а й принципи міжнародних інституцій та принципи врегулювання спорів світових інтернет ресурсів можуть стати в нагоді для дослідження. Це у першу чергу стосується єдиних керівних принципів проведення розслідувань, розроблених міжнародною Конференцією слідчих у квітні 2003 року, які рекомендують встановлювати чіткі правила поведінки для слідчих, що розслідують випадки, подібні катастрофі повітряного цивільного судна рейсовім МН17. Зазначені принципи декілька раз переглядалися та у редакції 2014 року [355] являють собою такі принципи у формі керівних правил:

- слідчий орган підтримує об'єктивність, неупередженість та справедливість у всьому світі;
- працівники слідчого органу своєчасно повідомляють керівнику про будь-який фактичний стан або потенційні конфлікти інтересів, які він чи вона можуть мати під час розслідування, в якому він чи вона є учасник;
- слідчий орган вживає розумних заходів для захисту будь-якої неpubлічної особи чи конфіденційної інформації, пов'язаної з розслідуванням;
- висновки повинні ґрунтуватися на фактах та відповідному аналізі тощо.

3.3. Іноземний досвід діяльності органів досудового розслідування пострадянських країн на шляху до Європейського Союзу (на прикладі республік Грузія та Молдова)

Наразі все більш актуальним стає дослідження адміністративного законодавства закордонних країн, що певною мірою стосується сфери державного управління внутрішніми справами, невід'ємною частиною чого є діяльність з організації розслідування.

Все частіше висловлюється думка щодо врахування у нормативно-правовому регулюванні управління поліцією в провідних демократичних країнах тенденції щодо надання послуг, про розвиток інституту яких висловлювали свої думки О. Кобзар [356], О. Юнін [277], В. Циндря [357] та ін.

Особливий інтерес становить законодавство держав зі схожими історико-правовими передумовами. Зокрема, це законодавство пострадянських республік з європейським вектором розвитку, де відбулась реформа поліції, результатом якої стала підвищена довіра населення, а органи досудового розслідування утворені у складі поліції МВС.

У цьому сенсі Республіки Молдова та Грузія, як й Україна та багато інших країн колишнього соцтабору, були змушені провести реформування ОДР. Це став

один із природних викликів на фоні демократичних перетворень початку 1990-х років. Саме тому однією з основних реформ у Республіка Молдова та Республіка Грузія були зміни в системі Міністерства внутрішніх справ.

Обидві системи ОДР увійшли в період активних реформ зі створеними ще у середині минулого сторіччя органами досудового розслідування за радянським правом. З одного боку, за період функціонування ОДР цих республік СРСР не безпідставно асоціювалися з репресивним апаратом, а з іншого – вони реально могли похвалитися певними успіхами в розслідуванні злочинів. Проте після розпаду СРСР ОДР реформувались за різними шляхами, частина з яких лишилась тривалий час незмінною або частково реформованою, як-то в РФ чи Туркменістані, та наслідувала радянські інститути чи інститути СНД. Друга частина піддалась швидшим перетворенням з проєвропейським зв'язком, як-то колишні прибалтійські республіки СРСР, а інша частина, як Україна, Грузія та Молдова, змінила вектор руху до ЄС, але все ще перебуває на стадії болючих реформ.

Виходячи з викладеного, фактору найближчого етапу перетворень в РМ та РГ, а також із колишньої історичної та правової спільності вважаємо за доцільне дослідити ОДР РМ та РГ.

Республіка Молдова. Теоретичну і практичну значимість має також аналіз стану адміністративно-правового забезпечення органів державного управління РМ та вироблення на його основі пропозицій, спрямованих на вдосконалення правових актів, що встановлюють їх правовий статус. Частина цих питань досліджена в працях Д. Ганя [358], В. Гуцуляк, О. Дорош [359], В. Ведінас [360], В. Мокану, Л. Цуркан, В. Русу, Е. Бобейка [361] та ін.

Тим часом проблематика правового становища органів державного управління РМ в адміністративно-правовому аспекті не досліджена: досі немає жодної присвяченої їй монографічної праці. Не було такого роду досліджень і в радянський період. В опублікованих тоді роботах вчених правознавців зачіпаються лише окремі сторони діяльності органів державного управління, характерної для того часу [358].

Відповідно до ст. 252 КПК РМ у кримінальному провадженні одна з досудових стадій має назву «кримінальне переслідування», під якою слід розуміти діяльність із збирання необхідних доказів про наявність злочину, ідентифікацію виконавця діяння для визначення наявності підстави направлення або ненаправлення кримінальної справи до суду відповідно до закону і встановлення відповідальності, яку повинен понести виконавець діяння. Ця діяльність здійснюється відповідними посадовими особами публічного права – прокурором та офіцерами кримінального переслідування.

Сьогодні уряд РМ на шляху до ЄС намагається реформувати діяльність ОДР у напрямку антикорупційної політики, боротьби з політичною корупцією, незаконними збагаченням та конфіскацією майна на принципах функціональної незалежності та підвищення ефективності діяльності установ, виключення політичного впливу та прозорості.

Кожний напрямок має забезпечити правовий механізм від єдиної методології розслідувань, координації діяльності до розвитку інформаційної системи для прокуратури, органів кримінального переслідування та судових інстанцій типу «е-справа» [362].

До того ж, однією з останніх законотворчих тенденцій в РМ є прийняття парламентом у першому читанні Адміністративного кодексу. Це означає, що порядок функціонування ОДР та прокуратури як установ та органів публічного управління буде систематизований та зведений до єдиних принципів [363].

Найбільш примітним є те, що місце для діяльності ОДР в системі поліції розцінена державою на нормативно-правовому рівні, як послуга, що виключає інсинуації та є однозначним (п. 4.1 Постанови [364]). На відміну від України в РМ склалась ситуація, де певну конкуренцію ОДР становлять приватні детективи, що обумовлено специфікою законодавства.

Правовою основою діяльності ОДР в РМ є Конституція РМ, КПК РМ, закони від 12.27.2012 № 320 «Про поліцію та статус поліцейського» [320], 29.05.2003 № 216-XV «Про автоматизовану інформаційну систему обліку злочинів, кримінальних справ й осіб, що скоїли злочин» [366], 04.07.2003 № 283-

XV «Про приватну детективну діяльність та безпеку» [367], 07.04.2008 № 158-ХVI «Про державну посаду і статус державного службовця» [368], 10.11.2006 «Про офіцера з кримінального переслідування» [369], Постанова Уряду РМ від 27.11.2009 №778 «Про затвердження Положення щодо організації та функціонування Міністерства внутрішніх справ, структури та граничної чисельності його центрального апарату» [370] та інші нормативно-правові акти.

З цього незначного переліку нормативно-правових актів можна отримати уявлення про те, що чинні акти про аналоги приватних детективів та слідчих в українському законодавстві відсутні.

В РМ існує консенсус єдиного бачення статусу і слідчого та розуміння того, що можливості держави у перехідні часи обмежені, а приватний сектор економіки здатний задовольнити потреби в аналогах ОДР. Ми маємо на увазі приватних детективів.

Одним із ключових законодавчих актів, звісно, є Закон РМ «Про статус слідчого», яким регламентовано загальні засади організації діяльності, права та обов'язки посадових осіб, а також їх фінансова підтримка.

Згідно із положеннями цього закону, подібно слідчому в Україні, у РМ існує офіцер з кримінального переслідування, яким є особа, що від імені держави в межах своїх повноважень здійснює кримінальне переслідування у кримінальних справах та здійснює інші дії, прямо передбачені законом. Офіцер з кримінального переслідування не є аналогом українського детектива, адже він не наділений повноваженнями щодо оперативно-розшукової діяльності, ним не може бути особа з повноваженнями щодо підтримання громадського порядку, контролю за оперативно-розшуковою діяльністю.

Принципи діяльності ОДР орієнтовані на встановлення принципів для посадовця або офіцера з кримінального переслідування, в основу яких покладено ряд таких ідей, визначальна з яких це кримінальне переслідування.

При здійсненні своїх повноважень офіцер з кримінального переслідування є незалежним і підкоряється лише закону, письмовим вказівкам керівника органу кримінального переслідування, прокурора і рішенням судової інстанції,

прийнятим в межах їх компетенції відповідно до чинного законодавства.

Кримінальне переслідування у кримінальних справах здійснюється у суворій відповідності до положень Конституції Республіки Молдова, Кримінального кодексу, Кримінально-процесуального кодексу, інших законів, до загально визнаних принципів і норм міжнародного права. Офіцер з кримінального переслідування зобов'язаний забезпечити учасникам процесу повне здійснення їх процесуальних прав в рамках законодавства.

Кримінальне переслідування здійснюється на основі принципу рівності громадян перед законом незалежно від раси, національності, етнічного походження, мови, релігії, статі, поглядів, політичної приналежності, соціального походження, майнового або іншого положення.

Офіцер з кримінального переслідування зобов'язаний розпочати кримінальне переслідування в межах своєї компетенції і здійснювати необхідні дії щодо встановлення ознак кримінального діяння і винної особи. Він оцінює докази відповідно до своїх власних переконань, сформованих в результаті розгляду всіх поданих і отриманих на законних підставах доказів.

Отже, діяльність офіцера з кримінального переслідування ґрунтується на принципах законності, рівності всіх осіб перед законом та презумпції невинуватості.

Органами публічного управління, у складі яких здійснюють свою діяльність офіцери з кримінального переслідування, є підрозділи в складі Міністерства внутрішніх справ, Митної служби та Національного центру з боротьби з корупцією. Систему цих органів становлять: департаменти, головні управління, управління, відділи, служби та бюро кримінального переслідування, їх територіальні підрозділи. Їх створення, реорганізація та ліквідація органів кримінального переслідування всіх рівнів здійснюються відповідно до законодавства. Допускається виконання обов'язків офіцера з кримінального переслідування тільки в разі призначення працівників інших підрозділів у складі органів державної влади, де передбачені ОДР, постановою прокурора за пропозицією офіцера з кримінального переслідування.

Розуміння організації діяльності офіцера з кримінального переслідування зведено до повноважень, визначених КПК РМ. Говорити про те, що профільний закон є частиною кримінально-процесуального законодавства, не можна, адже він майже не містить норми інших галузей законодавства, наприклад адміністративного чи трудового. Хоча, відповідно до ст. 6 зазначеного закону, на посаду керівника органу кримінального переслідування може бути призначена особа, стаж роботи якої як офіцера з кримінального переслідування становить не менше 3 років, і яка володіє необхідними професійними якостями і організаторськими здібностями.

Повноваження керівника органу кримінального переслідування не можуть здійснюватися за сумісництвом керівником установи, в складі якого створено орган кримінального переслідування, або керівником підрозділу, в складі якого діє цей орган кримінального переслідування.

На відміну від українського законодавства закріплення ряду дій, що у вітчизняному інституті регламентовано на рівні підзаконних актів, здійснюють на рівні цього закону. Так, при здійсненні своїх повноважень керівник органу кримінального переслідування:

- передає офіцеру з кримінального переслідування для вирішення повідомлення і матеріали про скоєні злочини;
- передає офіцеру з кримінального переслідування для виконання отримані від інших органів кримінального переслідування запити про надання правової допомоги, доручення про проведення дій з кримінального переслідування;
- розподіляє своєю резолюцією офіцерам з кримінального переслідування для здійснення кримінального переслідування кримінальні справи;
- доручає за згодою прокурора провадження з кримінального переслідування кільком офіцерам з кримінального переслідування тощо.

Ядро правового статусу офіцера з кримінального переслідування становлять його права та обов'язки.

Так, вимоги офіцера з кримінального переслідування у порядку чинного законодавства, пов'язані із здійсненням кримінального переслідування, є

обов'язковими для виконання всіма фізичними та юридичними особами.

При здійсненні своїх повноважень офіцер з кримінального переслідування вправі:

– направляти посадовим особам органів публічної влади, підприємств, установ і організацій, незалежно від виду власності та організаційно-правової форми, подання для вжиття заходів щодо усунення причин та умов, що сприяли вчиненню злочинів;

– зберігати і носити вогнепальну зброю та інші наявні в оснащенні засоби захисту;

– вимагати відшкодування установою, в складі якої створено орган кримінального переслідування, всіх витрат, пов'язаних зі службовим відрядженням;

офіцери з кримінального переслідування вправі створювати і вступати в громадські організації з метою представлення їх інтересів, підвищення професійного рівня і захисту їх статусу тощо.

Офіцер з кримінального переслідування зобов'язаний: виконувати службові обов'язки у суворій відповідності до законодавства; після реєстрації повідомлення про вчинення злочину та перевірки даної інформації при наявності ознак злочину порушити провадження з кримінального переслідування і, керуючись вимогами КПК, здійснювати дії з кримінального переслідування, спрямовані на розкриття злочину і встановлення доказів, що підтверджують або заперечують вчинення злочину, вживати заходів щодо забезпечення цивільного позову або можливої конфіскації незаконно здобутого майна; встановлювати в ході кримінального переслідування причини і умови, що сприяли вчиненню злочину; дотримуватися встановлених правил внутрішнього розпорядку установи, трудову дисципліну, норми поведінки та встановленої форми одягу; вести себе гідно в суспільстві і не здійснювати вчинків, що ганьблять честь і гідність офіцера з кримінального переслідування тощо.

Як бачимо, в даному законі правовий статус є нічим іншим, як збірником норм права різних галузей.

Значну частину норм складають норми права, які регламентують проходження служби в органах кримінального переслідування, трудові відносини, вимоги, що пред'являються при призначення на посаду офіцера з кримінального переслідування, несумісності і заборони, випробувальний термін, спеціальні звання, присягу, призначення на посаду та звільнення з посади, атестацію, заохочення та дисциплінарну відповідальність, підвищення професійного рівня тощо.

Місце найнижчого, або територіального, ОДР у звичайному інспектораті Управління поліції адміністративно-територіального округу можна розглянути на прикладі м. Комрат, який представлено у вигляді таких одиниць: начальник інспекторату, його заступник та секретаріат. Начальнику адміністративно підпорядковані відділи операційного менеджменту, розслідування злочинів, кадрів, кримінального переслідування та громадської безпеки (з 4 секторами патрульної поліції) [371].

Ланкою ОДР обласного рівня є відповідні підрозділи на рівні області. Так, начальнику Управління поліції адміністративно-територіального округу Гагаузія адміністративно підпорядковано відділ по координації діяльності кримінального переслідування (з 2 секторами патрульної поліції) [372]. Координація застосована і до діяльності з громадської безпеки та розшукової діяльності.

Республіка Грузія. В Республіці Грузія, де, як і в Україні, наука адміністративного права вивчає державне управління внутрішніми справами, реформа поліції отримує позитивні відгуки з боку закордонних вчених [373].

Під час більш поглибленого дослідження аналогів ОДР в Республіці Грузія можна зустріти різні думки. Суть їх зведемо до двох основних, що кардинально протилежні за своїм характером – позитивних та негативних. Так, за оцінками впливових недержавних структур, які оприлюднено на початку 2017 року у м. Давосі на Всесвітньому економічному форумі, Республіка Грузія піднялась з 47 місця у 2011 р. до 29 у 2016 р. у рейтингу безпеки [374], що пов'язують з успіхами в державному управлінні внутрішніми справами, у т.ч. поліцією. За результатами опитування, грузинській поліції довіряють 80-82 % [375]. Така

оцінка може бути більшою, адже тривають впровадження різного роду пілотних програм технологічних інновацій, результати яких позитивно впливають на організацію протидії злочинності слідчими органами поліції МВС Республіки Грузія [376]. Професія поліцейського стала однією з найпрестижніших у країні. Конкурс на заміщення вакантних посад у різних поліцейських службах становить від 10 до 50 осіб на місце, а в органах слідства – близько 30 осіб на місце [377, с. 87].

Проте існує вкрай різка критика діяльності слідчих органів. Наприклад, Заза Хатіашвілі, голова Асоціації адвокатів, висловлює критичну думку на основі суб'єктивного негативного досвіду та виступає за створення окремого слідчого державного органу з конституційною відповідальністю перед парламентом [378].

Окрім цього, є багато спірних питань спільного характеру, наприклад в адміністративному законодавстві обох країн. Зокрема, в чинному КПК України, як і КПК Республіки Грузія, з'явилися неоднозначні норми, що межують з інформаційним правом та регламентують застосування слідчими ЄРДР, що безсумнівно утворює поле для дискусії з природи цих норм права. Саме тому нашу увагу привернув грузинський досвід.

Адміністративно-правова доктрина багата на ґрунтовні дослідження державного управління в поліції закордонних країн, у т.ч. пострадянських. Проте все ж перебуває на початку опрацювання емпіричного матеріалу реформ в органах досудового розслідування поліції. Була виправдана та необхідна увага багатьох вчених-адміністративістів до зазначених питань у різних обсягах з боку О.Г. Боднарчука, Е.Ф. Демського, О.Ф. Кобзаря, С.В. Петкова, Н.Р. Шахназарян, О.С. Юніна та ін. Попри таку увагу всі дослідження несуть фрагментарний характер. Лишається не дослідженим нормативно-правовий аспект державного управління органами слідства, зокрема, в складі МВС. А наявні публікації в сфері кримінального процесу не можуть бути перенесені до науки адміністративного права.

Серед органів, що здійснюють управління в сфері розслідування злочинів, можна навести такі:

- 1) Міністерство юстиції Грузії (ст. 3-5 та 15 [379]);
- 2) Міністерство внутрішніх справ Грузії;
- 3) Міністерство оборони Грузії;
- 4) Міністерство виконання покарань та пробації Грузії;
- 5) Міністерство фінансів Грузії (ч. 1 ст. 3 Закону Республіки Грузія [380]);
- 6) Служба державної безпеки Грузії [381].

У перелічених державних інституціях утворені слідчі органи. З огляду на структуру, чисельність особового складу та кількість підслідних складів правопорушень відносно найвагомішими є слідчі органи МВС Республіки Грузії, що аналогічно масштабам МВС України.

На відміну від України в системі МВС Республіки Грузія як слідчі органи можуть виступати підрозділи Центрального департаменту кримінальної поліції, Департаменту патрульної поліції чи територіальні підрозділи поліції у вигляді поліцейських управлінь Автономної Республіки Абхазії, Аджарії, Тбілісі, Мцхета-Мтіанеті, Шіда Картлі, Кахетії, Самцхе-Джавахеті, Рача-Лечхумі, Гурія, Самегрело тощо. Відповідно в кожному управлінні є підрозділи детективів чи дільничних, як-то в Управлінні поліції Тбілісі [382], а експертні підрозділи взагалі виведені зі складу слідчих органів і підпорядковані МВС Республіки Грузії.

Правову основу діяльності органів слідства МВС Республіки Грузія становить Конституція Республіки Грузії, міжнародно-правові акти, закони Республіки Грузії, Кодекс про адміністративні правопорушення Республіки Грузії, Загальний адміністративний кодекс Республіки Грузії, Адміністративний-процесуальний кодекс Республіки Грузії, правові акти Президента Республіки Грузії, Уряду Республіки Грузії і прем'єр-міністра Республіки Грузії, Статут і нормативні акти Міністерства внутрішніх справ Республіки Грузії, видані відповідно до законодавства Республіки Грузії.

Зокрема, Положенням про МВС Республіки Грузія, затвердженим Постановою Уряду від 13.12.2013 № 337 [383] (далі – Положення) одним із напрямів діяльності МВС визнано розслідування злочинів (ст. 3 Положення), із якого випливає завдання МВС з досудового розслідування (п. «б» ст. 4

Положення).

Природним та гармонійним продовженням цих норм права стало регулювання на рівні завдання для структурних підрозділів, які сформульовані більш конкретно. Наприклад, основними завданнями Департаменту кримінальної поліції МВС визнано:

- здійснення оперативно-розшукових заходів;
- забезпечення заходів процесуального примусу відповідно до правил, встановлених Кримінально-процесуальним кодексом;
- забезпечення боротьби зі злочинами у відповідності до Кримінально-процесуального кодексу (п. «к» ст. 10 Положення).

Подібним чином викладені завдання і Департаменту патрульної поліції, як-то забезпечення боротьби зі злочинами відповідно до порядку, встановленого Кримінально-процесуальним кодексом, проведення оперативно-розшукових заходів (п. «л» ст. 10 Положення). Звісно, патрульну поліцію ніхто не позбавляв галузевої компетенції, яку звикли в Україні бачити за подібною службою. На патрульну поліцію покладено повноваження у галузі безпеки дорожнього руху та патрулювання.

На відміну від українських управлінь патрульної поліції в містах на такому ж рівні коло повноважень ширше у грузинських патрульних за рахунок розслідування. Так, в їх структурі утворено підрозділи, що не тільки розслідують правопорушення, пов'язані з ДТП, але й правопорушення, де на момент їх вчинення особу зловмисника встановлено працівниками патрульної поліції. В системі ж Національної поліції України у складі органів досудового розслідування передбачені підрозділи або посади слідчих з розслідування ДТП на територіальному та центральних рівнях.

У нормативній сфері регулювання організаційно передбачено відповідну компетенцію територіальних підрозділів поліції. Ілюстрацією цього може бути наказ МВС Республіки Грузія від 30.09.2015 № 732 «Положення про Управління поліції МВС Автономної Республіки Абхазія» [384], за яким одним із видів діяльності передбачено здійснення в межах компетенції оперативно-розшукової

діяльності та розслідування (п. д ч. 1 ст. 5). Подібні норми закріплені щодо управління поліцією Гурії (п. д ч. 1 ст. 5) [385] та інших документах, які регламентують компетенцію територіальних підрозділів.

В усіх названих нами департаментах передбачено посади директорів, що призначаються на посаду та звільняються з неї Міністром внутрішніх справ Республіки Грузія. Директор має право:

- управляти Департаментом в межах компетенції;
- встановлювати права та обов'язки співробітників департаменту;
- в межах своїх повноважень видавати індивідуальні правові акти;
- в порядку, встановленому законом присвоювати і знімати молодші спеціальні звання;
- розглядати та затверджувати плани роботи підпорядкованих підрозділів; приймати участь у конкурсах, перевірках та комісіях;
- клопотати про заохочення або вирішувати питання про дисциплінарну відповідальність;
- підписувати контракти тощо.

Директор має заступника або заступників, що ним і призначаються.

Таке надання управлінських повноважень та організація керівної ланки характерно і для України.

У складі департаменту діють загальний відділ, відділ фінансово-економічного забезпечення, відділ детективів та відділ дільничних. Однак вже на рівні структурних підрозділів детективів та дільничних є відмінності.

Розглянемо компетенцію відділу детективів. Цей відділ у межах компетенції уповноважений на: безперервну галузеву діяльність; збір інформації про оперативну обстановку, щоденну її обробку і використання; захист інформації; виявлення на території обслуговування осіб, які планують, готують чи вчинили злочин або інші правопорушення; розшук обвинувачених, арештованих і засуджених, безвісти зниклих осіб та встановлення нерозпізнаних трупів; недопущення, попередження та виявлення злочинів; розслідування відповідно підвідомчості, визначеної КПК, застосування примусових заходів; виявлення

організованих злочинних груп; захист громадського порядку; взаємодію з іншими підрозділами; організаційну та методичну роботу; інші завдання, передбачені законодавством.

Відділ дільничних інспекторів має коло повноважень, що співпадає у організаційних та функціональних аспектах, у т.ч. щодо розслідування. Однак коло повноважень у функціональному плані є ширшим, чим і відрізняється. Наприклад, участь у карантинних заходах, експлуатація систем відеоспостереження, протидія алкоголізму, злочинності у дитячому середовищі чи насильству в сім'ї або ж встановлення місцезнаходження осіб, які ухиляються від військової служби, тощо.

Звертає на себе увагу рівень інформаційно-правового забезпечення слідчих органів МВС Республіки Грузії. Так, незалежно від того у складі якого підрозділу перебуває посадова особа, що займається розслідуванням правопорушень, вона через особистий електронний ключ має доступ до Єдиного електронного реєстру кримінальних справ. Обслуговування даного реєстру здійснює Міністерство юстиції Грузії, а не прокуратура, як в Україні. Для потреб слідства надано більше 5 тис. грузинських портативних пристроїв «PolicePad» – аналогів iPad, завдяки яким з'явилась ще й можливість доступу до відомчих баз даних, фіксації місця події та ідентифікації особи [386].

В Україні тільки розпочався законодавчий процес врегулювання безпосередніх доступів слідчих до різних реєстрів органів виконавчої влади, а в Республіці Грузія цей процес майже завершено. Так, за повідомленням О.Ю. Татарова, підрозділи слідства мають доступ до 30 електронних баз даних, що існують у країні як на загальнодержавному рівні, так і на рівні окремих відомств, зокрема до єдиного державного громадського реєстру (аналог системи паспортного обліку в Україні), з обліку автотранспорту, зброї, предметів антикваріату, дактилоскопічного обліку, зареєстрованих правопорушень та осіб, які їх учинили, прикордонного контролю (персональні дані та фотографія будь-якої особи, яка перетинає кордон Грузії), громадянства та обліку біженців, колишніх працівників поліції, податкового обліку (дані про реєстрацію

юридичних осіб, суб'єктів підприємництва, доходи фізичних осіб, відкриті банківські рахунки), реєстру обтяжень рухомого та нерухомого майна, пробації, раніше засуджених та депортованих осіб, а також осіб, які належать до категорії «злочинці у законі», осіб які перебувають на обліку у зв'язку із психіатричними захворюваннями, захворюваннями на туберкульоз, зловживання на туберкульоз, зловживання алкоголем чи наркотиками, учинення насильства в сім'ї, осіб, які перебувають у розшуку та безвісно зниклих громадян, затриманих та заарештованих осіб, учасників бойових дій, кандидатів на роботу до підрозділів поліції, неповнолітніх, схильних до вчинення правопорушень, телефонних операторів, користувачів мобільного зв'язку, Інтерполу, навчальних закладів тощо [387, с. 397].

Не менш цікавим є досвід запровадження в РГ реєстру таємних слідчих дій, що дещо нагадує український державний єдиний реєстр судових рішень. Верховний Суд Грузії з 2014 року формує реєстр таємних слідчих дій. Загальному щорічному оприлюдненню підлягає статистична інформація (щодо постанов, ухвал та рішень суду: інформація про надійшовши в суди клопотання з приводу таємних слідчих дій та прийнятих судами ухвалах по них, а також інформація про знищення матеріалів, здобутих в результаті оперативно-розшукових заходів, що не стосувалися злочинної діяльності особи, але містили відомості про особисте життя особи або інших осіб.

Дещо подібним до України лишився порядок зберігання речових доказів, по суті якого цей обов'язок покладено в територіальних органах поліції на їх керівників.

У напрямку забезпечення персоналом органів досудового розслідування профільним закладом стала Поліцейська академія та її оперативно-слідчий факультет, де вивчення спецкурсу є спеціальною умовою проходження служби в поліції. З метою зменшення суб'єктивного фактору та корупційних ризиків запроваджено автоматизоване тестування слідчих.

Одним з ключових в державному управлінні органами слідства МВС Республіки Грузія є Положення про МВС Республіки Грузія, затверджене

Постановою Уряду від 13.12.2013 № 337. Значна частка державного регулювання діяльності цих органів підпадає під дію нормативних актів. Натомість схожою лишилась регламентація того, що слідчі органи не централізовані, а поліція перебуває у складі МВС.

На завершення хотілось би оговорити питання можливості запозичення грузинського досвіду, що автор вважає можливим у частині якщо не нормативно-правовій, то нормативній, яка за механізмом метаморфоз є оперативнішою в управлінні. Дослідження зазначених документів дає підстави говорити про те, що традиційний для радянських республік правовий інститут державного управління слідчими підрозділами ліквідовано. Адаже взагалі не передбачено інститут слідчих, а їх функції покладено на представників інших підрозділів – детективів або дільничних, що паралельно займаються адміністративною діяльністю.

Висновки до розділу 3

Порівняльно-правовий аналіз засад діяльності ОДР в Україні дозволив констатувати диспропорцію у нормативно-правовому регулюванні їх діяльності та засад. Суть диспропорції в тому, що для більшості ОДР в їх системі явно виражено нормативно-правове регулювання (НПУ, ДКВС, ДБР), а не нормативне (СБУ, ДФС, НАБУ). В останньому випадку управління є більш ефективним за умови належної нормотворчої реакції на зміни в обстановці, але більш уразливим з боку зловживань. Проте навіть за існуючого рівня законності має бути єдиний підхід у формулюванні засад управління цими органами на рівні закону з чітким розрізненням їх за галузями управління. Вагомими з огляду на деталізацію засад управління ОДР та розслідуванням є досвід ДКВС, де розмежовано ці засади.

Факти порушення прав людини в діяльності правоохоронних органів, транснаціональний характер правопорушень, злочини проти людства та міжнародні правопорушення, ухилення від правосуддя шляхом втечі за кордон, необхідність підвищення ефективності діяльності ОДР тощо викликали необхідність вироблення для них відповідних міжнародних стандартів. Ці

стандарти представлені у формі нормативно-правових актів чи нормативних документів міжнародних установ різного рівня. Їх можна звести до загальних (відносяться до прав людини та персоналу) та специфічних (стосуються як взаємодії під час розслідування злочинів міжнародного характеру, здійснення міжнародного розшуку тощо, так і організації, проходження служби, створення та ролі у суспільстві органів судового переслідування) груп засад або принципів. У національному законодавстві стандарти представлені переважно матеріальними нормами адміністративного законодавства, загальна група засад набула більшої процесуальної регламентації. Перспективними для подальшого дослідження можуть стати засади діяльності міжнародних громадських установ з розслідування злочинів та протидії корупції, а також імплементація міжнародних стандартів в адміністративно-процесуальних основах діяльності ОДР поліції (п. «в» Додатку М).

Найближчими країнами до України у сучасних реформах визнано Республіки Грузія та Молдова, що обумовлено схожими історико-правовими умовами розвитку та позицією вступу в ЄС.

Істотною властивістю законодавства цих країн є розвиток інституту державного управління ОДР шляхом реалізації антикорупційної політики, боротьби з політичною корупцією та незаконним збагаченням, конфіскації майна на принципах функціональної незалежності та підвищення ефективності діяльності установ, виключення політичного впливу та прозорості, а також розвиток концепції електронного врядування, у т.ч. електронної справи.

Відмінності існують у належності суб'єктів до центральних органів виконавчої влади, але масштабним лишається ОДР в поліції.

Вартою нашої уваги може стати ідея відходу від радянської класифікації посад слідчих у частині створення інституту детективів (Республіка Грузія) або офіцерів з кримінального переслідування з приватної детективної діяльності (Республіка Молдова), а також впровадження інституту електронної справи (Республіка Грузія).

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично узагальнено та запропоновано розв'язання наукового завдання щодо адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування (на прикладі Національної поліції України). У результаті дослідження сформульовано ряд нових наукових положень та висновків, основними серед яких є такі:

1. Вивчення передумов виникнення правового інституту управління органами досудового розслідування Національної поліції України дозволило стверджувати про історико-правову залежність цих передумов від інституту управління подібними органами у складі органів внутрішніх справ. Особливості виникнення правового інституту управління органами досудового розслідування Національної поліції України обумовлені перебігом багатьох політичних та соціально-економічних чинників, завдяки чому їх умовно зведено до таких періодів інституалізації:

1) право перших державних утворень на території нинішньої України у середині I тис. до н. е. – V ст. н. е.; 2) право Київської Русі кінця IX – середини XIII ст.; 3) право в Галицькій і Волинській землях у XII-XIV ст.; 4) українське право другої половини XIV – середини XVII ст.; 5) пам'ятки права України другої половини XVII – XVIII ст.; 6) українське право наприкінці XVIII – XIX ст.; 7) право радянської влади XX ст.; 8) право незалежної України з 1991 по 2014 рр.

2. Дослідження динаміки становлення й розвитку адміністративно-правових відносин у сфері управління органами досудового розслідування формує специфічний напрям української правової історіографії. Вивченню цього питання сприяв відхід від радянської та російської механічної лінійності у розумінні історіографії до пошуку автентичності розвитку. Процес переплетення історіографічних, історико-правових та соціально-гуманітарних знань зумовив виразний міждисциплінарний характер дослідження.

Сучасна історіографія в адміністративному праві за предметом досліджень несе виражений загальнотеоретичний, емпіричний чи прикладний характер.

Фундамент історіографічних праць – це досвід діяльності органів досудового розслідування, які існували за різних державно-правових формацій на теренах України. Більшість цих праць стосується їх діяльності у складі органів внутрішніх справ. Наразі сформувались харківська, київська та дніпропетровська школи їх вивчення. Триває науковий дискурс щодо місця органів досудового розслідування в системі органів державної влади та використання можливостей детективів, у т.ч. приватних. Думки про утворення окремих органів досудового розслідування залежно від криміногенної обстановки та соціально-економічних умов доповнилися громадським попитом на сервісну основу служби.

Останнім часом предметом уваги стали питання не лише взаємодії та міжнародного співробітництва, але й теоретико-правових та організаційних засад використання в адміністративному праві знань менеджменту та інформаційних технологій, діяльності під час антитерористичної операції.

3. Сучасному стану управління органами досудового розслідування притаманне збільшення їх кількості у системі органів виконавчої влади та активізація реформ через загострення кризи державного управління й у суспільстві. Надання об'єктивної оцінки їх діяльності ускладнене відсутністю незалежного статистичного органу державної влади та відповідних підходів, а також наявними розбіжностями в інтерпретації відомостей Генеральної прокуратури України. Існуючі проблеми діяльності органів досудового розслідування доповнилися відсутністю у прийнятій концепції реформування поліції стандарту, з якими періодично звіряють фактично досягнуті результати, та протиріччями у вигляді стрімкого науково-технічного розвитку суспільства, невикористанням альтернатив цим органів з приватного сектору економіки та відставанням модернізації науково-технічних можливостей органів досудового розслідування.

4. Адміністративно-правове регулювання засад діяльності органів досудового розслідування поліції - це різновид адміністративно-правового регулювання, що характеризується сукупністю адміністративно-правових формально-визначених та імперативних правил - матеріальних та процесуальних

засад поведінки, встановлених чи санкціонованих державою, які закріплюють міру справедливості та свободи згідно із індивідуальними чи публічними інтересами населення держави, забезпечуються державним впливом, впорядковують публічні, у т.ч. службові відносини, які виникають під час діяльності цих органів у сфері управління ними та розслідування кримінальних правопорушень.

Характеристика правового феномену адміністративно-правового регулювання засад діяльності органів досудового розслідування поліції передбачає декілька можливих складових - категоріальної, нормативної, інституційної та інструментально-технологічної.

5. Суттєві риси основоположних начал (засад) для діяльності органів досудового розслідування поліції:

а) беруть початок з конституційних ідей; повторюваність у галузях права та державного управління; універсальний характер; мета або складові частини правових явищ; на їх формування впливають зміни в суспільстві;

б) інституалізація відбувається у двох напрямках: функціональному (орієнтація на виконання мети створення та функціонування) та історично-процесному (поява та становлення);

в) мають різний характер класифікації, в основу якої можуть покладатись різні підгрунття (конституційні ідеї, управління організацією, специфіка організації розслідування; професійна діяльність слідчого; управління персоналом; взаємодія з розслідування злочинів; діяльність органу або його структурного підрозділу чи керівника; розбудова апарату чи робочого місця слідчого).

З урахуванням національних історико-правових традицій, загальноновизнаних міжнародних та конституційних цінностей, стану наукової розробки, законодавчого підходу та реалій економіки має відбуватись пошук нових адміністративно-правових засад, які мають бути орієнтовані на здобутки поліцейського менеджменту, інформаційних технологій, протидії загрозам національній безпеці, глобалізацію, антикризове управління, здоровий глузд та філософію права.

Адміністративно-правові засади діяльності органів досудового розслідування поліції варто доповнити засадами інформаційних технологій, які пропонується розглядати у спеціальній групі таких засад. Зокрема, це засади штучного інтелекту (у сфері розслідування злочинів), автоматизації розподілу кримінальних проваджень, блокування доступу до реєстрів, єдиної платформи контролю та нагляду (у сфері управління органів досудового розслідування).

За нашими підрахунками, якщо нічого на краще не змінювати, то виникає ризик зростання злочинності до 720 тис. кримінальних правопорушень в 2022 році, з них 670 тис. буде обліковано поліцією. Тому прогнозуємо збільшення навантаження на слідчих та втрата якості розслідування.

6. Правове регулювання засад діяльності органів досудового розслідування поліції представлено значною кількістю нормативно-правових актів, які встановлюють конституційні та міжнародні підвалини управління, принципи діяльності в сфері державного управління державним органом та в окремих напрямках. Законодавець та органи державного управління у різній ступені ясності розрізняють принципи державного управління, як самим органом, так і профільною галуззю.

Незалежна Україна наслідувала у законодавстві тенденцію розбудови радянської системи органів досудового розслідування, яка полягала у міжвідомчій розпорошеності. Виникнення, реформування або ліквідація слідчих органів різних відомств пов'язувались із соціально-політичними процесами (загостренням криміногенного стану, руйнуванням професійного ядра слідчих, окупацією, анексією тощо), у т.ч. векторами розвитку в бік Європейського союзу чи Співдружності незалежних держав, різних за змістом в орієнтації на підконтрольність суб'єктам законодавчих ініціатив, а також необхідністю дотримання положень Конституції України чи концепцій адміністративно-правової реформи або реформи кримінальної юстиції.

7. Порівняльно-правовий аналіз засад діяльності органів досудового розслідування в Україні дозволив констатувати диспропорцію у нормативно-правовому регулюванні. Суть диспропорції полягає в тому, що в державному

управлінні цими органами є органи, де явно виражено нормативно-правове підґрунтя, та органи з нормативним регулюванням. В останньому випадку подібне робить управління більш ефективним за умови належної реакції на зміни в обстановці, але більш уразливим з боку зловживань. Проте навіть за такого юридичного підвищення рівня законності має бути єдиний підхід у формулюванні принципів управління цими органами на рівні закону з чітким розрізненням їх за галузями управління.

8. Факти порушення прав людини в діяльності правоохоронних органів, транснаціональний характер правопорушень, правопорушення міжнародного характеру, ухиляння від правосуддя шляхом втечі за кордон, необхідність підвищення ефективності діяльності органів досудового розслідування тощо викликали необхідність вироблення для них відповідних міжнародних стандартів. Вони представлені у формі нормативно-правових актів чи нормативних документів міжнародних установ різного рівня. Їх можна звести до загальних (відносяться до прав людини та персоналу) та специфічних (стосуються як взаємодії під час розслідування злочинів міжнародного характеру, здійснення міжнародного розшуку тощо, так і організації, проходження служби, ролі у суспільстві та утворення органів судового переслідування) груп принципів. У національному законодавстві вони представлені переважно матеріальними нормами адміністративного законодавства, але перша група набула більшої процесуальної регламентації. Це вимагає подальшої розбудови процесуальних засад спеціальних стандартів діяльності органів досудового розслідування поліції. Перспективними для подальшого дослідження можуть стати засади діяльності міжнародних громадських установ з розслідування злочинів та протидії корупції.

9. Найближчими країнами до України у сучасних реформах визнано Республіки Грузія та Молдова, що обумовлено схожими теперішніми історико-правовими передумовами розвитку та активною позицією України щодо вступу в Європейський Союз.

Істотною властивістю законодавства цих країн є розвиток інституту державного управління органів розслідування шляхом реалізації антикорупційної

політики, боротьби з політичною корупцією та незаконним збагаченням, конфіскації майна на засадах функціональної незалежності та підвищення ефективності діяльності установ, виключення політичного впливу та прозорості, а також розвиток концепцій електронного врядування, у т.ч. електронна справа.

Відмінності існують й у належності суб'єктів до центральних органів виконавчої влади, але масштабним лишається орган досудового розслідування в поліції. Вартим уваги може стати відхід від радянської класифікації посад слідчих у частині досвіду створення детективів (Республіка Грузія) або офіцерів з кримінального переслідування чи приватної детективної діяльності (Республіка Молдова), а також впровадження інституту електронна справа (Республіка Грузія).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Леони Б. Свобода и закон / Б. Леони; пер. с англ. В. Кошкина; под ред. А. Куряева. М.: ИРИСЭН, 2008. 308 с.
2. Паспорт спеціальності 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»: постанова Президії ВАК України від 08.10.2008 № 42-06/7 // Бюлетень ВАК України. 2009. № 4. С. 9-12.
3. Паспорт спеціальності 12.00.09 «кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність»: постанова Президії ВАК України від 08.10.2008 № 44-06/7. URL: <http://www.lp.edu.ua/pasport-specialnosti-120009> (дата звернення: 20.09.15).
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. 5-те вид. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. ISBN 966-569-013-2. / голов. ред. В.Т. Бусел, редактори-лексикографи: В.Т. Бусел, М.Д. Василега-Дерибас, О.В. Дмитрієв, Г.В. Латник, Г.В. Степенко. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 2-ге вид. 1728 с.
5. Копейчиков В.В. Правознавство: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2006. 748 с.
6. Бандурка О.М. Слідчий – моя професія. Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. 216 с.
7. Кулішенко Т.Ю. Інституціоналізація виконавчої влади в Україні в контексті децентралізації (політологічний аспект): дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Х., 2016. 201 с.
8. Tolbert P. S. & Zucker L. G. The institutionalization of institutional theory // In S. Clegg, C. Hardy and W. Nord (Eds.), Handbook of organization studies. London: SAGE, 1996. PP. 175-190.
9. Хутинаев И.Д. Институционализация органов государственной власти Российской Федерации: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.02. М., 2006. 52 с.
10. Яровий Б.Д. Адміністративно-правове регулювання діяльності

слідчих підрозділів в органах внутрішніх справ України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Акад. праці і соц. відносин Федер. профспілок України. К., 2012. 227 с.

11. Тамразова О.В. Організаційно-правове забезпечення вдосконалення наукової організації праці слідчих органів внутрішніх справ України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О.В. Тамразова; Харків. нац. ун-т внутр. справ. К., 2006. 234 с.

12. Нікуліна А.Г. Адміністративно-правовий статус органів досудового розслідування Національної поліції України: автореф. ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.07 адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Суми: СумДУ, 2017. 20 с.

13. Губар С.В. Становлення і розвиток органів дізнання та досудового слідства в Україні (1917-60-ті роки ХХ століття): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. К., 2002. 194 с.

14. Татаров О.Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організаційні засади (за матеріалами МВС): монографія. К.: Донецк: ТОВ «ВПП «ПРОМІНЬ», 2012. 640 с.

15. Солдатенко О.А. Досудове слідство в Україні: становлення та перспективи розвитку спеціальність: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / О.А. Солдатенко; ЗЮІ МВС України. К., 2006. 239 с.

16. Берназ П.В. Становлення та розвиток суб'єктів здійснення досудового слідства // Організаційно-правові аспекти досудового слідства / Південноукраїнський правничий часопис. 2015. № 3. С. 154-159.

17. Махов В. Законодательство о возбуждении уголовного дела // Законность. 1997. № 1. С. 34-36.

18. Григорьев В.Н. Проблемы развития средств обнаружения признаков преступления // Пути совершенствования деятельности следственных аппаратов органов внутренних дел. Ташкент, 1987. С. 40-52.

19. Статіва І.В. Дослідча перевірка: історія виникнення та розвитку // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2010. № 1. С. 289.

20. Чельцов-Бебутов М.А. Курс криминально-процессуального права. Очерки по истории суда и уголовного процесса в рабовладельческих, феодальных и буржуазных государствах / М.А. Чельцов-Бебутов. СПб.: Ровена; Альфа, 1995. 846 с.
21. Білецький А. Геродот. Історії в дев'яти книгах. К.: Наукова думка, 1993. 576 с.
22. Гавриленко О.А. Історія держави і права України. Стародавня доба: навчальний посібник. Харків: ХНУВС, 2011. 64 с.
23. Історія держави і права України: хрестоматія-практикум: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів України напряму підготовки 6.030202 «Міжнародне право» / О.А. Гавриленко, І.А. Логвиненко, Л.В. Новікова. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 348 с.
24. Хрестоматія з історії держави і права України у 2-х т.: навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / за ред. В.Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Т. 1. К.: Ін Юре, 2000. 472 с.
25. Велесова книга. ВЛЄС КНІГА / пер. и комент. Валентина и Юлии Гнатюк. 5-е изд. М.: Амрита, 2011. 384 с.
26. Повість минулих літ / Віктор Близнець (переказ). К.: Україна, 1996. 286 с.
27. Гавриленко О.А. Історія держави і права України: хрестоматія-практикум: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів України напряму підготовки 6.030202 «Міжнародне право» / О.А. Гавриленко, І.А. Логвиненко, Л.В. Новікова. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 348 с.
28. Папакін Г. Історія державних установ України: урядуючі інституції та державні установи ІХ-початку ХХ ст.: лекція. К.: Поліграф. дільниця Ін-ту історії України НАН України, 2010. 243 с. URL: https://nmetau.edu.ua/file/kdoczn_18553.pdf (дата звернення: 01.11.15).
29. Правда Русская / под ред. Грекова Б.Д. В 3-х томах. Москва, Ленинград: Издательство Института истории АН СССР, 1940. Т. I. 505 с.

30. Історія держави і права України: у 2-х т.: підруч. для студ. юрид. спеціальностей вищ. навч. закл. / Акад. прав. наук України, Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого; ред.: В.Я. Тацій, А.Й. Рогожин, В.Д. Гончаренко. К.: Ін Юре, 2003. Т. 1. 656 с.

31. Статути Великого князівства Литовського: у 3-х т. Том I. Статут Великого князівства Литовського 1529 року / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса: Юрид. л-ра, 2002. 464 с.

32. Статути Великого князівства Литовського: у 3-х т. Том II. Статут Великого князівства Литовського 1566 року / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса: Юрид. л-ра, 2003. 560 с.

33. Боняк В.О. Передумови та витоки правового регулювання організації і функціонування правоохоронних органів на теренах України // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутр. справ. 2012. № 4. С. 29-34.

34. Михайленко П.П. Суды и наказания в Сечи Запорожской // Іменем Закону. 1993. 10 вересня.

35. Договори і постанови прав і свобод військових між Ясновельможним Його Милості паном Пилипом Орликом, новообраним гетьманом Війська Запорізького, і між генеральними особами, полковниками і тим же Військом Запорізьким з повною згодою з обох сторін, затверджені при вільному обранні формальною присягою від того ж Ясновельможного Гетьмана, підтверджені 5 квітня 1710 року від Різдва Христового / сайт Верховної Ради України. URL: <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1710.html> (дата звернення: 02.11.15).

36. Декрет о суде // Декреты Советской власти. Т. I. М.: Госполитиздат, 1957. С. 124-126.

37. О предоставлении права производства предварительного следствия органам охраны общественного порядка: Указ Президиума Верховного Совета СССР от 06.04.1963 № 1237-VI // Ведомости Верховного Совета СССР. 1963. № 16. Ст. 181.

38. Закон України від 20.12.1990 № 565-XII «Про міліцію» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/565->

12/print1472883539344902 (дата звернення: 01.09.15).

39. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.1991 № 114 «Про затвердження Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/114-91-%D0%BF> (дата звернення: 01.09.15).

40. Наказ МВС України від 26.11.1991 № 500 «Про затвердження і введення в дію Інструкції про порядок прийому, реєстрації, обліку і розгляду в органах, підрозділах та установах внутрішніх справ України заяв, повідомлень та іншої інформації про злочини і пригоди». К., 1991. 50 с.

41. Наказ МВС України від 30.12.1991 № 564 «Про заходи щодо зміцнення законності при розслідуванні злочинів органами внутрішніх справ» К., 1991. 58 с.

42. Наказ МВС України від 06.12.1991 № 552 «Інструкція про порядок проведення службових розслідувань в органах внутрішніх справ України». К., 1991. 30 с.

43. Закон України від 28.10.1989 № 8312-11 «Про мови в Українській РСР» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/8312-11> (дата звернення: 01.09.15).

44. Закон України від 12.09.1991 № 1543-12 «Про правонаступництво України» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1543-12> (дата звернення: 01.09.15).

45. Наказ МВС України від 25.11.1992 № 745 «Про невідкладні заходи щодо вдосконалення структури і організації органів попереднього слідства в системі МВС України». К., 1992. 52 с.

46. Постанова Верховної Ради України від 25.06.1993 № 3325-XII «Про Державну програму боротьби із злочинністю» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3325-12> (дата звернення: 01.09.15).

47. Наказ МВС України від 18.10.1993 № 701 «Про організацію роботи органів внутрішніх справ щодо розкриття злочинів». К., 1992. 42 с.

48. Наказ МВС України від 13.09.1994 № 504 «Про заходи щодо

вдосконалення організації роботи органів внутрішніх справ у розкритті і розслідуванні злочинів у сфері економіки». К., 1994. 44 с.

49. Наказ МВС України від 06.09.1995 № 600 «Про затвердження Інструкції «Про порядок зносин органів внутрішніх справ України з компетентними органами іноземних держав з питань запобігання, розкриття та розслідування злочинів». К., 1995. 20 с.

50. Наказ МВС України від 29.12.1995 № 880 «Про невідкладні заходи щодо вдосконалення структури і організації діяльності штатних підрозділів дізнання органів внутрішніх справ». К., 1995. 46 с.

51. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.04.1996 «Про Концепцію розвитку системи Міністерства внутрішніх справ» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/456-96-%D0%BF> (дата звернення: 02.09.15).

52. Наказ ГПУ від 18.10.1996 № 4 «Про організацію роботи слідчого апарату органів прокуратури і прокурорського нагляду за додержанням законів органами попереднього слідства та дізнання». К., 1996. 60 с.

53. Наказ Міністерства юстиції, ГПУ та Міністерства фінансів України від 04.03.1996 № 6/5/3/41, зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 06.03.1996 №106/1131, «Про затвердження Положення про застосування Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0106-96> (дата звернення: 02.09.15).

54. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.07.1996 № 710 «Про затвердження Інструкції про порядок і розміри відшкодування витрат та виплат винагороди особам, що викликаються до органів дізнання, досудового слідства, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним науково-дослідним установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/>

show/710-96-%D0%BF (дата звернення: 02.09.15).

55. Наказ ГПУ та МВС України від 07.06.1996 № 8/390 «Про затвердження і введення в дію форми № 1 СЛМ місячного статистичного звіту «Основні показники роботи органів слідства та дізнання». К., 1996. 50 с.

56. Указ Президента України від 24.04.1997 №371/97 «Про Національне бюро розслідувань» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/371/97> (дата звернення: 02.09.15).

57. Наказ МВС, ГПУ, СБУ, Держкомкордону, ДМС та ДПА України від 09.01.1997 № 3/1/2/5/2/2, зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 26.02.1997 № 54/1858 «Про затвердження інструкції про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0054-97> (дата звернення: 02.09.15).

58. Постанова Кабінету Міністрів України від 25.08.1998 № 1340 «Про порядок обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави і розпорядження ним» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1340-D0%BF> (дата звернення: 02.09.15).

59. Наказ МВС, ГПУ та ДПА від 29.05.1998 №14/385/269 «Про затвердження Інструкції нові форми статистичних звітів про роботу органів слідства та дізнання і затверджено Інструкцію до цієї звітності». К., 1998. 70 с.

60. Наказ МВС України від 30.08.1999 № 682 «Про затвердження настанови про діяльність експертно-криміналістичної служби МВС України». К., 1999. 46 с.

61. Постанова Кабінету Міністрів України від 14.05.1999 № 821 «Про затвердження Порядку оплати праці адвокатів з надання громадянам правової допомоги в кримінальних справах за рахунок держави» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/821-90%BF> (дата звернення: 12.09.15).

62. Указ Президента України від 22.01.2001 № 29/2001 «Про утворення місцевої міліції» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/29/2001> (дата звернення: 12.09.15).

63. Наказ МВС України та ДДУпВП від 02.04.2001 № 300/73 «Про заходи щодо дотримання законності при затриманні осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, обранні щодо них запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та додержанні встановлених законом строків затримання і тримання під вартою під час попереднього слідства». К., 2001. 60 с.

64. Наказ МВС України від 31.10.2002 № 1100 «Про вдосконалення організації діяльності органів досудового слідства МВС України». К., 2002. 80 с.

65. Інструкція про єдиний облік злочинів, затверджена наказом ГПУ, МВС України, СБУ, ДПА України та Міністерства юстиції України від 26.03.2002 № 20/84/293/126/18/5 / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0020900-02> (дата звернення: 12.09.15).

66. Інструкція про порядок заповнення та подання документів первинного обліку злочинів, осіб, які їх вчинили, руху кримінальних справ, затверджена наказом ГПУ, МВС України, СБУ, ДПА України та Міністерства юстиції України від 26.03.2002 № 20/84/293/126/18/5 / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/va020900-02/> (дата звернення: 12.09.15).

67. Рішення колегії МВС України від 19.07.2002 № 8км/1 «Про заходи щодо вдосконалення діяльності органів досудового слідства системи МВС України в сучасних умовах реформування чинного кримінального та кримінально-процесуального законодавства і посилення протидії злочинності».

68. Наказ МВС України від 25.12.2003 № 1600 «Про організацію діяльності органів досудового слідства системи Міністерства внутрішніх справ України». К., 2003. 86 с.

69. Наказ МВС України від 04.10.2003 № 1155 «Про вдосконалення реагування на повідомлення про злочини, інші правопорушення і події та забезпечення оперативного інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ України» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/>

laws/show/z0259-04 (дата звернення: 12.09.15).

70. Наказ МВС від 18.07.2003 № 786 «Про створення Інтегрованої інформаційно-пошукової системи органів внутрішніх справ України». К., 2003. 6 с.

71. Наказ МВС України та МНС від 26.08.2003 № 943/302 «Про взаємодію органів внутрішніх справ України та органів Державного пожежного нагляду МНС України в попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, пов'язаних із пожежами» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0829-03> (дата звернення: 12.09.15).

72. Закон України від 22.02.2006 № 3460-IV «Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3460-15> (дата звернення: 16.09.15).

73. Наказ МВС України від 24.03.2006 № 301 «Про затвердження Довідника типових професійно-кваліфікаційних характеристик посад працівників Міністерства внутрішніх справ України та Галузевої класифікації основних посад працівників Міністерства внутрішніх справ України». К., 2006. 80 с.

74. Наказ МВС України від 31.03.2008 № 160 «Про організацію діяльності органів досудового слідства Міністерства внутрішніх справ України». К., 2008. 208 с.

75. Наказ МВС України від 15.06.2011 № 336 «Про проведення експерименту щодо апробації вертикальної системи підпорядкування слідчих підрозділів органів внутрішніх справ України» / сайт Ліга-закон. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS362.html (дата звернення: 16.09.15).

76. Наказ ГПУ від 17.08.2012 № 69 «Про Єдиний реєстр досудових розслідувань» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0680-16> (дата звернення: 16.09.15).

77. Наказ МВС України від 09.08.2012 № 686 «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1769-12> (дата звернення: 16.09.15).

78. Наказ МВС України від 19.11.2012 № 1050 «Про затвердження Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події та положень про комісії / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z2095-12> (дата звернення: 16.09.15).

79. Наказ МВС України від 12.03.2013 № 230 «Про затвердження Інструкції про порядок проведення службових розслідувань в органах внутрішніх справ» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0541-13> (дата звернення: 16.09.15).

80. Наказ МВС України від 22.10.2012 № 940 «Про організацію реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події та забезпечення оперативного інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ України» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0054-13> (дата звернення: 16.09.15).

81. Наказ МВС України, МОЗ України, ГПУ 28.11.2012 № 1095/955/119 «Про затвердження Порядку взаємодії між органами внутрішніх справ, закладами охорони здоров'я та прокуратури України при встановленні факту смерті людини» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z2106-12> (дата звернення: 16.09.15).

82. Закон України від 12.08.2014 № 1632-VI «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1632-18> (дата звернення: 16.09.15).

83. Інструкція про порядок превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, та особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції, затверджена наказом МВС України, ГПУ, СБУ від 26.08.2014 № 872/88/537 / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1038-14> (дата

звернення: 16.09.15).

84. Філософія права: підручник / за ред. О.Г. Данильяна. Харків: Право, 2009. 208 с.

85. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник / пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с.

86. Бодак Я. Календарні свята, обряди, пісні Горличчини (Лемківщина) // Народна творчість та етнографія. № 1/2010. С. 66-77.

87. Кобилецький М.М. Магдебурзьке право і його застосування в Україні (XIV перша половина XIX ст.): автореф. дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2010. 35 с.

88. Олійник І.С., Сидоренко М.М. Українсько-російський і російсько-український фразеологічний тлумачний словник. Київ: Радянська школа, 1991. 400 с.

89. Наказ МВС України від 06.07.2017 № 570 «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України», зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27 липня 2017 р. за № 918/30786 / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17/page#n2> (дата звернення: 01.11.17).

90. Кони А.Ф. Избранное. М.: Советская Россия, 1989. 496 с.

91. Слово про закон і благодать // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. К.: Наук. думка, 2012. Т. 9.

92. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. Мюнхен, 1983. 175 с.

93. Передмова до нездійсненого видання «Кобзаря» // Тарас Шевченко. Зібрання творів: У 6 т. К.: Україна, 2003. Т. 5.

94. Франко І.Я. Мозаїка: Із творів, що не ввійшли до Зібрання творів у 50-ти т. / упоряд. З.Т. Франко, М.Г. Василенко. Львів: Каменяр, 2001. 434 с.

95. Жванія Л.В. Добро та зло у творчості Т. Шевченка та Лесі Українки. URL: <https://www.google.ru/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=12&cad=>

rja&u a ct= &ved=0ahUKEwjXx4Xy6NvVAhXBC5oKH%2F%2Ffirbis-nbu.gov.ua%2Fcgi-PDF%2FShs_2011_14_24.pdf&usg=AFQjCNHTN3rUHOkk9Zzj2RjcTese0tfg (дата звернення: 02.02.16).

96. Луцький І.М. Християнські основи філософії і правових поглядів М. Драгоманова // Часопис Київського університету права. № 2011/2. С. 29-32.

97. Курко М.Н., Біленчук П.Д., Ярмолюк А.А. Наука поліцейського права в українському державотворенні: витоки, віхи, історіографія, сучасний стан і шляхи пріоритетного розвитку // Наше право. № 4. 2015. С. 17-22.

98. Парасюк В.М. Філософські аспекти процесуальної діяльності слідчого: монографія. Л.: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2009. 240 с.

99. Максимов С.І. Філософія права: сучасні інтерпретації: вибр. праці: статті, аналіт. огляди, переклади (2003-2010). Х.: Право, 2010. 336 с.

100. Франциско Лапорта. Глобалізація и верховенство права. Некоторые сомнения вестфальца // Максимов С.І. Філософія права: сучасні інтерпретації: вибр. праці: статті, аналіт. огляди, переклади (2003–2010). Х.: Право, 2010. 336 с.

101. Історія України. Хрестоматія у двох частинах / керівник авторського колективу і науковий редактор Б.І. Білик. Ч. 1. Навч. посібник. К.: Альтпрес, 2004. 576 с.

102. Захарченко П.П. Історія держави і права України: підручник. К.: Атіка, 2005. 368 с.

103. Крестовська Н.М. Теорія держави і права: Елементарний курс. Видання друге / Н.М. Крестовська, Л.Г. Матвеева. Х.: ТОВ «Одіссей», 2008. 432 с.

104. Історія України: хрестоматія / упоряд. В.М. Литвин. К.: Наук, думка, 2013. 1056 с.

105. Ляковська С.П. Діяльність економічних підрозділів ДПУ УСРР (1927-1929 рр.): за документами та матеріалами відомчої статистики. К.: Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2011. 216 с.

106. Музиченко П.П. Історія держави і права України: навч. посіб. 6-е вид., переробл. і доповн. К.: Знання, 2007. 471 с.

107. Петровський В.М. Поліцейська функція у діяльності судових

чиновників за Статутами Великого князівства Литовського // Актуальні проблеми держави і права. 2009. Вип. 49. С. 116-121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2009_49_21 (дата звернення: 21.12.15).

108. Погорецький М.А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі. Х., 2007. 576 с.

109. Резніков А.В. Магдебурзьке право: українські варіації на тему європейських традицій (історико-правовий нарис): монографія. Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2006. 208 с.

110. Маймескулов Л.Н., Рогожин А.И., Сташис В.В. Всеукраинская чрезвычайная комиссия (1918-1922) / под ред. Н.М. Голушко. Х.: Основа, 1999. 345 с.

111. Скакун О.Ф. Теорія права і держави: підручник. Київ: Правова єдність, 2009. 656 с.

112. Історія держави і права України: у 2 т.: підруч. для студ. юрид. спеціальностей вищ. навч. закл. / Акад. прав. наук України, Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого; за ред.: В.Я. Тацій, А.Й. Рогожин, В.Д. Гончаренко. К.: Ін Юре, 2003. Т. 2. 580 с.

113. Тимощук О.В. Охоронний апарат Української Держави (квітень грудень 1918 р.): монографія. Харків: Ун-т внутр. справ, 2000. 462 с. URL: <http://bibl.com.ua/pravo/243/index.html?page=10> (дата звернення: 21.12.15).

114. Тихоненков Д.А. Проблемы контроля и надзора за органами ВУЧК и ГПУ УССР в 1918 нач. 1929 г.: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Х., 1998. 216 с.

115. Історія українського права: посіб. / І.А. Безклубий, І.С. Гриценко, О.О. Шевченко та ін.; за ред. І.А. Безклубого. К.: Грамота, 2010. 336 с.

116. Дерев'янка І.М. Слідство спецслужби: історія, сучасність, перспективи. К.: Либідь, 2012. 572 с.

117. Олішевський О.В. Організація розслідування злочинів та її місце у структурі криміналістики: автореф. дис ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Олександр Володимирович Олішевський. Харків, 2010. 18 с.

118. Пиріг І.В. Експертна діяльність органів внутрішніх справ: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09 / Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. Д., 2012. 36 с.
119. Кришевич О.В. Психологічні аспекти розв'язання конфліктів у слідчій діяльності МВС України: автореф. ... канд. юрид. наук: спец. 19.00.06 «Юридична психологія». К., 2002. 24 с.
120. Озерський І.В. Психологічні аспекти розв'язання конфліктів у слідчій діяльності МВС України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 19.00.06 «Юридична психологія». К., 2003. 26 с.
121. Алексєєв О.О. Оптимізація криміналістичної підготовки слідчих в системі МВС України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національна академія внутрішніх справ України. К., 2004. 19 с.
122. Петков С.В. Менеджмент в органах внутрішніх справ (організаційно-правові основи): дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2005. 510 с.
123. Курко М.Н., Біленчук П.Д., Ярмолюк А.А. Поліція України (національна поліція): історіографія створення, стан законодавчого і ресурсного забезпечення та перспективи розвитку // Право.ua. 2015. № 1. С. 21-28.
124. Сердюк Л.Р. Організаційно-правові основи впровадження електронного судочинства в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. К., 2017. 245 с.
125. Теоретичні, правові та організаційні засади діяльності органів досудового розслідування України / Затверджена тема дисертації // Електронна база даних НАПрН України «Правова наука». URL: <http://db.ippi.org.ua/?un=306&md=21&id=28234> (дата звернення: 21.09.17).
126. Яровий Б.Д. Адміністративно-правове регулювання діяльності слідчих підрозділів в органах внутрішніх справ України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Яровий Богдан Дем'янович; Акад. праці і соц. відносин Федер. профспілок України. К., 2012. 22 с.
127. Шопіна І.М. Правові та організаційні засади підвищення ефективності

професійної діяльності слідчих органів внутрішніх справ України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Нац. ун-т внутр. справ. Х., 2004. 20 с.

128. Щербатих В.Ю. Організаційно-правові основи створення та діяльності військової міліції (поліції) України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Акад. держ. податк. служби України. Ірпінь, 2001. 20 с.

129. Каткова А.Г. Правові та організаційні аспекти управління слідчими підрозділами органів внутрішніх справ України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Нац. ун-т внутр. справ. Х., 2003. 19 с.

130. Ізбаш К.С. Організаційно-правові засади роботи з персоналом органів досудового слідства МВС України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Ізбаш Катерина Сергіївна; Харківський національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2008. 190 с.

131. Поклонський А.С. Адміністративно-правові основи утворення місцевої міліції в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Поклонський Андрій Сергійович; Київський національний ун-т внутрішніх справ. К., 2008. 214 с.

132. Алексійчук М.М. Адміністративно-правовий статус міського, районного органу внутрішніх справ: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Київ. нац. ун-т внутр. справ. К., 2009. 20 с.

133. Афанасіаді Д.М. Адміністративно-правові засади взаємодії правоохоронних та інших органів при розслідуванні злочинів міжнародного характеру: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Міжнар. ун-т бізнесу і права. Херсон, 2012. 20 с.

134. Шарнін А.В. Принципи діяльності органів досудового розслідування МВС України // Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «Право». № 2. 2014. С. 361-366.

135. Кінаш О.Я. Адміністративно-правове забезпечення діяльності слідчого: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Нац. ун-т держ. податк. служби України. Ірпінь, 2014. 20 с.

136. Остропілець В.Р. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України з

іншими правоохоронними органами: монографія / за ред. Ключова О.М. Х. Харьков юридический, 2015. 196 с.

137. Кагляк І.І. Адміністративно-правові засади діяльності організаційно-методичних підрозділів органів досудового розслідування ОВС України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Держ. НДІ МВС України. Київ, 2015. 21 с.

138. Шарнін А.В. Мета, завдання та класифікація організації діяльності органів досудового розслідування МВС України // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. № 3. Т. 2. С. 141-144.

139. Галуцько В.М. Окремі аспекти поняття «Адміністративно-правове забезпечення діяльності слідчого» // Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. № 5. С. 157-159.

140. Яковлев Р.М. Адміністративно-правові засади пошуку оптимальної структури органів досудового розслідування в Україні // Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. № 5. С. 240-244.

141. Ростовська К. Поняття і зміст діяльності національного антикорупційного бюро // Національний юридичний журнал: теорія і практика. Лютий 2017. С. 58-60.

142. Галуцько В.М. Адміністративно-правове забезпечення слідчої діяльності в Україні: автореф. дис. ... доктора юрид. наук, спец.: 12.00.07 адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. К.: ВМУРОЛ «Україна», 2017. 38 с.

143. Петриненко О. Проблеми реформування законодавства щодо системи органів досудового слідства в Україні // Юстиніан. № 5. 2002. URL: <http://justinian.com.ua/article.php?id=587> (дата звернення: 09.01.15).

144. Ключев О.М. Проблеми взаємодії підрозділів органів внутрішніх справ на регіональному рівні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Ключев Олександр Миколайович; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х., 2010. 32 с.

145. Яковлев Р.М. Адміністративно-правові аспекти забезпечення якості кадрового складу органів досудового розслідування // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. № 1. Т. 3. С. 119-122.

146. Кузніченко С.О. Управління органами внутрішніх справ в особливих умовах, викликаних аномальними явищами техногенного і природного характеру (організаційно-правові питання): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2001. 20 с.

147. Леженіна О.І. Організаційно-правові засади участі органів внутрішніх справ України у міжнародній правоохоронній діяльності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2004. 20 с.

148. Баранецкий Р.Ф. Демократичний цивільний контроль як різновид контролю за діяльністю Служби безпеки України // Митна справа. 2014. Спец. випуск. С. 208-212.

149. Брижко В.М. Організаційно-правові питання захисту персональних даних: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національна академія державної податкової служби України. Ірпінь, 2004. 20 с.

150. Пихтін М.П. Організаційно-правові основи діяльності поліції Швеції (порівняльно-правовий аналіз): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Київський національний ун-т внутрішніх справ. К., 2009. 19 с.

151. Басс В.О. Організаційно-правові засади створення місцевої міліції в Україні: порівняльний аналіз з діяльністю муніципальної поліції зарубіжних країн: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Басс Вікторія Олександрівна; Акад. упр. М-ва внутр. справ. К., 2010. 19 с.

152. Галаван З.С. Функціонування системи досудового слідства у державах членах Європейського Союзу // Публічне право. 2012. № 3 (7). С. 218-225.

153. Цимбалюк В.М. Функція досудового слідства в повноваженнях державного бюро розслідувань та національного антикорупційного бюро // Право і безпека. 2014. № 3 (54). С. 160-164.

154. Галунько В.М. Органи слідства в держав різних правових систем та в Україні // Науковий вісник Херсонського державного університет. 2016. № 6. Т. 2. С. 50-52.

155. Яковлев Р.М. Вибір напрямів реформування органів досудового розслідування: в Україні: актуальні проблеми // Порівняльно-аналітичні

проблеми. 2016. № 5. С. 252-254.

156. Ніжинська І.С. Відшкодування шкоди, завданої незаконними діями службових осіб дізнання і досудового слідства в системі органів внутрішніх справ України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. К., 2003. 16 с.

157. Протас І.Б. Проблеми судового захисту прав і інтересів громадян у зв'язку з заподіянням їм шкоди незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Університет внутрішніх справ. Х., 2000. 20 с.

158. Галаван З.С. Особливості правового регулювання праці слідчих ОВС як суб'єктів трудового права України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Східноукраїнський національний ун-т імені Володимира Даля. Луганськ, 2009. 18 с.

159. Грошева-Шарапова І.В. Правове регулювання дисципліни праці прокурорсько-слідчих працівників: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 Трудове право; право соціального забезпечення / Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. Київ: [б. в.], 2015. 19 с.

160. Бондар Г.Ю. Правове забезпечення взаємодії слідчих правоохоронних відомств у кримінальному судочинстві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2004. 21 с.

161. Гуртієва Л. М. Етичні основи діяльності слідчого: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Гуртієва Людмила Миколаївна; Одеська національна юридична академія. О., 2008. 209 с.

162. Фаринник В.І. Здійснення начальником Головного слідчого управління МВС України процесуального контролю за розслідуванням злочинів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2012. 20 с.

163. Сакал В.М. Правовий статус керівника органу досудового розслідування // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2015. № 2. С. 182-192. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2015_2_18.

164. Петков О.В. Процесуальні основи діяльності начальника слідчого

відділу у кримінальному судочинстві: автореф. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Олександр Вікторович Петков. Запоріжжя, 2009. 24 с.

165. Конограй Н. Форми взаємодії спільних слідчих груп у міжнародному співробітництві під час кримінального провадження // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2015. № 2. С. 56-65. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/6-2015/konogray.pdf> (дата звернення: 21.09.17).

166. Лазукова О.В. Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції / Затверджена тема дисертації // Електронна база даних НАПрН України «Правова наука». URL: <http://db.ippi.org.ua/?un=306&md=21&id=25542> (дата звернення: 21.09.17).

167. Панасюк А.О. Використання мережі Інтернет у виявленні та розслідуванні злочинів / Затверджена тема дисертації // Електронна база даних НАПрН України «Правова наука». URL: <http://db.ippi.org.ua/?un=306&md=21&id=24199> (дата звернення: 21.09.17).

168. Столітній А. В. Електронне кримінальне провадження на досудовому розслідуванні / Затверджена тема дисертації // Електронна база даних НАПрН України «Правова наука». URL: <http://db.ippi.org.ua/?un=306&md=21&id=28226> (дата звернення: 21.09.17).

169. Болгов Р.О. Використання результатів приватної детективної (розшукової) діяльності під час розслідування кримінальних правопорушень / Затверджена тема дисертації // Електронна база даних НАПрН України «Правова наука». URL: <http://db.ippi.org.ua/?un=306&md=21&id=26714> (дата звернення: 21.09.17).

170. Грошевий Ю.М. Проблеми нормативного регулювання діяльності органів попереднього розслідування у новому КПК України // Вісник Академії правових наук України. 1994. № 2. С. 138-147. URL: http://dspace.nulau.edu.ua/bitstream/123456789/3983/1/Groshevoy_138.pdf (дата звернення: 01.04.15).

171. Наказ МВС України від 06.11.2015 № 1377 «Про затвердження

Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події», зареєстровано: Мін'юст України від 01.12.2015 № 1498/27943 // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1498-15> (дата звернення: 01.12.15).

172. Наказ МВС від 03.11.2015 № 1339 «Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події», зареєстровано: Мін'юст України від 06.11.2015 № 1392/27837 // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15> (дата звернення: 01.12.15).

173. Наказ МВС України від 15.07.2016 № 672 «Про деякі питання виплати грошової винагороди поліцейським та працівникам Головного слідчого управління Національної поліції України», зареєстровано: Мін'юст України від 09.08.2016 № 1110/29240 / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1109-16/para8#n8> (дата звернення: 01.12.16).

174. Наказ МВС України від 14.04.2016 № 296 «Про затвердження Інструкції з організації обліку та руху кримінальних проваджень в органах досудового розслідування Національної поліції України», зареєстровано Мін'юст України від 22.06.2016 № 884/29014 / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1109-16/para8#n8> (дата звернення: 01.12.16).

175. Наказ МВС України від 24.07.2017 № 621 «Про затвердження Порядку спільних дій Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень та інших подій, пов'язаних з пожежами», зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 серпня 2017 р. за № 998/30866 / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0998-17> (дата звернення: 01.11.17).

176. Шопіна І.М. Правові та організаційні засади підвищення ефективності професійної діяльності слідчих органів внутрішніх справ України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право». Х., 2004. 192 с.

177. Тамразова О.В. Організаційно-правове забезпечення вдосконалення наукової організації праці слідчих органів внутрішніх справ України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право». Х., 2006. 20 с.

178. Петрухін К. Адміністративно-правових відносин за участь органів досудового розслідування внутрішніх справ // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2013. № 5. С. 113-115.

179. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.10.2014 № 1118-р «Щодо питання реформування органів внутрішніх справ України». URL: <http://police-reform.org/library/rozporyadzhennya-kmu-v-d-22.10.2014-1118-r-schodo-pitannya-reform> (дата звернення: 20.10.15).

180. Система оцінювання роботи польської поліції. URL: <https://www.slideshare.net/noskovalena/ss-39147014> (дата звернення: 01.11.16).

181. Анастасія Рінгіс. Ека Згуладзе: Реформа поліції триватиме п'ять років. А може, й десять. URL: <http://www.pravda.com.ua/articles/2015/04/23/7065637> (дата звернення: 23.06.16).

182. Довідка національної громадської платформи «Реформуємо МВС: прозорість та відповідальність» від 14.08.2015 щодо аналізу роботи Самбірського МВ ГУМВС України у Львівській області в умовах експерименту. URL: http://police-reform.org/articles/dovidka_schodo_analizu_roboti_sambirskogo_mv_gumvs_ukrayini_u_lvivskij_oblasti_v_ (дата звернення: 23.06.17).

183. Довідка за результатами аудиту фінансового, матеріально-технічного та кадрового забезпечення ГУМВС України у Львівській області, проведеного 06-09.03.2015 року на виконання наказу МВС України від 05.03.14 № 236. URL: <http://mvs.gov.ua/upload/file/222.pdf> (дата звернення: 23.06.17).

184. Інформаційний бюлетень про реформу органів правопорядку в

Україні. № 1. березень-травень 2017. URL: http://police-experts.info/wp-content/uploads/2017/06/Digest_reforms_UA.pdf (дата звернення: 23.06.17).

185. Лист ГСУ НПУ від 20.01.2017 № 1208/24/4/2-2017 «Аналіз розгляду звернень громадян Головним слідчим управлінням Національної поліції України за 12 місяців 2016 року».

186. Україна залишається рекордсменом за кількістю звернень громадян до європейського суду з прав людини / Новини. URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/ukraina-zalyshaietsia-rekordsmenom-za-kilkistiu-zvernen-hromadian-do-uevropеiskoho-sudu-z-prav-liudyny-105719.html> (дата звернення: 23.06.16).

187. Постанова Львівського окружного адміністративного суду від 13 липня 2017 року у справі 813/1890/16. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67803967> (дата звернення: 20.08.2017).

188. Правопорушення (1990-2016) / Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/pp_gik/pp_u/90-2002.zip (дата звернення 05.05.2017).

189. Оцінка ефективності роботи поліції в Україні: від «палиць» до нової системи (на прикладі органів досуд. розслідування): науково-практичне видання / Крапивін Є.О. Київ: Софія-А, 2016. 120 с.

190. Етимологічний словник української мови: в 7 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; редкол. О.С. Мельничук (головний ред.) та ін. К.: Наук. думка, 1983. Т. 3: Кора М / укл.: Р. В. Болдирев та ін. 1989. 552 с.

191. Криза // Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. 5-те вид. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 2-ге вид. 1728 с.

192. Тихомирова Л.В., Тихомиров М.Ю. Юридическая энциклопедия / под ред. М.Ю. Тихомирова. М., 1997. 526 с.

193. Постанова Верховної Ради України від 20.04.2004 № 1689-IV »Про Рекомендації парламентських слухань «Духовна криза суспільства і шляхи її подолання» / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0998-17> (дата звернення: 01.11.17).

194. Постанова Верховної Ради України від 05.06.2003 № 940-IV «Про Рекомендації парламентських слухань «Демографічна криза в Україні: її причини та наслідки» / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/940-iv> (дата звернення: 01.11.17).

195. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи від 29.01.2004 № 1364 (2004) «Політична криза в Україні» / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_610 (дата звернення: 01.11.17).

196. Указ Президента України від 22.07.1998 № 810/98 «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні» / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/810/98> (дата звернення: 01.11.17).

197. Битяк Ю.П. Адміністративне право України: підручн. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 544 с.

198. Крикун В.Б. Кризові явища в економіці як об'єкт державного управління // Часопис Академії адвокатури України. № 8 (3'2010). С. 1-5.

199. Левчук М.В. Криза загального права та виникнення права справедливості в Англії // Право і громадянське суспільство. 2016. № 1. С. 37-43. URL: http://lcslaw.knu.ua/index.php/item/download/210_0d29e71649b6e2050896c0edd9e2 (дата звернення: 01.11.16).

200. О методологической ситуации в правоведении / А.И. Демидов // Известия Высших учебных заведений. Правоведение. 2001. № 4. С. 14-22.

201. Загальна теорія права: підручник / за заг. ред. М.І. Козюбри. К.: Ваіте, 2015. 392 с.

202. Шульга Р. Поиск новых идей для защиты прав человека в условиях кризиса правозащитной деятельности в России: к постановке проблемы // Антропология права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи): статті учасників Міжнародного «круглого столу» (м. Львів, 3-5 грудня 2010 року). Львів: Галицький друкар, 2010. С. 675-690.

203. Міждисциплінарний словник з менеджменту / за ред.

Д.М. Черваньова, О.І. Жилінської. К.: Нічлава, 2011. 624 с.

204. Петков В.П., Петков С.В. Ефективна робота з кадрами і законність (менеджмент, якість, дисципліна) // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ. 1999. № 2. С. 44-57.

205. Carpenter D.P. The Forging of Bureaucratic Autonomy: Reputations, Networks, and Policy. Innovation in Executive Agencies, 1862-1928. Princeton: Princeton University Press, 2001.

206. Словник української мови: в 11 т. Т. 8. Природа-Ряхтливий / Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні АН УРСР; Редкол.: (голова) Іван Костянтинович Білодід; Уклад. Віра Максимівна Білоноженко, Віталій Вікторович Жайворонок, Валентина Павлівна Забеліна. Київ: Наукова думка, 1977. 927 с.

207. Етимологічний словник української мови: в 7-и т. Т. 5: Р-Т / Ред. кол.: О.С. Мельничук (гол. ред.), В. Т. Коломієць, Т. Б. Лукінова та ін. К.: Наук. думка, 2006. 704 с.

208. Галкин В.П. Проблемы современности: теоретические аспекты и основы экологической проблемы: толкователь слов и идиоматических выражений / контекстное учебное пособие к циклу «Экологические проблемы человечества». Экология, социология, философия, право. Часть 2. Чебоксары, 1997. 220 с.

209. Філософський енциклопедичний словник / В.І.Шинкарук та ін.; НАНУ, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди. К.: Абрис, 2002. 742 с.

210. Шемшученко Ю.С., Бобровник С.В. Правове регулювання // Юридична енциклопедія: в 6-ти т. / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К.: Українська енциклопедія, 2003. Т. 5: П-С. 259 с.

211. Куракін О.М. Поняття і зміст нормативно-правового регулювання як юридичного явища // Держава та регіони Серія: право. № 3 (41). 2013. С. 10-15.

212. Кузьменко М.В. Нормативно-правове забезпечення порядку визначення штрафів за анти конкурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання: досвід Європейського союзу та України // Часопис Київського університету права. 2011. № 2. С. 154-158.

213. Босак Х.З. Організаційно-правові засади проходження державної

служби в органах внутрішніх справ України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / приватний вищий навчальний заклад «Львівський університет бізнесу та права». Львів, 2012. 196 с.

214. Кацалап Л.С. Нормативно-правове забезпечення підготовки кадрів органів внутрішніх справ України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2012. 186 с.

215. Шуляк В. Система нормативно-правового забезпечення електронного урядування в Україні // Вісник Національної академії державного управління. 2011. № 4 (19) С. 133-142. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-4-19.pdf> (дата звернення: 12.01.16).

216. Дивак М.М. Адміністративно-правові засади управління якістю кадрового забезпечення органів внутрішніх справ України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2012. 244 с.

217. Галуцько В.В. Адміністративне право України. Т. 1. Загальне адміністративне право: навч. посібник / В.В. Галуцько, В. І. Курило, С. О. Короєд та ін.; за ред. проф. В.В. Галуцька. Херсон: Грінь Д.С., 2015. 272 с.

218. Тихомиров Ю.А. Административное право и процесс: полный курс. М., 2001. 652 с.

219. Адміністративне право України: підручник / за заг. ред. д.ю.н., проф. Коломоець Т.О. Київ: Істина, 2008. 457 с.

220. Колпаков В.К. Адміністративне право України: підруч. К.: Юрінком Інтер, 2004. 343 с.

221. Колодіна А.С. Принципи криміналістичної методики у діяльності з розслідування злочинів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Колодіна Анна Сергіївна. Одеса, 2016. 214 с.

222. Шарнін А.В. Особливості адміністративно-правового регулювання діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Юриспруденція. 2014. № 12. Том 1. С. 226-229.

223. Галуцько В.М. Нормативно-правове регулювання слідчої діяльності //

Питання кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права. Право і суспільство. 2015. № 6-2, частина 2. С. 170-173.

224. Галуцько В.М. Слідчий, як суб'єкт адміністративно-правових відносин // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. 2015. Випуск 1, т. 2. С. 177-180.

225. Словник української мови: в 11 т. Т. 3. 3 / Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні АН УРСР; редкол.: (голова) Іван Костянтинович Білодід; уклад. А.А. Бурячок, В.М. Білоноженко, А. П. Білоштан та ін.; ред. тому: Г. М. Гнатюк, Т. К. Черторизька. Київ: Наукова думка, 1972. 744 с.

226. Етимологічний словник української мови: в 7-и т. Т. 2: Д-Копці / ред. кол.: О.С. Мельничук (гол. ред.), В.Т. Коломієць та ін. К.: Наук. думка, 1987. 571 с.

227. Волошин Ю.О. Принцип // Юридична енциклопедія: [в 6-ти т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. К.: Українська енциклопедія, 2003. Т. 5: П-С. 259 с.

228. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч.: у двох томах: Том 1. Загальна частина / ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. 584 с.

229. Заброта Д.Г. Адміністративно-правові засади: сутність та зміст // Загальне адміністративне право: Адміністративне право і процес. 2013. № 2 (4). С. 45-51. URL: <http://applaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-4-2013> (дата звернення: 20.10.15).

230. Дзюба І.І. Адміністративно-правові засади діяльності Міністерства внутрішніх справ як центрального органу виконавчої влади України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право». Х., 2010. 17 с.

231. Красноборов О.В. Адміністративно-правові засади діяльності Державної судової адміністрації України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право». Х., 2010. 18 с.

232. Шатрава С.О. Адміністративно-правові засади діяльності спеціальних

підрозділів міліції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право. Х., 2002. 26 с.

233. Тучак М.О. Адміністративно-правові засади діяльності дільничних інспекторів міліції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право. Х., 2002. 20 с.

234. Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI «Про центральні органи виконавчої влади» // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3166-17> (дата звернення: 01.12.16).

235. Остропілець В.Р. Принципи взаємодії органів досудового розслідування МВС України з іншими правоохоронними органами // Прикарпатський юридичний вісник. 2016. № 2 (11). С.104-107.

236. Етимологічний словник української мови: в 7 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; редкол. О. С. Мельничук (головний ред.) та ін. К.: Наук. думка, 1985. Т. 2: Д Копці / укл.: Н. С. Родзевич та ін. 1985. 572 с.

237. Словник української мови: в 11 томах. Том 2, 1971.

238. Багатомовний юридичний словник-довідник / І. О. Голубовська, В.М. Шовковий, О.М. Лефтерова та ін. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. 543 с.

239. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К.: Укр. енцикл., 1998.

240. Наказ МВС України від 02.02.2016 № 74 «Про затвердження Положення про організацію та несення служби з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України» / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0320-16/ed20160202/paran38#n38> (дата звернення: 01.12.16).

241. Каткова А.Г. Правові та організаційні аспекти управління слідчими підрозділами органів внутрішніх справ України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Нац. ун-т внутр. справ. Х., 2003. 260 с.

242. Конституція України від 28.06.1996 / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 01.09.16).

243. Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР «Про звернення громадян» / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 01.12.16).

244. Порядок оскарження рішень, дій (бездіяльності) держоргану і його посадових осіб. Державне агентство рибного господарства України. URL: http://darg.gov.ua/_porjadok_oskarzhennja_rishenj_0_0_0_1777_1.html (дата звернення: 01.12.17).

245. Узагальнення вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування» / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VRR00212.html (дата звернення: 01.12.16).

246. Горелов М.О. Організаційно-правові основи діяльності слідчих підрозділів ОВС України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Нац. аграр. ун-т. К., 2008. 20 с.

247. Галуцько В.М. Адміністративно-правове забезпечення слідчої діяльності в Україні: автореф. дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2017. 30 с.

248. Галуцько В.М. Характеристика окремих принципів слідчої діяльності правоохоронних органів в Україні // Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія Права. № 43. Т. 2. С. 42-43. URL: http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.43/part_2/9.pdf 19 (дата звернення: 20.06.16).

249. Про Заяву Верховної Ради України «Про відсіч збройній агресії Російської Федерації та подолання її наслідків Постанова Верховної Ради України від 21.04.2015 № 337 / офіційний сайт Верховної Ради України. URL:

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/337-19> (дата звернення: 20.06.16).

250. Про визначення районів проведення антитерористичної операції та термінів її проведення Наказ Антитерористичного центру при СБУ від 07.10.2014 № 33/6/a / Офіційний сайт «Ліга закон». URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS24008.html (дата звернення 21.03.2016).

251. Про встановлення режимів підвищеної готовності та надзвичайної ситуації Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.01.2015 № 47-р / офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/47-2015-%D1%80> (дата звернення: 20.08.2016).

252. Наказ МВС від 16.03.2015 № 275 «Про затвердження Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 років». К., 2015. 30 с.

253. Колесников И.А. Итоговый анализ массовых беспорядков на Украине и в России // Электронное издание сетевого распространения. Актуальные вопросы тактики охраны общественного порядка и общественной безопасности: сб. науч. статей: материалы межвуз. научно-практич. конф., состоявшейся 27 янв. 2017 г. в Восточно-Сибирском институте МВД России / отв. ред. А. А. Каримов, А. А. Сысоев. Иркутск: ФГКОУ ВО ВСИ МВД России, 2017. С.72-75.

254. Баранов А.Р., Маслак Ю.Г. Тактико-специальная подготовка войскового разведчика внутренних войск: учебно-практическое пособие / под ред. Ю.Г. Маслака. М.: Академический Проект; Екатеринбург, Деловая книга, 2006. 368 с.

255. Зібрання актів ЄС / упор. К.В. Смірнова; за заг.ред. В.І. Муравйова. К.: Право України, 2013. 1064 с.

256. Закон України від 06.03.2008 № 137-VI «Про ратифікацію Угоди між Європейським Союзом і Україною про визначення загальної схеми участі України в операціях Європейського Союзу із врегулюванням криз» / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/137-17> (дата звернення: 20.06.16).

257. Шарий В.І. Антикризіві технології як механізм реалізації цілей

державного управління: автореф. дис. ... канд. наук з держуправл. 25.00.02. К., 2006. 20 с.

258. Головін Р.Г. Особливості реалізації заходів державного антикризового управління в провідних країнах світу. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej17/PDF/8.pdf> (дата звернення: 20.06.16).

259. Іванюта С.М. Антикризове управління: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 288 с.

260. Карпенко О.А. Основи антикризового управління: навч.-метод. посіб. К.: Вид-во НАДУ, 2006. 208 с.

261. Антикризове управління національною економікою: монографія / І. Малий, І. Радіонова, Л. Ємельяненко та ін. / за заг. ред. І. Малого. К.: КНЕУ, 2017. 368 с.

262. Предборський В. Інноваційні технології управління в системі факторів підвищення ефективності діяльності ОВС // Вісник Академії управління МВС. 2009. № 3. С. 24-34.

263. Філіпенко А.С. Адміністративно-правове регулювання захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2008. 25 с.

264. Магда С.О. Забезпечення прав, свобод та реалізації обов'язків громадян в умовах надзвичайних адміністративно-правових режимів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2008. 22 с.

265. Кравченко Ю.Ф. Актуальні проблеми реформування органів внутрішніх справ України (організаційно-правові питання): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 1998. 21 с.

266. Держава, підприємства та банки в системі антикризового управління: монографія / за заг. ред. Т.А. Васильєвої, О.Б. Афанасьєвої. Суми: Ярославна, 2013. 488 с.

267. Наказ Держспоживстандарту України від 11.10.2010 № 457 «Національний класифікатор України класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010» / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL:

<http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10> (дата звернення: 20.06.16).

268. Голубов А.Є. Функціональний принцип організації системи кримінальної юстиції як чинник ефективності запобігання та протидії корупції // Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції: зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф.(м. Харків, 15 квітня 2016 року). Харків: ХНУВС, 2016. С. 47-50.

269. Васильева Н. А. Философские аспекты мировой политики // Политико-философский анализ информационных новаций современного цивилизованного развития. СПб.: Изд-во С.-Петербургского ун-та, 2003. С. 72-76.

270. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 № 649-р «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80> (дата звернення: 20.06.16).

271. Електронне урядування: підручник / авт. кол.: В.П. Горбулін, Н.В. Грицяк, А.І. Семенченко, О.В. Карпенко та ін.; за заг. ред. проф. Ю.В. Ковбасюка; наук. ред. проф. Н.В. Грицяк, проф. А.І. Семенченка. К.: НАДУ, 2014. 352 с.

272. OECD Recommendation on Digital Government Strategies. URL: <http://www.oecd.org/gov/digital-government/recommendation-on-digital-government-strategies.htm> (дата звернення: 20.06.16).

273. Погребняк І.Є. Електронний уряд (e-government) і електронне урядування (e-governance): поняття та принципи функціонування // Право та інновації. 2014. № 3 (7). С. 26-35.

274. Ухвала Ренійського районного суду Одеської області від 11.10.2017 року у справі № 510/1586/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69453603> (дата звернення: 20.08.2017).

275. Кагановська Т.Є. До питання сутності створення віртуальної мережевої держави: теоретико-правовий аспект // Право. 2016. № 21 / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://periodicals.karazin.ua/law/article/view/8343> (дата звернення: 20.06.16).

276. Штучний інтелект / Матеріал з Вікіпедії // Офіційний сайт Вікіпедії. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D1%82%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%82> (дата звернення: 20.07.17).

277. Юнін О.С. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання діяльності підрозділів поліції і можливості його застосування в Україні: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.07 / Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2015. 461 с.

278. Довгунь С.З. Автоматизация контроля и надзора за органами предварительного расследования Национальной полиции Украины // Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 2. С. 107-112.

279. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.1992 № 731 «Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/laws/show/731-92-%D0%BF/paran35#n35> (дата звернення: 01.12.16).

280. Горелов М.О. Організаційно-правові основи діяльності слідчих підрозділів ОВС України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Нац. аграр. ун-т. К., 2008. 198 с.

281. Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII «Про Національну поліцію» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 04.04.16).

282. Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII «Про державну службу» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/889-19/print1473160518988088> (дата звернення: 01.07.16).

283. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/paran383#n383> (дата звернення: 06.04.16).

284. Наказ МВС України від 07.07.2017 № 575 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими

органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z0937-17> (дата звернення: 01.09.17).

285. Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/442-2014-%D0%BF> (дата звернення: 01.12.16).

286. Тертишник В.М. Кримінальний процес України. Загальна частина: підручник. Академічне видання. К.: Алерта, 2014. 440 с.

287. Наказ МВС України від 14.05.1998 № 343 «Про впровадження у діяльність ОВС України комп'ютерної системи збору та передачі інформації «Електронна пошта»». К. 27 с.

288. Наказ МВС України від 04.07.2016 № 596 «Про затвердження Положення про єдину цифрову відомчу телекомунікаційну мережу МВС».

289. Наказ МВС України від 12.10.2009 № 436 «Про затвердження Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему ОВС України».

290. Наказ ГПУ від 06.04.2016 № 139 «Про затвердження Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z0680-16> (дата звернення: 16.09.17).

291. Конотопцев О.С. Проблеми та перспективи використання технологій електронного урядування в діяльності органів влади України // Державне будівництво. 2013. № 1. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2013-1/doc/1/07.pdf> (дата звернення: 10.04.17).

292. Лист ГСУ НПУ від 18.03.2016 № 6260/24/4/1-2016 «Про необхідність відвідування відомчого сайту Головного слідчого управління».

293. Розпорядження Кабінету Міністрів України України від 13.12.2010 № 2250-р «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2250-2010-%D1%80> (дата звернення: 20.04.17).

294. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.04.1996 № 456 «Про

Концепцію розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України» / сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/456-96-%D0%BF> (дата звернення: 01.09.17).

295. Рішення Конституційного Суду України від 06.07.1998 № 10-рп/98 «Рішення у справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України від 24 квітня 1997 року № 371 «Про Національне бюро розслідувань України» Справа № 03/2444-97 № 1-9/98». URL: [http://www.reestrnpa.gov.ua/REESTR/RNAweb.nsf/alldocact2/ks98010\\$0000_00_00?OpenDocument&link4](http://www.reestrnpa.gov.ua/REESTR/RNAweb.nsf/alldocact2/ks98010$0000_00_00?OpenDocument&link4) (дата звернення: 22.03.17).

296. Проект закону від 26.11.1998 № 2266 «Про Національне бюро розслідувань України». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=5026 (дата звернення: 22.03.17).

297. Проект закону від 21.10.1999 № 4126 «Про Національне бюро розслідувань». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=6998 (дата звернення: 02.01.17).

298. Проект закону від 04.09.2001 № 4126-5 «Про Національне бюро розслідувань». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=10871 (дата звернення: 02.03.17).

299. Проект закону від 17.06.2002 № 1230 «Про працівників органів досудового слідства та їх соціальний захист». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=12517 (дата звернення: 21.01.17).

300. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про статус та процесуальні і соціальні гарантії слідчих України». URL: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&=&source=web&cd=2&cad3krHO-67VAhV%2Fpls%2Fzweb2%2Fwebproc34%3Fid%3D%26pf3511%3D15771%3D39441&usg=AFQjCNHIdUjit4_wqkYv7eOs3t1AibMNSg (дата звернення: 21.01.17).

301. Проект закону від 18.11.2003 № 4387 «Про Національне бюро розслідувань України». URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/>

webproc4_1?pf3511=16304 (дата звернення: 21.01.17).

302. Проект закону від 04.03.2004 № 5228 «Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України (щодо надання митним органам права проведення досудового слідства). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=17398 (дата звернення: 21.01.17).

303. Проект закону від 04.10.2004 № 5372 «Про систему органів досудового слідства». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=17724 (дата звернення: 21.01.17).

304. Проект закону від 01.11.2005 № 8210 «Про внесення змін та доповнень до деяких законів України (щодо створення служби фінансових розслідувань)». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=25570 (дата звернення: 21.01.17).

305. Проект закону від 20.04.2006 № 9282 «Про Державну службу фінансових розслідувань» (щодо реформування податкової міліції та підрозділів по боротьбі з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=27232 (дата звернення: 21.01.17).

306. Проект закону від 11.02.2008 № 2037 «Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів України (щодо впорядкування органів досудового слідства)». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=31678 (дата звернення: 21.01.17).

307. Проект закону від 27.02.2008 № 2037-1 «Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів України (щодо вдосконалення системи досудового слідства та приведення її у відповідність до Конституції України)». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=31839 (дата звернення: 21.01.17).

308. Проект закону від 26.06.2009 № 4734 «Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів України (щодо органів досудового слідства)». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=35680 (дата

звернення: 21.01.17).

309. Проект закону від 02.03.2010 № 5031 «Про Національну службу протидії корупції». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=35914 (дата звернення: 21.01.17).

310. Проект закону від 01.08.2013 № 3042 «Про Державне бюро розслідувань». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47988 (дата звернення: 21.01.17).

311. Проект закону від 12.03.2013 «Про Службу фінансових розслідувань України (фінансову поліцію)». URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT0453.html (дата звернення: 21.01.17).

312. Проект закону від 24.04.2014 № 4780 «Про Національне бюро антикорупційних розслідувань». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50785 (дата звернення: 21.01.17).

313. Проект закону від 26.03.2014 № 4573 «Про Національне бюро антикорупційних розслідувань». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50428 (дата звернення: 21.01.17).

314. Проект закону від 02.12.2014 № 1187 «Про систему досудового слідства України та статус слідчих». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52626 (дата звернення: 21.01.17).

315. Проект закону від 03.12.2014 № 1220 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо вдосконалення порядку здійснення досудового розслідування). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52662 (дата звернення: 21.01.17).

316. Проект закону від 03.12.2014 № 1221 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення порядку проведення досудового розслідування у формі дізнання. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52663 (дата звернення: 21.01.17).

317. Проект закону від 02.06.2014 «Про основи запобігання та боротьби з економічними правопорушеннями і здійснення фінансового контролю. URL: https://zn.ua/static/file/20140530/Proekt%20ZU_%20SFR_22.05.2014.pdf (дата

звернення: 21.01.17).

318. Проект закону від 08.08.2014 № 4449а «Про основи запобігання та боротьби з економічними правопорушеннями». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=4449%E0&skl=8 (дата звернення: 21.01.17).

319. Проект закону від 12.02.2015 № 2114 про Державне бюро розслідувань. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54012 (дата звернення: 21.01.17).

320. Проект закону від 12.05.2015 № 2804 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання органам Військової служби правопорядку у Збройних Силах України повноважень на здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень та здійснення оперативно-розшукової діяльності». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55055 (дата звернення: 21.01.17).

321. Проект Закону України від 23.09.2015 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України у зв'язку з проведенням реформи» (щодо податкової міліції) . URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/regulyatorna-politika-/regulyatorna-politika/arhiv/2015-rik/64011.html> (дата звернення: 21.01.17).

322. Проект закону від 15.03.2016 № 4228 «Про Фінансову поліцію». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58400 (дата звернення: 21.01.17).

323. Проект закону від 22.03.2017 «Про Державну службу фінансових розслідувань». URL: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&c3D%26pf3511%3D27232%26pf35401%3D88321&usg=AFQjCNG8US-V7h3Hqz0J5SfoDIyALVC8-g> (дата звернення: 01.04.17).

324. Проект закону від 28.12.2015 № 3726 «Про приватну детективну (розшукову) діяльність». URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=57580&pf35401=371611> (дата звернення: 01.09.17).

325. Нацполиция готовит законопроект об уголовных проступках / Новости. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/natspolitsiya-gotovit-zakonoproekt->

ugolovnyh-1497518441.html (дата звернення: 21.01.17).

326. Чи приживуться у Миргороді поліцейські детективи? URL: <http://panoram.com.ua/2017/08/03/news-161/> (дата звернення: 21.01.17).

327. Закон України від 23.06.2005 № 2713-IV «Про Державну кримінально-виконавчу службу» / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/laws/show/2713-15/para016#o16> (дата звернення: 20.06.17).

328. Наказ Міністерства юстиції України від 08.02.2017 № 313/5 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності слідчих підрозділів органу Державної кримінально-виконавчої служби України», зареєстровано в Міністерстві юстиції України 08 лютого 2017 р. за № 183/30051. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0183-17/para13#n13> (дата звернення: 20.09.17).

329. Наказ Міністерства юстиції України від 04.07.2017 № 2166/5 «Про затвердження Положення про органи досудового розслідування Державної кримінально-виконавчої служби України», зареєстровано в Міністерстві юстиції України 06 липня 2017 р. за № 822/30690. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0822-17> (дата звернення: 20.09.17).

330. Нестеренко О.С. Правовий статус керівника органу досудового розслідування // Проблеми законності. 2014. Вип. 127. С. 129-136. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2014_127_19 (дата звернення: 20.09.17).

331. Положення про Головне слідче управління та слідчі підрозділи регіональних органів СБ України, затверджене наказом Центрального управління СБ України від 17.08.2012 № 391 дск.

332. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 № 236 «Про Державну фіскальну службу України» / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/laws/show/236-2014-%D0%BF/para11#n11> (дата звернення: 20.09.17).

333. Наказ ДФС України від 23.07.2015 № 535 «Про введення в дію Структури Державної фіскальної служби України». URL:

https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&ja&uact=8&ved=0ahUKEwjDn-r-audit.com.ua%2Fimages%2FDOC%2FStructura%2520DFS.doc&usg=AOvVaw2BTB KUx4oLCtk-H_27wqB2 (дата звернення: 20.09.17).

334. Пономарьов О.В. Адміністративно-правовий статус податкової міліції України: дис. ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.07 адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. К: ДДУВС, 2015. 179 с.

335. Мироненко І.С. Адміністративно-правові засади діяльності Державної фіскальної служби України: дис. ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.07 адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Л.: Нац. авіаційний універ., 2017. 231 с.

336. Положення про слідче управління податкової міліції ДПА України; Положення про слідчі підрозділи податкової міліції органів державної податкової служби; Інструкція по організації діяльності слідчих підрозділів податкової міліції органів державної податкової служби та взаємодії їх з іншими підрозділами, службами і відомствами у розкритті злочинів та розслідуванні кримінальних справ, затверджені наказом ДПА України від 30.07.1998 № 374 URL: http://www.sta.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=172043&cat_id=63159 (дата звернення: 20.09.17).

337. Закон України від 14.10.2014 № 1698-18 «Про Національне антикорупційне бюро України» . URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1698-18> (дата звернення: 21.09.17).

338. Зміст та принципи діяльності / Діяльність НАБУ // Офіційний сайт НАБУ. URL: <https://nabu.gov.ua/zmist-ta-pryncypy-diyalnosti> (дата звернення: 20.09.17).

339. Кодекс етики працівників Національного антикорупційного бюро України / Офіційний сайт НАБУ. URL: <https://nabu.gov.ua/kodeks-etyky-pracivnykiv-nacionalnogo-antukorupciynogo-byuro-ukrayiny> (дата звернення: 20.09.17).

340. Єдині принципи зовнішньої комунікації між Національним антикорупційним бюро України та Спеціалізованою антикорупційною

прокуратурою / Офіційний сайт НАБУ. URL: <https://nabu.gov.ua/yedyni-pryncypy-zovnishnoyi-komunikaciyi-mizh-nacionalnym-antykorporciynym-byuro-ukrayiny-ta> (дата звернення: 20.09.17).

341. Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII «Про Державне бюро розслідувань» / Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/794-19/stru#Stru> (дата звернення: 20.09.17).

342. Специализированные институты по борьбе с коррупцией: обзор моделей. URL: <https://www.oecd.org/corruption/acn/39972100.pdf> (дата звернення: 20.08.17).

343. Гарбузюк К.Г. Адміністративно-правове забезпечення відбору кандидатів на службу в національну поліцію: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпро, 2016. 22 с.

344. Женевська декларація принципів всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства (Женева 2003 – Туніс 2005). URL: http://www.kmu.gov.ua/document/48907107/_%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%A1%D1%83%D1%81%D0%BF_%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BEbook-ua.doc (дата звернення: 20.09.17).

345. Афанасіаді Д.М. Адміністративно-правові засади взаємодії правоохоронних та інших органів при розслідуванні злочинів міжнародного характеру: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Міжнар. ун-т бізнесу і права. Херсон, 2012. 210 с.

346. Цимбал П.В., Ляшук О.М. Процесуальна необхідність визначення принципів здійснення міжнародного розшуку осіб // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). 2014. № 2 (65). С. 114-120.

347. Международные стандарты для органов по поддержанию правопорядка: Карманное пособие по правам человека для работников полиции. Нью-Йорк, Женева: ООН. 1996. 27 с. URL: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/training5Add1ru.pdf> (дата звернення: 20.09.17).

348. Аннеке Оссе. Принципы деятельности полиции: методическое

пособие по правам человека. Нидерланды: Amnesty International Nederland. 2006. 342 с. URL: https://www.amnesty.nl/content/uploads/2017/01/understanding_policing_2007_russian.pdf?x79902 (дата звернення: 20.09.17).

349. Бусол О.Ю. Міжнародний досвід побудови та функціонування спеціалізованих органів з протидії високопосадовій злочинності. URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2270:mizhnarodnij-dosvid-pobudovi-ta-funktsionuvannya-spetsializovanikh-organiv-z-protidiji-visokoposadovij-zlochinnosti-2&catid=71&Itemid=382 (дата звернення: 19.09.17).

350. Резолюція ООН від 13.12.1985 «Основні принципи незалежності судових органів ООН» / Офіційний сайт Верховної ради України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_201 (дата звернення: 20.09.17).

351. Керівні принципи, що стосуються ролі осіб, які здійснюють судове переслідування ООН від 07.09.1990 / Офіційний сайт Верховної ради України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_859 (дата звернення: 20.09.17).

352. Європейський кодекс поліцейської етики від 19.09.2001 / сайт ОБСЕ ПОЛИС. URL: <http://polis.osce.org/library/f/2687/1492/CoE> (дата звернення: 13.09.16).

353. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 17.12.1979 № 34/169 «Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку» / сайт Верховної Ради України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_282 (дата звернення: 08.08.16).

354. Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку від 07.09.1990 / сайт Верховної Ради України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_334 (дата звернення: 02.02.16).

355. General Principles for Reviews of CII Investigation Offices conducted by external experts. URL: <http://www.conf-int-investigators.org/wp-content/uploads/2015/05/CII-General-Principles-for-Reviews-2014.pdf> (дата звернення: 10.09.17).

356. Кобзар О.Ф. Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект: монограф. Х.; Дніпропетровськ: Панов, 2015. 316 с.

357. Циндря В. Класифікація адміністративних послуг, що надаються органами внутрішніх справ // Вісник Академії управління МВС. 2010. № 4 (16). С. 166-172.

358. Ганя Д.В. Административно-правовой статус органов государственного управления Республики Молдова: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 Конституционное право; Государственное управление; Административное право; Муниципальное право. М., 1999. 26 с. URL: http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=84603#_ftnref1 (дата звернення: 20.09.17).

359. Административное право Республики Молдова: учебник для юридических вузов и факультетов [Carte tipărită] / В.І. Гуцуляк; ред.: О. Дорош. Chişinău: Елена-В.І., 2007. 464 с.

360. Vedinaş, Verginia Drept administrativ şi instituţii politico-administrative [Text tipărit]: Manual practic / Verginia Vedinaş. Bucureşti: Lumina Lex, 2002. 656 p.

361. Drept administrativ: în scheme / Victor Mocanu, Liliana Țurcan, Viorel Rusu, Elena Bobeica; Universitatea de Stat din Moldova . Chişinău: CEP USM, 2013. 104 p.

362. Програма діяльності Уряду Республіки Молдова на 2016 2018 роки. URL: http://www.gov.md/sites/default/files/document/attachments/pravitelstvo_republiki_moldova_-_programma_deyatelnosti_na_2016-2018_g.pdf (дата звернення: 02.09.17).

363. Парламент принял в первом чтении новый Административный кодекс Республики Молдова. URL: https://deschide.md/ru/russian_news/social_ru/14444/%D0%9F%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BA%D0%B8%9C%D0%BE%D0%BB%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B0.htm (дата звернення: 01.09.17).

364. Постановление Правительства Республики Молдова от 12.05.2016 № 587 «Об утверждении Стратегии развития полиции на 2016-2020 годы и Плана действий по ее внедрению». URL: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=2&id=364882> (дата звернення: 03.09.17).

365. Lege Republica Moldova № 320 din 27.12.2012 cu privire la activitatea

Politiiei și statutul polițistului. URL: <http://lex.justice.md/md/346886/> (дата звернення: 04.09.17).

366. Lege Republica Moldova Nr. 216 din 29.05.2003 cu privire la Sistemul informațional integral automatizat de evidență a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni. URL: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=313036> (дата звернення: 08.09.17).

367. Lege Republica Moldova Nr. 283 din 04.07.2003 privind activitatea particulară de detectiv și de pază. URL: http://lex.justice.md/document_rom.php?id=13E7C8A0%3AB45B5CD7 (дата звернення: 08.09.17).

368. Lege Republica Moldova Nr. 158 din 04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public. URL: <http://lex.justice.md/md/330050/> (дата звернення: 08.09.17).

369. Legea nr.333-XVI din 10.11.2006 cu privire la statutul ofițerului de urmărire penală. URL: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=319077> (дата звернення: 02.09.17).

370. Постановление Правительства Республики Молдова от 27.11.2009 № 778 «Об утверждении Положения об организации и функционировании Министерства внутренних дел, структуры и предельной численности его центрального аппарата». URL: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=29667 (дата звернення: 02.09.17).

371. Инспекторат полиции Комрат. URL: <http://upatogagauzia.md/index.php?pag=page&id=924&l=ru> (дата звернення: 02.09.17).

372. УП АТО Гагаузия. URL: <http://upatogagauzia.md/index.php?pag=page&id=802&l=ru> (дата звернення: 02.09.17).

373. Семенов А.О. Правовое положение полиции Грузии // Полицейская и следственная деятельность. 2014. № 2. С. 15-29.

374. 15-04-2017 დაცულობისა და უსაფრთხოების რეიტინგში, საქართველომ 136 ქვეყანას შორის 29-ე ადგილი დაიკავა // Офіційний сайт МВС Республіки Грузія. URL: <http://www.police.ge/ge/datsulobisa-da-usaftrkhoebis->

reitingshi-saqartvelom-136-qvekanas-shoris-29-e-adgili-daikava/10555 (дата звернення: 23.04.17).

375. ზაალ ანჯაფარიძე. შსს სახელმწიფო სახელმწიფოში, პოლიცია სუპერპრივილეგირებული ლასი // Офіційний сайт Грузинського агентства новин. URL: <http://www.ghn.ge/print.php?print=32540> (дата звернення: 24.04.17).

376. გორში ანალიზზე დაფუძნებული საპოლიციო საქმიანობის საპილოტე პროგრამის ანგარიშის პრეზენტაცია გაიმართა // Офіційний сайт МВС Республіки Грузія. URL: <http://police.ge/ge/gorshi-analizze-dafudznebuli-sapolitsio-saqmianobis-sapilote-programis-angarishis-prezentatsia-gaimarta/10546> (дата звернення: 22.04.17).

377. Мельник Р. Реформування інституцій з протидії корупції у Грузії // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2015. № 4. С. 85-93 . URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/8-2015/melnik.pdf>.

378. ზაზა ხატიაშვილი: «თუ სახელმწიფოში არ შეიქმნა დამოუკიდებელი საგამოძიებო ორგანო ქვეყანა დარჩება ჭაობში» / Сайт агентства новин «Inveroni». URL: <http://iverioni.com.ge/print:page,1,11236-zazakhatiashvili-thu-sakhelmtsifoshi-ar-sheiqmna-damoukidebeli-sagamodziebo-organo-qveyana-darcheba-tcaobshi.html> (дата звернення: 04.04.17).

379. საქართველოს მთავრობის დადგენილება 2013 წლის 30 დეკემბერი № 389 / Офіційний сайт Міністерства юстиції Республіки Грузія. URL: <http://www.justice.gov.ge/Ministry/Index/391> (дата звернення: 03.04.17).

380. Закон Республіки Грузія от 21.10.2008 «О прокуратуре» / Офіційний сайт Законодавчого вісника Грузії. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/19090> (дата звернення: 03.04.17).

381. Уголовно-процесуальный кодекс Грузии от 09.10.2009. URL: http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/09_10_2009.pdf 67957 (дата звернення: 10.04.17).

382. შსს-მ მკვლელობის ფაქტი გახსნა / Офіційний сайт МВС Республіки Грузія. URL: <http://police.ge/ge/shss-m-mkvlelobis-faqti-gakhsna/10564> (дата

звернення: 22.04.17).

383. საქართველოს მთავრობის დადგენილება 2013 წლის 13 დეკემბერი №337 საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს დებულების დამტკიცების შესახებ / Офіційний сайт Законодавчого вісника Грузії. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2130442> (дата звернення: 01.04.17).

384. საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის ბრძანება 2015 წლის 30 სექტემბერი №732 საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის პოლიციის დეპარტამენტის დებულების დამტკიცების თაობაზე // Офіційний сайт МВС Республіки Грузія. URL: <http://police.ge/files/video%20image/afxazeti.pdf> (дата звернення: 02.04.17).

385. საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის ბრძანება 2015 წლის 30 სექტემბერი №730 საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს გურიის პოლიციის დეპარტამენტის დებულების დამტკიცების თაობაზე // Офіційний сайт МВС Республіки Грузія. URL: <http://police.ge/files/video%20image/guria.pdf> (дата звернення: 07.04.17).

386. წლიდან შინაგან საქმეთა სამინისტროს თანამშრომლებს საველე კომპიუტერები დაურიგდებათ / Сайт МВС Республіки Грузія. URL: <http://police.ge/ge/2012-tslidan-shinagan-saqmeta-saministros-tanamshromlebs-savele-kompiuterebi-daurigdebat/3545> (дата звернення: 04.04.17).

387. Татаров О.Ю., Чернявський С.С. Досвід Грузії щодо реалізації нового кримінального процесуального законодавства в діяльності органів внутрішніх справ // Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. 2013. № 2. С. 390-400.

388. Скородед Е.П. Тактика действий сотрудников ОВД при проведении специальных операций в чеченской республике // Электронное издание сетевого распространения. Актуальные вопросы тактики охраны общественного порядка и общественной безопасности: сб. науч. статей: материалы межвуз. научно-практич. конф., состоявшейся 27 янв. 2017 г. в Восточно-Сибирском институте МВД России. Иркутск: ФГКОУ ВО ВСИ МВД России, 2017. С. 140-147.

389. Шаранов Ю.А., Иваницкий А.Т. Устойчивость правоохранительной системы в условиях гибридных угроз // Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России. 2016. № 1 (69), январь-март. С. 218-224.

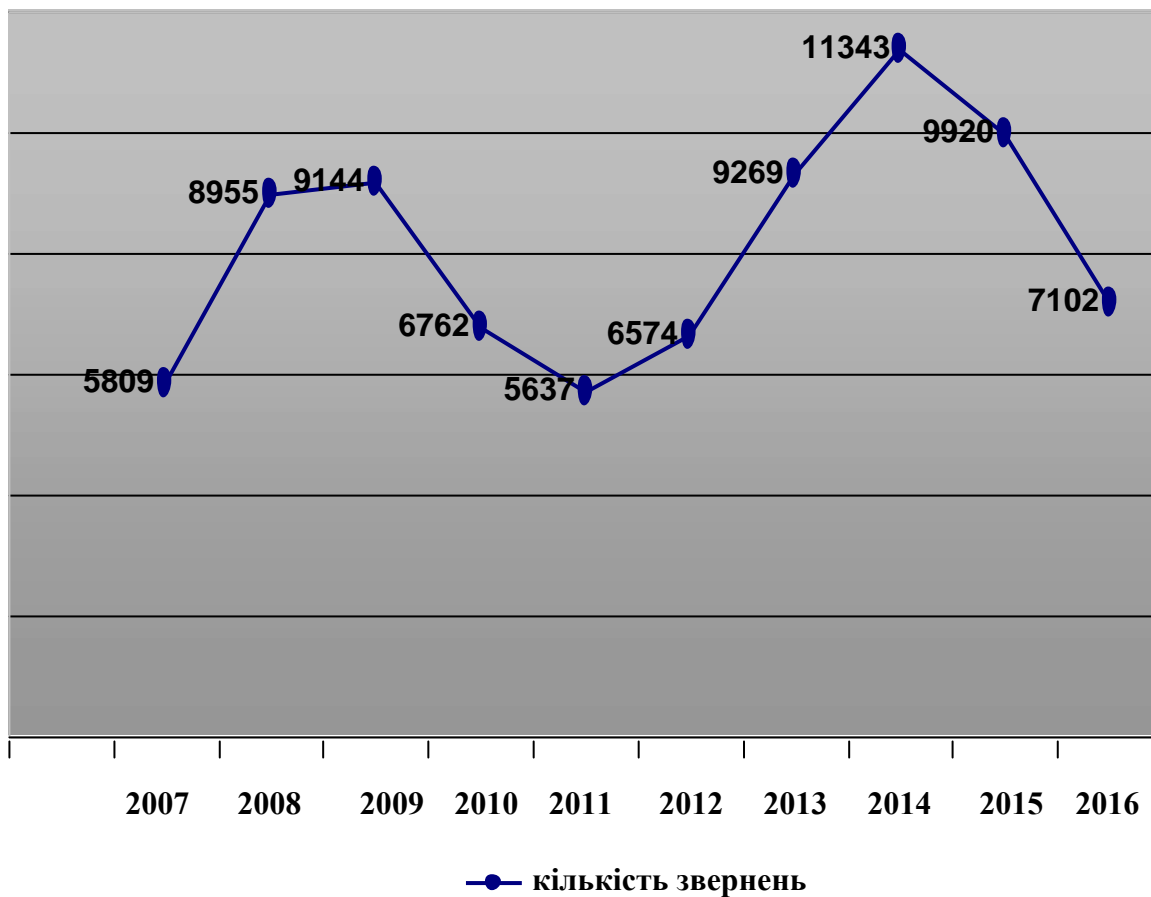
390. Наказ МВС України від 20.07.2016 № 692 «Про затвердження Положення про організацію та несення служби з охорони органів державної влади військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1140-16/ed20160720/paran38#n38> (дата звернення: 01.12.16).

391. Статистична інформація про стан злочинності та прокурорсько-слідчу діяльність / Офіційний сайт ГПУ. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html> (дата звернення 05.10.2017).

392. Стан та структура злочинності в Україні / Статистика МВС // Офіційний сайт МВС. URL: <http://mvs.gov.ua/ua/> (дата звернення 05.01.2017).

ДОДАТКИ

Додаток А

Відомості
про звернення громадян до ГСУ НПУ

Відомості
про скарги (за видами) на дії поліції, у т.ч. ОДР, які надходили до Call-центру НП України
з 01.01.2016 по 31.10.2017

Апарати поліції	Зареєстровано в ЖЄО заяв та повідомлень про злочини та інші події			Усього скарг (по видам) на дії поліції, у т.ч. ОДР до Call-центру НП України						з них											
	п.р.	м.р.	+/-, кількість	п.р.	м.р.	+/-, кількість	питома вага від зареєстрованих в ЖЄО			Неналежне розслідування кримінального провадження				Невнесення відомостей про кримінальне провадження до ЄРДР							
							п.р.	м.р.	+/-	п.р.	м.р.	+/-	питома вага від			п.р.	м.р.	+/-	питома вага від		
													п.р.	м.р.	+/-, %				п.р.	м.р.	+/-, %
Центральний апарат	805	1094	-289	2	20	-18	0,25	1,83	-1,58	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0	0	0	0,00	0,00	0,00
Вінницька область	164288	148317	15971	693	447	246	0,42	0,3	0,12	77	88	-11	0,05	0,06	-0,01	13	13	0	0,01	0,01	0,00
Волинська область	113548	104999	8549	368	217	151	0,32	0,21	0,11	34	48	-14	0,03	0,05	-0,02	9	5	4	0,01	0,00	0,01
Дніпропетровська область	640313	550889	89424	3782	2679	1103	0,59	0,49	0,1	324	527	-203	0,05	0,10	-0,05	80	83	-3	0,01	0,02	-0,01
Донецька область	303479	219262	84217	1177	718	459	0,39	0,33	0,06	99	146	-47	0,03	0,07	-0,04	34	15	19	0,01	0,01	0,00
Житомирська область	147236	133779	13457	573	363	210	0,39	0,27	0,12	43	70	-27	0,03	0,05	-0,02	13	20	-7	0,01	0,01	0,00
Закарпатська область	100702	95249	5453	522	418	104	0,52	0,44	0,08	44	84	-40	0,04	0,09	-0,05	14	10	4	0,01	0,01	0,00
Запорізька область	317468	274575	42893	1506	1037	469	0,47	0,38	0,09	115	184	-69	0,04	0,07	-0,03	42	27	15	0,01	0,01	0,00
Івано-Франківська область	111741	100302	11439	461	445	16	0,41	0,44	-0,03	45	80	-35	0,04	0,08	-0,04	10	12	-2	0,01	0,01	0,00
Київська область	299257	273330	25927	1448	1096	352	0,48	0,4	0,08	149	226	-77	0,05	0,08	-0,03	36	43	-7	0,01	0,02	-0,01
м. Київ	740696	758146	-17450	3989	2859	1130	0,54	0,38	0,16	235	415	-180	0,03	0,05	-0,02	67	90	-23	0,01	0,01	0,00
Кіровоградська область	140193	134192	6001	705	573	132	0,5	0,43	0,07	64	151	-87	0,05	0,11	-0,06	12	5	7	0,01	0,00	0,01
Луганська область	81213	65603	15610	362	284	78	0,45	0,43	0,02	29	38	-9	0,04	0,06	-0,02	5	12	-7	0,01	0,02	-0,01
Львівська область	285463	295984	-10521	1112	798	314	0,39	0,27	0,12	111	149	-38	0,04	0,05	-0,01	14	25	-11	0,00	0,01	-0,01
Миколаївська область	152280	140923	11357	827	515	312	0,54	0,37	0,17	75	108	-33	0,05	0,08	-0,03	10	8	2	0,01	0,01	0,00
Одеська область	392279	370326	21953	2018	1360	658	0,51	0,37	0,14	201	281	-80	0,05	0,08	-0,03	37	39	-2	0,01	0,01	0,00
Полтавська область	213148	196000	17148	953	723	230	0,45	0,37	0,08	109	158	-49	0,05	0,08	-0,03	30	13	17	0,01	0,01	0,00
Рівненська область	115114	113526	1588	530	395	135	0,46	0,35	0,11	53	73	-20	0,05	0,06	-0,01	13	11	2	0,01	0,01	0,00
Сумська область	137889	123335	14554	425	319	106	0,31	0,26	0,05	54	84	-30	0,04	0,07	-0,03	11	21	-10	0,01	0,02	-0,01
Тернопільська область	78630	75483	3147	377	294	83	0,48	0,39	0,09	27	89	-62	0,03	0,12	-0,09	11	12	-1	0,01	0,02	-0,01
Харківська область	379415	340567	38848	2141	1309	832	0,56	0,38	0,18	170	259	-89	0,04	0,08	-0,04	68	57	11	0,02	0,02	0,00

Апарати поліції	Зареєстровано в ЖЄО заяв та повідомлень про злочини та інші події			Усього скарг (по видам) на дії поліції, у т.ч. ОДР до Call-центру НП України						з них											
	п.р.	м.р.	+/-, кількість	п.р.	м.р.	+/-, кількість	питома вага від зареєстрованих в ЖЄО			Неналежне розслідування кримінального провадження						Невнесення відомостей про кримінальне провадження до ЄРДР					
							п.р.	м.р.	+/-	п.р.	м.р.	+/-	питома вага від			п.р.	м.р.	+/-	питома вага від		
													п.р.	м.р.	+/-, %				п.р.	м.р.	+/-, %
Херсонська область	162931	156217	6714	706	515	191	0,43	0,33	0,1	80	146	-66	0,05	0,09	-0,04	10	8	2	0,01	0,01	0,00
Хмельницька область	154472	154642	-170	526	465	61	0,34	0,3	0,04	57	127	-70	0,04	0,08	-0,04	8	15	-7	0,01	0,01	0,00
Черкаська область	147245	148911	-1666	644	435	209	0,44	0,29	0,15	102	126	-24	0,07	0,08	-0,01	9	12	-3	0,01	0,01	0,00
Чернігівська область	149405	145339	4066	496	315	181	0,33	0,22	0,11	66	62	4	0,04	0,04	0,00	13	5	8	0,01	0,00	0,01
Чернівецька область	83197	77974	5223	329	262	67	0,4	0,34	0,06	50	65	-15	0,06	0,08	-0,02	6	10	-4	0,01	0,01	0,00
По Україні	5612407	5198964	413443	26673	18861	7812	0,48	0,36	0,12	2413	3784	-1371	0,04	0,07	-0,03	575	571	4	0,01	0,01	0,00

Результаты пошуку та оцінки публікацій в ЗМІ за допомогою сервісів LookSMI, Google Росія та SocialMention (на прикладі ОДР СБУ)

26.08.2017

Поиск по всем типам СМИ

Поиск

По релевантности По дате Язык запросов Справка

- 26.05.2017 10:08:00 🗓
- 25.08.2017 10:07:04 🗓

1006 материалов найдено в период 26.06.2017 09:45:00 - 26.08.2017 10:07:04 по запросу: "следователи* СБУ"--4

Статистика упоминаний

На основе полной базы LookSMI: более 7000 интернет-ресурсов и ИА, 400 изданий печатной прессы, 40 теле- и радио- каналов, социальные сети.

ТВ
 ИА
 Радио
 Интернет
 Пресса
 Соцсети
 Сумма

Поиск

По релевантности По дате Язык запросов Справка

- 26.05.2017 10:08:00 🗓
- 26.08.2017 10:07:04 🗓

2017 материалов найдено в период 26.06.2017 09:45:00 - 26.08.2017 10:07:04 по запросу: "слід* СБУ"--4

Статистика упоминаний

На основе полной базы LookSMI: более 7000 интернет-ресурсов и ИА, 400 изданий печатной прессы, 40 теле- и радио- каналов, социальные сети.

ТВ
 ИА
 Радио
 Интернет
 Пресса
 Соцсети
 Сумма

🗨 🔊 🔍

Усі
Новини
Зображення
Відео
Карти
Більше
Налаштування
Інструменти

Приблизно кількість результатів: 13 100 (0,33 сек.)

СБУ открыла дело против задержанных в Херсонской области ...
 tass.ru/mezhdunarodnaya-razogata/4392740 ▼ Перекласти цю сторінку
 6 лип. 2017 р. - В ближайшее время следователи предъявят обвинение Аскару Кулубу и Владимиру Кузнецову и будут инициировать для них меру пресечения в суде.

В Крыму задержан агент СБУ // НТВ.Ru
 www.ntv.ru > ... > ЧП > Воссоединение Крыма с Россией ▼ Перекласти цю сторінку
 15 серп. 2017 р. - Российские спецслужбы задержали в Крыму агента СБУ, который был направлен на полуостров для осуществления диверсионных актов. Об этом сообщили в ЦОС ФСБ ... Возбуждено уголовное дело, след...
 диверсанта. Мобильные приложения НТЕ 26.08.2017

Задержанных пограничников |
 www.interfax.ru/world/569455 ▼ Перекл
 6 лип. 2017 р. - "В ближайшее время сле
 в посягательстве на территориальную це
 инициировать перед судом избрание им
 сказано в сообщении. Как сообщалось ...

Search

[Advanced Search](#)
[Feedback](#)

2% strength

5:1 sentiment

45% passion

11% reach

12 hours avg. per mention

last mention 1 hour ago

11 unique authors

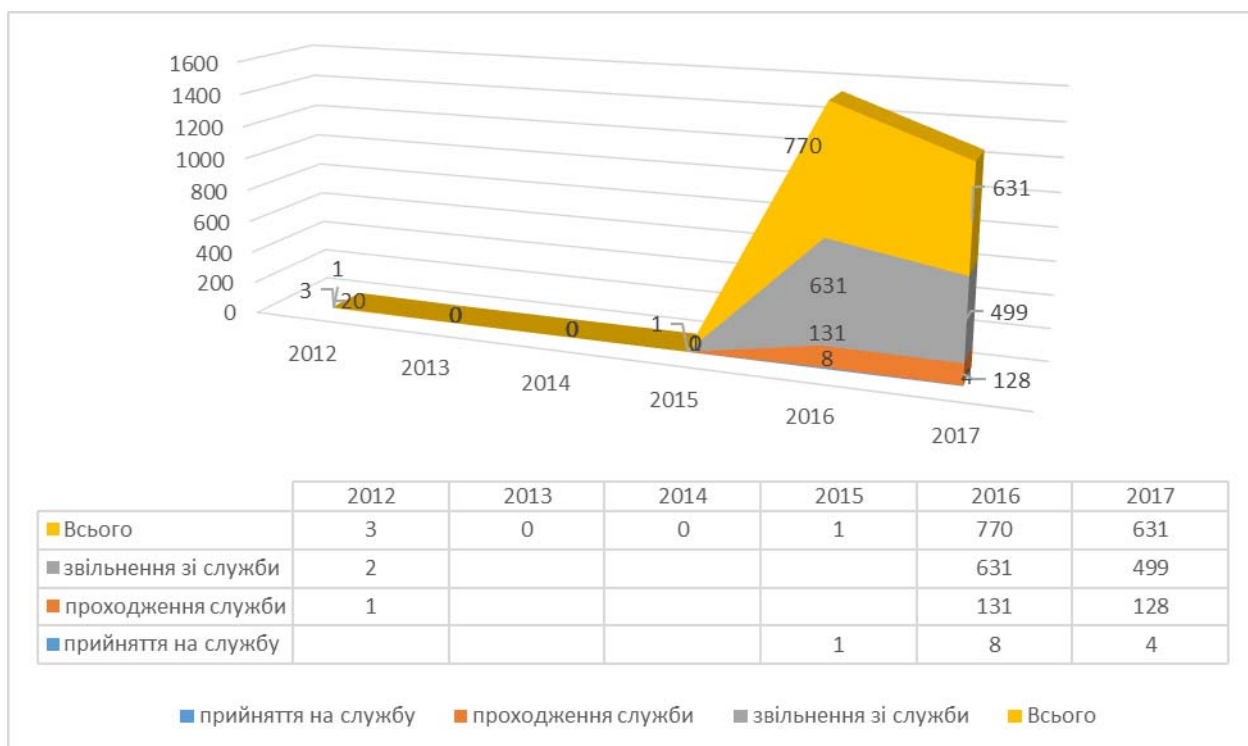
0 retweets

Mentions about investigators of the Security Service of Ukraine

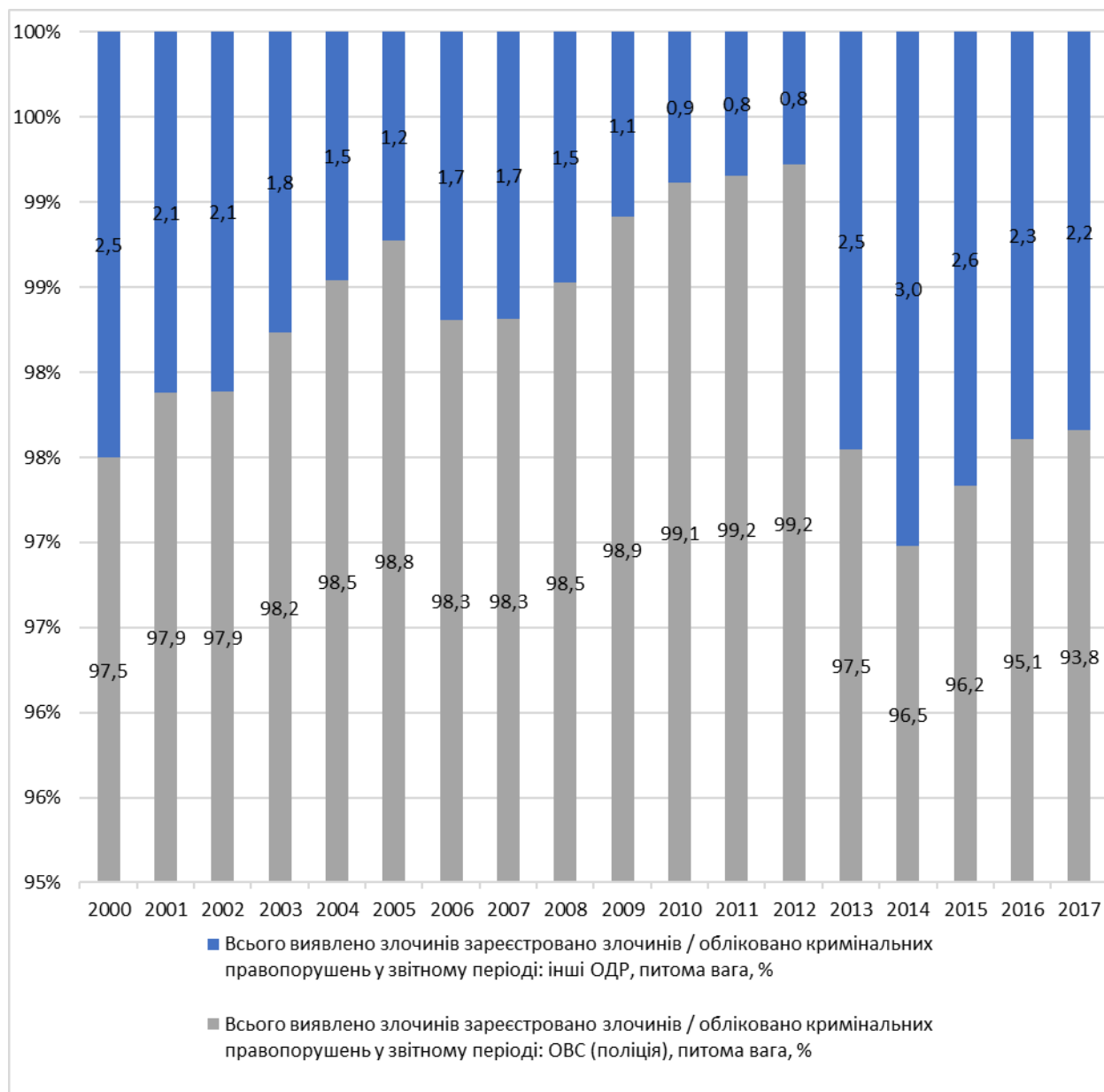
Sort By: Date Results: Anytime Results 1 - 100 of 20 mentions.

- 🔗 [Russia-gate's Evidentiary Void - Robert Parry](#)
 The New York Times' unrelenting anti-Russia bias would be almost comical if the possible outcome were not a nuclear conflagration and maybe the end of life on ...
 www.therussophile.org/russia-gates-evidentiary-void-robert-parry-2.html/
 1 hour ago - by therussophile on [wordpress](#)
- 🔗 [U.S. military generals: Truth and Lives vs. Career and Fame](#)
 Fifty years ago, I could have tried to stop the Vietnam War, but lacked the courage. On Aug. 20, 1967, we at CIA received a cable from Saigon [...] www.therussophile.org/u-s-military-generals-truth-and-lives-vs-career-and-fame.html/
 15 hours ago - by therussophile on [wordpress](#)
- 🔗 [In the ghetto: "Independence" Day explosion injures two in Kiev as U.S. SecDef Mattis visits](#)
 ♦ Steve Marcus / ReutersInvestigators and policemen work at the site of an explosion near government headquarters in the centre of Kiev, Ukraine August 24, 2017 A bl...
 www.therussophile.org/in-the-ghetto-independence-day-explosion-injures-two-in-kyiv-as-u-s-secdef-mattis

**Постанови та ухвали,
які набрали чинності та стосувались справ адміністративного судочинства
першої інстанції з приводу відносин публічної служби слідчих усіх ОДР
(прийняття, проходження та звільнення
з публічної служби) відповідно до ЄРСР
з 2012 року по 15.09.2017**

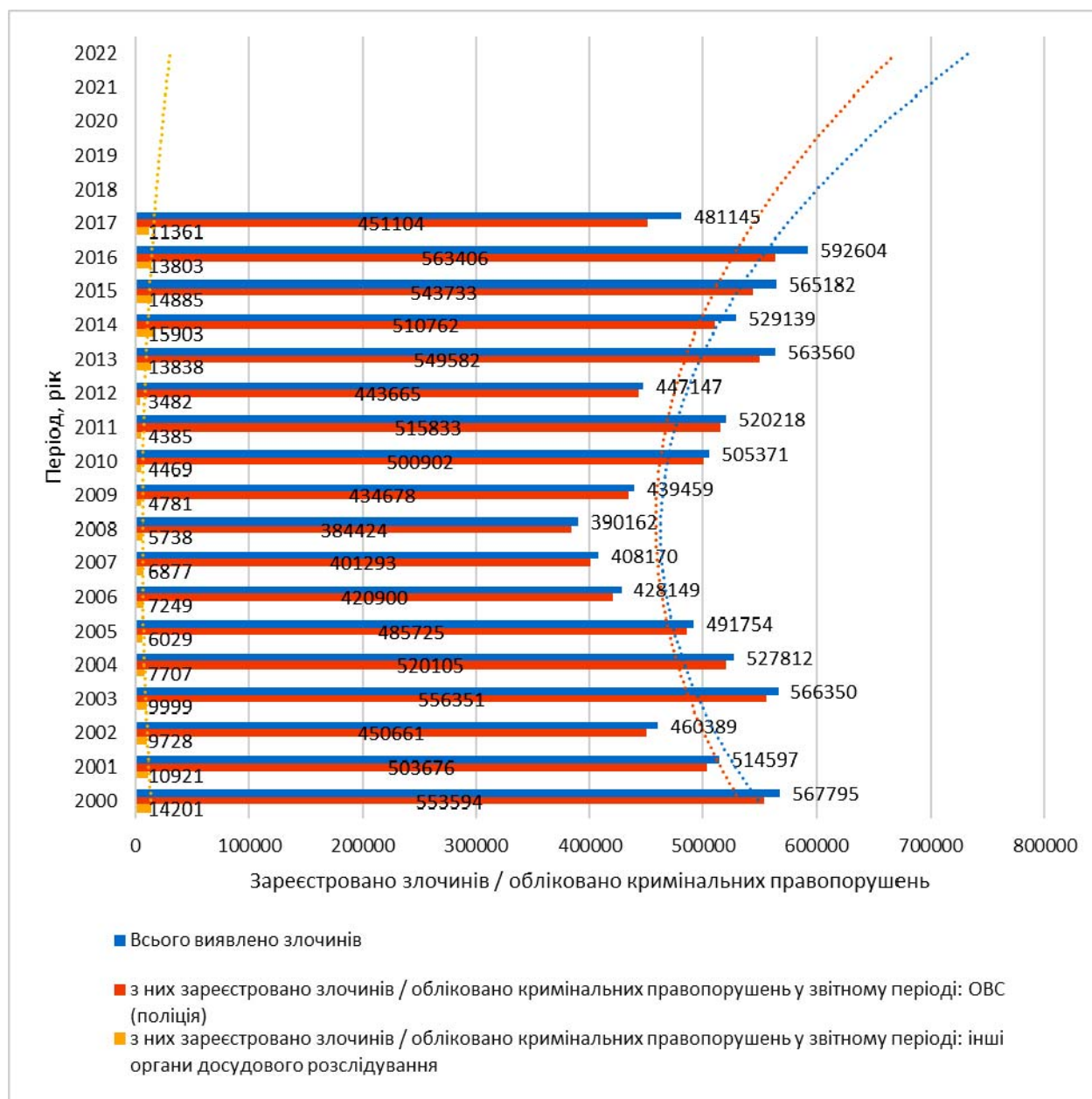

**Зведені відомості
про питому вагу злочинів (кримінальних правопорушень)
з 2000 року по 31.10.2017 року в Україні
(у розрізі ОДР)**

Примітка: інтерпретацію відомостей слід враховувати із поправками, які зазначені у додатку Е

**Зведені відомості
про кількість злочинів (кримінальних правопорушень)
з 2000 року по 31.10.2017 року в Україні (у розрізі ОДР та лінії тренду на
наступних п'ять років)**

Примітка: інтерпретацію відомостей слід враховувати із поправками, які зазначені у додатку Е

**Зведені відомості
про реєстрацію злочинів (облік кримінальних правопорушень) з 1990 року по 31.10.2017 року в Україні**

Дата	Всього виявлено злочинів ¹	з них												Розбіжність ⁸	
		Зареєстровано злочинів ^{2,3} / Обліковано кримінальних правопорушень у звітному періоді, з них виявлено: ^{1,3}													
		ОВС ² (поліція ¹)	питома вага, %	інші органи досудового розслідування	питома вага, %	органи прокуратури	питома вага, %	органи безпеки	питома вага, %	органи, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства	питома вага, %	органи НАБУ	питома вага, %		
1990	369809	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1991	405516	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1992	480478	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1993	539299	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1994	572147	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1995	641860	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1996	617262	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1997	589208	589208	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1998	575982	575982	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1999	558716	558716	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2000	567795	553594	97,5	14201	2,5	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2001	514597	503676	97,9	10921	2,1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2002	460389	450661	97,9	9728	2,1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2003	566350	556351	98,2	9999	1,8	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2004	527812	520105	98,5	7707	1,5	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2005	491754	485725	98,8	6029	1,2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2006	428149	420900	98,3	7249	1,7	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2007	408170	401293	98,3	6877	1,7	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2008	390162	384424	98,5	5738	1,5	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2009	439459	434678	98,9	4781	1,1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2010	505371	500902	99,1	4469	0,9	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2011	520218	515833	99,2	4385	0,8	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2012 ⁴	447147	443665	99,2	3482	0,8	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2013	563560	549582	97,5	13838	2,5	8153	1,4	2254	0,4	3431	0,6	x	x	140	

Дата	Всього виявлено злочинів ¹	з них												Розбіжність ⁸
		Зареєстровано злочинів ^{2,3} / Обліковано кримінальних правопорушень у звітному періоді, з них виявлено: ^{1,3}												
		ОВС ² (поліція ¹)	питома вага, %	інші органи досудового розслідування	питома вага, %	органи прокуратури	питома вага, %	органи безпеки	питома вага, %	органи, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства	питома вага, %	органи НАБУ	питома вага, %	
2014 ⁵	529139	510762	96,5	15903	3,0	10140	1,9	2984	0,6	2779	0,5	x	x	2474
2015 ⁷	565182	543733	96,2	14885	2,6	8160	1,4	4037	0,7	2688	0,5	x	x	6564
2016 ⁷	592604	563406	95,1	13803	2,3	6972	1,2	4162	0,7	2669	0,5	x	x	15395
31.10.2017 ⁷	481145	451104	93,8	11361	2,2	5571	1,2	2905	0,6	2347	0,5	538	0,11	18680

¹ - За даними Генеральної прокуратури України (з 2013 року).

² - За даними МВС України (до 20.11.2012 року).

³ - Дані з 2013 року

⁴ - Станом на 20.11.2012 за даними МВС України

⁵ - Ураховуючи дані тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя за січень–березень 2014 р. та всі повідомлення про злочини, які вчинені на тимчасово окупованій території та зареєстровані іншими територіальними органами досудового розслідування.

⁶ - Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

⁷ - Ураховуючи всі повідомлення про злочини, які вчинені на тимчасово окупованій території та зареєстровані іншими територіальними органами досудового розслідування.

⁸ - Відповідно до експрес-статистики НПУ за 10 місяців 2017 року зареєстровано кримінальних правопорушень у звітному періоді, у т.ч. без урахування закритих за п. 1, 2, 4, 6 ч.1 ст. 284 КПК України – 455295, що розбігається із даними Державної служби статистики України та ГПУ в 4191 правопорушення, за 2016 рік зареєстровано 531281, розбіжність в 32125.

^x - Відомості відсутні

Таблиці за результатами дослідження думки слідчих поліції

Таблиця 1. Стать респондентів.

Відповідь	Кількість	%
Чоловіча	1202	75.8
Жіноча	384	24.2

Таблиця 2. Рівень освіти респондентів.

Відповідь	Кількість	%
Середня	36	2.3
Середня спеціальна	64	4.0
Вища неюридична	213	13.4
Вища юридична	1273	80.3

Таблиця 3. Стаж роботи в органах МВС України на посаді слідчого.

Відповідь	Кількість	%
До 1 року	197	12.4
Від 1 до 5 років	365	23.0
Від 6 до 10 років	403	25.4
Від 11 до 15 років	318	20.1
Від 16 до 20 років	229	14.4
Понад 20 років	74	4.7

Таблиця 4. Розподіл відповідей на запитання «Чи згодні Ви із тим, що реформа МВС є одним з першочергових завдань для розбудови України як правової та демократичної держави?»

Відповідь	Кількість	%
Повністю згоден	565	35.6
Скоріше згоден	630	39.7
Скоріше не згоден	228	14.4
Важко відповісти	163	10.3

Таблиця 5. Розподіл відповідей на запитання «Оцініть Ваше ставлення до реформи МВС?»

Відповідь	Кількість	%
Повністю підтримую, реформи рухаються у правильному напрямку та мають успіхи	137	8.6
Позитивно, але потрібні ще реформи	341	21.5
Мені байдуже	63	4.0
Скоріше негативно, відчутно нічого не покращується, окрім назви	385	24.3
Абсолютно негативно, нічого не змінюється криміногенна ситуація погіршилася, як і ситуація в органах МВС	156	9.8

Таблиця 6. Розподіл відповідей на запитання «Як Ви вважаєте, яким в умовах сьогодення є основне завдання Національної поліції?»

Відповідь	Кількість	%
Забезпечення публічної безпеки і порядку	516	32.5
Охорона прав і свобод людини і громадянина	286	18.0
Протидія злочинності	632	39.8
Надання послуг з допомоги особам, які потребують такої допомоги	138	8.7

Відповідь	Кількість	%
Інше	14	0.9

Таблиця 7. Розподіл відповідей на запитання «Що, на Ваш погляд, сьогодні найбільше заважає ефективному функціонуванню системи МВС України?»

Відповідь	Кількість	%
Вади та суперечливості закону України «Про Національну поліцію»	894	56.4
Недоліки законодавства	1081	68.2
Часті реорганізації в системі МВС	680	42.9
Недостатнє фінансування та матеріально-технічне забезпечення	1364	86.0
Корупція	382	24.1
Збільшення обсягів функцій, що виконуються	423	26.7
Скорочення чисельності працівників МВС та переатестація	839	52.9
Звільнення досвідчених працівників, плинність кадрів	712	44.9
Безсистемність перетворень	945	59.6
Реформи, що проводить керівництво МВС	683	43.1
Непродумана ротація кадрів	307	19.4
Недостатній професійний рівень працівників	364	22.9
Низькі заробітні плати працівників органів МВС	1071	67.5
Недостатній рівень наукового та інформаційного забезпечення	536	33.8
Низький рівень взаємодії з іншими підрозділами, правоохоронними органами та відомствами	687	43.3
Політизація діяльності органів МВС	468	29.5
Інше	11	0.7

Таблиця 8. Розподіл відповідей на запитання «На Вашу думку, що потрібно для підвищення ефективності та успішності діяльності органів МВС України?»

Відповідь	Кількість	%
Підвищення рівня професіоналізму працівників	604	38.1
Зменшення кількості атестованих працівників	375	23.6
Покращення матеріально-технічного забезпечення	1419	89.5
Підвищення рівня грошового забезпечення, соціального захисту	1387	87.5
Здійснювати реформування системи МВС поетапно, з чітким визначенням заходів і термінів виконання	1334	84.1
Збільшити чисельність підрозділів, які безпосередньо забезпечують правопорядок та протидію злочинності	1192	75.2
Привести чисельність підрозділів МВС України до європейських вимог	414	26.1
Вжити заходів для подальшого розвитку системи МВС України з урахуванням загроз національній безпеці та стану злочинності й правопорушень	661	41.7
Забезпечення високого рівня службової дисципліни та законності	990	62.4
Інше	5	0.3

Таблиця 9. Розподіл відповідей на запитання «Як Ви вважаєте, забезпечення створення та функціонування якісного правоохоронного сервісу можливе шляхом?»

Відповідь	Кількість	%
Наближення поліції до громадян через максимальне залучення поліцейських на місцях забезпечення правопорядку на вулицях, а не в офісах	981	61.9
Розвитку сервісних функцій поліції	602	37.9
Досягнення високої мобільності та оснащеності поліцейських	1235	77.9

Відповідь	Кількість	%
Оптимізація витрат, функцій та штатної структури поліцейських сил	1468	92.6
Інше	48	3.0

Таблиця 10. Розподіл відповідей на запитання «На Вашу думку, чи виконують органи досудового розслідування соціально-сервісну функцію?»

Відповідь	Кількість	%
Так	427	26.9
Ні	736	46.4
Важко відповісти	423	26.7

Таблиця 11. Розподіл відповідей на запитання «Як би Ви оцінили характер своєї службової діяльності?»

Відповідь	Кількість	%
Боротьба зі злочинністю	744	46.9
Лише тільки збір матеріалів для судових органів	716	45.1
Інше	126	7.9

Таблиця 12. Розподіл відповідей на запитання «Як, на Вашу думку, за останній рік змінилася діяльність Вашого підрозділу?»

Відповідь	Кількість	%
Покращилася	415	26.2
Не змінилася	871	54.9
Погіршилася	261	16.5
Важко відповісти	39	2.5

Таблиця 13. Розподіл відповідей на запитання «Як Ви вважаєте, чи покладений найбільший обсяг завдань саме на органи досудового розслідування (порівняно з іншими підрозділами, такими як кримінальна поліція, КОРД, департамент превентивної діяльності, департамент поліції особливого призначення тощо)?»

Відповідь	Кількість	%
Так	194	12.2
Скоріше так	368	23.2
Скоріше ні	602	37.9
Ні	422	26.2

Таблиця 14. Розподіл відповідей на запитання «Як Ви взагалі оцінюєте рівень завантаженості працівників органів досудового розслідування?»

Відповідь	Кількість	%
Дуже високий рівень завантаженості	1024	64.6
Скоріше високий рівень завантаженості	445	28.1
Скоріше низький рівень завантаженості	76	7.6
Низький рівень завантаженості	41	2.6

Таблиця 15. Розподіл відповідей на запитання «Яким чином можна зменшити навантаження на працівників органів досудового розслідування?»

Відповідь	Кількість	%
Обладнання сучасною системою інформування	613	38.7
Підвищення чисельності штатних одиниць	898	56.6
Вдосконалення матеріально-технічного забезпечення	1286	81.1
Оптимізація професійних функцій	1163	73.3

Відповідь	Кількість	%
Удосконалення нормативно-правового забезпечення	1320	83.2
Інше	0	0

Таблиця 16. Розподіл відповідей на запитання «Чи вважаєте Ви, що працівники органу досудового розслідування сьогодні мають достатньо прав та повноважень для виконання своїх обов'язків?»

Відповідь	Кількість	%
Цілком достатньо зараз і на найближчу перспективу	116	7.3
Цілком достатньо зараз, хоча перспективи розвитку служби вимагатимуть їх розширення	208	13.1
Існують суттєві розбіжності між повноваженнями та обов'язками працівників	412	25.9
Вже зараз прав та повноважень катастрофічно не вистачає, що негативно відбивається на якості роботи	892	56.2
Інше	21	1.3

Таблиця 17. Розподіл відповідей на запитання «Як, на Вашу думку, за останні три роки відбулися зміни у питанні плинності кадрів?»

Відповідь	Кількість	%
Плинність кадрів збільшилася	820	51.7
Плинність кадрів зменшилася	439	27.7
Залишилася без істотних змін	327	20.6

Таблиця 18. Розподіл відповідей на запитання «Що саме, на Вашу думку, заважає успішній роботі в органах досудового розслідування?»

Відповідь	Кількість	%
Відсутні чіткі вказівки з боку керівництва щодо роботи	622	39.2
Неякісний добір кадрів	402	25.3
Штатна неуккомплектованість підрозділів	568	35.8
Некоректно розподілені обов'язки між працівниками	218	13.7
Часто доводиться виконувати «чужу роботу»	346	21.8
Надмірна інтенсивність труда	794	50.1
Неконкурентоспроможна система оплати праці	859	54.2
Неефективна система добору та адаптації персоналу	406	25.6
Незадовільні умови труда	735	46.3
Не має можливостей для підвищення кваліфікації та службового зростання	661	41.7
Слабке матеріально-технічне забезпечення	1165	73.5
Погана організація труда	480	30.3
Проблемні стосунки з керівництвом	191	12.0
Новий КПК істотно погіршив умови роботи органів досудового розслідування	1278	80.6
Незадовільна робоча атмосфера, погані стосунки з колегами	316	19.9
Негативний імідж структури	634	39.9
Інше	17	1.1
Нічого не заважає	191	12.0

Таблиця 19. Розподіл відповідей на запитання «Висловіть своє ставлення до питання ротації кадрів в органах досудового розслідування?».

Відповідь	Кількість	%
Ротація є запорукою у боротьбі з корупцією, більш ефективно організовується взаємодія територіальних підрозділів, переймається новий позитивний досвід	83	5.2
Ротація негативно впливає на організацію служби, оскільки керівник довго адаптується на новому місці й на додачу це супроводжується, як правило, оновленням «команди» в цілому	631	39.8
Взагалі ротація – виправданий механізм кадрової політики, проте слід підходити до цього питання вибірково, помірковано, з урахуванням інтересів служби	846	53.3
Інше	26	1.6

Таблиця 20. Розподіл відповідей на запитання «Наскільки Ви задоволені такими складовими своєї роботи?»

	Повністю задоволений		Скоріше задоволений		Скоріше не задоволений		Не задоволений	
	Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%
Організація праці	171	10.8	671	42.3	526	33.2	218	13.7
Перспективи службового зростання	156	9.8	580	36.6	613	38.7	237	14.9
Оснащеність оргтехнікою	182	11.5	344	21.7	859	54.2	201	12.7
Стільниковий зв'язок	132	8.3	293	18.5	948	59.8	213	13.4
Доступ до реєстрів ЦОВЛ	215	13.6	243	15.3	1027	64.8	101	6.4
Введення СМС-інформування про хід розслідування	91	5.7	270	17.0	1112	70.1	113	7.1

Таблиця 21. Розподіл відповідей на запитання «Якою мірою Вас задовольняють матеріально-побутові та соціальні аспекти Вашого життя?»

	Цілком задоволений		Частково задоволений		Не задоволений	
	Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%
Розмір грошового утримання	468	29.5	832	54.5	286	18.0
Система преміювання	249	15.7	623	39.3	714	45.0
Медичне обслуговування	573	36.1	944	59.5	69	4.4
Пільги	216	13.6	731	46.1	639	40.3

Таблиця 22. Розподіл відповідей на запитання «Яким чином, на Вашу думку можливо підвищити результативність Вашої роботи?»

Відповідь	Кількість	%
Покращення організації роботи	1022	64.4

Підвищення грошового забезпечення	967	60.9
Покращення матеріально-технічного забезпечення	1241	78.2
Вдосконалення законодавства	1402	88.4
Підвищення кваліфікації	438	27.6
У сучасних умовах будь-які зусилля марні	286	18.0
Інше	0	0

Таблиця 23. Розподіл відповідей на запитання «Чи відчуваєте Ви себе сьогодні захищеним у правовому та соціальному плані?»

Відповідь	Кількість	%
Так, цілком	132	8.3
Лише частково	986	62.2
Ні, не відчуваю	468	29.5

Таблиця 24. Розподіл відповідей на запитання «Чим, на Ваш погляд, можна пояснити факти порушення законності та службової дисципліни працівниками органів досудового розслідування?»

Відповідь	Кількість	%
Слабким контролем керівництва	402	25.3
Прагненням до «високих показників» роботи	1349	85.1
Низьким рівнем професійної підготовки	316	19.9
Недосконалістю законів, що регулюють діяльність ОВС	826	52.1
Низькою оплатою праці співробітників ОВС	764	48.2
Інше	0	0

Таблиця 25. Розподіл відповідей на запитання «Як Ви вважаєте, чи є сьогодні доцільною та адекватною дисциплінарна практика?»

Відповідь	Кількість	%
Так	271	17.1
Скоріше так	494	31.1
Скоріше ні	628	39.6
Ні	193	12.2

Таблиця 26. Розподіл відповідей на запитання «Які саме заходи дисциплінарних стягнень є доцільними за порушення законності та службової дисципліни?»

Аспект	Цілком доцільно		Скоріше доцільно		Не доцільно	
	Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%
Зауваження	616	38.8	635	40.0	335	21.1
Догана	411	25.9	902	56.9	273	17.2
Сувора догана	328	20.7	731	46.1	527	33.2
Попередження про службову невідповідність	362	22.8	584	36.8	640	40.4
Пониження у спеціальному званні	160	10.1	479	30.2	947	59.7
Звільнення з органів Національної поліції	93	5.9	262	16.5	1231	77.6

Таблиця 27. Розподіл відповідей на запитання «Оцініть, будь ласка, своє ставлення до автоматичного блокування електронних підписів для доступу до ЄРДР при відпустці, лікарняному чи звільненні?»

Відповідь	Кількість	%
Цілком підтримую необхідність такого заходу	665	41.9
Підтримую, але якщо йдеться тільки про ситуацію, пов'язану зі звільненням, а не відпусткою чи перебуванням на лікарняному	549	34.6
Взагалі не підтримую, це незручно, таку практику бажано скасувати	372	23.5
Інше	0	0

Таблиця 28. Розподіл відповідей на запитання «Як Ви оцінюєте необхідність заповнення е-деклараций?»

Відповідь	Кількість	%
Позитивно, це дійсно необхідно для прозорості	321	20.2
Мені байдуже, якщо це потрібно, не маю перешкоджань для її заповнення	604	38.1
Негативно, це недоцільний та незручний захід	661	41.7
Інше	0	0

Таблиця 29. Розподіл відповідей на запитання «Якщо Ви висловили негативне ставлення до заповнення е-деклараций, то чому саме?»

Відповідь	Кількість	%
Постійні технічні збої	684	43.1
Не роз'яснено як правильно заповнювати декларацію	523	32.9
Виникали проблеми при заповненні, оскільки потрібно вказувати багато особистої інформації не тільки про себе, а й про родичів	446	28.1
Проблеми при декларуванні різних видів «незвичайних» доходів (наприклад, страхові відшкодування)	341	21.5
Технічна підтримка не справлялася з запитамі, зателефонувати було неможливо	816	51.5
Система неспроможна впоратися з великими обсягами інформації	702	44.3
Проблеми з доступом, стабільністю системи	981	61.9
Інше	0	0
В мене не виникало проблем при заповненні е-деклараций	116	7.3

Таблиця 30. Розподіл відповідей на запитання «Місце органів досудового розслідування в системі ЦОВЛ має бути?»

Відповідь	Кількість	%
В системі МВС	693	43.7
Серед інших ЦОВЛ (як зараз)	434	27.4
Окремий орган ЦОВЛ	88	5.5
Інше	0	0
Важко відповісти	371	23.4

Таблиця 31. Розподіл відповідей на запитання «Чи доцільне введення інституту детективів в поліції, як в НАБУ?»

Відповідь	Кількість	%
Так	431	27.2
Скоріше так	749	47.2
Скоріше ні	280	17.7
Ні	126	7.9

Таблиця 32. Розподіл відповідей на запитання «Чи доцільне введення інституту е-кримінального провадження (справи)?»

Відповідь	Кількість	%
Так	371	23.4
Скоріше так	534	33.7
Скоріше ні	363	22.9
Ні	208	13.1
Важко відповісти	110	6.9

Таблиця 33. Розподіл відповідей на запитання «Чи доцільне використання штучного інтелекту в кримінальному провадженні (наприклад, одразу після внесення інформації в ЕРДР щодо ч. 1 ст. 185 КК у частині допиту заявника чи потерпілого, перевірки за обліками чи пошуку в мережі інтернет інформації про викрадену річ або за фотороботом, тощо)?»

Відповідь	Кількість	%
Так	312	19.7
Скоріше так	491	30.9
Скоріше ні	376	23.7
Ні	150	9.5
Важко відповісти	257	16.2

Таблиця 34. Розподіл відповідей на запитання «Чи доцільним є запровадження приватної детективної діяльності, результати якої за умови дотримання законності можуть бути використані ОДР у кримінальному провадженні, за теперішніх обставин з метою зменшення навантаження на ОДР?»

Відповідь	Кількість	%
Так	406	25.6
Скоріше так	533	33.6
Скоріше ні	324	20.4
Ні	231	14.6
Важко відповісти	92	5.8

Таблиця 35. Розподіл відповідей на запитання «Чи вважаєте Ви, що в управлінні ОДР поліції існує криза (система ОДР не здатна виконати свої завдання)?»

Відповідь	Кількість	%
Так	436	27.5
Скоріше так	461	29.1
Скоріше ні	352	22.2
Ні	135	8.5
Важко відповісти	202	12.7

МВС України до європейських вимог отримали найнижчі кількісні показники у респондентів.

На запитання яким саме шляхом можливо створення та функціонування якісного правоохоронного сервісу переважна кількість слідчих – 92,6% – вказала на оптимізацію витрат, функцій та штатної структури поліцейських сил. З невеликим відривом від першочергового заходу, розташований захід щодо досягнення високої мобільності та оснащеності поліцейських – 77,9%. Найменша кількість опитаних – 37,9% – акцентували увагу на необхідності розвитку сервісних функцій поліції.

Приблизно половина респондентів – 46,4% – увагу звертають на тому, що органи досудового розслідування не виконують соціально-сервісну функцію. Стверджувальну відповідь щодо виконання вказаної функції дали лише 26,9% опитаних.

Що стосується оцінки слідчими своєї службової діяльності, то відповіді на це запитання розподілилися приблизно порівну між двома основними варіантами – боротьба зі злочинністю – 46,9% та лише тільки збір матеріалів для судових органів – 45,1%.

За останній рік діяльність підрозділу, де працюють опитані, не змінилася – так відповіли більше половини слідчих, а саме 54,9%. На думку 26,2%, діяльність підрозділу зазнала позитивних змін, 16,5% вказали, що діяльність підрозділу протягом останнього року погіршилася.

Щодо обсягів службових завдань, то 64,1% акцентують увагу, що органи досудового розслідування (у порівнянні з іншими підрозділами, такими, як, кримінальна поліція, департамент КОРД, департамент превентивної діяльності, департамент поліції особливого призначення, тощо) не виконують більший обсяг робіт – це сумарна кількість відповідей за індикаторами шкали «скоріше ні» та «ні». Сумарна кількість тих, хто вважає, що слідчі підрозділи перевантажені службовими завданнями, особливо у порівнянні з іншими підрозділами, склала 35,4%.

Взагалі рівень завантаженості працівників ОДР можна оцінити, як високий – 92,7% (сумарна кількість відповідей «дуже високий рівень завантаженості» – 64,6% та «скоріше високий рівень завантаженості» – 28,1%). Низьким його назвала зовсім незначна частка опитаних – 10,2% (сумарна кількість відповідей «низький рівень завантаженості» – 2,6% та «скоріше низький рівень завантаженості» – 7,6%).

Серед заходів, завдяки яким можна зменшити навантаження на працівників органів досудового розслідування домінують вдосконалення нормативно-правового забезпечення – 83,2% та вдосконалення матеріально-технічного забезпечення – 81,1%. Саме ці два аспекти стають визначальними майже в усіх питаннях, пов'язаних з покращенням ситуації у системі МВС взагалі та у окремих підрозділах. На третьому місці з показником у 73,3% – оптимізація професійних функцій. Про підвищення чисельності штатних одиниць згадали 56,6%, а 38,7% вказали на обладнання сучасною системою інформування.

Наступний фактор, що також може сприяти покращенню ситуації з професійною ефективністю органів досудового розслідування – це достатній обсяг прав та повноважень для виконання своїх обов'язків. Отже, більше половини респондентів – 56,2% свідчать, що вже зараз прав та повноважень катастрофічно не вистачає, що негативно відбивається на якості роботи. Чверть опитаних – 25,9% увагу зосереджує на тому факті, що існують суттєві розбіжності між повноваженнями та обов'язками працівників. Лише 20,4% слідчих з загальної кількості опитаних говорять, що прав і повноважень достатньо (з них, 7,3% взагалі мають на увазі, що цілком достатньо зараз і на найближчу перспективу, у той час, як 13,1% налаштовані більш песимістично, за їхньою думкою повноважень цілком достатньо зараз, хоча перспективи розвитку служби вимагатимуть їх розширення).

Кадрове питання також постає у сучасному світі досить гостро – так, 51,7% стверджують, що за останні три роки плинність кадрів збільшилася; 27,7% вказують, навпаки, на зменшення плинності кадрів; на думку 20,6% процес плинності кадрів залишилася без істотних змін.

Ще одне з запитань несло більш конкретне змістовне навантаження. Серед причин, що заважають успішній роботі в органах досудового розслідування, респонденти виділяють такі:

новий КПК істотно погіршив умови роботи органів досудового розслідування – цей маркер обрали 80,6% опитаних; 73,5% вважають першочерговою проблемою органів досудового розслідування слабе матеріально-технічне забезпечення; на третьому місці – неконкурентоспроможна система оплати праці – 54,2%; про надмірну інтенсивність труда згадали 50,1%; також несприятливим фактором виявилися незадовільні умови труда – 46,3%. Такий вигляд має п'ятірка головних проблем саме слідчих. Зазначимо, що була певна частка опитаних, які вказали, що їм нічого не заважає і таких виявилось 12,0% від загальної кількості респондентів.

Питання, що мало відношення до кадрового потенціалу – це ротація кадрів. Отже, більше половини опитаних – 53,3% вважають, що взагалі ротація – виправданий механізм кадрової політики, проте слід підходити до цього питання вибірково, помірковано, з урахуванням інтересів служби. Негативне ставлення продемонстрували 39,8% респондентів, зазначивши, що ротація негативно впливає на організацію служби, оскільки керівник довго адаптується на новому місці й на додачу це супроводжується, як правило, оновленням «команди» в цілому. Позитивних відповідей, які свідчать, що ротація є запорукою у боротьбі з корупцією, більш ефективно організовується взаємодія територіальних підрозділів, переймається новий позитивний досвід зафіксовано лише 5,2%.

Далі слідчим було запропоновано дати оцінку деякими складовими своєї роботи. Так, за індикатором шкали «повністю задоволений» більш-менш високу оцінку отримав показник доступу до реєстрів ЦОВЛ – 13,6%. За індикатором шкали «скоріше задоволений» слідчі добре оцінюють організацію праці та перспективи службового зростання – відповідно 42,3% та 36,6%. Індикатор «скоріше не задоволений» зафіксував максимальні показники у напрямках введення СМС-інформування про хід розслідування – 70,1% та доступ до реєстрів ЦОВЛ – 64,8%. Нарешті, негативну оцінку за індикатором «не задоволений» отримали також перспективи службового зростання – 14,9% та організація праці – 13,7%. Якщо оперувати сумарними показниками рівня задоволеності, то майже половина респондентів оцінює позитивно усе-таки організацію праці – 53,1% та перспективи службового зростання – 46,4% (сума відповідей за індикаторами шкали «повністю задоволений» та «скоріше задоволений»); максимально негативну оцінку отримали такі складові, як введення СМС-інформування про хід розслідування – 77,2%, стільниковий зв'язок – 73,2% та доступ до реєстрів ЦОВЛ – 71,2% (сума відповідей за індикаторами шкали не задоволений та «скоріше незадоволений»).

Оцінити слідчі мали і рівень задоволеності матеріально-побутовими та соціальними аспектами свого життя. Отже, за індикатором шкали «цілком задоволений» найвищу оцінку отримали показники медичне обслуговування – 36,1% та розмір грошового утримання – 29,5%; за індикатором шкали «частково задоволений» лідирують такі аспекти, як медичне обслуговування – 59,5% та розмір грошового утримання – 54,5%; за індикатором шкали «не задоволений» кількісний максимум був зафіксований у таких аспектах, як система преміювання – 45,0% та пільги – 40,3%.

На запитання щодо можливих факторів підвищення результативності роботи слідчих, опитані майже однотайно вказали на вдосконалення законодавства – 88,4%; на другому місці – покращення матеріально-технічного забезпечення – 78,2%; 64,4% говорять, що проблеми вирішить покращення організації роботи, тобто це три головні складові, які мають сприяти покращенню роботи слідчих підрозділів, хоча усі обрані варіанти корелюють із загальними тенденціями у системі МВС України.

Правовий та соціальний захист сьогодні лише частково відчувають 62,2% респондентів, майже третина опитаних – 29,5% не відчувають його взагалі, і тільки 8,3% свідчать, що вони відчувають себе повністю захищеними у вказаному напрямку.

Існуючі факти порушення законності та службової дисципліни працівниками органів досудового розслідування, респонденти у більшій мірі пояснюють прагненням до «високих показників» роботи – 85,1%, також не останню роль відіграють недосконалість законів, що регулюють діяльність ОВС – 52,1% та низька оплата праці співробітників ОВС – 48,2%.

Про доцільність та адекватність дисциплінарної практики в умовах сьогодення

негативну відповідь висловили 51,8% опитаних (сумарна кількість тих, хто вважає дисциплінарну практику зовсім негативною – 12,2% та скоріше негативною – 39,6%). Навпаки, позитивною її вважають 48,2% респондентів (з них 17,1% висловили думку, що це цілком доцільний захід та 31,1% вважають захід скоріше доцільним).

Більш детальний аналіз доцільності конкретних дисциплінарних стягнень за порушення законності та службової дисципліни, дозволяє зазначити, що цілком доцільним респонденти вважають використання зауваження – 38,8%; оцінку «скоріше доцільно» отримали догана – 56,9%, сувора догана – 48,1% та попередження про службову невідповідність – 36,8%; серед не доцільних заходів опитані обрали звільнення з органів Національної поліції України – 77,6% та пониження у спеціальному званні – 59,7%.

Наступним запитанням була оцінка ставлення слідчих до автоматичного блокування електронних підписів для доступу до ЄРДР при відпустці, лікарняному чи звільненні. Так, цілком підтримали необхідність такого заходу 41,9% опитаних. Підтримують вказану ідею, але якщо йдеться тільки про ситуацію, пов'язану зі звільненням, а не відпусткою чи перебуванням на лікарняному – 34,6%. Взагалі не підтримують, оскільки це незручно і таку практику бажано скасувати, 23,5% респондентів.

Ще одне питання, яке є досить актуальним – це оцінка опитаними необхідності заповнення е-декларацій. Результати дослідження показали, що більшість слідчих – 41,7% мають негативне відношення до вказаного процесу, оскільки це недоцільний та незручний захід; 38,1% ставляться до заповнення декларацій у цілому байдуже та не мають перешкоджань для її заповнення; позитивне ставлення висловили тільки 20,2% респондентів.

Негативна оцінка слідчими процесу заповнення е-декларацій має під собою підґрунтя. Так, переважна кількість опитаних, а саме 61,9%, акцентують увагу на проблемах з доступом, стабільністю системи. На другому місці за кількісним показником такий аспект, як неспроможність технічної підтримки справитися з запитамі, неможливість зателефонувати для отримання консультативної допомоги – 51,5%. Третє місце посіла альтернатива щодо неспроможності системи впоратися з великими обсягами інформації – 44,3%. Наступна проблема, з якою стикалися опитані – постійні технічні збої – 43,1%. До того ж слідчі вказують, що не мали роз'яснень як правильно заповнювати декларацію, в них виникали проблеми при заповненні, оскільки потрібно вказувати багато особистої інформації не тільки про себе, а й про родичів та проблеми при декларуванні різних видів «незвичайних» доходів (наприклад, страхові відшкодування). Лише 7,3% опитаних зазначили, що не мали проблем при заповненні е-декларації.

Актуальним виявилось запитання про місце органів досудового розслідування у системі ЦОВл. Так, приблизно половина слідчих – 43,7% бачить своє місце в системі МВС. Трохи більше чверті опитаних – 27,4% вважають, що місце органів досудового розслідування серед інших ЦОВл (як зараз). За окремий орган ЦОВл висловилися 5,5% респондентів. Також з відповіддю на це запитання ускладнилися 23,4% опитаних.

Ще один з аспектів, який є сьогодні досить важливим – доцільність введення інституту детективів в поліції, як в НАБ України. Цю ідею підтримали 74,4% слідчих (з них 27,2% висловилися, що безперечно це добра ідея, а 47,2% вважають, що введення такого інституту є скоріше потрібним). Четверть опитаних не поділяють ентузіазму (з них 17,7% стверджують, що такий інститут скоріше не потрібний, а 7,9% категорично проти таких змін).

На доцільність введення інституту е-кримінального провадження (справи) також більшість слідчих має позитивний погляд – 57,1% (відповіли «так» – 23,4% респондентів, «скоріше так» 33,7%), не згодні з ним новоутворенням 36,0% опитаних (відповіли «ні» – 13,1%, «скоріше ні» – 22,9%), 6,9% ускладнилися з відповіддю на запитання.

Думки опитаних щодо доцільності використання штучного інтелекту в кримінальному провадженні (наприклад, одразу після внесення інформації до ЄРДР щодо ч.1 ст.185 КК у частині допиту заявника чи потерпілого, перевірки за обліками чи пошуку в мережі інтернет інформації про викрадену річ або за фотороботом, тощо) мають також позитивний напрям – половина респондентів – 50,6% згодні з необхідністю подібних інновацій; третина же слідчих –

33,2%, навпаки, не мають ентузіазму щодо таких перетворень.

Про доцільність запровадження приватної детективної діяльності, результати якої за умови дотримання законності можуть бути використані ОДР у кримінальному провадженні, за теперішніх обставин з метою зменшення навантаження на ОДР, позитивно оцінюють 59,2% слідчих, негативно – 35,0%. Ускладнилися з відповіддю на запитання 5,8% респондентів.

Про кризу в ОДР поліції (коли система ОДР не здатна виконати свої завдання) йшлося у відповідях 56,6% опитаних (сумарна кількість відповідей за індикаторами шкали «так» – 27,5% та «скоріше так» – 29,1%); 30,7% такої кризової ситуації не спостерігають (сумарна кількість відповідей за індикаторами шкали «ні» – 8,5% та «скоріше ні» – 22,2%); не змогли оцінити своє бачення ситуації 12,7% слідчих.

Отже, результати опитування дозволяють зробити такі висновки. У цілому працівники органів досудового розслідування, які приймали участь у опитуванні, до реформи у системі МВС ставляться позитивно і вважають її одним з першочергових завдань держави, хоча особиста підтримка процесу реформування в них коливається від заяв, що реформи рухаються у правильному напрямку та мають успіхи до таких, що нічого не покращується, окрім назви. При цьому, одним з факторів, який має першочергове значення для респондентів був обраний саме той, що сьогодні спостерігається безсистемність перетворень. До того ж цей негативізм підкріплюється ще трьома факторами, на які часто вказували як до проведення реформи, так і зараз, а саме – це недостатнє фінансування та матеріально-технічне забезпечення і недоліки чинного законодавства та в організаційному аспекті. Що стосується шляхів підвищення ефективності та успішності діяльності органів МВС України, то вони витікають з вказаних вище проблемних моментів – для того, щоб ситуацію нормалізувати та зробити систему МВС ефективною, на думку опитаних, потрібно покращення матеріально-технічного забезпечення та підвищення рівня грошового забезпечення, соціального захисту, а також процес реформування має здійснюватися поетапно, з чітким визначенням заходів і термінів виконання, що, зі слів опитаних, зараз не представляється можливим.

До своїх головних службових завдань слідчі віднесли протидію злочинності та забезпечення публічної безпеки і порядку. При цьому перехід до надання сервісних функцій має відбуватися з урахуванням оптимізації витрат, функцій та штатної структури поліцейських сил, хоча не останню роль має і досягнення високої мобільності та оснащеності поліцейських. Респонденти вказали, що сьогодні саме їхні підрозділи досудового розслідування не виконують соціально-сервісну функцію, але, як і раніше займаються двома головними своїми завданнями – боротьбою зі злочинністю та збором матеріалів для судових органів.

Протягом останнього року діяльність підрозділів, де працюють опитані майже не зазнала змін. Обсяг службових завдань хоча і є високим, але не більший, ніж у інших підрозділів (кримінальна поліція, департамент КОРД, департамент превентивної діяльності, департамент поліції особливого призначення, тощо). Але якщо уникнути порівняння з іншими структурами, то взагалі рівень завантаженості працівників органів досудового розслідування можна оцінити, як високий. Зменшити навантаження можливо шляхом удосконалення нормативно-правового забезпечення та, знов таки, вдосконаленням матеріально-технічного забезпечення, а також за умов оптимізації професійних функцій. Ще одним з аспектів, що має актуальність – є обсяг прав та повноважень для виконання своїх професійних обов'язків, а його слідчі вже зараз вважають недостатнім, вже зараз прав та повноважень катастрофічно не вистачає, що негативно відбивається на якості роботи і вимагають їх розширення.

Кадрове питання завжди було одним з вирішальних у ефективності та якості роботи органів досудового розслідування. Зараз воно є гострим, як ніколи, адже за останні три роки плинність кадрів збільшилася. Але цей момент не стосується вимушеної ротації, до якої слідчі, як раз, ставляться позитивно, вважаючи її виправданим механізмом кадрової політики.

Що стосується факторів, які ускладнюють роботу саме органів досудового розслідування, то тут акценти зроблені на рівні погіршення роботи завдяки впровадженню нового КПК, а також знов погляд опитаних фіксується на недостатньому матеріально-технічному забезпеченні і неконкурентоспроможній системі оплати праці. Рівень задоволеності

різними складовими роботи взагалі виявився низьким по кожному зі згаданих аспектів. Особливо це стосується введення СМС-інформування про хід розслідування, доступу до реєстрів ЦОВЛ та доступу до стільникового зв'язку. Негативну оцінку має також і рівень задоволеності матеріально-побутовими та соціальними аспектами свого життя. Правовий та соціальний захист сьогодні респонденти відчують лише частково. Зі слів опитаних, підвищенню результативності роботи слідчих може сприяти вдосконалення законодавства, покращення матеріально-технічного забезпечення і покращення організації роботи.

Існуючі факти порушення законності та службової дисципліни працівниками органів досудового розслідування пояснюються прагненням до «високих показників» роботи та недосконалістю законів. У цьому контексті думки слідчих щодо дисциплінарної практики, яка має місце, розподілилися приблизно порівну між її доцільністю та адекватністю та недоцільністю. Детальний аналіз доцільності конкретних дисциплінарних стягнень за порушення законності та службової дисципліни показав, що більш спокійно респонденти реагують на такі види стягнень, як зауваження, догана, сувора догана, попередження про службову невідповідність, недоцільність бачать у звільненні з органів Національної поліції України та пониженні у спеціальному званні.

Низка питань, пов'язаних з безпосередніми робочими аспектами, виявила, що слідчі у цілому спокійно ставляться до автоматичного блокування електронних підписів для доступу до ЄРДР при відпустці, лікарняному чи звільненні. Щодо заповнення е-декларацій, то цей захід вважають незручним і недоцільним, особливо якщо мають місце технічні проблеми, з якими стикалася більшість опитаних – проблеми з доступом, стабільністю системи, неспроможність технічної підтримки справитися з запитами, неспроможність системи впоратися з великими обсягами інформації, тощо.

Питання, пов'язані з професійними інноваціями, виявили, що більшість респондентів бачить своє місце в системі МВС, але наголошують на необхідності введення інституту детективів в поліції, як в НАБУ. Саме ці детективи мають об'єднати у собі функції оперативних працівників та класичних слідчих, тобто стати новою ланкою у правоохоронній системі України. Також, згідно точки зору слідчих, доцільно запровадити введення інституту е-кримінального провадження, а також використання штучного інтелекту у кримінальному провадженні. Корисним є й запровадження приватної детективної діяльності, результати якої за умови дотримання законності можуть бути використані ОДР у кримінальному провадженні, за теперішніх обставин з метою зменшення навантаження на ОДР. Особливо це виступає актуальним саме зараз, коли спостерігається криза в ОДР поліції, яка в умовах сьогодення не спроможна виконати свої завдання.

Діаграми
за результатами дослідження думки (анкетування) слідчих поліції
ОДР поліції існує криза (система ОДР не здатна виконати свої завдання)?

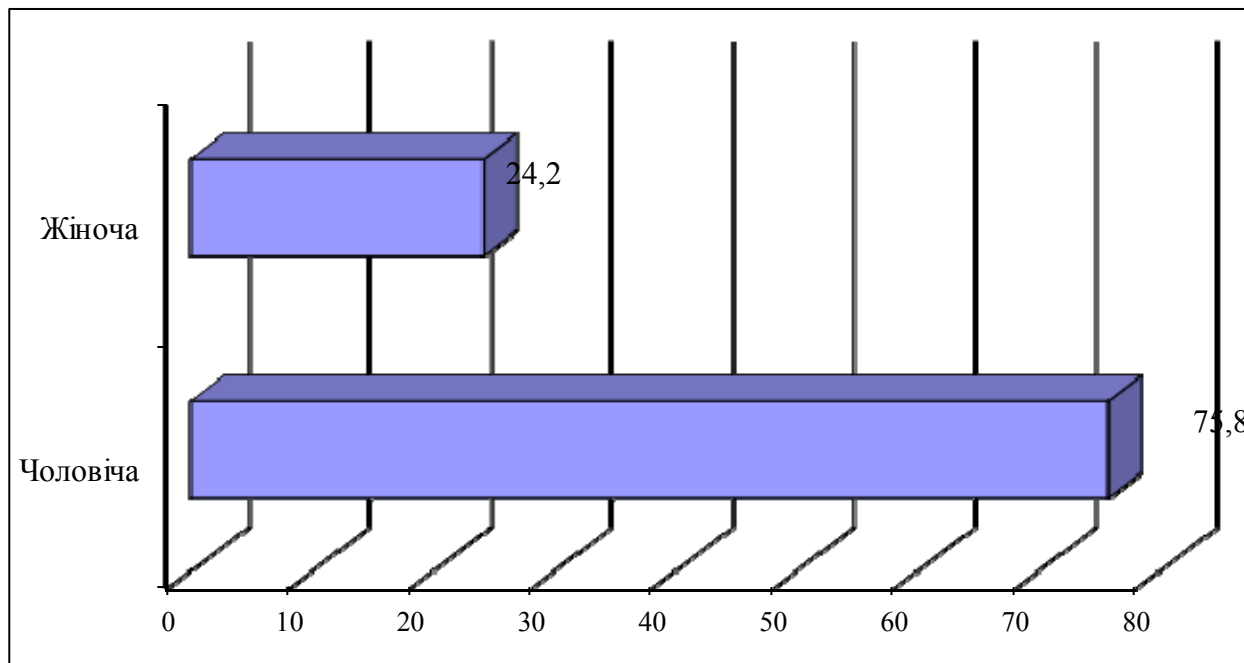

Рис. 1. Стать респондентів.

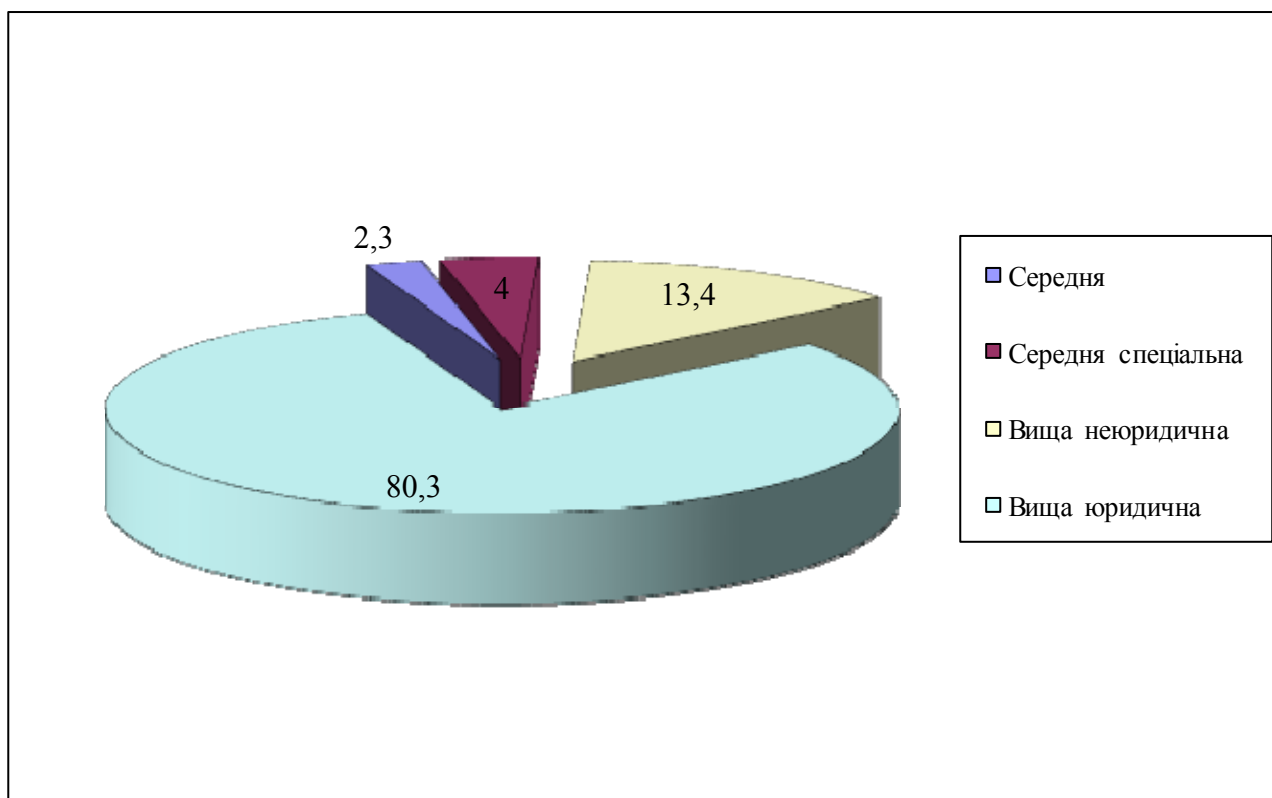

Рис. 2. Рівень освіти респондентів.

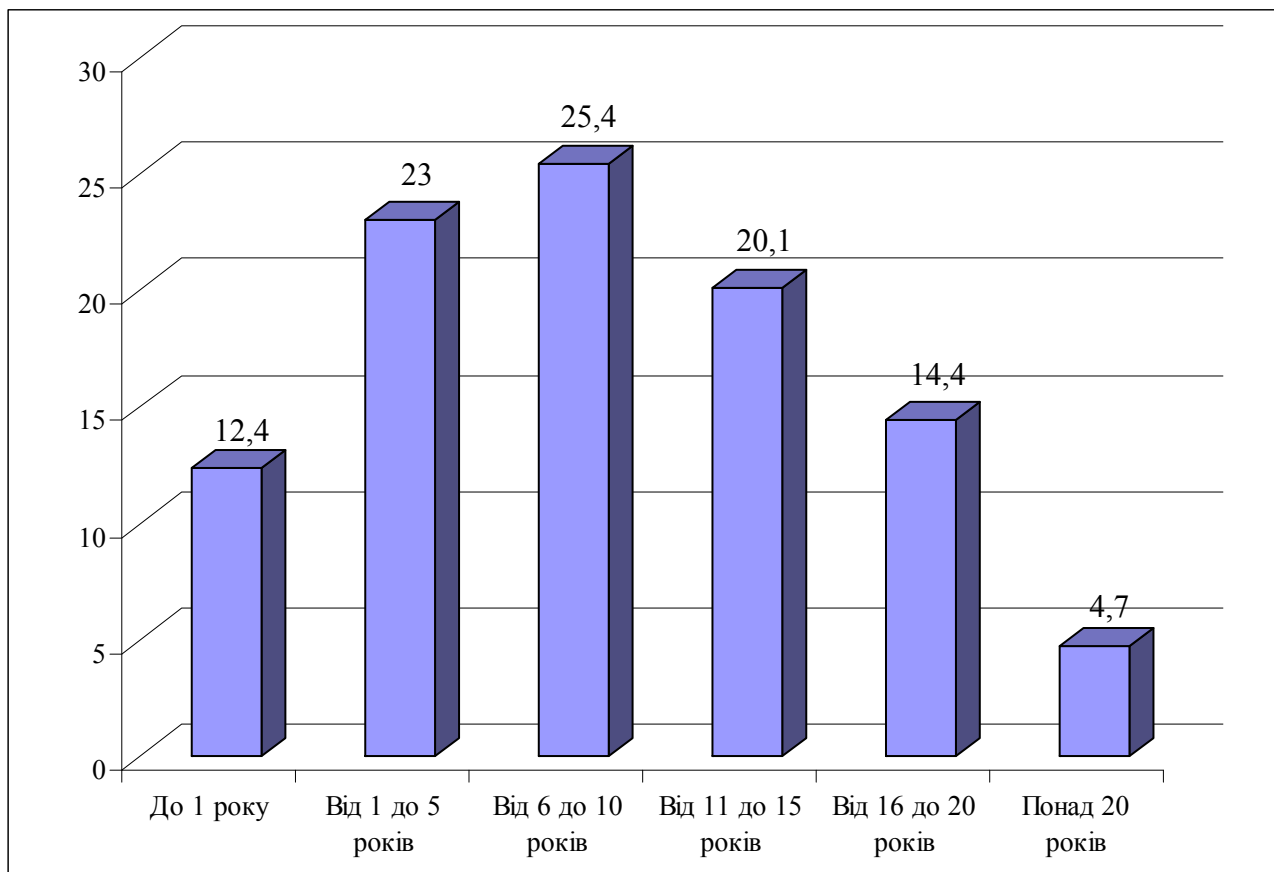

Рис. 3. Стаж роботи в органах МВС України на посаді слідчого.

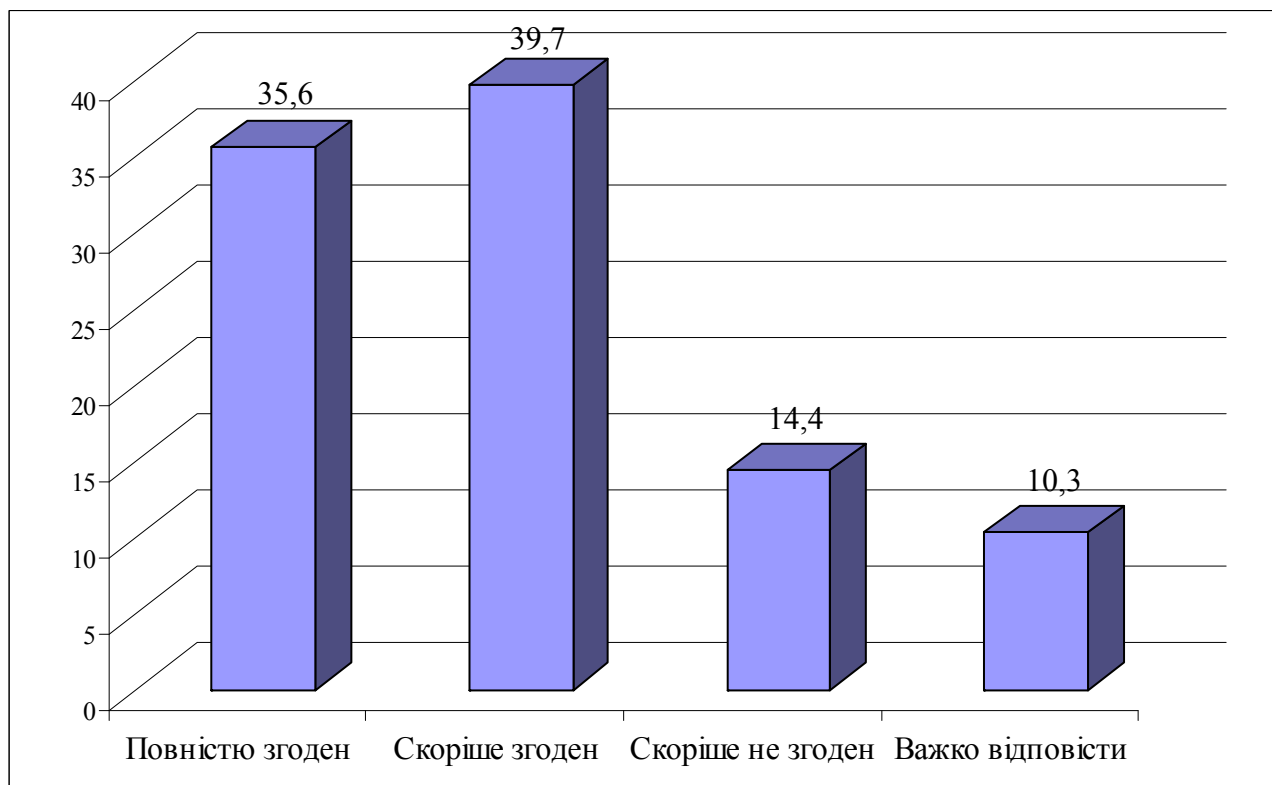

Рис. 4. Розподіл відповідей на запитання «Чи згодні Ви із тим, що реформа МВС є одним з першочергових завдань для розбудови України як правової та демократичної держави?»

Рис. 5. Розподіл відповідей на запитання «Оцініть Ваше ставлення до реформи МВС?»

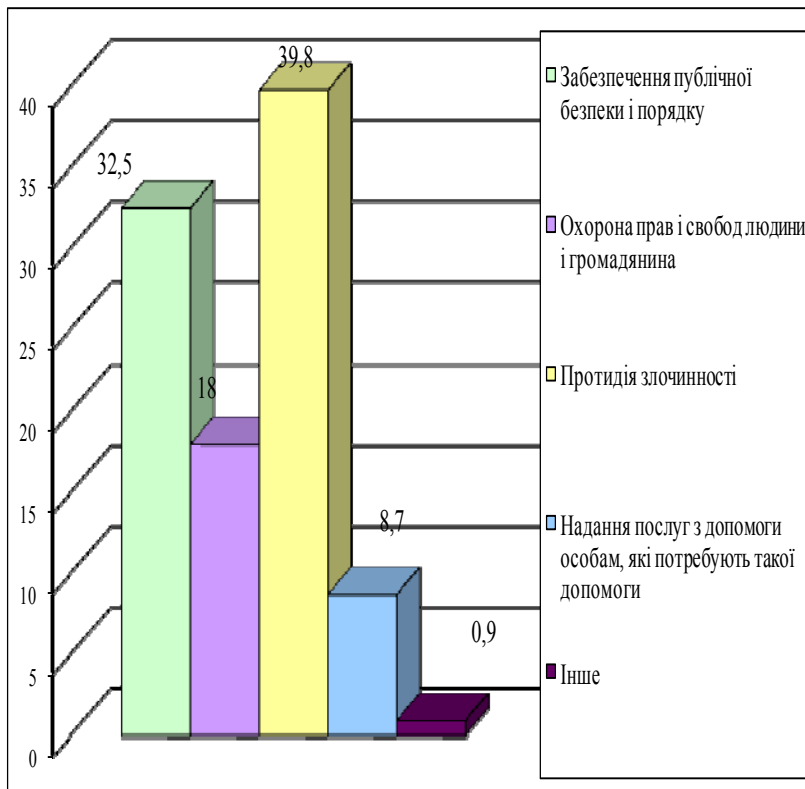

Рис. 6. Розподіл відповідей на запитання «Як Ви вважаєте, яким в умовах сьогодення є основне завдання Національної поліції?»

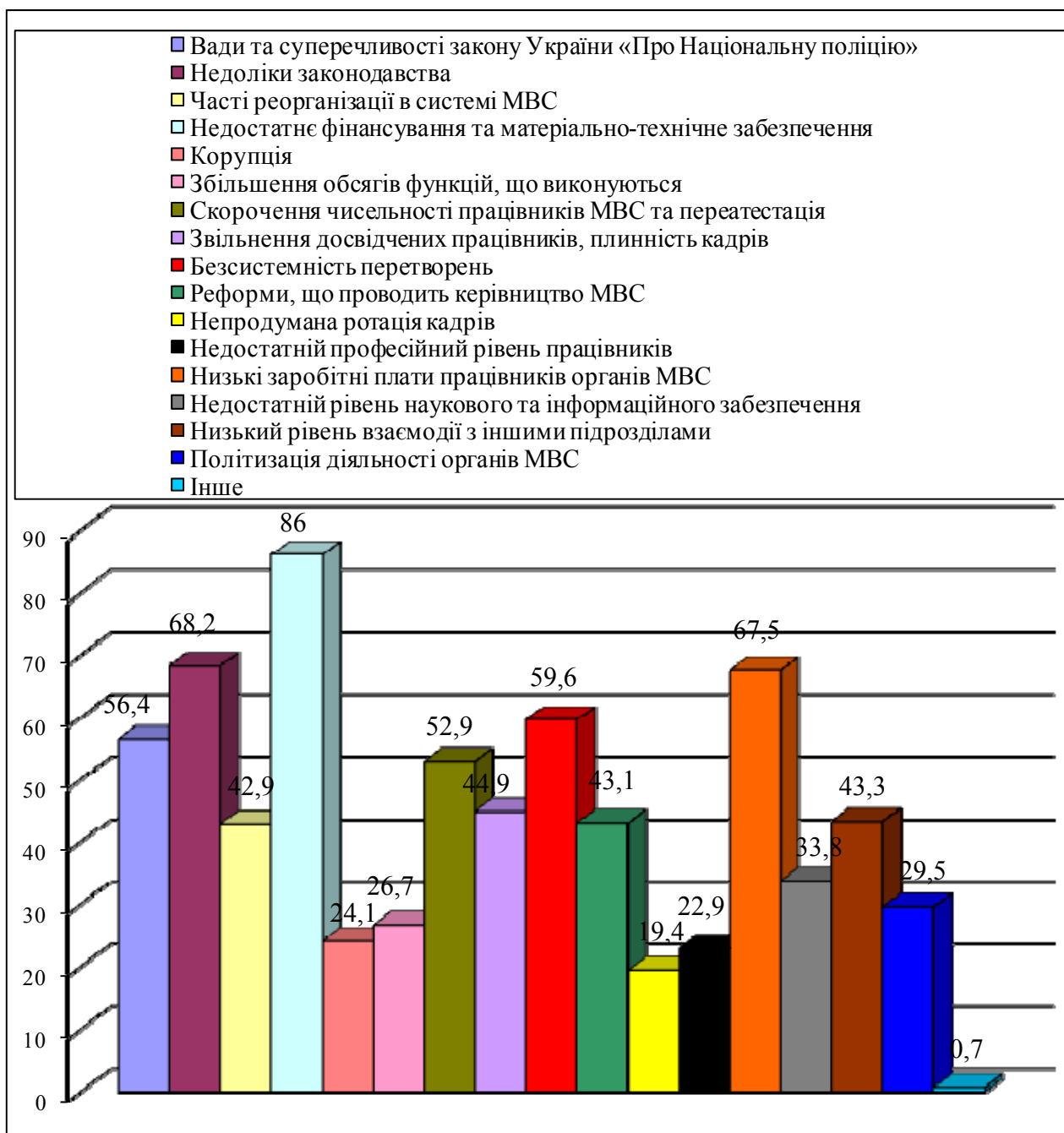

Рис. 7. Розподіл відповідей на запитання «Що, на Ваш погляд, сьогодні найбільше заважає ефективному функціонуванню системи МВС України?»

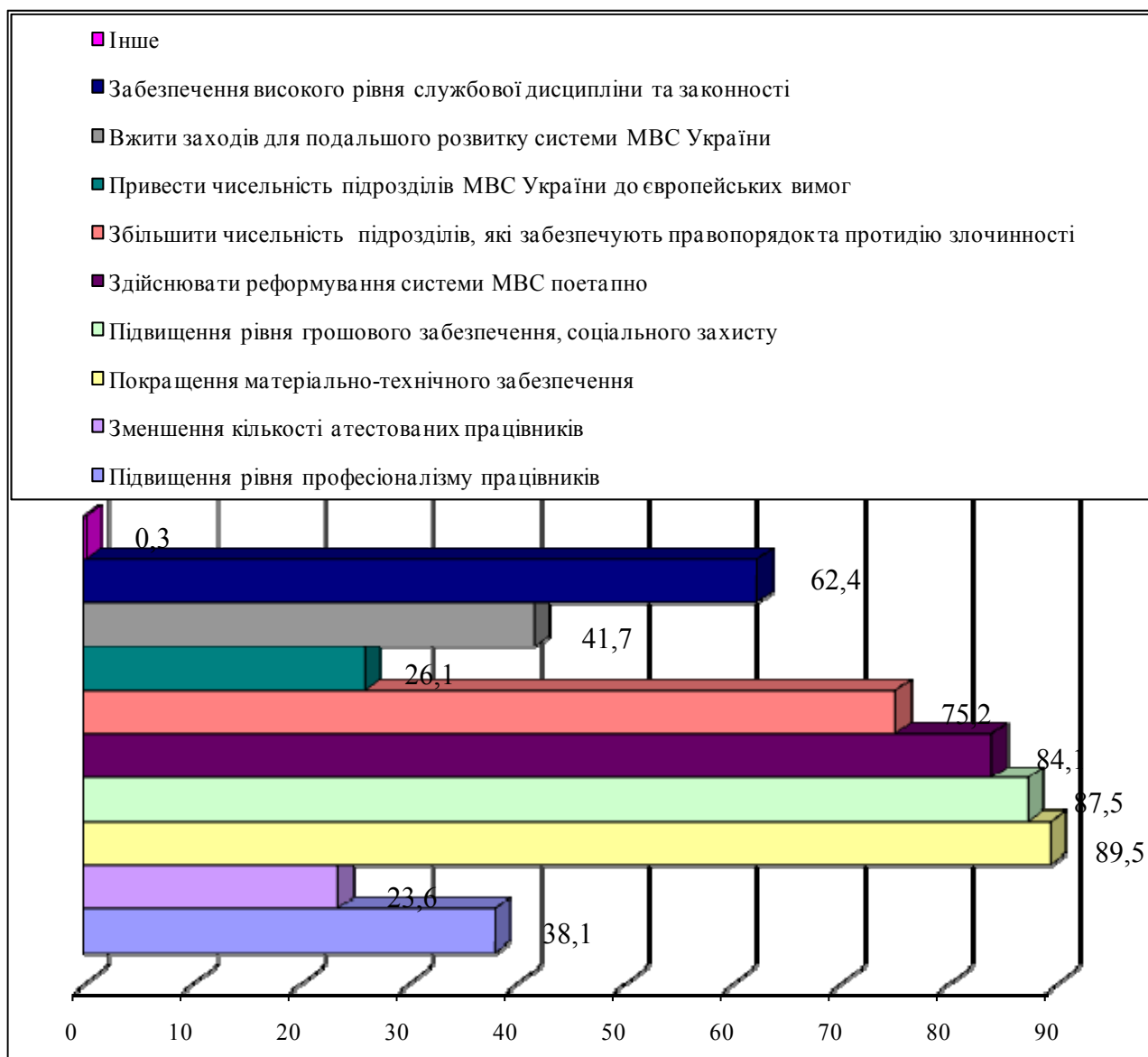

Рис. 8. Розподіл відповідей на запитання «На Вашу думку, що потрібно для підвищення ефективності та успішності діяльності органів МВС України?»

Рис. 9. Розподіл відповідей на запитання «Як Ви вважаєте, забезпечення створення та функціонування якісного правоохоронного сервісу можливе шляхом?»

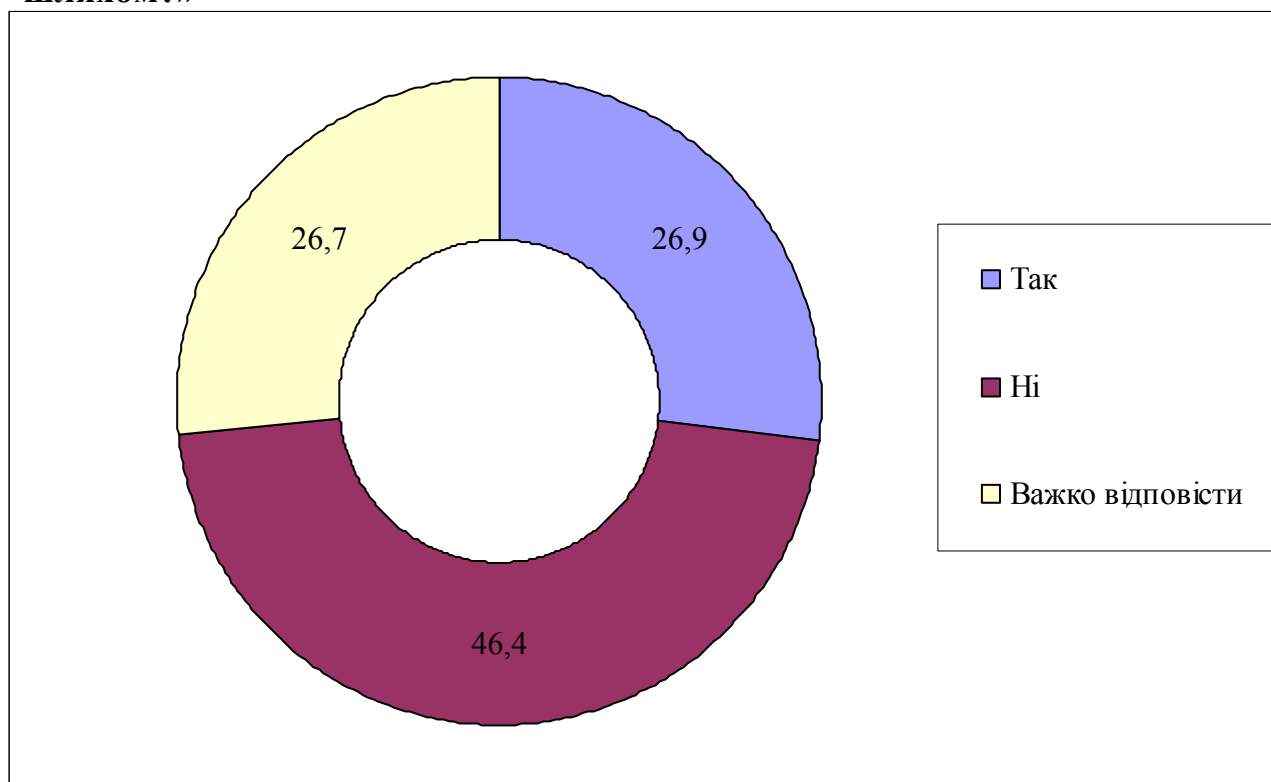

Рис. 10. Розподіл відповідей на запитання «На Вашу думку, чи виконують органи досудового розслідування соціально-сервісну функцію?»

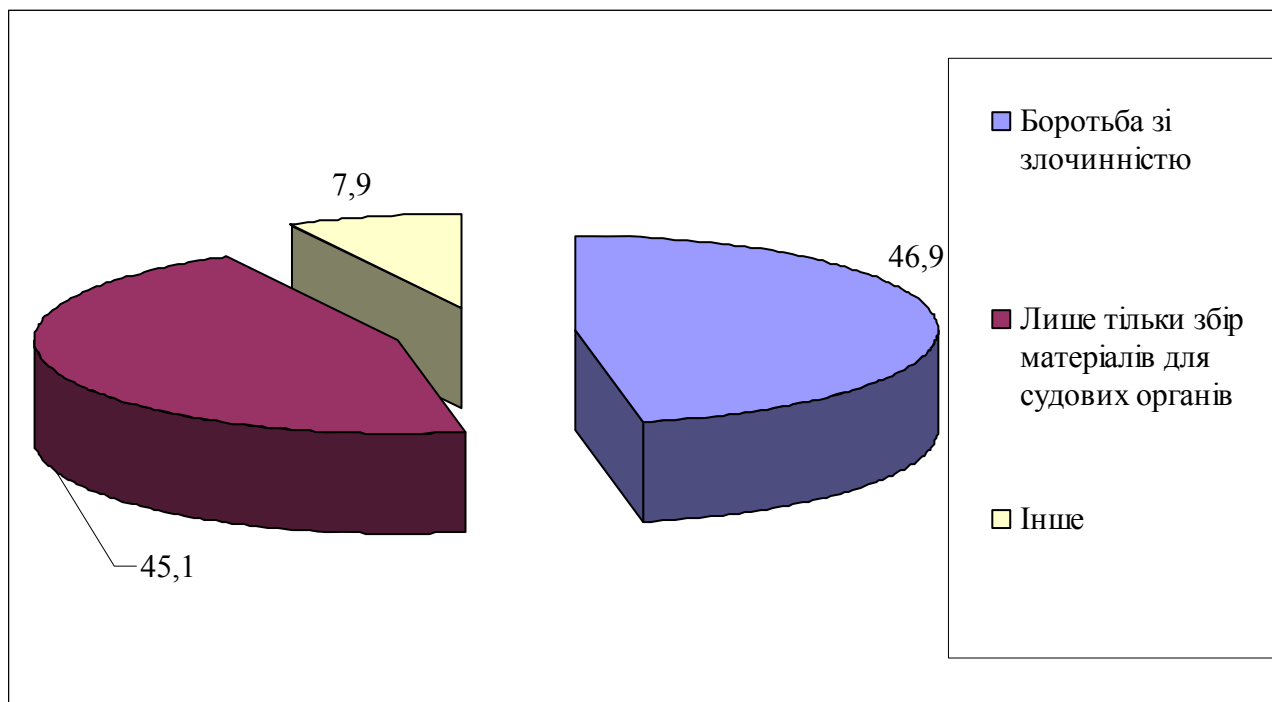

Рис. 11. Розподіл відповідей на запитання «Як би Ви оцінили характер своєї службової діяльності?»

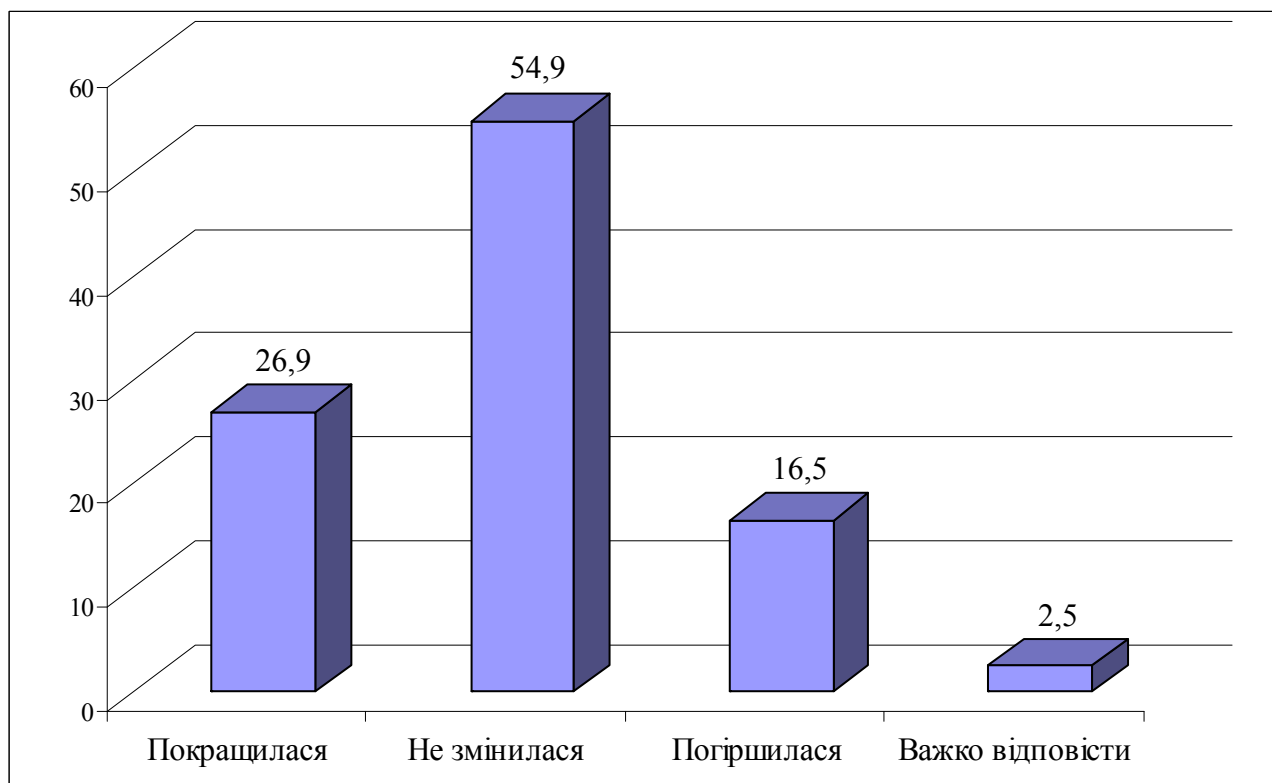

Рис. 12. Розподіл відповідей на запитання «Як, на Вашу думку, за останній рік змінилася діяльність Вашого підрозділу?»

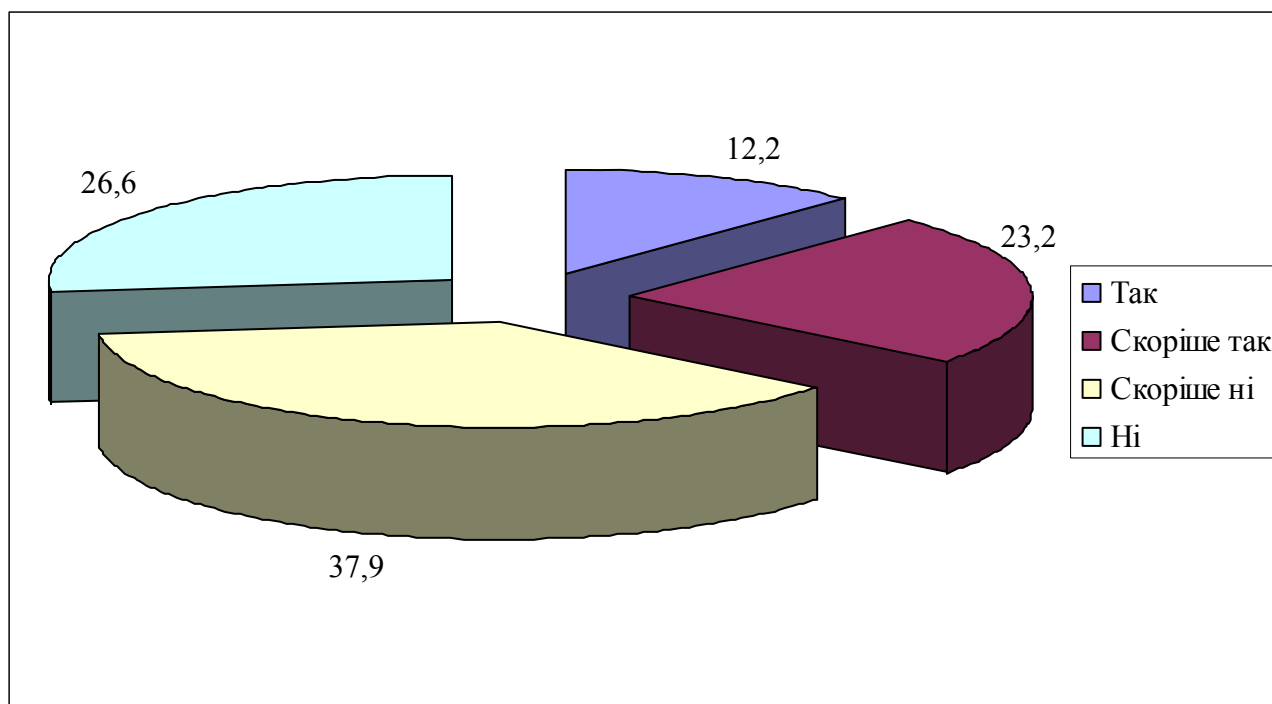

Рис. 13. Розподіл відповідей на запитання «Як Ви вважаєте, чи покладений найбільший обсяг завдань саме на органи досудового розслідування (у порівнянні з іншими підрозділами, такими як кримінальна поліція, департамент КОРД, департамент превентивної діяльності, департамент поліції особливого призначення тощо)?»

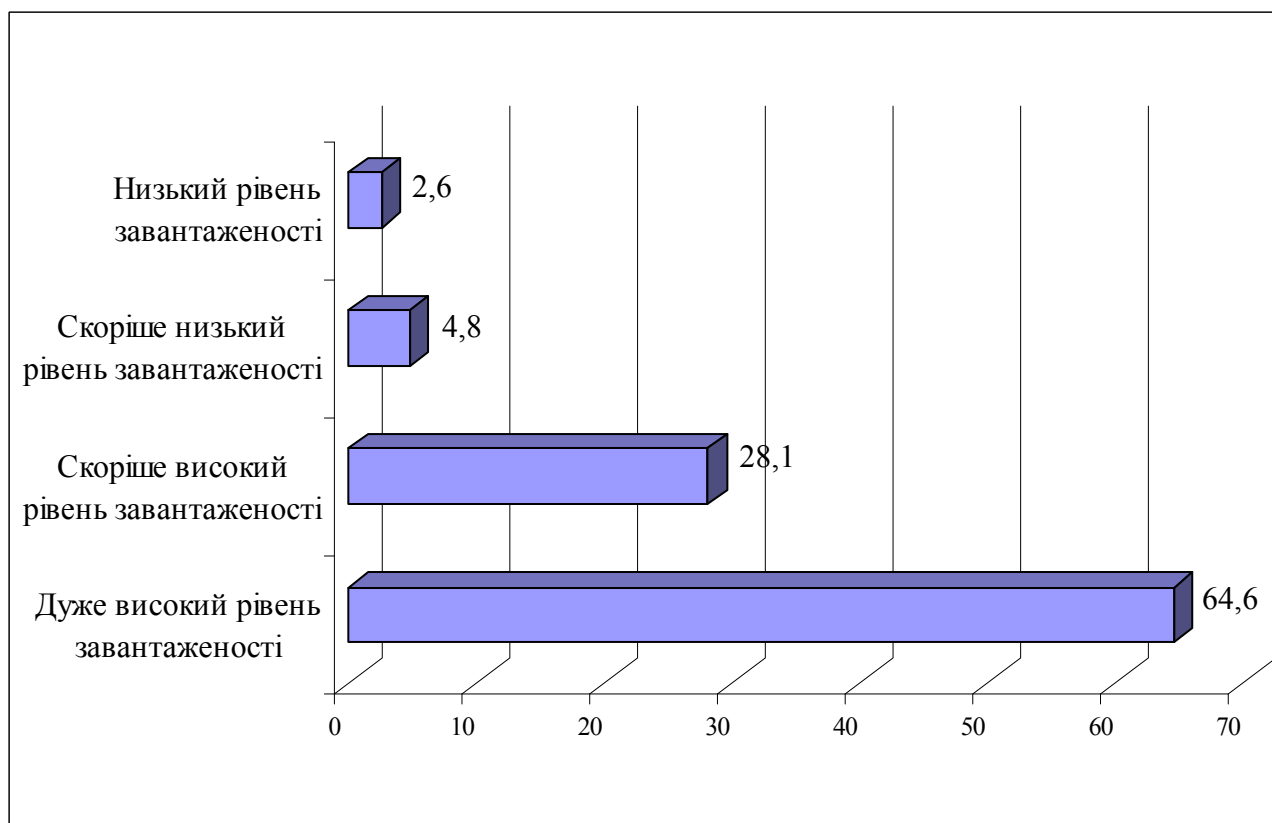

Рис. 14. Розподіл відповідей на запитання «Як Ви взагалі оцінюєте рівень завантаженості працівників органів досудового розслідування?»

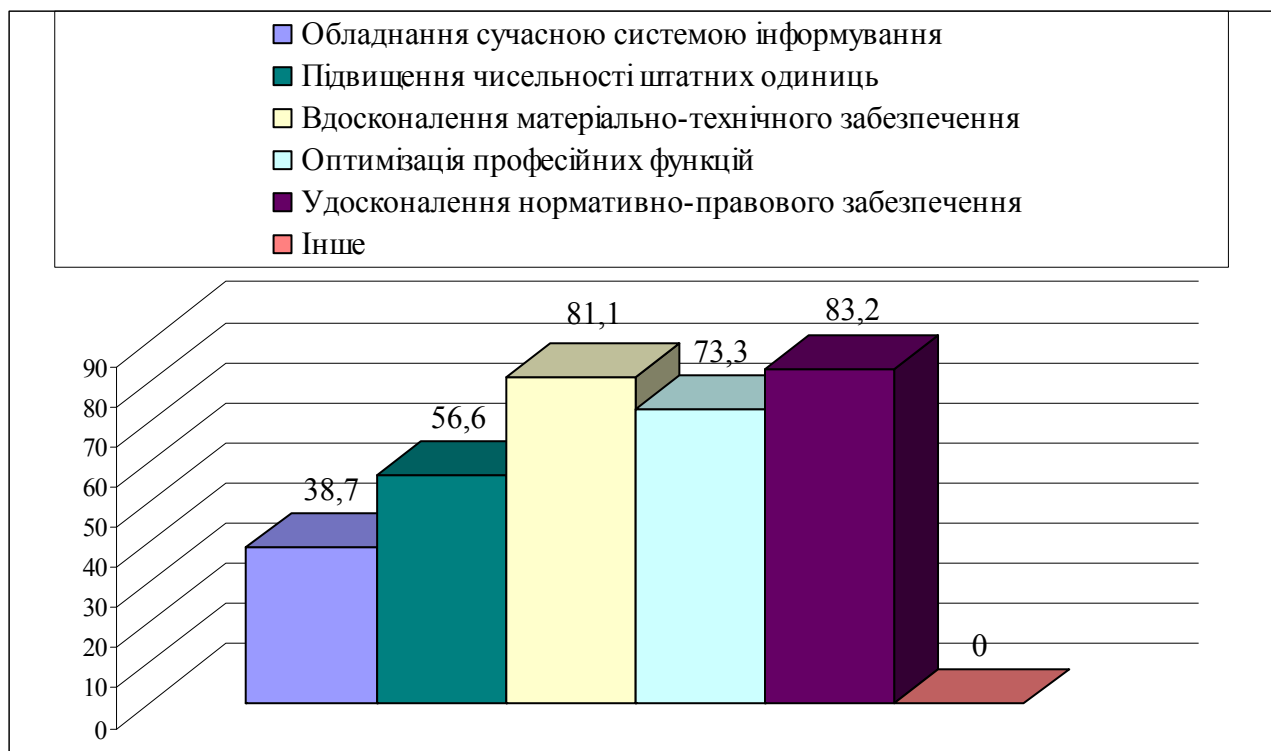

Рис. 15. Розподіл відповідей на запитання «Яким чином можна зменшити навантаження на працівників органів досудового розслідування?»

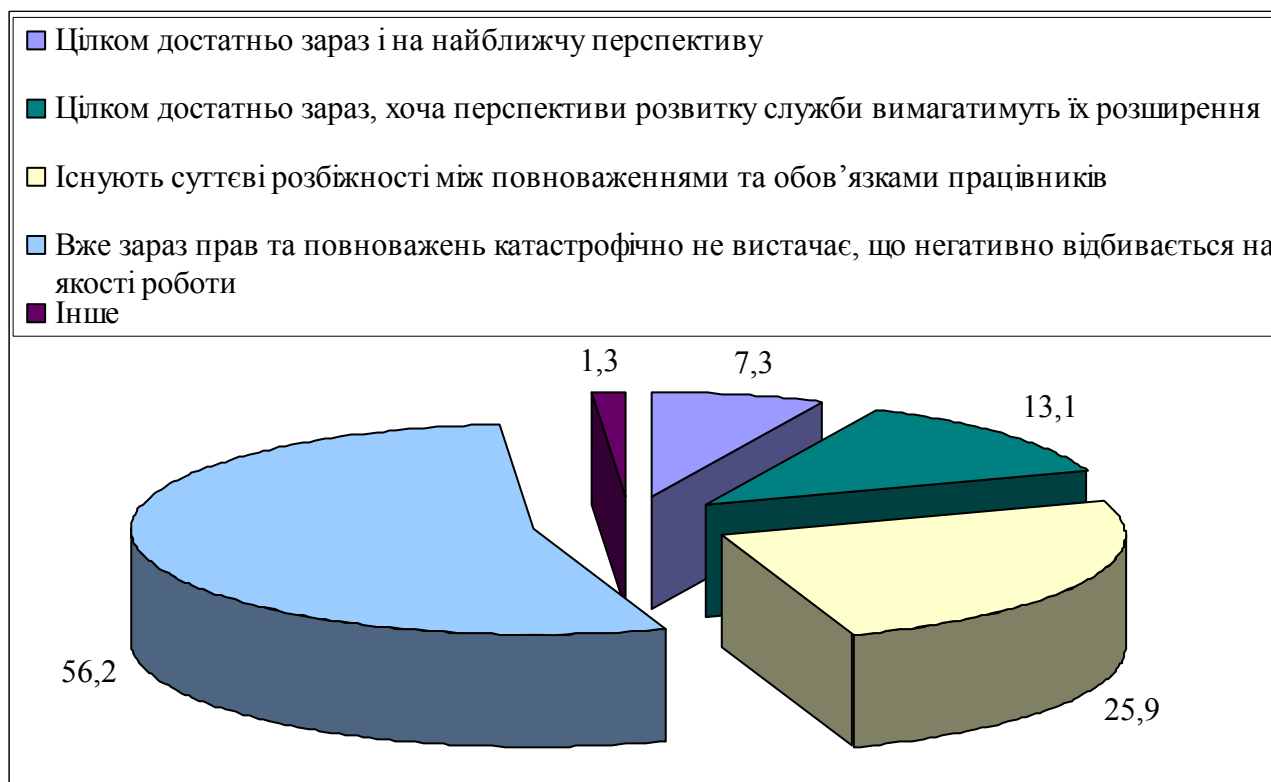

Рис. 16. Розподіл відповідей на запитання «Чи вважаєте Ви, що працівники органу досудового розслідування на сьогодні мають достатньо прав та повноважень для виконання своїх обов'язків?»

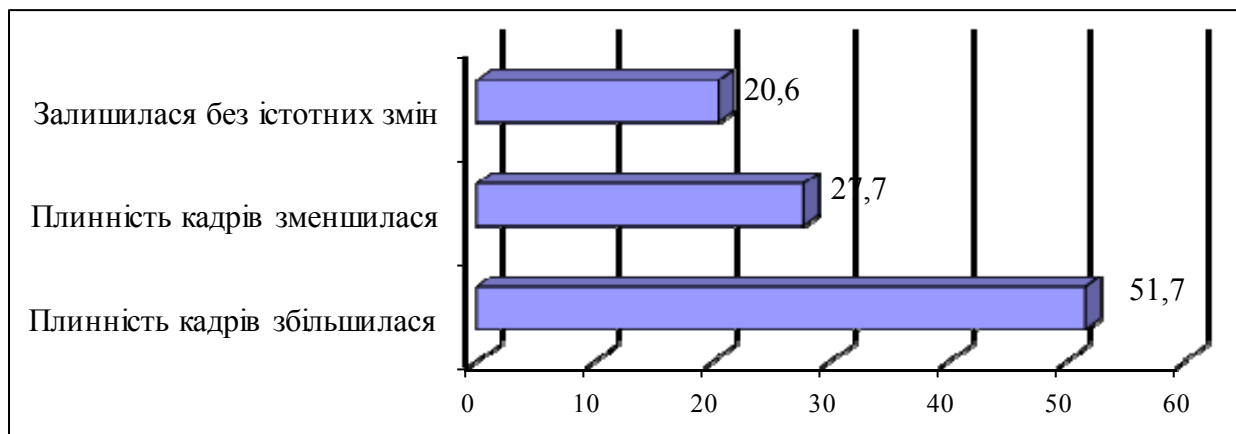

Рис. 17. Розподіл відповідей на запитання «Як, на Вашу думку, за останні три роки відбулися зміни у питанні плинності кадрів?»

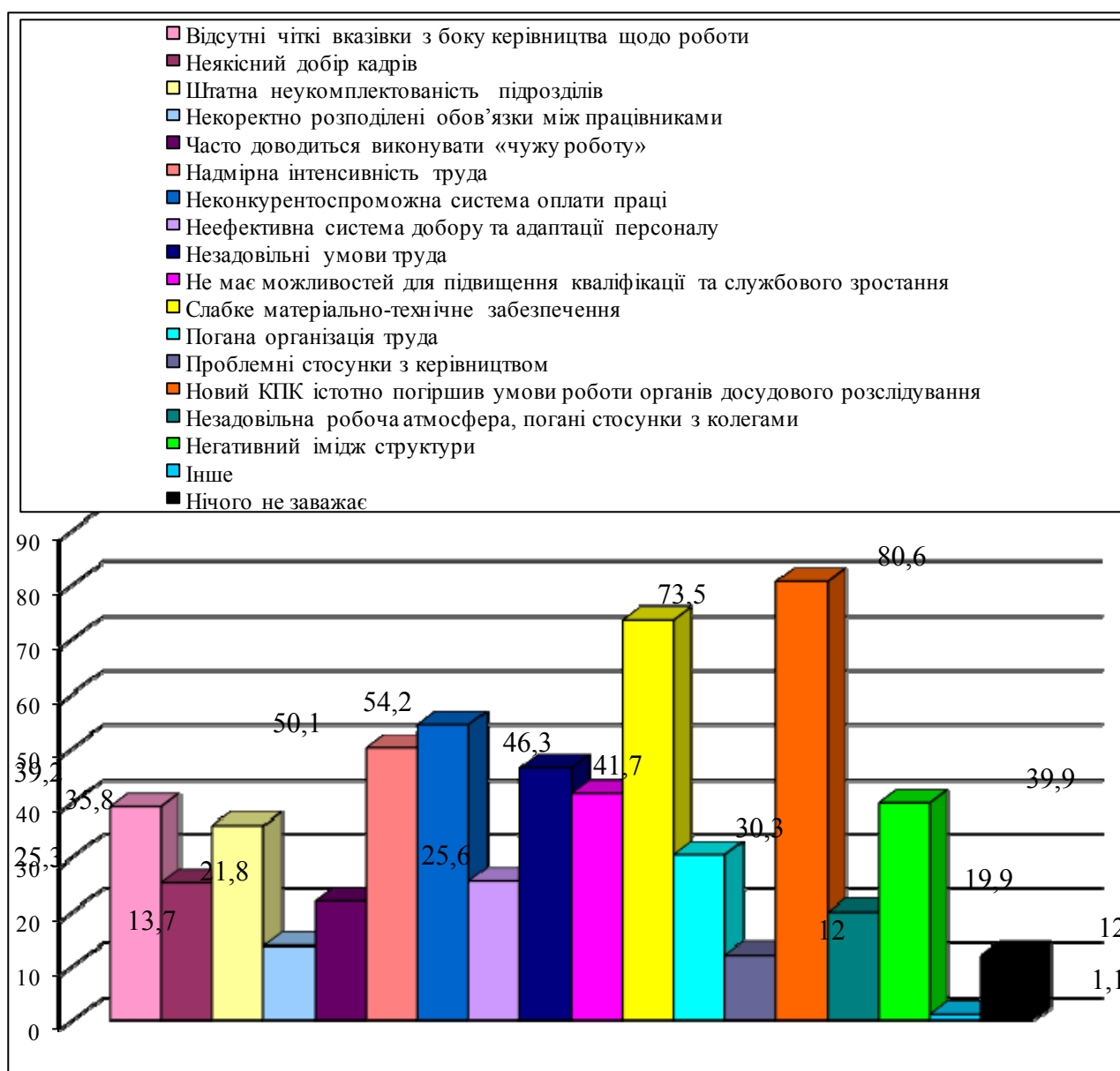

Рис. 18. Розподіл відповідей на запитання «Що саме, на Вашу думку, заважає успішній роботі в органах досудового розслідування?»

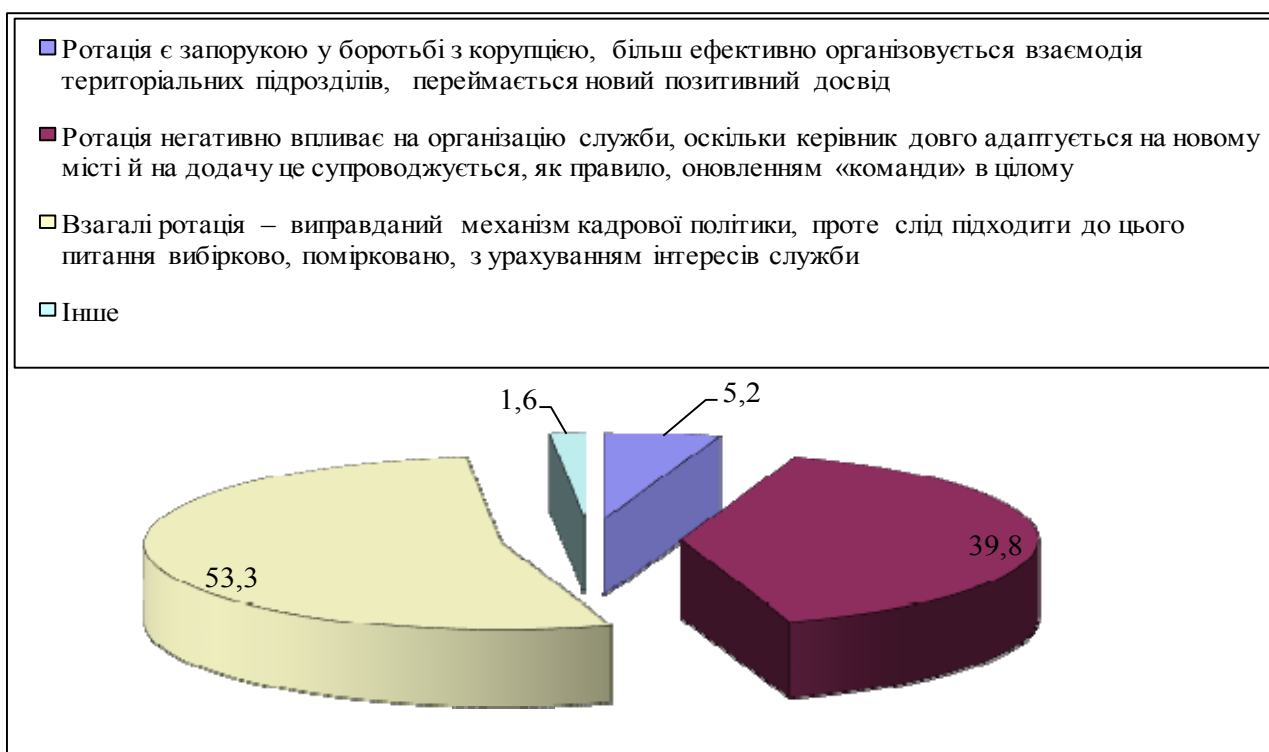

Рис. 19. Розподіл відповідей на запитання «Висловіть своє ставлення до питання ротації кадрів в органах досудового розслідування?»

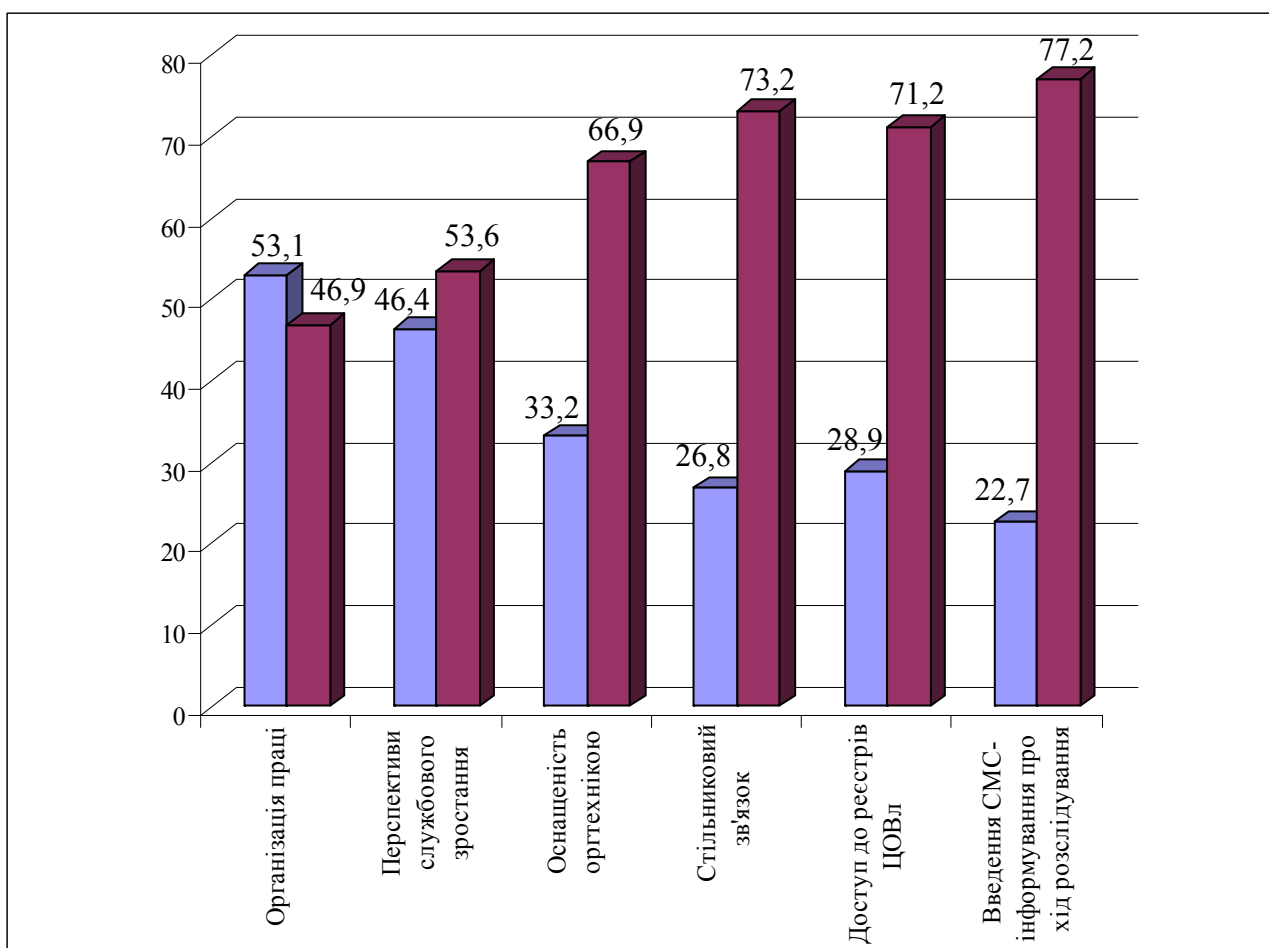

Рис. 20. Розподіл відповідей на запитання «Наскільки Ви задоволені такими складовими своєї роботи?»

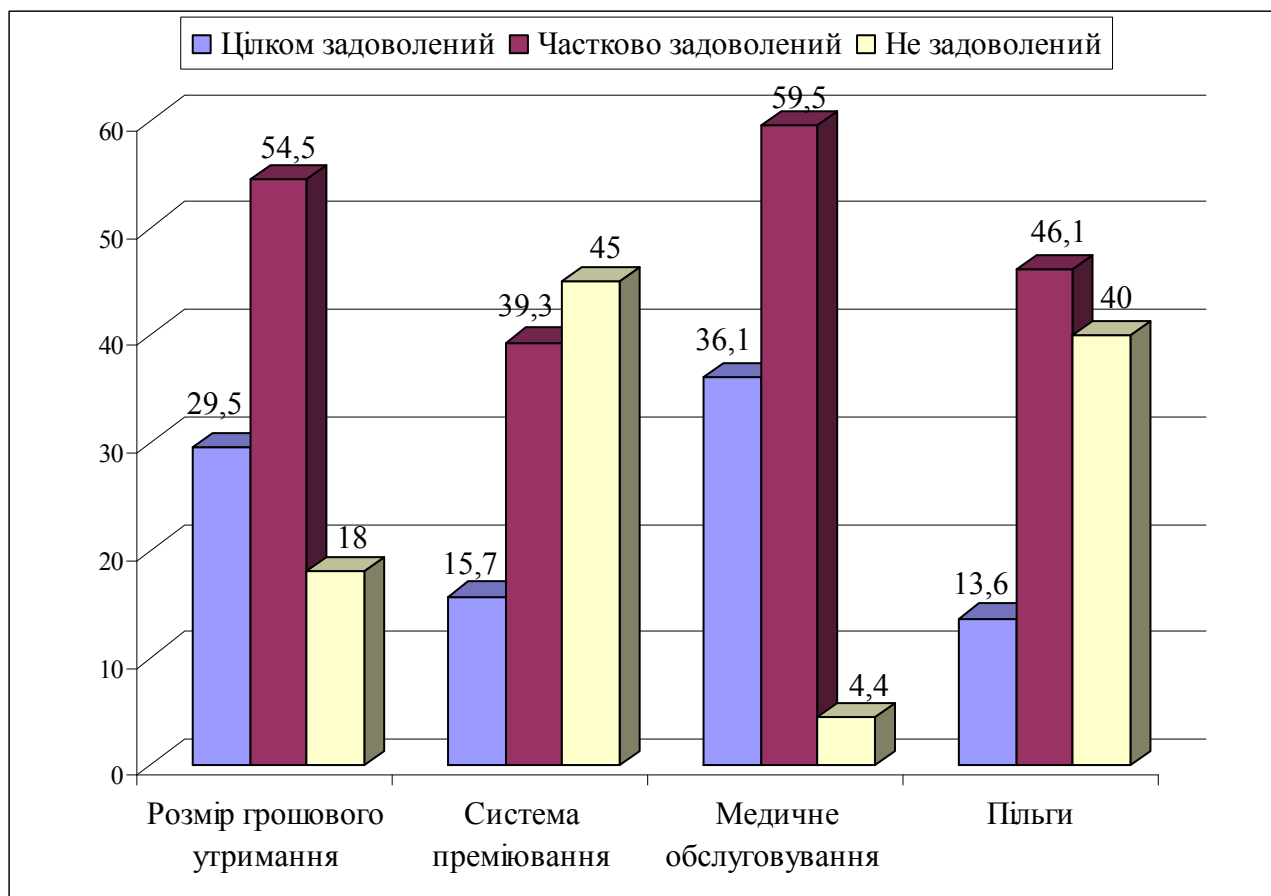

Рис. 21. Розподіл відповідей на запитання «Якою мірою Вас задовольняють матеріально-побутові та соціальні аспекти Вашого життя?»

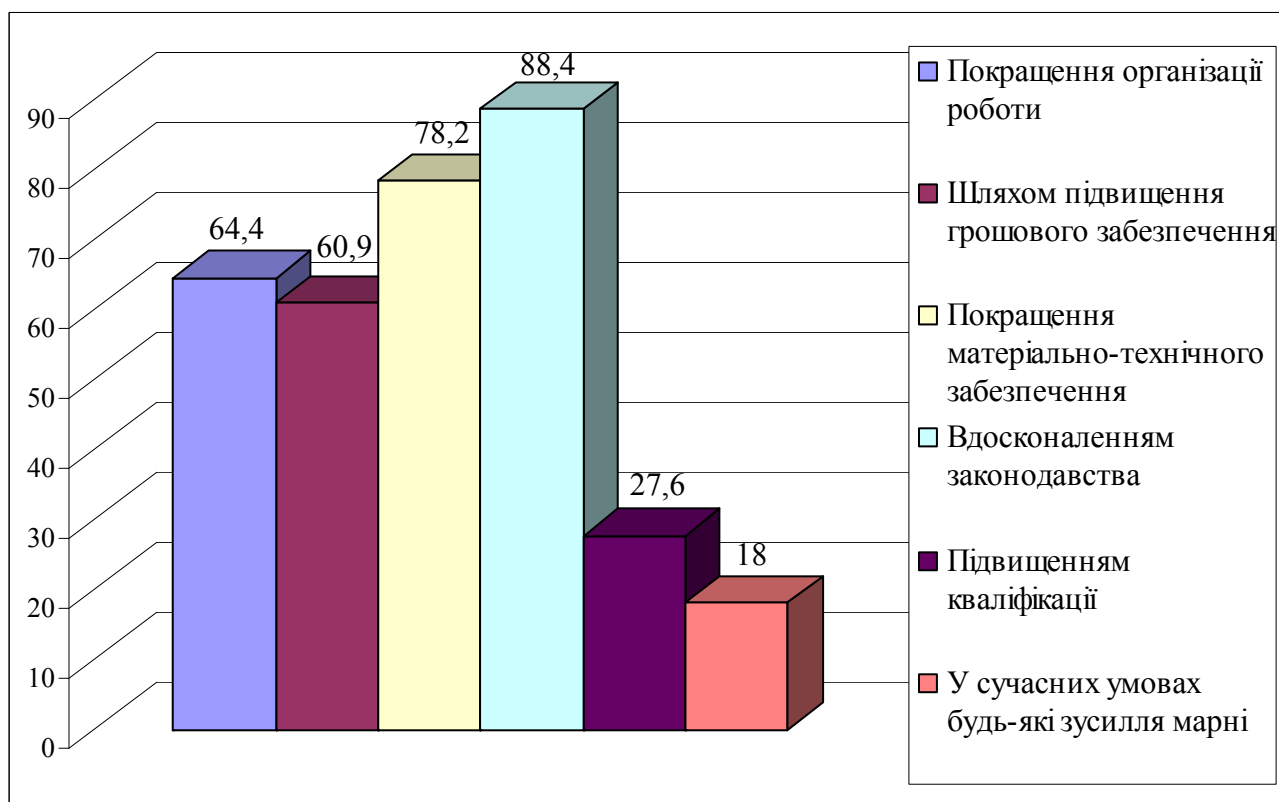

Рис. 22. Розподіл відповідей на запитання «Яким чином, на Вашу думку можливо підвищити результативність Вашої роботи?»

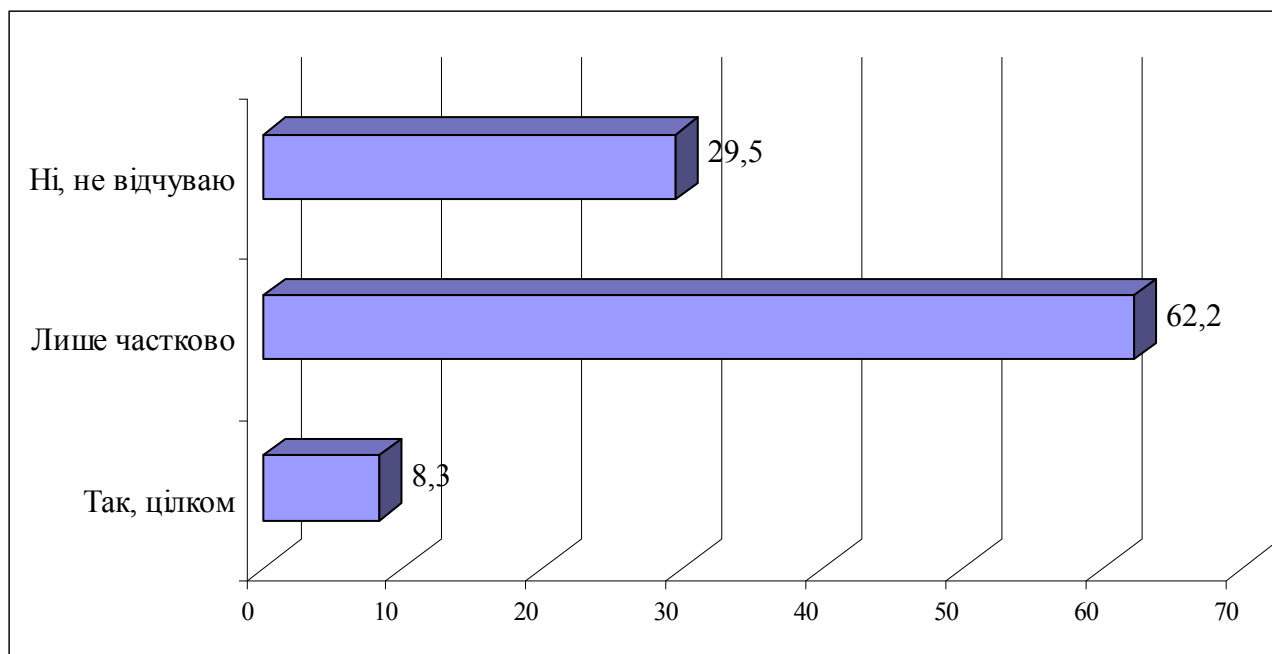

Рис. 23. Розподіл відповідей на запитання «Чи відчуваєте Ви себе сьогодні захищеним у правовому та соціальному плані?»

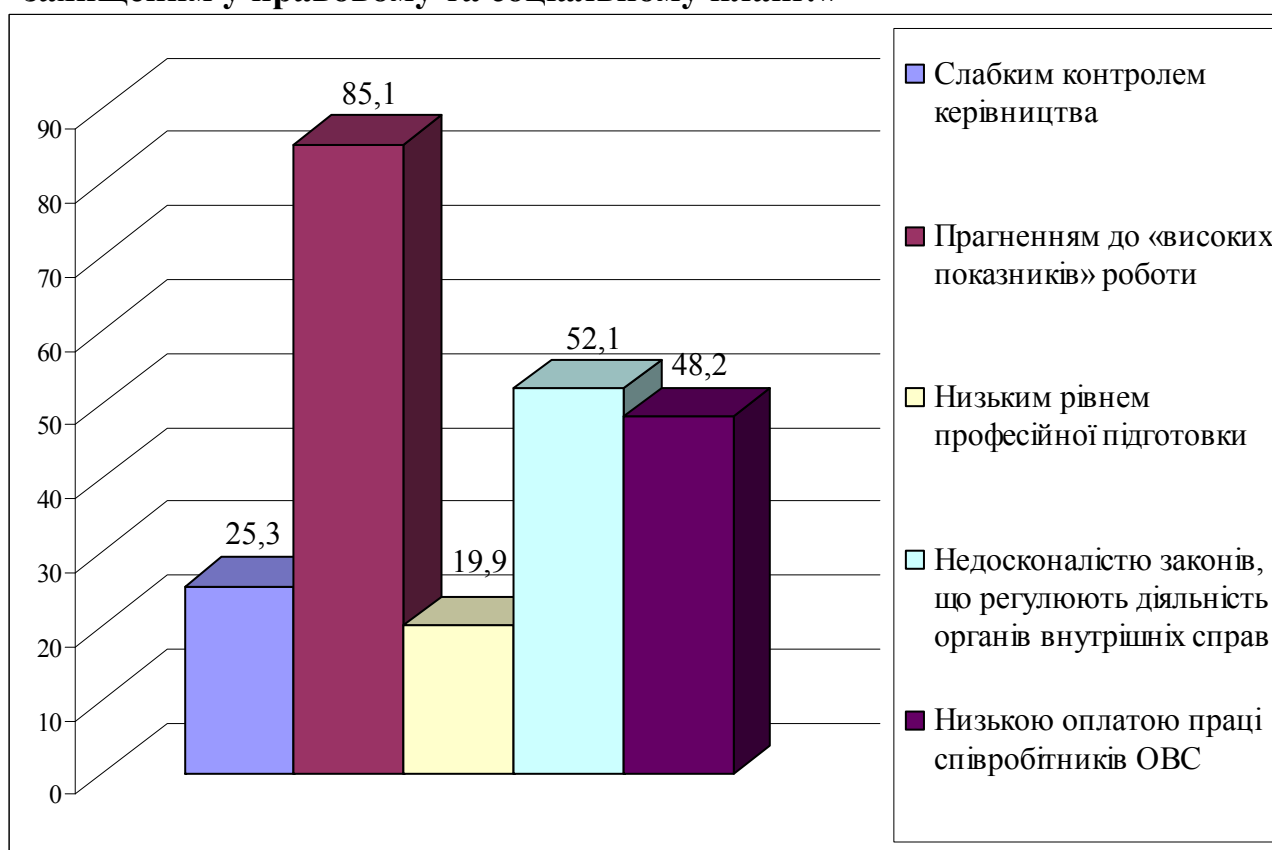

Рис. 24. Розподіл відповідей на запитання «Чим, на Ваш погляд, можна пояснити факти порушення законності та службової дисципліни працівниками органів досудового розслідування?»

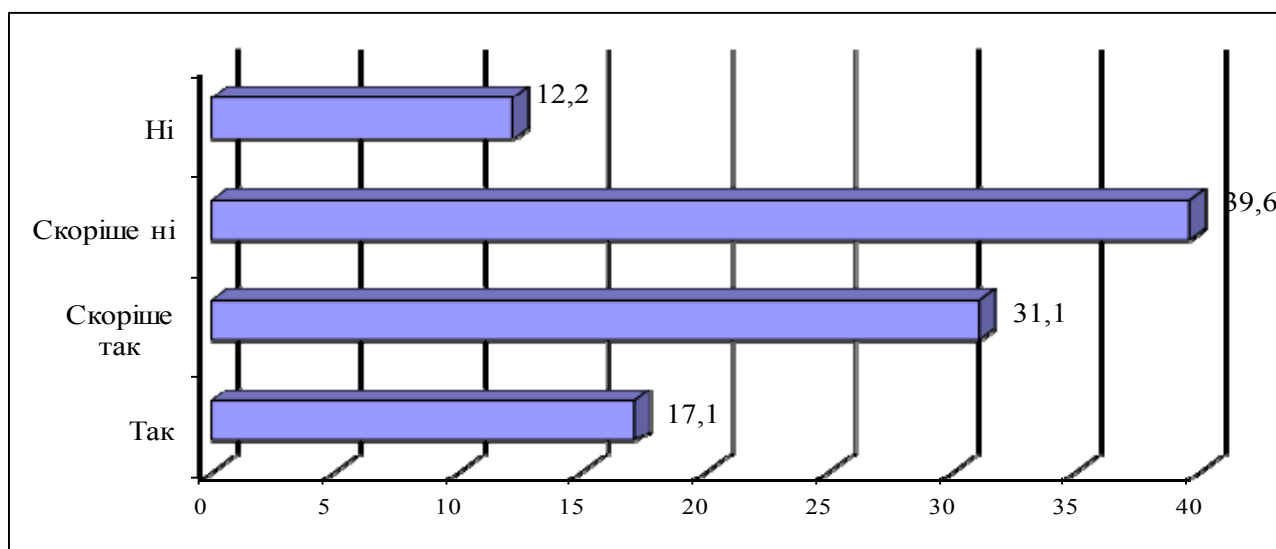

Рис. 25. Розподіл відповідей на запитання «Як Ви вважаєте, чи є сьогодні доцільною та адекватною дисциплінарна практика?»

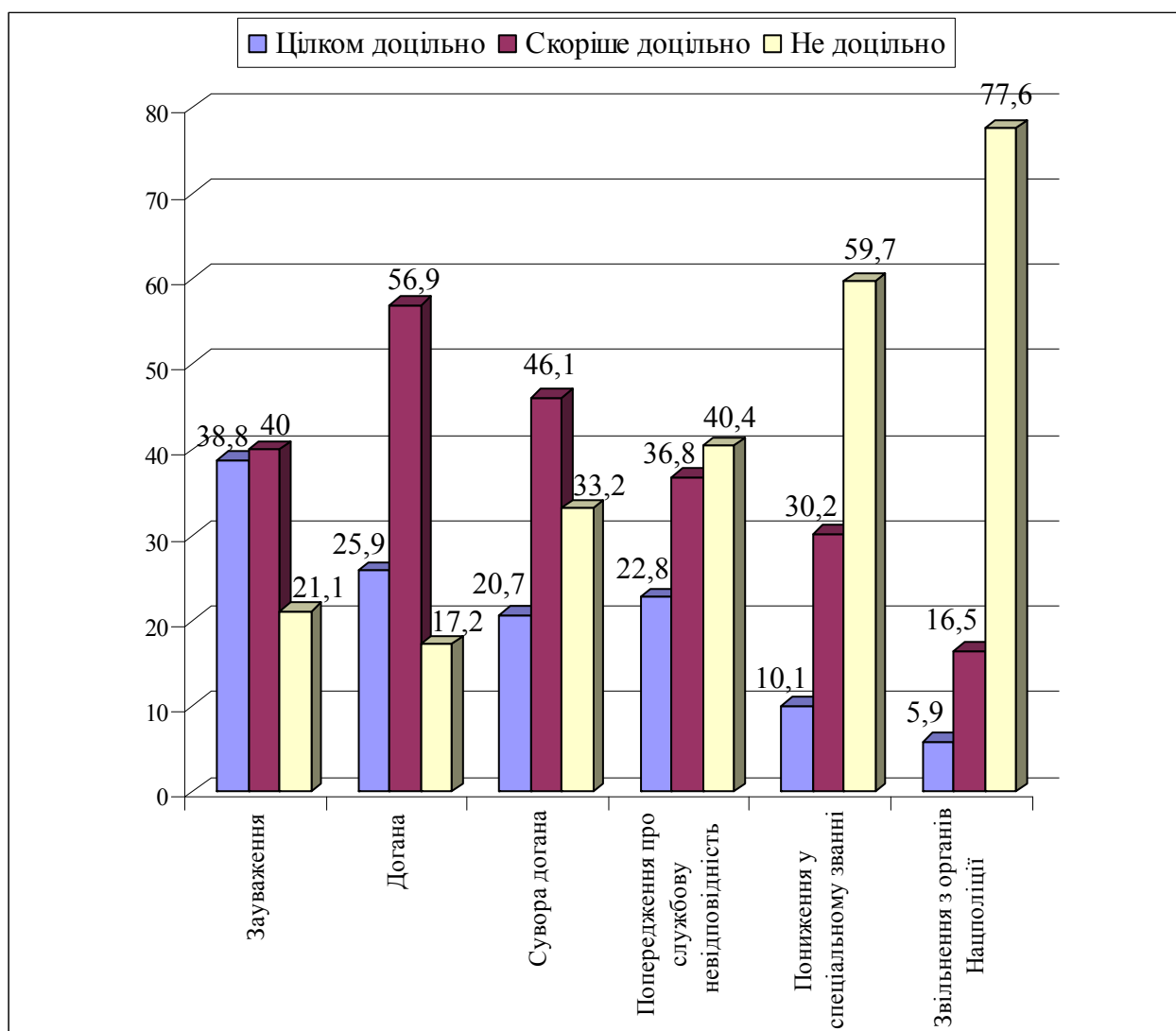

Рис. 26. Розподіл відповідей на запитання «Які саме заходи дисциплінарних стягнень є доцільними за порушення законності та службової дисципліни?»

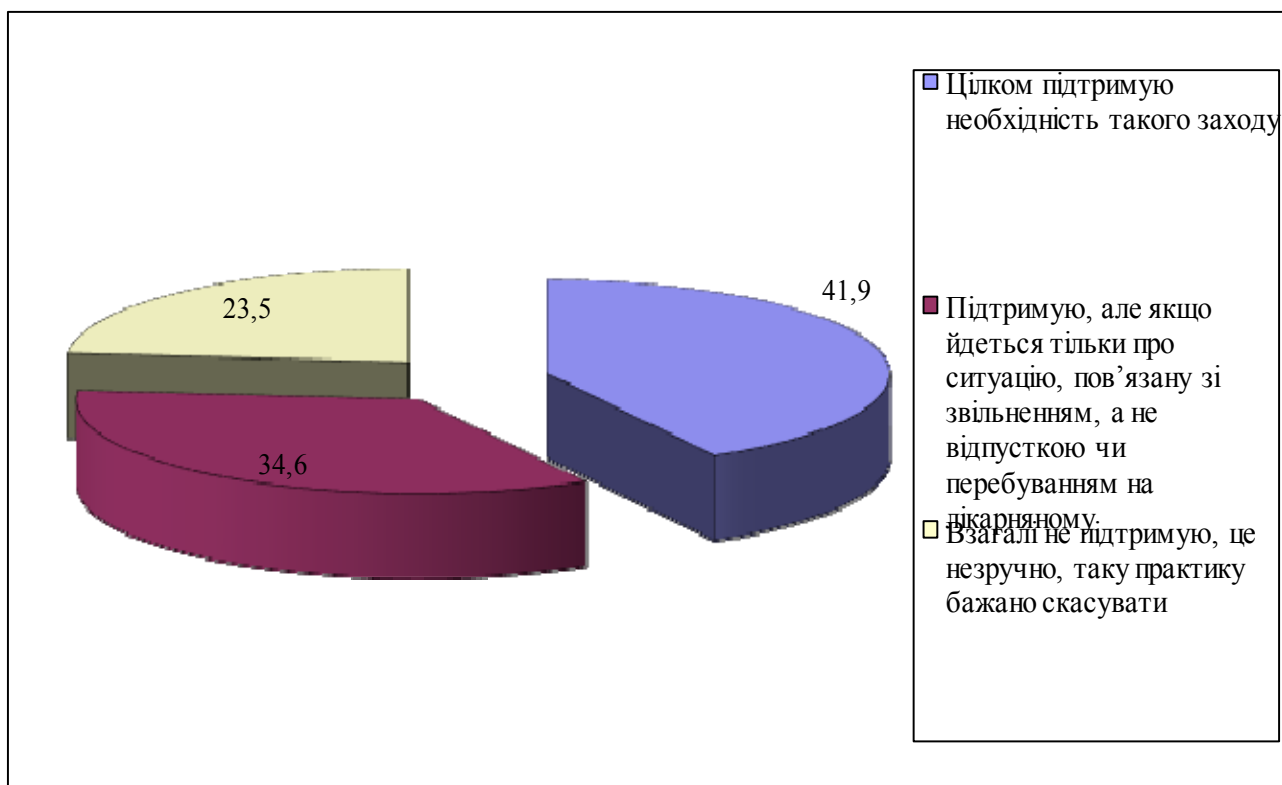

Рис. 27. Розподіл відповідей на запитання «Оцініть, будь ласка, своє ставлення до автоматичного блокування електронних підписів для доступу до ЄРДР при відпустці, лікарняному чи звільненні?»

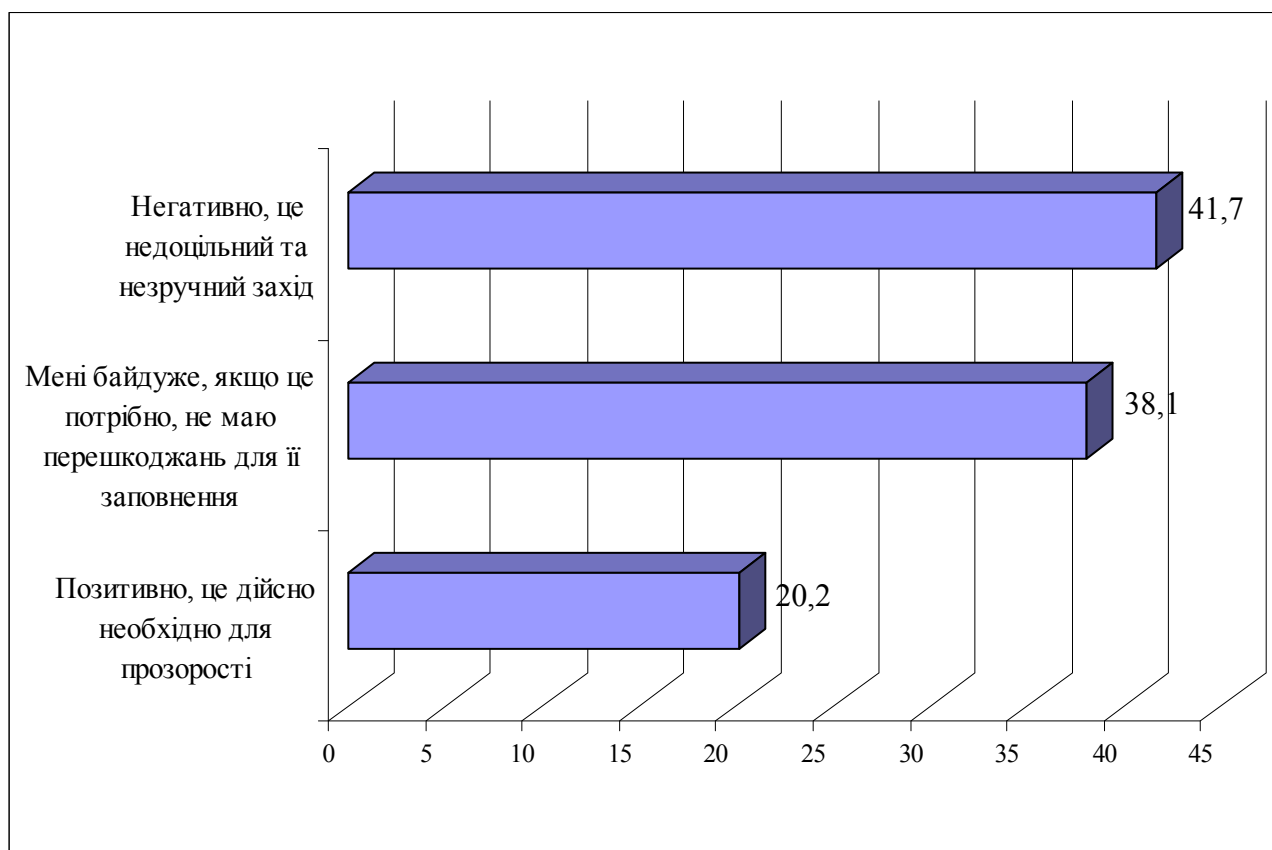

Рис. 28. Розподіл відповідей на запитання «Як Ви оцінюєте необхідність заповнення е-декларацій?»

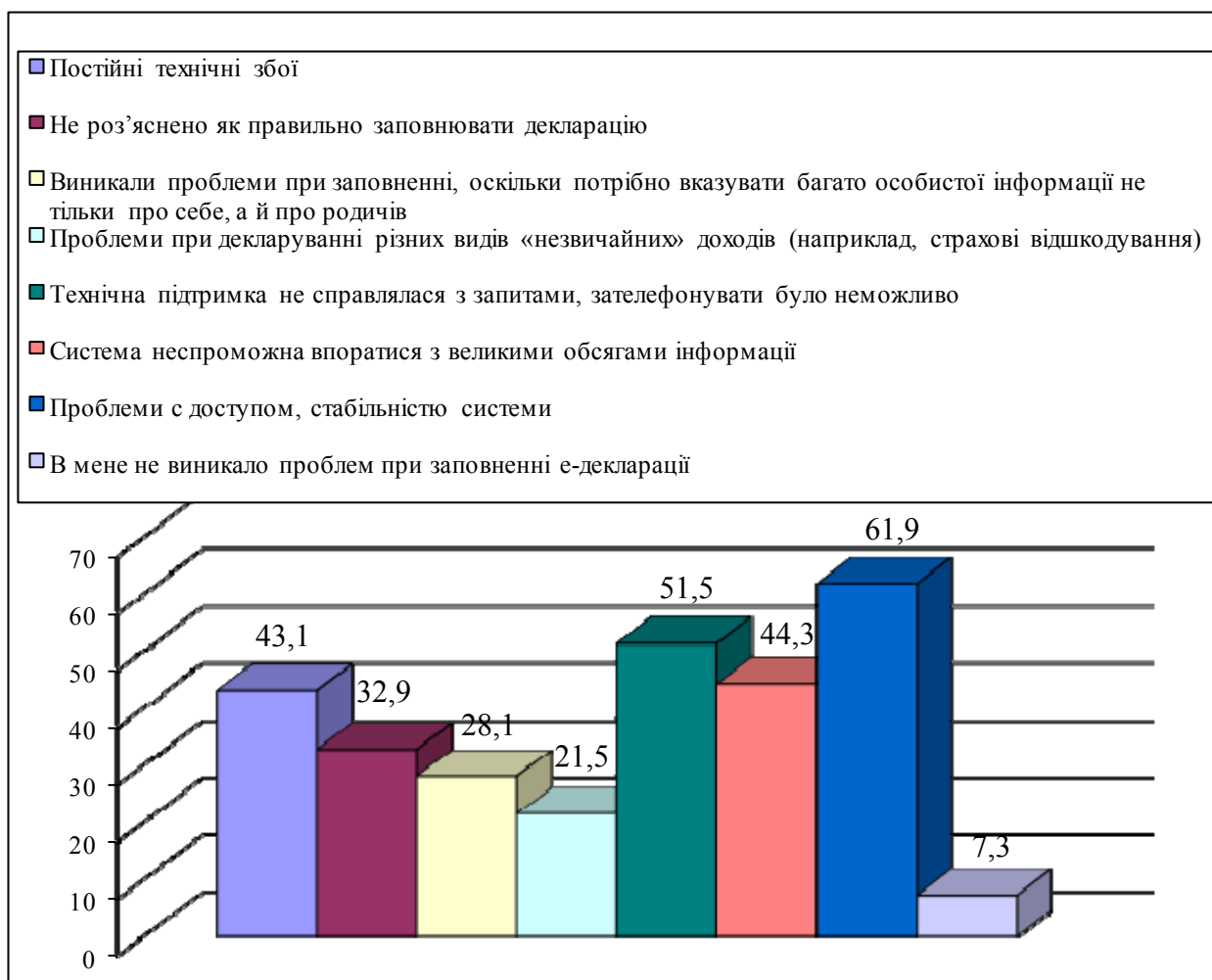

Рис. 29. Розподіл відповідей на запитання «Якщо Ви висловили негативне ставлення до заповнення е-декларацій, то чому саме?»

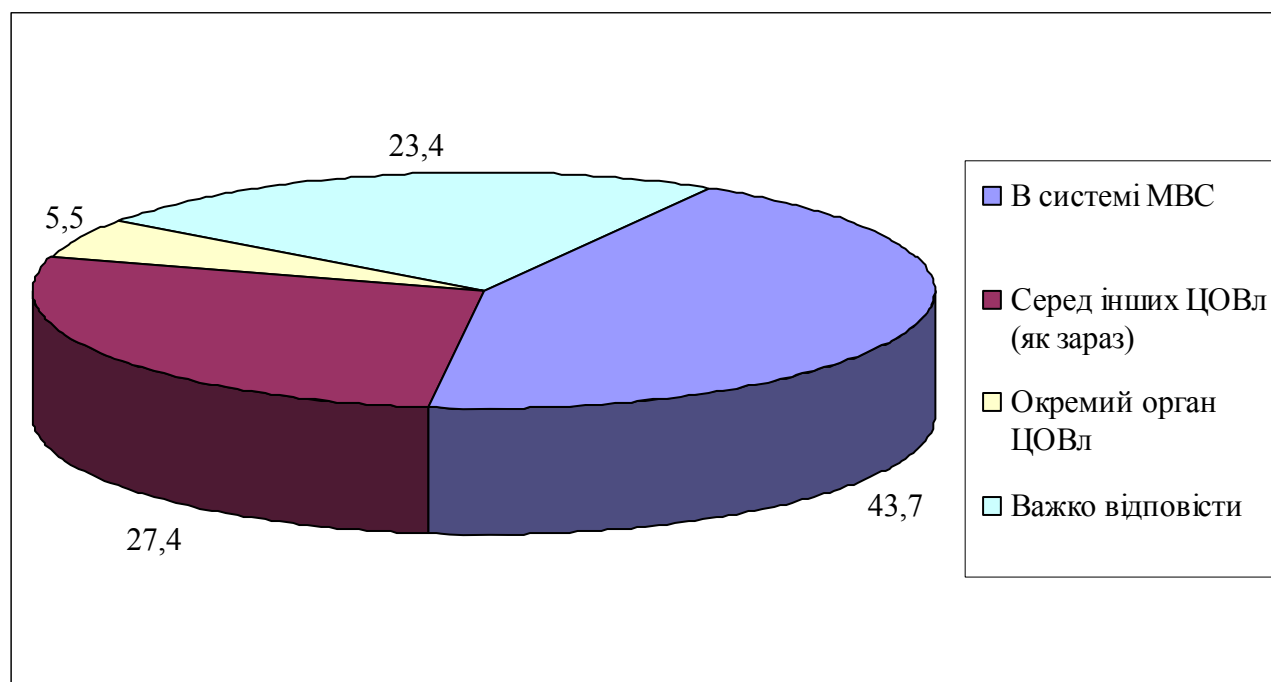

Рис. 30. Розподіл відповідей на запитання «Місце органів досудового розслідування в системі ЦОВЛ має бути?»

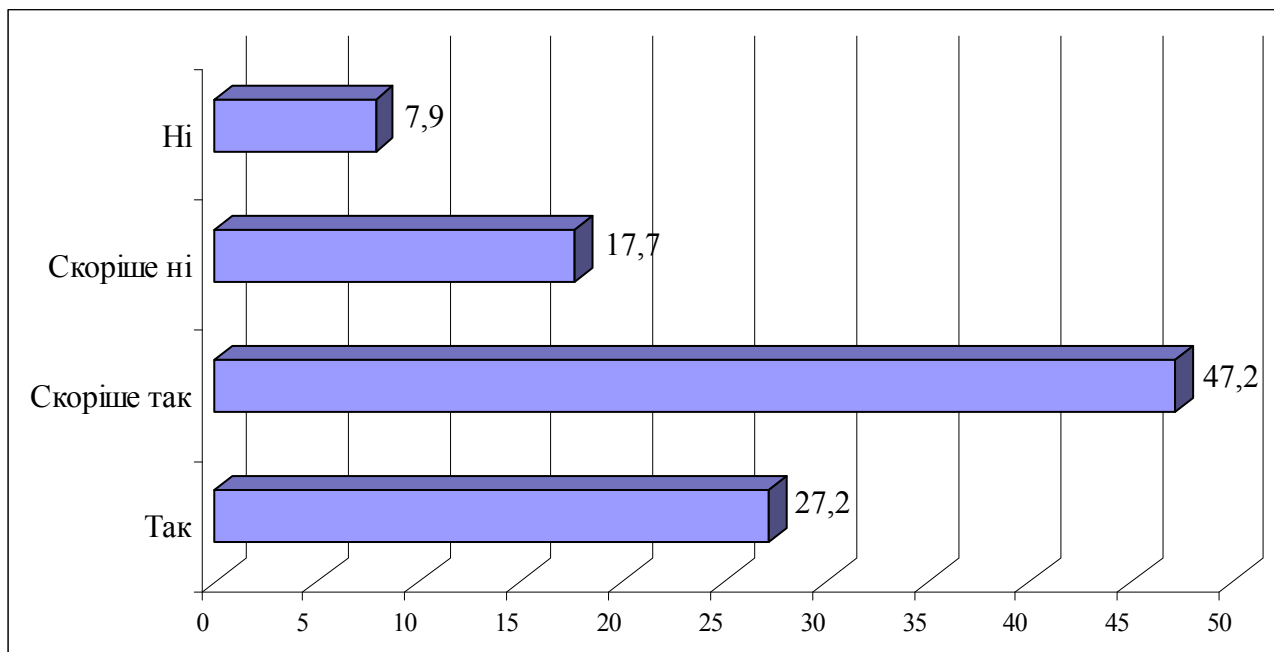

Рис. 31. Розподіл відповідей на запитання «Чи доцільне введення інституту детективів в поліції, як в НАБУ?»

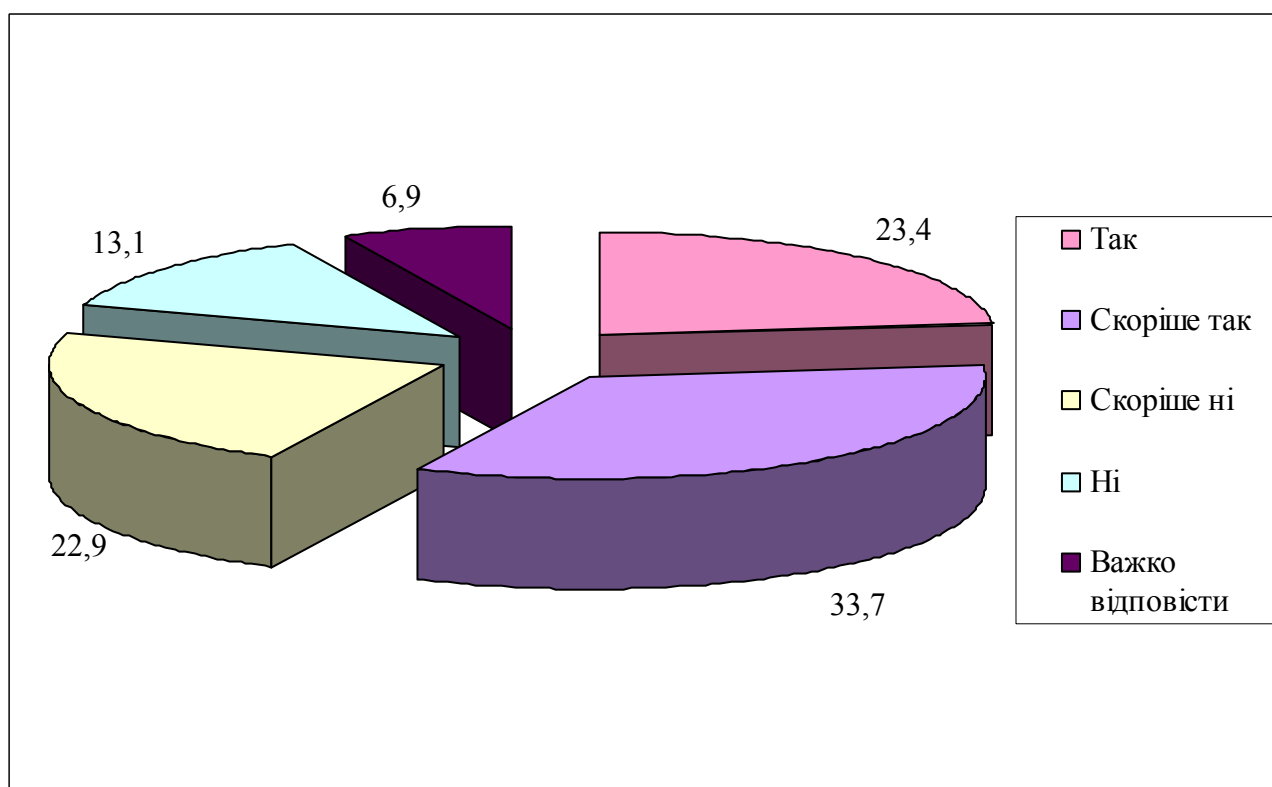

Рис. 32. Розподіл відповідей на запитання «Чи доцільне введення інституту е-кримінального провадження?»

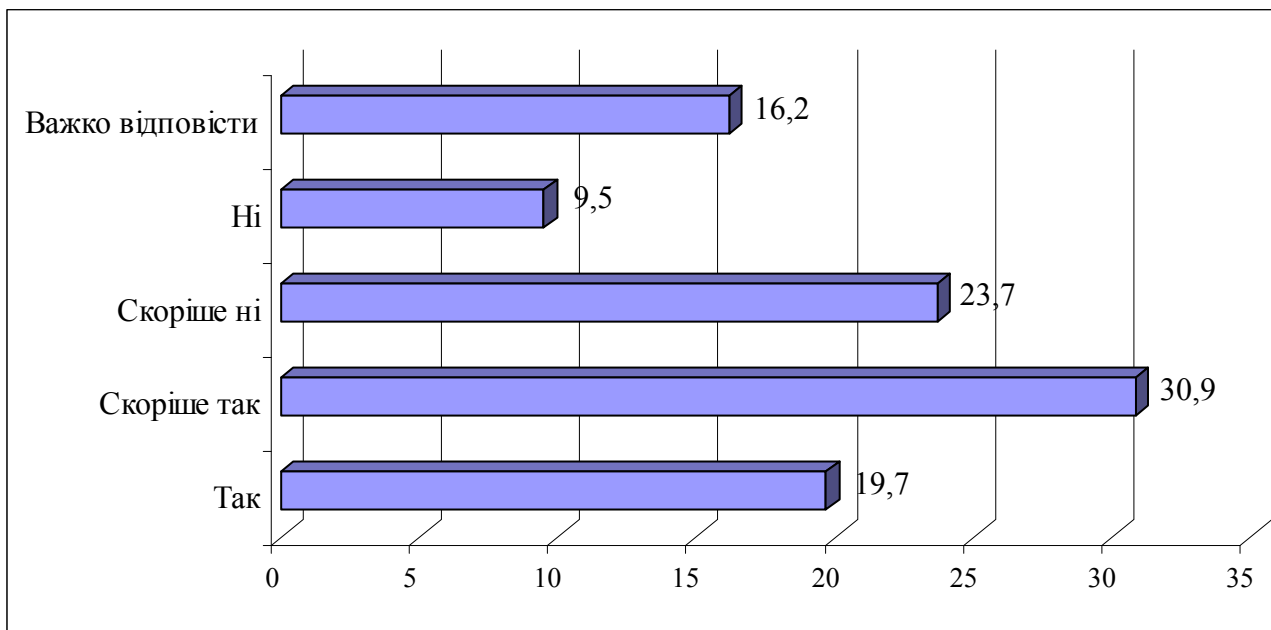

Рис. 33. Розподіл відповідей на запитання «Чи доцільне використання штучного інтелекту в кримінальному провадженні (наприклад, одразу після внесення інформації в ЕРДР щодо ч.1 ст.185 КК у частині допиту заявника чи потерпілого, перевірки за обліками чи пошуку в мережі інтернет інформації про викрадену річ або за фотороботом тощо)?»

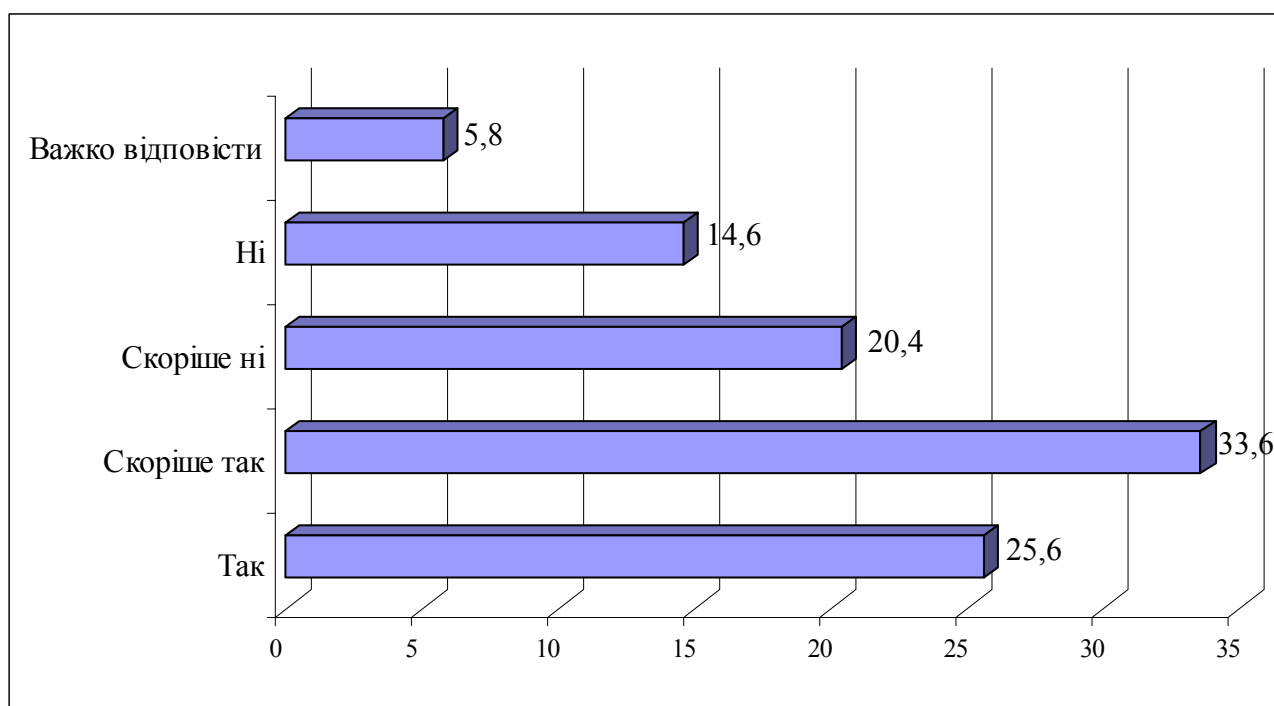

Рис. 34. Розподіл відповідей на запитання «Чи доцільне запровадження приватної детективної діяльності, результати якої за умови дотримання законності можуть бути використані ОДР у кримінальному провадженні, за теперішніх обставин з метою зменшення навантаження на ОДР?»

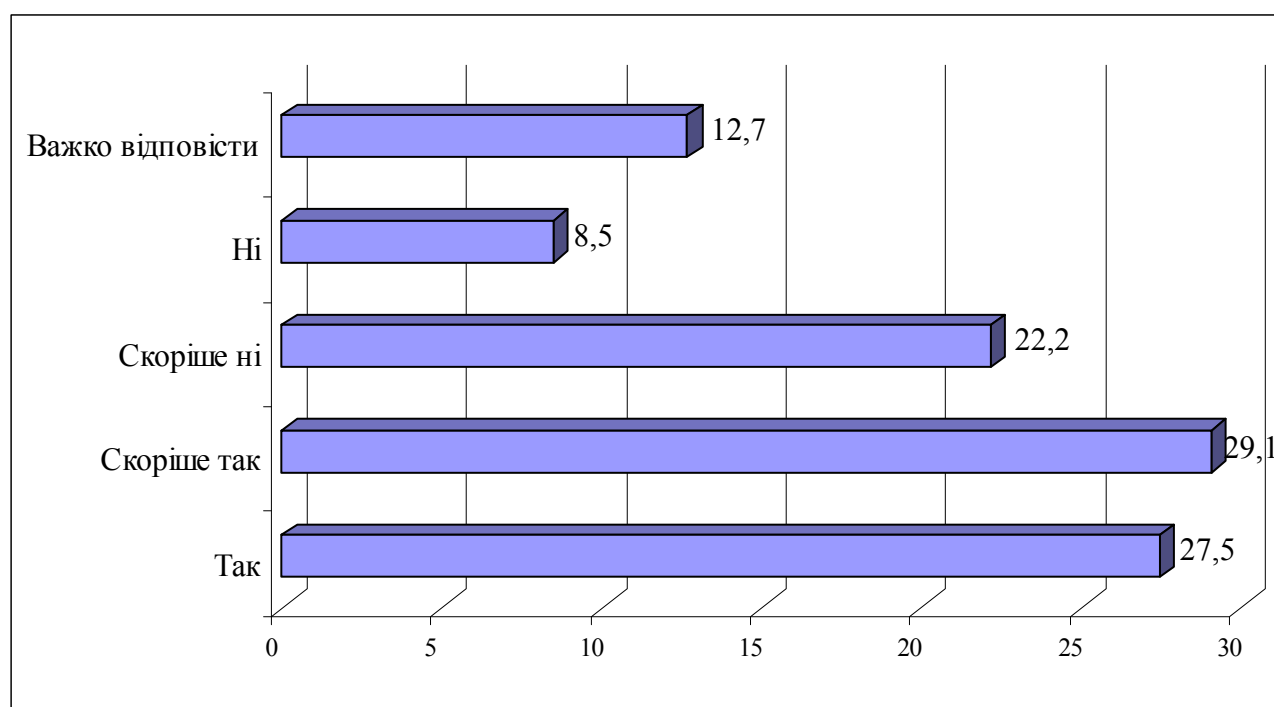
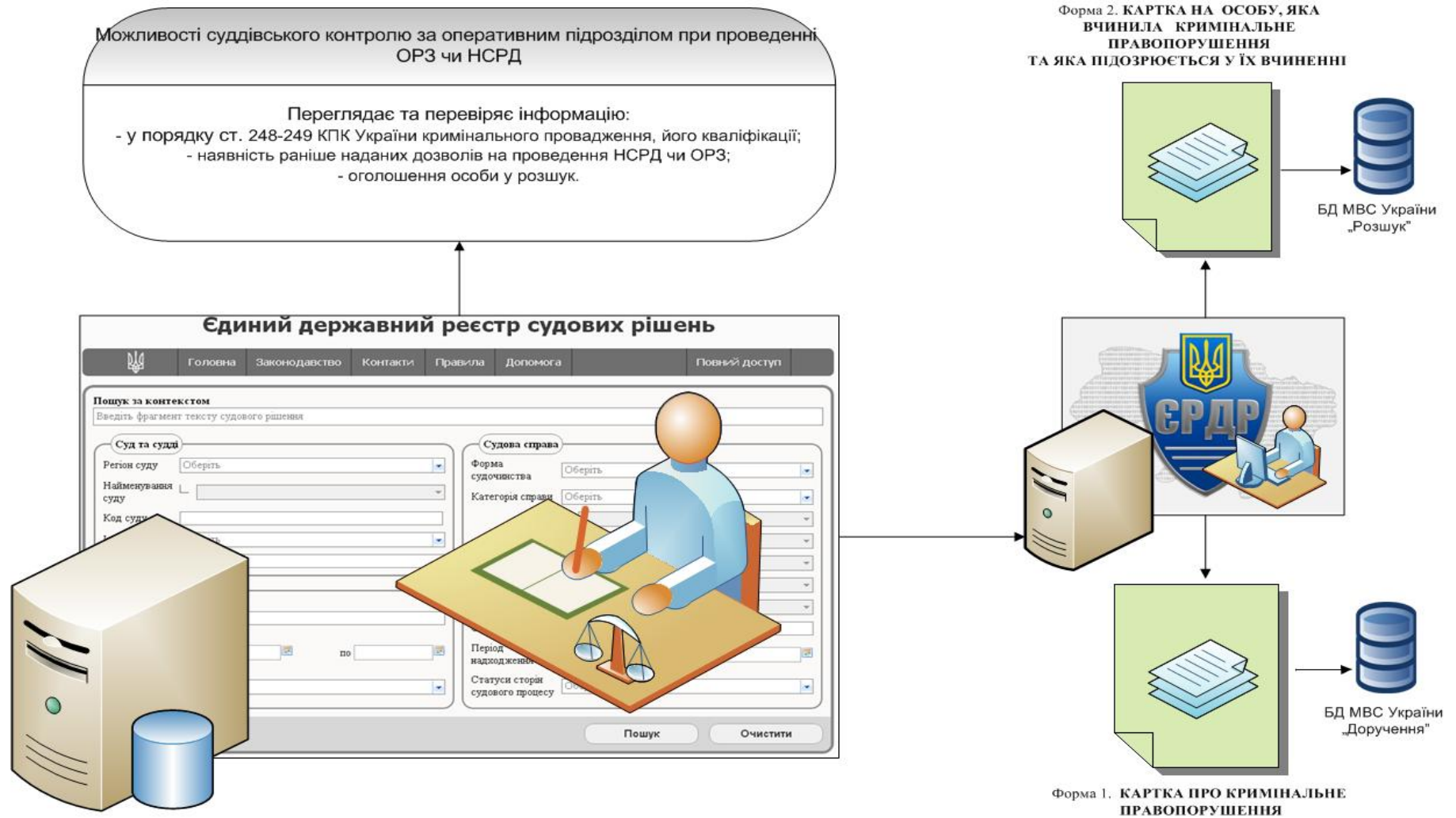

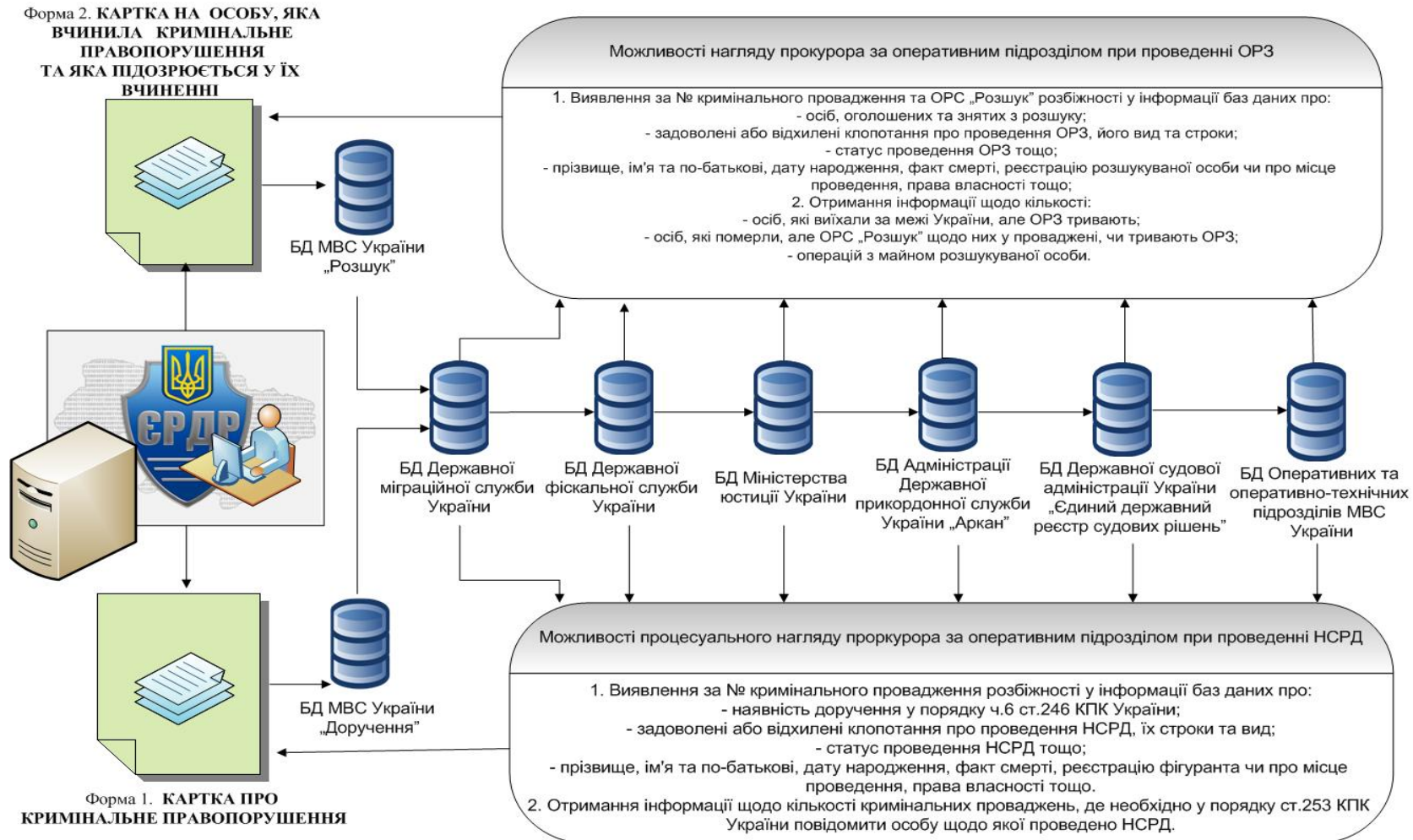
Рис. 35. Розподіл відповідей на запитання «Чи вважаєте Ви, що в ОДР поліції існує криза (система ОДР не здатна виконати свої завдання)?»

**Типова схема єдиної платформи
(поєднання баз даних) для прокурорського нагляду за органами досудового розслідування при проведенні НСРД
(на прикладі організації державного управління ОДР НПУ МВС України)**

Типова схема

єдиної платформи (поєднання баз даних для оптимізації) суддівського контролю за органами досудового розслідування при проведенні НСРД (на прикладі ОДР НПУ МВС України)

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ
проектів змін деяких нормативно-правових актів щодо вдосконалення діючої системи органів досудового розслідування в системі Національної поліції України

Чинна редакція нормативно-правового акту	Редакція нормативно-правового акту з урахуванням запропонованих змін
<p align="center">а) Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, затверджене наказом ГПУ від 06.04.2016 № 139 «Про затвердження Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань», зареєстрована в Міністерстві юстиції України від 05.05.2016 за № 680/28810</p>	
<p>1. Загальні положення 3. Реєстр утворений та ведеться відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) з метою забезпечення: реєстрації кримінальних правопорушень (проваджень) та обліку прийнятих під час досудового розслідування рішень, осіб, які їх учинили, та результатів судового провадження; оперативного контролю за додержанням законів під час проведення досудового розслідування; аналізу стану та структури кримінальних правопорушень, вчинених у державі; інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронних органів.</p>	<p>1. Загальні положення 3. Реєстр утворений та ведеться відповідно до чинного законодавства з метою забезпечення: реєстрації кримінальних правопорушень (проваджень) та обліку прийнятих під час досудового розслідування рішень, осіб, які їх учинили, та результатів судового провадження; оперативного контролю за додержанням законів під час проведення досудового розслідування; аналізу стану та структури кримінальних правопорушень, вчинених у державі; інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронних органів.</p>
<p>1. Загальні положення 11. Кадрові підрозділи органів прокуратури, поліції, Служби безпеки України, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України, Національного бюро, Державного бюро розслідувань у день підписання наказу про призначення чи звільнення керівника прокуратури, прокурора, керівника органу досудового розслідування та слідчого, детективів підрозділів детективів та внутрішнього контролю</p>	<p>1. Загальні положення 11. Кадрові підрозділи або служби по роботі з персоналом органів прокуратури, поліції, Служби безпеки України, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України, Національного бюро, Державного бюро розслідувань у дні набуття чинності та закінчення дії наказу про призначення, звільнення чи відпустку, а також у день виходу на лікарняний чи з лікарняного керівника прокуратури, прокурора, керівника органу досудового розслідування та слідчого, детективів</p>

<p>Національного бюро письмово повідомляють про це осіб, відповідальних за ведення довідників зазначених відомств, для внесення до них змін про Реєстратора та Користувача.</p>	<p>підрозділів детективів та внутрішнього контролю Національного бюро письмово чи електронно повідомляють про це осіб, відповідальних за ведення довідників зазначених відомств, для внесення до них змін про Реєстратора та Користувача.</p> <p>Особи, відповідальні за ведення довідників зазначених відомств, для внесення до них змін про Реєстратора та Користувача, негайно забезпечують вжиття відповідних заходів із реалізації суті отриманої ними письмової інформації у частині доступу Реєстратора та Користувача до Реєстру.</p>
<p>Пункт відсутній</p>	<p>3. Облік кримінальних проваджень</p> <p>З метою запобігання розбіжностей у статистиці щодо кримінальних правопорушень дозволено серед органів досудового розслідування здійснювати періодичні звірки кількісних відомостей.</p>
<p>б) Інструкція з організації діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України, затверджена наказом МВС України від 06.07.2017 № 570, зареєстрована в Міністерстві юстиції України від 27.07.2017 за № 919/30787</p>	
<p>II. Планування, аналітична, методична і статистична робота органів досудового розслідування та координація їх діяльності</p> <p>1. Діяльність органів досудового розслідування здійснюється на основі планування, поєднання єдиноначальності у вирішенні питань службової діяльності та колегіальності при їх обговоренні, персональної відповідальності кожного працівника за стан справ на дорученій ділянці роботи.</p>	<p>I. Загальні положення</p> <p>7. Організація діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України здійснюється відповідно до принципів планування, поєднання єдиноначальності у вирішенні питань службової діяльності та колегіальності при їх обговоренні, персональної відповідальності кожного працівника за стан справ на дорученій ділянці роботи, поєднання територіально-зонального та/або лінійного принципу діяльності залежно від оперативної обстановки, а також інших принципів, встановлених законодавством у сфері охорони праці, технічного захисту інформації, державної таємниці, протидії корупції та державного управління, дія яких поширюється на органи досудового розслідування поліції.</p>
<p>Пункт відсутній</p>	<p>II. Планування, аналітична, методична і статистична робота органів досудового розслідування та координація їх діяльності</p> <p>17. ГСУ НПУ МВС України для підвищення ефективності методичної роботи та координації діяльності органів досудового розслідування в інтрамережі МВС України утворено та функціонує сайт.</p>
<p>в) Стратегія розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року</p>	

Норми відсутні

Рекомендовано посилити правову складову проекту Стратегії розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року, яка була опублікована МВС України для обговорення. З цією метою варто оформити її у вигляді Постанови Кабінету Міністрів України та офіційно опублікувати та прийняти зміни до чинного законодавства щодо здійснення таких заходів:

1) перехід на сервісну, конкуренту та антикризову основу діяльності органів досудового розслідування поліції, у т.ч. за рахунок інститутів електронного врядування, штучного інтелекту, аутплейсменту та інституту приватних детективів;

2) проведення глобального аудиту діяльності органів досудового розслідування поліції;

3) розробка та запровадження основ використання штучного інтелекту у сфері управління органами досудового розслідування поліції та у сфері розслідування злочинів, зокрема, реєстру слідчих, електронного розподілу кримінальних проваджень, а також використання SMS-технології для інформування зацікавлених осіб про хід розслідування та оцінки діяльності органу досудового розслідування;

4) подальша імплементація міжнародних стандартів діяльності органів досудового розслідування поліції в процесуальних нормах права;

5) передача незалежному від сфери розслідування кримінальних правопорушень державному органу статистичного обліку кримінальних правопорушень та введення єдиної платформи державних реєстрів;

6) приведення у однотипність та відповідність до повноважень органів досудового розслідування видів економічної діяльності усіх органів досудового розслідування;

7) державна підтримка наукових досліджень вивчення досвіду РФ щодо гібридних війн на території колишнього СРСР та встановлення нею режимів управління з метою вироблення правових механізмів протидії та подолання наслідків такої війни.

Відомості
про стан злочинності в Україні, результати розкриття та розслідування
кримінальних правопорушень ОДР НПУ за 10 місяців 2017 року

Відомості		Минулий період	Поточний період	Дин., %
Знаходилось в провадженні кримінальних правопорушень		1659029	1856797	11.9
навантаження на 1 практичного слідчого		216.5	231.2	
з них	без урахування закритих за п. п. 1, 2, 4, 6 ч.1 ст. 284 КПК України	1141414	1312779	15.0
Зареєстровано кримінальних правопорушень у звітному періоді		920471	853149	-7.3
у т.ч. без урахування закритих за п. п. 1, 2, 4, 6 ч.1 ст. 284 КПК		531281	455295	-14.3
з них	навантаження на 1 практичного слідчого	69.3	56.7	
Кількість кримінальних правопорушень, по яких особі повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення (без врахування закритих за п. п. 1, 2, 4, 6 ч.1 ст. 284 КПК)		147439	186484	26.5
питома вага,% (до кримінальних правопорушень, що знаходилися в провадженні, без урахування закритих за п. п. 1, 2, 4, 6 ч.1 ст. 284 КПК України)		12.9	14.2	
Кількість кримінальних правопорушень, по яких особі повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення з числа зареєстрованих у звітному періоді (без врахування закритих за п. п. 1, 2, 4, 6 ч.1 ст. 284 КПК)		124811	164272	31.6
питома вага,% (до кримінальних правопорушень, зареєстрованих у звітному періоді, без урахування закритих за п. п. 1,2,4,6 ч.1 ст. 284 КПК України)		23.5	36.1	
Кількість осіб, яким повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення		91090	104485	14.7
з них	відносно яких застосовано тримання під вартою	7919	9651	21.9
	домашній арешт	4897	6263	27.9
Зупинено досудове розслідування		4886	5095	4.3
у т.ч.	п. 2 ч.1 ст. 280 КПК України	4550	4663	2.5
Розкрито (розслідувано) кримінальних правопорушень (направлено до суду або закрито за п.п.3,5,7,8,9 ч.1 ст.284 КПК України)		149716	180277	20.4
навантаження на 1 практичного слідчого		19.5	22.4	
у т.ч.	минулих років	36321	34417	-5.2
	направлено до суду з обвинувальним актом	130036	157532	21.1
питома вага з числа тих, що знаходилися в провадженні (без урахування закритих за п. п. 1, 2, 4, 6 ч.1 ст. 284 КПК України), %		11.4	12.0	
Закрито кримінальних проваджень		521304	546465	4.8
питома вага з числа тих, що знаходилися в провадженні, %		31.4	29.4	
Кількість кримінальних правопорушень, досудове розслідування за якими не закінчено		991690	1132306	14.2
Виявлено осіб, які вчинили кримінальне правопорушення		86870	95664	10.1

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Довгунь С.З. Предпосылки возникновения правового института управления органами предварительного расследования полиции за время независимости Украины // Борьба с организованной преступностью и коррупцией (теория и практика). 2015. № 2. С. 89-94.

2. Довгунь С.З. Сучасні тенденції історіографії адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України // Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Випуск 1. Частина 1. С. 270-275.

3. Довгунь С.З. Законотворчі тенденції формування органів досудового розслідування в Україні // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2016. Випуск 6-2. Т. 1. С. 88-92.

4. Довгунь С.З. Квінтесенція адміністративно-правового регулювання засад діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2017. № 1. С. 75-78.

5. Довгунь С.З. Нормативно-правове регулювання державного управління органами досудового розслідування в Республіці Грузія (на прикладі МВС) // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2017. № 2. С. 154-160.

6. Довгунь С.З. Автоматизация контроля и надзора за органами предварительного расследования Национальной полиции Украины // Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 2. С. 107-112.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Довгунь С.З. Стан нормативно-правового регулювання користування сайтом Головного слідчого управління поліції в інтрамережі // Право, суспільство і держава: форми взаємодії: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 13-14 січня 2017 р. К.: Центр правових наукових досліджень, 2017. С. 68-70 (публікація тез).

8. Довгунь С.З. Узгодження концепцій реформування, які стосуються системи органів досудового розслідування // Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної функції: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Дніпро, 30 травня 2017 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 94-96 (усна доповідь з публікацією тез).

АКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т.в.о. ректора

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТ

«07» 06 2017

м. Дніпро

№ _____

**про впровадження у навчальний процес та наукову діяльність
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ основних
результатів дисертації Довгуня Степана Зіновійовича «Адміністративно-
правові засади діяльності органів досудового розслідування (на прикладі
Національної поліції України)» на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і
процес; фінансове право; інформаційне право**

Комісія у складі: Собакарь А.О. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри тактико-спеціальної підготовки; Кобзар О.Ф. – доктор юридичних наук, доцент, т.в.о. завідувача докторантури та аспірантури; Жбанчик А.В. – кандидат юридичних наук, декан факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності,

уклала цей акт про те, що основні результати наукового дослідження Довгуня С.З. «Адміністративно-правові засади діяльності органів досудового розслідування (на прикладі Національної поліції України)» використовуються у навчальному процесі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, зокрема, при підготовці навчально-методичних комплексів та викладанні дисциплін «Адміністративне право», «Публічне

адміністрування», «Адміністративна відповідальність», «Адміністративна діяльність Національної поліції», а також у науковій діяльності при підготовці навчальних посібників, відеоматеріалів стосовно першочергових слідчих дій на місці події.

Голова комісії:

А.О. Собакарь

Члени комісії:

О.Ф. Кобзар

А.В. Жбанчик

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ
ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО ПРАВА**
вул. Козацька, 116, м. Київ, 03118
Тел. 228-10-31
E-mail: sipl@i.ua
www.sipl.com.ua

**SCIENTIFIC INSTITUTE
OF PUBLIC LAW**
116 Kozatska Str., Kyiv, 03118
Tel. 228-10-31
E-mail: sipl@i.ua
www.sipl.com.ua

03.03.2017 № 5/116-13

На № _____ від _____

ДОВІДКА

**про використання результатів дисертації Довгуня Степана Зіновійовича
на тему «Адміністративно-правові засади діяльності органів досудового
розслідування (на прикладі Національної поліції України)»**

Повідомляємо спеціалізованій вченій раді, що результати дисертації Довгуня Степана Зіновійовича на тему «Адміністративно-правові засади діяльності органів досудового розслідування (на прикладі Національної поліції України)» стосуються проблем адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України. Результати дисертації використовуються Інститутом під час досліджень в межах НДР «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації №0115U005495).

Директор Інституту

Галуцько В.В.

Директор
Науково-дослідного інституту
публічного права,
доктор юридичних наук, професор
В.В. Галуцько

07.09.2016 р.

АКТ

впровадження результатів дисертації здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук Довгуня Степана Зіновійовича на тему «Адміністративно-правові засади діяльності органів досудового розслідування (на прикладі Національної поліції України)» у наукову діяльність Науково-дослідного інституту публічного права

Комісія Інституту склала цей акт про те, що матеріали дисертації Довгуня Степана Зіновійовича на тему «Адміністративно-правові засади діяльності органів досудового розслідування (на прикладі Національної поліції України)» (на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право) мають необхідний теоретичний, методологічний рівень і практичну значимість та використовуються у науково-дослідній роботі наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки адміністративного права, та використовуються Інститутом в межах реалізації тем наукових досліджень «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації №0115U005495).

Використання результатів дисертації сприятиме активізації та підвищенню ефективності наукової діяльності наукових працівників наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права.

ВИСНОВОК

Результати дисертаційного дослідження Довгуня Степана Зіновійовича на тему «Адміністративно-правові засади діяльності органів досудового розслідування (на прикладі Національної поліції України)» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук вважати впровадженими в наукову діяльність Науково-дослідного інституту публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки адміністративного права.

Завідувач відділу науково-правових експертиз та
законопроектних робіт, кандидат юридичних наук

К.М. Куркова

Завідувач відділу проблем захисту суб'єктів
публічно-правових відносин, кандидат юридичних наук

В.Ю. Оксін

Науковий співробітник відділу публічно-правового
забезпечення розвитку підприємництва

Д.С. Левченко